

ARKAGYIJ SZTRUGACKIJ
BORISZ SZTRUGACKIJ
Nehéz istennek lenni

A MŰ EREDETI CÍME:

АРКАДИЙ СТРУГАЦКИЙ – БОРИС СТРУГАЦКИЙ

ТРУДНО БЫТЬ БОГОМ

ПОНЕДЕЛЬНИК НАЧИНАЕТСЯ В СУББОТУ

МОСКВА 1964

FORDÍTOTTA: GELLÉRT GYÖRGY

KOSSUTH KÖNYVKIADÓ

1971

Olyan napok voltak azok, amikor megismertem, mit jelent szenvedni, mit jelent szegyenkezni, mit jelent kétségbeesni.

PIERRE ABÉLARD

A következőkre kell figyelmeztetnem önöket. A feladat végrehajtása során, tekintélyük növelése végett, fel lesznek fegyverezve. De a fegyvert használniuk semmilyen körülmények között sem szabad. Semmilyen körülmények között sem. Megértettek?

ERNEST HEMINGWAY

Prológus

Anka íja fekete műanyagból volt faragva, húrja pedig krómacélból készült, és a zajtalanul sikló fogantyú egyetlen mozdulatával fel lehetett ajzani. Anton nem fogadta el az újdonságokat. Totz marsall, I. Pitz király korabeli, fekete rézzel bevont,

jóféle harci eszköze volt, kis kerékkel, amelyre ökörínból készült zsinór tekerődött fel. Ami Paskát illeti, ő pneumatikus karabélyt választott. Az íjat az emberiség gyermekkorának tartotta, mert lusta volt és tehetségtelen az asztalosmesterséghez.

Az északi parton kötöttek ki, ahol a meredek, sárga, homokos partoldalból árbocfenyők göcsös gyökerei nyúltak ki. Anka elengedte a kormánylapátot és hátranézett. A nap már az erdő fölé emelkedett, s minden világoskék, zöld és sárga volt – világoskék köd a tó fölött, sötétzöld erdei fenyők és a sárga part a túlsó oldalon. És mindezek fölött az ég derűs, fehéreskék.

Nincs ott semmi – mondta Paska.

A fiúk a csónak oldalán áthajolva a vízbe néztek.

– Óriási csuka – jelentette ki magabiztosan Anton.

– Ekkora uszonyokkal, mi? – kérdezte Paska.

Anton nem válaszolt. Anka is a vízbe nézett, de csak a saját tükörképét látta.

– Jó volna megfürödni – szólt Paska, s kezét könyökig a vízbe dugta. – Hideg – közölte.

Anton átment a csónak orrába, s kiugrott a partra. A csónak megingott. Anton megfogózott a palánkban, és várakozón pillantott Paskára. Akkor Paska felkelt, az evezőt a nyakába vetette, akár a vízhordórudat, s törzse alsó részét riszálva, énekelni kezdett:

Vitzluputzli, vén kapitány,

Nem alszol, öreg koma?

Feléd iramlik – vigyázz ám! -

Egy falkányi sült cápa!

Anton szó nélkül megrántotta a csónakot.

Hé-é! – kiáltott fel Paska, és a palánk után kapott. Miért sült? – kérdezte Anka.

– Nem tudom – felelte Paska. Kimásztak a csónakból. – Ugye, remek? Egy falkányi sült cápa!

Kihúzták a csónakot a partra. Lábuk belesüppedt a nedves homokba, amely telidesteli volt elszáradt fenyőtűvel és tobozzal. A csónak nehéz és síkos volt, de egészen a tatjáig kihúzták, és zihálva megálltak.

– Megnyomtam a lábamat – mondta Paska, és nekifogott, *hogy* megigazítsa a piros hajszalagot a fején. Gondosan ügyelt arra, hogy a szalag csomója pontosan a jobb füle fölött legyen, mint a nagyorrú irukani kalózoknak. – Nem könnyű ez az élet, ejha! – jelentette ki.

Anka elmélyülten szopogatta az ujját.

– Szálka ment bele? – kérdezte Anton.

– Nem. Felhorzoltam. Valamelyikötöknek olyan karmai vannak...

– Mutasd csak.

A lány megmutatta az ujját.

– Igen – mondta Anton. – Sérülés. Nos, mit csináljunk? – Váll-ra, és irány a part mentén – ajánlotta Paska.

– Kellett is akkor kimászni a csónakból – mondta Anton. – Csónakon a csecsemő is megteheti – magyarázta Paska.

– De a part mentén először nádasok, másodszer szakadékok, harmadszor örvénykutak. Teli menyhallal. Harcsa is akad. – Falkányi sült harcsa – jegyezte meg Anton. – Te alábuktál már ezekbe az örvénykutakba? – Hát persze.

– Én nem láttam. Valahogy nem volt alkalmam látni. – Sok mindent nem láttál te.

Anka hátat fordított nekik, felemelte íját, és belelőtt egy húsz lépésre levő fenyőbe. Hullott a kéreg.

– Ez igen – mondta Paska, és nyomban elsütötte a karabélyát. Anka nyilára célzott, de elhibázta. – Nem tartottam vissza a lélegzetemet – magyarázta.

– És ha visszatartottad volna? – kérdezte Anton, és Ankára nézett.

Az erőteljes mozdulattal kihúzta az íjhúr fogantyúját. Pompás izmai voltak. Anton élvezettel nézte, amint a barnás bőralatt hullámszik a karizom kemény golyója.

Anka igen gondosan célzott, és újra lőtt. A második nyílvessző valamivel az első alatt fűrődött recsegve a törzsbe.

– Hiába csináljuk – mondta Anka, és leengedte az íját. – Mit? – kérdezte Anton.

– Csak a fát rongáljuk. Tegnap egy kölyök belenyilazott a fába, én meg ráparancsoltam, hogy a fogával rángassa ki a nyílvesszőket.

– Paska – szólt Anton –, odaszaladhatnál, hiszen jó a fogad.

– Az én fogam prima – válaszolt Paska.

– Jól van – mondta Anka. – Csináljunk valamit.

– Semmi kedvem a szakadékos parton mászkálni – jelentette ki Anton.

– Nekem sincs kedvem. Menjünk egyenest. – Hová? – kérdezte Paska. – Amerre a szemünk lát. – Nos? – kérdezte Anton.

– Tehát a vadonba – mondta Paska. Toska, gyerünk az Elfeledett Országútra. Emlékszel?

– Hogyne!

– Tudod, Anyecska... – kezdte Paska.

– Én nem vagyok neked Anyecska – szólt rá ridegen Anka.

Ki nem állhatta, ha nem Ankának, hanem valahogy másként nevezték.

Anton ezt jól megjegyezte. Gyorsan így szólt:

– Elfeledett Országút. Senki sem jár rajta. A térképen sincs. Az is teljesen ismeretlen, hogy hová vezet.

– Hát ti voltatok ott?

– Voltunk. De nem sikerült felderítenünk.

– Az út sehonnan sehová visz – jelentette ki Paska, aki már összeszedte magát.

– Ez remek! – mondta Anka. Szeme résnyire szűkült.

Gyerünk. Estére odaérünk?

– Ugyan! Tizenkettőre ott leszünk.

Fölfelé kapaszkodtak a meredek parton. A meredek peremén Paska megfordult. Odalent volt a kék tó a zátonyok sárgás tarfoltjaival, a csónak a homokon, s a nyugodt, olajszerű vízen, a part mentén nagy gyűrűk futottak szét – valószínűleg ugyanaz a csuka csobbant egyet. És Paska azt a szokásos, megfoghatatlan elragadtatást érezte, amelyet mindig, amikor Toskával kilógott az internátusból, és egy teljesen szabad nap állt előttük – ismeretlen tájak, szamóca, néptelen, forró rétek, szürke gyíkok, váratlanul felbukkanó, jéghideg vizű források. És mint mindig, kedve támadt, hogy felüvöltsön, és nagyot ugorjon, s azonnal meg is tette, és Anton nevetve nézett rá, ő meg tökéletes megértést olvasott ki Anton szeméből. Anka pedig két ujját a szájába dugta, szilajul füttyentett; s megindultak az erdőbe.

Fenyves erdő volt és ritka, lábuk lehullott tűleveleken csúszkált. Az egyenes törzsek között ferdén hullottak be anapsugarak, az egész földet aranyfoltok tarkították. Gyanta, víz és szamóca illata áradt; valahol az égen láthatatlan madárkák csiviteltek.

Anka elől ment, hóna alatt tartotta az íjat, és időnként lehajolt a vérvörös, szinte lakkozott szamócabogyóért. Anton a nyomában haladt, Totz marsall jóféle harci felszerelésével a vállán. A jóféle harci nyilakkal teli tegez súlyosan csapkodta a farát. Menet közben Anka nyakára pillantgatott, amely majdnem feketére sült, és a csigolyái kiálltak. Néha körülnézett, Paskát kereste, de Paska nem látszott, csak a piros szalagja villant fel olykor, hol jobbról, hol balról. Anton elképzelte, amint Paska nesztelenül siklik az erdei fenyők között a lövésre készen tartott karabéllyal, s előrenyújtja hámló orrú, sovány ragadozóarcát. Paska a vadonon át lopózott, az pedig nem tréfál. A vadon barát, kérdez, és idejében válaszolni kell, gondolta Anton, és már-már lehajolt, de Anka előtte ment, s hátranézhetett. Ez ostoba helyzet lett volna.

Anka hátranézett, és megkérdezte:

– Csendben jöttetek ki?

Anton vállat vont.

– Ugyan kijön lármásan?

– Úgy látszik, én mégis zajt csaptam – mondta gondterhesen Anka. – Elejtettem a lavórt, és hirtelen lépések hallatszottak a folyosón. Bizonyára Kátya Hajadon jött, ma ő az ügyeletes. Kénytelen voltam beugrani a virágágyba. Mit gondolsz, Toska, miféle virágok nőnek abban az ágyásban?

Anton összeráncolta a homlokát.

– Az ablakod alatt? Nem tudom. De miért?

– Nagyon szívós virágok. ”Nem hajlítja szél, nem tépi vihar.” Már több éve ugrálnak beléjük, de azok fel se veszik.

– Érdekes – mondta Anton eltöprengve. Eszébe jutott, hogy az ő ablaka alatt szintén virágágy van, olyan virágokkal, amelyeket ”nem hajlít a szél, nem tép a vihar”. De ő sohasem törődött vele.

Anka megállt, bevárta, s egy marék szamócát nyújtott feléje. Anton pontosan három szemet vett ki.

– Végy még – mondta Anka.

– Köszönöm – felelte Anton. – Szeretem egyenként szedni. Mondd, Kátya Hajadon általában tűrhető, ugye?

– Attól függ – válaszolt Anka. – Amikor az emberre minden este ráolvassák, hogy a lába sáros vagy poros...

Elhallgatott. Csodálatosan jó volt ezzel a lánnyal menni az erdőben, váll váll mellett, meztelen könyökükkel összeérve, és néha ránézni. Olyan szép, formás teremtés, s milyen szokatlanul jóindulatú, és milyen nagy szürke szeme van, fekete pillák övezik.

– Igen – szólt Anton, és kinyújtotta a kezét, hogy leszedjen egy pókhálót, amely megcsillan a napon. – Az ő lába nem sáros. Ha az embert ölben viszik át a tócsákon, akkor, tudod, nem lesz sáros...

– Ugyan ki viszi őt?

– Henrik a meteorológiai állomásról. Tudod, olyan jól megtermett, szőke legény.

– Igazán?

– Mi van ebben? Minden kölyök tudja, hogy szerelmesek.

Megint elhallgattak. Anton Ankára pillantott. A lány szeme résnyire szűkült.

– És Miikor történt ez?

– Hát egy holdas éjszakán – felelte kedvetlenül Anton. – Csak aztán vigyázz, el ne fecsegsd.

Anka gúnyosan elmosolyodott.

– Senki sem csiklandozta a nyelvedet, Toska – felelte. – Akarsz számócát?

Anton gépiesen kimarkolta a gyümölcsöt a maszatos kis tenyérből, és a szájába dugta. Nem szeretem a fecsegőket, gondolta. Ki nem állhatom a locsogókat. Hirtelen talált egy érvet.

– Egyszer téged is ölben fognak vinni. Jólesik majd neked, ha fecsegni fognak róla?

– Honnan veszed, hogy én fecsegni szándékozom? – kérdezte szórakozottan Anka. Egyáltalán nem szeretem a fecsegőket.

– Ide hallgass, mit forgatsz a fejedben?

– Semmi különös. – Anka vállat vont. Kisvártatva bizalmasan közölte: – Tudod, szörnyen unom, hogy minden istenáldotta este kétszer mossak lábat.

Szegény Kátya Hajadon, gondolta Anton. Ez bizony nem a vadon.

Kiértek egy ösvényre, amely lefelé vezetett, az erdő egyre sötétebb lett. Itt buján nőtt a páfrány és a magas, nedves fű. A fenyők törzsét moha és zuzmó fehér habja borította. A vadon azonban nem tréfál. Váratlanul felbődült egy rekedt hang, amelyben nem volt semmi emberi

– Állj! Dobjátok el a fegyvert – te is, nemes don, te is, dona!

Amikor a vadon kérdez, idejében felelni kell. Anton jól kiszámított mozdulattal balra, a páfrány közé döntötte Ankát, maga pedig jobbra ugrott a páfrány közé, odább hemperedett, és meglapult egy korhadt tönk mögött. A rekedt kiáltás még visszhangzott a fenyőtörzsek között, de az ösvény már kihalt volt. Csend köszöntött be.

Anton, oldalára dőlve, a kis kereket forgatta, felajzotta az íját. Lövés dörrent, s valami törmelék hullott Antonra. A rekedt, nem emberi hang pedig közölte

– Eltaláltam a don sarkát!

Anton feljajdult, és maga alá húzta a fél lábát.

– De hát nem ezt, a jobbat – igazította helyre a hang. Hallani lehetett, hogy Paska kuncog. Anton óvatosan kipillantott a tuskó mögül, de a félhomályos, zöld tömkelegben semmit sem lehetett látni.

Ebben a pillanatban éles fütty hallatszott és olyan zaj, mint ha fa dőlt volna le.

– Au!... – ordított fel fojtottan Paska. _ Kegyelem! Kegyelem! Ne öljetek meg!

Anton nyomban felugrott. A páfrány közül előbujt Paska, és hátrálva közeledett. Kezét a feje fölé emelte. Anka szólalt meg:

– Toska, látod őt?

– Mint a tenyeremet – felelte Anton. – Ne fordulj meg!

– kiáltotta Paskának. – Kezet a tarkóra!

Paska engedelmesen a tarkójára kulcsolta a kezét, és kijelentette:

– Nem mondok semmit.

– Mit kell tenni vele, Toska? – kérdezte Anka.

– Mindjárt meglátod – felelte Anton. Az íjat a térdére tette, és kényelmesen elhelyezkedett a tuskón. – Mi a neved!? – förmedt rá Irukani Geksza hangján.

Paska háta megvetést, engedetlenséget fejezett ki. Anton lőtt. A nehéz nyíl recsegve fúródott Paska feje fölött egy ágba. – Ohó! – hallatszott Anka hangja.

– Bon Sáskának hívnak – vallotta be kelletlenül Paska. - ”S itten nyilván fűbe harap – egyike azoknak, akik vele voltak.”

– A közismert garázda és gyilkos – magyarázta Anton. – De soha semmit nem csinál ingyen. Ki küldött?

– Don Kegyetlen Szatarina küldött – füllentette Paska. Anton megvetően így szólt:

– Hát ez a kéz szakította el Don Szatarina büzhödt életének fonalát két évvel ezelőtt a Nehéz Kardok Vadonában.

– Belé röpítsek egy nyílveszőt? – kérdezte Anka.

– Teljesen elfelejtettem – mondta sietve Paska. – Valójában Szép Arata küldött. Száz aranyat ígért a fejetekért.

Anton a térdére csapott.

– Hogy lódít! – kiáltott fel. – Arata nem szűri össze a leveiegy magadfajta gazemberrel!

– Talán mégis röpítsek belé egy nyilat? – kérdezte vérszomjasan Anka.

Anton ördögi kacajra fakadt.

– Egyébként – szólt Paska – neked ellőtték a jobb sarkadat. Legfőbb ideje volna, hogy elvérezzél.

– Csipiszt! – ellenkezett Anton. – Először,, állandóan fehér fakérget majszolok, másodsor, két szépséges barbár lány már bekötözte a sebemet.

A páfrány hullámszerűen kezdett, s Anka kilépett az ösvényre. Nyakán karcolás volt, térde földes és zöld.

– Legfőbb ideje, hogy a mocsárba dugjuk ökelmét – jelentette ki. – Ha 'az ellenség nem adja meg magát, akkor megsemmisítik.

Paska lecsüggesztette a kezét.

– Szabálytalanul játszol – mondta Antonnak. – Nálad folyton az derül ki, hogy Geksza derék ember.

– Mit értesz te ehhez! – felelte Anton, és szintén kiment az ösvényre. – A vadon nem tréfál, te mocskos zsoldos.

Anka visszaadta Paskának a karabélyt.

– Mi az, ti mindig így lödöztök egymásra? – kérdezte irigyen.

– Hát persze! – csodálkozott Paska. – Talán azt kiáltozzuk: "Bz-z! Pu-pu!" – mi? A játékban némi kockázat is szükséges.

Anton hanyagul megjegyezte:

– Például gyakran játszunk Tell Vilmost.

– Felváltva – kapott a szón Paska. – Ma én állok fejemen az almával, holnap pedig ő.

Anka végigmérte őket.

– Vagy *úgy*? – kérdezte lassan. – Érdekes volna megnézni. – Szívesen megmutatnánk – felelte kajánul Anton. – Csakhogy nincs alma.

Paska széles mosolyra derült. Akkor Anka letépte a fejéről a kalóz-szalagot, és gyorsan hosszú zacskót csavart belőle.

– Az alma merő formáság – mondta. – Tessék egy kitűnő céltábla. Játsszunk Tell Vilmost.

Anton átvette a piros zacskót, és figyelmesen szemügyre vette. Ankára pillantott, a lány szeme összeszűkült. Paska pedig mulatott: vidám kedve volt. Anton feléje nyújtotta a zacskót.

– "Harminc lépésről nem hibázom el a kártyát – mondta nyugodt hangon. – Természetesen, ismerős pisztolyból."

– "Igazán? – kérdezte Anka, és Paskához fordult. – Hát te, barátom, harminc lépésről eltalálsz-e a kártyát?"

Paska a sipkát igazgatta a fején.

– "Valamikor majd megpróbáljuk – mondta a foga között. – Annak idején tűrhetően lőttem."

Anton megfordult, és elindult az ösvényen, s közben fennhangon számlálta a lépéseket:

– Tizenöt... tizenhat... tizenhét...

Paska mondott valamit – Anton nem hallotta –, és Anka hangosan felnevetett. Valahogy túlságosan hangosan.

– Harminc – szólta Anton, és megfordult.

Harminc lépésről Paska egészen kicsinek látszott. A zacskó piros háromszöge úgy

ágaskodott a fején, mint a bohóc-sipka: Paska gúnyosan mosolygott. Még mindig játszott. Anton lehajolt, és ráérősen felajzotta az íjhúrt.

– Áldalak téged, Vilmos atyám! – kiáltotta Paska. – És köszönök neked mindent, bármi történjék is.

Anton rátette a nyílveesszót és kiegyenesedett. Paska és Ankanézte. Egymás mellett álltak. Az ösvény olyan volt, mint egy sötét, nyirkos folyosó magas zöld falak között. Anton felemelte az íját. Totz marsall harci eszköze szokatlanul nehéz lett. Reszket a kezem, gondolta Anton. Ez rossz. Kár. Eszébe jutott, hogy télen Paskával egy álló óra hosszat hógolyókkal dobálták a kerítésoszlopon levő öntöttvas gömböt. Húsz lépésről, tizenötről, tízről dobálták, de sehogy sem tudták eltalálni. Azután pedig, amikor már megunták, és távozni készültek, Paska hanyagul, oda sem nézve, elhajította az utolsó hógolyót, és talált. Anka túlságosan közel áll, gondolta Anton. Már oda akart kiáltani neki, hogy menjen odább, de rájött, hogy ez ostobaság volna. Följebb. Még följebb... Még... Hitelen az a bizonyosság fogta el, hogy még ha háttal fordul feléjük, a font súlyú nyílveessző akkor is pontosan Paska ornyergébe fúródik, a vidám: zöld szeme közé. Felnyitotta szemét, Paskára nézett. Az már nem mosolygott fölényesen. Anka pedig lassan, nagyon lassan felemelte szétterpesztett ujjú kezét, s arca feszülten figyelő, igen felnőtt volt. Akkor Anton még magasabbra emelte az íjat. Nem látta, hová szállt a nyíl.

– Elhibáztam – mondta igen hangosan.

Merev lábát emelgetve elindult az ösvényen. Paska megtörülte az arcát a piros zacskóval, megrázta, kibontotta, és nekilátott, hogy átkösse a fejét. Anka lehajolt és felszedte az íját. Ha ezzel a holmival fejbe kólint, gondolta Anton, bizony megköszönöm neki. Anka azonban rá sem pillantott.

Paskához fordult és megkérdezte:

– Megyünk?

– Mindjárt – felelte Paska.

Antonra nézett, és begörbített ujjával szótlanul megkopogtatta a homlokát.

– Te pedig már megijedtél – mondta Anton.

Paska még egyszer megkopogtatta a homlokát, és elindult Anka után. Anton mögöttük ballagott, és igyekezett elfojtani kétségeit.

De tulajdonképpen mit is csináltam én, gondolta fásultan. Ugyan miért duzzognak? Paska még hagyján, ő megijedt. Csak azt nem tudni, ki szeppent meg jobban – Tell papa vagy a fia. De Anka mért? Feltehetően Paska miatt rettent meg. Hát én mit tehettem volna? Úgy kullogok utánuk, mint valami romon. Inkább fogom magam, és odább állok. Most balra fordulok, ott egy jóféle mocsár. Talán fogok egy baglyot. De meg sem lassította lépését. Ez azt jelenti, hogy örökre, gondolta. Olvasta, hogy az ilyesmi igen gyakran előfordul.

Hamarabb kiértek az elhagyott útra, mintsem gondolták. A nap magasan állt, forróság volt. Gallérja alatt szúrták a fenyőtűk. Az út betonból készült, két sor megrepedezett, szürkésvörös kockából. A kockák közti hézagokban sűrű, száraz fű nőtt. Az út széle tele volt poros bogánccsal. Az út fölött zümmögve röpdöstek a virágbogarak, és az egyik arcátlanul homlokon koppintotta Antont. Bágyasztó csönd volt.

– Oda nézzetek! – mondta Paska.

Az út közepe fölött, keresztben kifeszített dróton, lepattogzott festékű, kerek bádogtábla lógott.

– Mi ez? – kérdezte különösebb érdeklődés nélkül Anka. – Közúti jelzés – felelte Paska. – ”Behajtani tilos.”

– De mire való? – kérdezte Anka.

– Vagyis arra nem szabad hajtani – mondta Paska.

– De akkor minek az út?

Paska vállat vont.

– Hiszen ez nagyon régi műút – felelte.

– Anizotróp út – jelentette ki Anton. Anka háttal állt feléje. – Egyirányú forgalom.

Bölcsek voltak az ősök – mondta elgondolkodva Paska. – Az ember így szépen hajt vagy kétszáz kilométert, aztán egyszerre – puff! – ”a tábla”. Nem hajthat tovább, és megkérdezni az utat sincs kitől.

– Képzeld, mi lehet a táblán túl! – mondta Anka. Körülnézett. Sok-sok kilométerre néptelen erdő volt, és senkitől sem volt mód megkérdezni, mi lehet a táblán túl. – De hátha ez a tábla egyáltalán nem is azt jelenti? – kérdezte. – Hiszen egészen lepattogzott róla a festék...

Akkor Anton gondosan célzott és lőtt. Remek lett volna, ha a nyíl elszakítja a drótot, és a tábla egyenesen Anka lába elé pottyan. A nyílvessző azonban a tábla felső részébe talált, átfúrta a rozsdás bádogot, és csak a száraz festék pergett róla.

– Hülye – mondta Anka, és meg sem fordult.

Ez volt az első szó, amelyet a Tell Vilmos-játék után Antonhoz intézett. A fiú erőlködve elmosolyodott.

– ”And enterprises of great pitch and moment – szavalta –, with t.his regard their current turn away and loose the name of action.”

A hűséges Paska felkiáltott:

– Gyerekek, erre autó ment! Már a vihar után! Emitt le van taposva a fű ! Meg ott is . .

Paskának szerencséje van, gondolta Anton. Vizsgálni kezdte a nyomokat az úton, és szintén észrevette a legázolt füvet és a futófelület fekete csíkját ott, ahol a gépkocsi a betonban levő gödör előtt lefékezett.

– Ahá! – szólt Paska. – A tábla mögül bukkanhatott elő! Ez mindenki számára világos volt, Anton azonban ellenkezett.

– Szó sincs róla, a másik irányból jött. Paska álmélkodva függesztette rá a szemét. – Mi az, megvakultál?

– A másik irányból jött – ismételte makacsul Anton. – Induljunk el a nyom mentén.

– Ostobaságot beszélsz! – háborodott fel Paska. – Először, egyetlen tisztességes vezető sem hajt be a tilos tábla alatt. Másodszor, nézd itta gödröcske, a féknyom... Tehát honnan jött?

– Füttyülök a te tisztességes vezetőidre! Jőmagam tisztességtelen vagyok, és

átmegyek a tábla alatt.

Paska felbőszült.

– Menj, ahová akarsz! – mondta kissé dadogva. – Ügyefogyott. Egészen az agyadra ment a hőség!

Anton megfordult, és egyenesen maga elé nézve átment a tábla alatt. Csak egyet akart : hogy elől valamilyen felrobbantott híd bukkanjon fel, és hogy át kelljen törni a túlsó oldalra. Mi közöm ehhez a tisztességes alakhoz! – gondolta. – Menjenek csak, ahová akarnak... ő meg a Pásenykája. Eszébe jutott, hogy ráförmedt Anka Pavelra, amikor az Anyecskának nevezte, és kissé megkönnyebbült. Hátranézett.

Paskát nyomban észrevette: Bon Sáska hétrét görnyedve követte a titokzatos gépkocsi nyomát. A rozsdás korong az út fölött lassacskán himbálózott, és a lyukacskán keresztül áttünedezett a kék ég. Anka pedig az út szélén ült, könyökét a meztelen térdére támasztotta, és állát ökölbe szorított kezére tette.

...Már szürkületben tértek vissza. A fiúk eveztek, Anka pedig a kormánynál ült. A vörös hold a fekete erdő fölé emelkedett, éktelenül jajgattak a békák.

– Milyen remekül kiterveltetek mindent – jegyezte meg szomorúan Anka. – Eh, ti !...

A fiúk hallgattak. Ekkor Paska fojtott hangon megkérdezte: – Toska, mi volt ott, a táblán túl?

– Felrobbantott híd – felelt Anton. – Meg egy fasiszta csontváza, géppuskához láncolva. – Kis ideig gondolkozott, és hozzátette: – A géppuska egészen belenőtt a földbe...

– No igen... – mondta Paska. – Megesik. Én pedig segítettem ott valakinek megjavítani az autóját.

1. fejezet

Amikor Rumata elhaladt Szent Mika sírja mellett – amely szám szerint a hetedik és az utolsó volt ezen az úton –, már egészen sötét volt. Az egekig magasztalt hamahari csődör, amelyet kártyaadósság fejében kapott don Tameótól, hasznavehetetlen gebének bizonyult. Átizzadt, felsértette a lábát, és pocsék, dülöngélő ügetésben haladt. Rumata a két térdével összeszorította az oldalát, kesztyűjével csapdosta a füle között, de a ló csak csüggedten csóválta a fejét, s nem szaporázta a lépést. Az út mentén bokrok húzódtak, a félhomályban megdermedt füstgomolyokhoz hasonlítottak. Kibírhatatlanul zümmögtek a szúnyogok. A fakó égen gyér, sápadt csillagok reszkettek. Gyenge szél fújt lökésszerűen, meleg és hideg volt egyszerre, mint' ősszel mindig ebben a tenger melletti országban, ahol fülledt, poros nappalok és borzongató estek váltották egymást.

Rumata összehúzta magán a köpenyt, és elengedte a kantárszárat. A sietésnek nem volt értelme. Éjfélíg egy óra volt hátra, a Csukló Erdő pedig már fekete, csipkés szegélyként állt a látóhatár fölött. Kétoldalt felszántott földek húzódtak, a csillagok alatt élettelen, bűzös, rozsdaszagot árasztó mocsarak villóztak, halmok és Invázió korabeli korhadt cölöpkerítések sötétlettek. Messze balra komor pír lobbant fel és

hunyt ki: bizonyára valamilyen falucska égett, egy *a* számtalan egyforma Halvaszületett, Akasztófavirág, Zsiványtanya közül, amelyet legfelségebb parancsra nemrégiben Áhítattá, Áldásossá, Angyalivá kereszteltek át. Sok száz mérföldre – a Tengerszoros partjaitól a Csukló Erdő' vadonáig – tért el ez az ország, amelyet szúnyogfelhők takarója borított, völgyszakadékok barázdáltak, mocsarak árasztottak el, láz, járvány és bűzös nátha sújtott.

Az út kanyarulatánál egy sötét alak vált el a bokroktól. A csődör fejét felszegve visszahőkölt. Rumata megragadta a kantárszárat, szokása szerint jobb kezén megigazította a csipkét, tenyerét kardja markolatára tette, és körülkémlelt. Az út mellett álló ember levette a kalapját.

– Jó estét, nemes don – szólt halkán. – Bocsánatot kérek.

– Mit akarsz? – tudakolta Rumata, és fülelt.

Zajtalan csapda nem létezik. A rablókat elárulja az íjhúr csikordulása, a szürke rohamosztagosok féktelenül bőfögnek a pocsék sörtől, a bárói testőrök mohón csörömpölnek vértjükkel, a rabszolgákra vadászó szerzetesek pedig hersegve vakaróznak. A bokrokban azonban csend volt. Ez az ember tehát nem cinkos. Meg aztán nem is hasonlított cinkoshoz, alacsony, zömök városi polgár, szegényes köpenyben.

– Megengedi, hogy ön mellett fussak? – kérdezte, s meghajolt.

– Tessék – mondta Rumata, s megrántotta a kantárszárat. – Belekapaszkodhatsz a kengyelbe.

A városi polgár melléje szegődött. Kezében tartotta 'kalapját, feje búbján jókora kopasz folt világított. Kereskedő, gondolta Rumata. Végigjárta a bárókat és *a* kupeceket, lent vagy kendert vásárol fel. Mi tagadás, bátor kereskedő... De az is lehet, hogy nem kereskedő. Talán könyvtudó. Menekült. Kitaszított. Manapság sok ilyen jár *az* éjszakai utakon, több, mint kereskedő... De az is lehet, hogy kém.

– Kicsoda vagy, és honnan jössz? – kérdezte Rumata.

– Nevem Kiun – felelte szomorúan a városi polgár. – Arkanarból jövök. .

– Arkanarból *menekülsz* – mondta Rumata előrehajolva.

– Menekülök – ismerte el szomorúan a polgár.

Valami csodabogár, gondolta Rumata. Vagy mégis kém? Ellenőrizni kell... De tulajdonképpen miért kell? Kinek kell? Kicsoda vagyok én, hogy ellenőrizsem? Meg aztán nem is kívánom ellenőrizni! Miért ne higgyem el, amit mond? Itt megy egy városi polgár, nyilvánvalóan könyvtudó, menekül, hogy az életét mentse... Magányos, fél, gyenge, védelmet keres... Összetalálkozott egy arisztokratával. Az arisztokraták ostobák, gögösek, nem értenek a politikához, de a kardjuk hosszú, és a szürkéket nem szeretik. Miért ne találna Kiun polgár önzetlen védelmet egy ostoba és gögös arisztokratánál? És kész. Nem fogom ellenőrizni. Semmi okom rá. Elbeszélgetünk, elütjük az időt, és barátokként válunk el...

– Kiun... Ismertem egy Kiunt. Gyógyszeráros és alkimista a Bádóg utcában. Rokona vagy?

– Sajnos, igen – felelte Kiun. – Távoli rokona ugyan, de nekik ez mindegy...

tizenkettediglen.

– És hová menekülsz, Kiun?

– Valahová... Minél messzebbre. Sokan Irukanba menekülnek. Én is megpróbálok Irukanba jutni.

– Úgy-úgy – mondta Rumata. – És azt képzeled, hogy a nemes donnal átjutsz a határőrhelyen?

Kiun nem válaszolt.

– Vagy talán azt gondolod, a nemes don nem tudja, kicsoda Kiun alkimista a Bádóg utcából?

Kiun hallgatott. Valahogy nem jól beszélek, gondolta Rumata. Kissé felemelkedett a kengyelben, és úgy harsogta, mint a Királyi téren a kikiáltó

– Az Isten, a korona és a köznyugalom ellen elkövetett szörnyűséges, megbocsáthatatlan bűncselekményekkel vádoltatik, és azokban bűnösnek találta!

Kiun hallgatott.

– És ha a nemes don bálványozza don Rebát? Ha szívvél-lélekkel hűség és a szürke ígéhez és a szürke ügühöz? Vagy úgy véled, ez lehetetlen?

Kiun hallgatott. Az út jobb oldalán a sötétebből akasztófa tört árnyéka tűnt elő. A keresztgerenda alatt lábánál felakasztott, meztelen test fehérlett. Ohó, úgysem lesz belőle'semmi, gondolta Rumata. Meghúzta a kantárt, vállon ragadta Kiunt, és maga felé fordította.

– És ha a nemes don most azonnal e csavargó mellé akaszt? – mondta, és belenézett a sötét szemgödrű, fehér arcba. – Én magam. Gyorsan és szaporán. Erős arkanari kötélre. Az eszmények nevében. De miért hallgatsz, Kiun írástudó?

Kiun hallgatott. Vacogott a foga, és Rumata marka alatt erőtlenül összehúzta magát, akár egy megvert kutya. Hirtelen valami csobbanva az útmenti árokba pottyant, és Kiun nyomban, szinte azért, hogy elfojtsa ezt a csobbanó hangot, elkeseredetten felkiáltott:

– Nosza, akassz fel! Akassz fel, áruló!

Rumata kifújta magát, s elengedte Kiunt.

– Tréfáltam. – mondta. – Ne félj.

– Hazudsz, hazudsz... – dűnyögte szipogva a másik. – Mindenki hazudik!...

– Jól van, ne haragudj – felelte Rumata. – Inkább szedd fel azt, amit beledobtál, mert átázik...

Kiun kis ideig dűlögélve és szipogva állt, tenyerével céltalanul csapdosta köpenyét, azután bemászott az árokba. Rumata a nyeregben fáradtan összegörnyedve várakozott. Tehát így kell, gondolta, tehát másként nem is lehet... Kiun kimászott az árokból, s egy csomagot dugott az inge alá.

– Persze könyvek – mondta Rumata.

Kiun a fejét rázta.

– Nem – válaszolt rekedten. – Csupán egy könyv. Az én könyvem.

– De miről írsz?

– Attól félek, nem érdekelné önt, nemes don.

Rumata felsóhajtott.

– Fogózzál a kengyelbe. Indulunk.

Sokáig hallgattak.

– Ide hallgass, Kiun – kezdte Rumata. – Tréfáltam. Ne félj tőlem.

– Nagyszerű világ – mondta Kiun. – Vidám világ. Mindenki tréfál. És mindenki egyformán tréfál. Még a nemes Rumata is.

Rumata elcsodálkozott:

– Tudod a nevemet?

– Tudom – mondta Kiun. – A homlok-abroncsáról ismertem fel. Annyira megörültem, amikor összetalálkoztam önnel az úton.

Hát persze, erre célzott, amikor árulónak nevezett, gondolta Rumata.

– Tudod, én meg azt gondoltam, hogy kém vagy. A kémeket mindig megölöm.

– Kém... – ismételte Kiun. – Hát persze. A mi korunkban olyan könnyű és jövedelmező kémnek lenni. A mi hősünk, a nemes don Reba, szívén viseli, hogy megtudja, mit beszélnek és gondolnak a király alattvalói. Én szeretnék kém lenni. Közönséges besúgó a "Szürke Öröm" kocsmában. Milyen szép, micsoda megtiszteltetés! Este hát órákor belépek a csapszékbe, leülök az asztalomhoz. A tulajdonos sietve hozza az első korsót. Annyit ihatok, amennyi belém fér, a sört don Reba fizeti, illetve senki sem fizeti. Ülök, iszogatok és fülelek. Néha úgy teszek, mintha feljegyezném a beszélgetéseket, és a megrettent emberkéek odatódulnak hozzám, s felkínálják barátságukat és erszényüket. Szemükben csak azt látom, amit akarok: kutyahúséget, tisztelettudó rémületet és elbűvölő, tehetetlen gyűlöletet. Büntetlenül tapogathatom a lányokat és megszorongathatom az asszonyokat a férjük, a jól megtermett szolgájuk szeme láttára, és azok csupán alázatosan vihognak... Micsoda remek elmefuttatás, ugyebár, nemes don? Egy tizenöt éves kölyöktől, a Hazafias Iskola növendékétől hallottam...

– És mit mondtál neki? – kérdezte kíváncsian Rumata.

– Ugyan mit mondhattam? Nem értette volna meg. Hát elmeséltem neki, hogy Görbe Mérleg emberei, ha elkapnak egy besúgót, felhasítják a hasát és borsot szórnak bele... A részeg katonák pedig a besúgót zsákba dugják és az árnyékszékbe fullasztják. És ez színigaz, de ő nem hitte el. Azt felelte, hogy az iskolában erről nem tanultak. Akkor papírt szedtem elő, és feljegyeztem a beszélgetésünket. Ez a könyvemhez kell, ő meg, a szegény flótás, azt hitte, hogy feljelentést írok, és rémületében bevizelt...

Elöl, a bozóton keresztül, felvillantak Bakó Csontváz kocsmájának fényei. Kiun megbotlott és elhallgatott. – Mi történt? – kérdezte Rumata.

– Ott egy szürke járőr – dünnyögte Kiun.

– Hát aztán? – mondta Rumata. – Inkább hallgass meg még egy érvet, tiszteletre

méltó Kiun. Mi szeretjük és becsüljük ezeket az egyszerű, faragatlan legényeket, a mi szürke harci nyájunkat. Szükségünk van rájuk. A közembernek ezentúl féken kell tartania a nyelvét, ha nem akarja az akasztófán kiöltetni! – Felkacagott, mert ez szellemes mondás volt, a szürke kaszárnnyák legjobb hagyományainak szellemében.

Kiun összerándult, még a nyakát is behúzta.

– A közember nyelvének tudnia kell, hol a helye. Isten egyáltalán nem azért adott nyelvet a közembernek, hogy fecsegen, hanem azért, hogy urának a talpát nyalja, amilyen úr a közembernek öröktől fogva rendeltetett...

A kocsmá előtti állófánál a szürke járőr nyergelt lovai topogtak. A nyitott ablakból szilaj, rekedt szitkozódás hallatszott. Játékkockák kopogtak. Az, ajtóban ott állt maga Bakó Csontváz, feltúrt ujjú, szakadt bőrzekében, és óriási pocakjával eltorlaszolta a bejáratot. Bozontos mancsában bárdot tartott, nyilván az imént kutyahúst vagdalt levesnek, megizzadt, és kijött, hogy kifújja magát. A lépcsőn elbúsulva üldögélt egy szürke rohamosztagos, harci fejszóját térde közé állítva. A fejsze nyele fintorba húzta az ábrázatát. Látszott, hogy elbágyadt a mértéktelen ivástól. Amikor észrevette a lovas, felszipantotta a nyálát, és rekedten felüvöltött:

– Á-állj ! Hogy is hívnak... Te, ne-emes!...

Rumata állát előreszegve ellovagolt mellette, rá sem hederített. – ... Ha pedig a közember nyelve nem azt a talpat nyalogatja – mondta hangosan –, akkor ezt a nyelvet végképp el kell távolítani, mivel mondva vagyon: "A te nyelved – az én ellenségem"...

Kiun, a ló fara mögé bújva, nagy léptekkel haladt mellette. Rumata a szeme sarkából látta, hogy kopasz feje búbja izzadságtól csillog.

– Állj, ha mondom! – ordított a rohamosztagos.

Hallani lehetett, amint fejszójával zörögve legurul a lépcsőn, és egyszerre emlegeti az istent, az ördögöt és mindenféle nemes gazembert.

Öten lehetnek, gondolta Rumata, miközben megigazította a kezelőjét. Részeg mészárosok. Badarság.

Elhagyták a kocsmát, befordultak az erdő felé.

– Gyorsabban is mehetek, ha kell – mondta erőltetetten kemény hangon Kiun.

– Badarság! – felelte Rumata, s visszafogta csődörét. – Unalmas volna ennyi mérföldet megtenni és egyszer sem verekedni. Neked soha sincs kedved verekedni, Kiun? Folyton csak a beszéd, a beszéd...

– Nem – felelte Kiun. – Nekem soha nincs kedvem verekedni.

– Ez a baj – dünnyögte Rumata, miközben megfordította csődörét, és ráérősen felhúzta a kesztyűjét.

A kanyar mögül két lovas rontott elő, s amikor észrevették, azonnal megálltak.

– Hé te, nemes don! – kiáltott az egyik. – Nosza, mutasd fel az úti papírodat!

– Pimasz népség! – válaszolta üvegszerűen csengő hangon Rumata. – Hiszen nem tudtok olvasni, minek nektek a papír?!

Térdével megbökte csődörét, és ügetve a rohamosztagosok felé indult.

Megszeppenek, gondolta. Tétováznak... No, legalább néhány nyakleves! De nem... Ebből nem lesz semmi. Olyan jó volna levezetni a huszonnégy óra alatt felhalmozódott gyűlöletet, de úgy látszik, semmi sem lesz belőle. Emberségesek maradunk, mindenkinek megbocsátunk, és nyugodtak leszünk, mint az istenek. C3k hadd vagdalkozzanak és mocskolódjanak, mi nyugodtak leszünk, mint az istenek. Az isteneknek nincs hová sietniük, előttük az örökkévalóság...

Egészen közel léptetett hozzájuk. A rohamosztagosok tétován felemelték fejszójukat, és hátrálni kezdtek.

– Nos? – kérdezte Rumata.

– Vagy úgy? – mondta zavartan az első rohamosztagos. – Hát, szóval, a nemes don Rumata?

A másik rohamosztagos nyomban megfordította a lovát, és elvágatott. Az első pedig egyre csak hátrált, s leeresztette a fejszóját.

– Bocsánatot kérünk, nemes don – hadarta. – Összetévesztettük valakivel. Tévedés történt. Államügy, tévedés mindig lehetséges. A fiúk beszívtak egy kicsit, égnek a buzgóságtól... – Oldalozva kezdett távolodni. – Hiszen megérti, nehéz idők járnak... A szökött írástudókat fogdossuk össze. Nem volna kívánatos számunkra, ha ön panaszt tenne, nemes don...

Rumata hátat fordított.

– Szerencsés utat a nemes donnak! – szólott utána megkönnyebbülten a rohamosztagos, és ellovagolt. Rumata halkán szólította társát:

– Kiun!

Senki sem válaszolt.

– Hé, Kiun!

Megint senki sem felelt. Rumata fülelni kezdett, és a szúnyogok zümmögésén keresztül meghallotta a bokrok zizegését. Kiun sebesen igyekezett a mezőn keresztül nyugat felé, oda, ahol húsz mérföldre az irukani határ húzódott. Hát vége, gondolta Rumata. Vége a dalnak. Mindig egy és ugyanaz. Ellenőrzés, kétértelmű hasonlatokkal való ideges dobálózás... Hétszámra ízetlen fecsegésre kell pazarolnia erejét mindenféle söpredékkal, amikor pedig igazi emberrel találkozik, nincs ideje beszélni vele. Védelmesni kell, megmenteni, biztonságos helyre küldeni, és az elindul anélkül, *hogy* rájött volna, baráttal vagy szeszélyes korccsal volt-e dolga. Meg ő maga sem tud meg róla semmit. Mit akar, mire képes, miért él

Eszébe jutott az esti Arkanar. Szilárd kőházak a főutcákon, hívogató lámpácska a taverna bejárata fölött, kedélyes, jóllakott boltosok söröznek a tiszta asztalok mellett, és arról elmélkednek, hogy a világ egyáltalán nem rossz, a gabonaárak esnek, a páncélárak emelkednek, az összeesküvések idejében lelepleződnek, a varázslókat és a gyanús könyvtudókat karóba húzzák, a király szokás szerint nagy és dicső, don Reba pedig határtalanul okos és mindig résen van. "Mit ki nem találnak, hát igen!... A föld gömbölyű! Énfelölem lehet akár négyszögletes, de az elméket fel ne kavard!..." "A betűtől, a betűtől ered minden, testvérek! Azt mondják, hogy nem a pénz boldogít, meg hogy a paraszt is ember, aztán meg egyre cifrább, sértő versikék, majd pedig lázadás is..." "Mindenkit karóba kell húzni, testvérek!... Én mit csinálnék? Én

nyíltan megkérdezném: írástudó vagy? Karóba húzni! Versikéket írsz? Karóba veled! Ismered az egyszeregyet? Karóba. Túlságosan sokat tudsz!” ”Bina, te gömböc, még három korsót és egy adag párolt nyulat!” A kockaköves úttesten pedig – trrrum, trrrum, trrrum – szürke inges, tagbaszakadt, vöröskéjú legények vasalt csizmája döng, jobb vállukon súlyos fejsze. ”Testvérek! Íme, itt vannak a védelmezőink! Vajon ezek megengedik? Soha az életben! És az enyém, az enyém... A jobb szárnyon ! Tegnap még elpüföltem! Igen, testvérek, ez nem holmi zavaros idő! Szilárd trón, jólét, rendíthetetlen nyugalom és igazságosság. Hurrá, szürkék, századok! Hurrá, don Reba! Dicsőség a királyunknak! Hej, testvérek, micsoda gyöngyélet kezdődött!...”

Az Arkanar királyság tűzvészek pírjaitól és világítófáklyák szikráitól beragyogott sötét síkságán, az utakon és az ösvényeken pedig szúnyogoktól agyonmart, véresre tört lábú, verejtékkal és porral belepett, elgyötört, halálra rémült, kétségbeeséstől emésztett, de egyetlen meggyőződésükhöz sziklaszilárdan ragaszkodó szerencsétlenek százai futnak, mennek, vánszorognak, az őrhelyeket kikerülve; törvényen kívül állónak nyilvánították őket, mert gyógyítani és tanítani tudják és akarják betegségekétől elcsigázott, tudatlanságba süllyedt népüket; azért, mert az istenekhez hasonlóan, agyagból és kőből második természetet alkotnak a szépséget nem ismerő nép életének megszépítésére; azért, mert kifürkészik a természet titkait, s azt remélik, hogy ezeket a titkokat az ősi, ördögi *zagyvasággal* megfélemlített népük szolgálatába állíthatják... Védtelenek, jószívűek, gyakorlatiatlanok, de messze megelőzték korukat...

Rumata lehúzta kesztyűjét, és teljes erőből a csődör füle közé vágott vele.

– No, te dög! – mondta oroszul.

Már éjfél volt, amikor beért az erdőbe.

Manapság senki sem tudja pontosan megmondani, honnan eredt ez a furcsa név: Csukló Erdő. Volt egy olyan hivatalos legenda, amely szerint háromszáz évvel azelőtt Totz birodalmi marsallnak – Arkanar későbbi első királyának – vas századai, a rézbőrű barbárok visszavonuló hordáit üldözve, utat törtek a vadonon keresztül, és itt, a pihenőkön, a fehér fák kérgéből híg sört főztek, amely leküzdhetetlen csuklást okozott. A hagyomány szerint, amikor egy reggel Totz marsall körbejárta a tábornak, arisztokratikus orrfintorítás közepette kijelentette: „Hát ez valóban túrhetetlen! Az egész erdő csuklik, sörbűzt áraszt!” Állítólag innen származott ez a furcsa név.

Akár így van, akár másként, ez nem egészen közönséges erdő volt. Kemény, fehér törzsű, hatalmas fák nőttek benne, amelyek sehol másutt a Birodalomban nem maradtak meg: az Irukani Hercegségben sem, még kevésbé a kereskedő Szóan Köztársaságban, amely valamennyi erdejét már régen hajóépítésre használta fel. Azt beszéltek, hogy ilyen erdő sok van az Északi Vörös-hegylánc túl, a barbárok országában, de a barbárok országáról sok mindent mesélnek...

Az erdőn keresztül út haladt, amelyet vagy két évszázaddal azelőtt vágtak. Ez az út az ezüstbányákhoz vezetett, és a hűbéri jog szerint a Pampa báróké, Totz marsall egyik harcostársának leszármazottaié volt. A Pampa bárók hűbéri joga évi tizenkét pud

színezüstbe került az arkanari királyoknak, ezért mindegyik király, trónra lépése után sereget gyűjtött, és Bau várának, a bárók fészkének bevételére indult. A vár falai érősek, a bárók merészek voltak, és a szétvert hadsereg visszatérése után az arkanari királyok újra meg újra megerősítették a Pampa bárók hűbéri jogait, más kiváltságokkal egyetemben, mint például: az orrukat turkálhatják a királyi asztalnál, Arkanartól nyugatra vadászhatnak, a hercegeket a nevükön szólíthatják, címeik és rangjaik hozzáadása nélkül.

A Csukló Erdő sötét titkokkal volt tele. Nappal a délre vezető úton dúsított ércel megrakott szekérkaravánok vonultak, éjjel azonban az út kihalt volt, mert kevés olyan fenegyerek akadt, aki csillagfényben végigment volna rajta. Azt beszélték, hogy éjjelente a Fa-Atyáról a Sziu madár rikoltozik, amelyet senki sem látott, és nem is lehet látni, minthogy nem közönséges madár. Azt beszélték, hogy nagy, bolyhos pókok ugrálnak az ágakról a lovak nyakára, egy pillanat alatt átharapják ereiket s mohón szívják a vérüket. Azt beszélték, hogy az erdőben az óriás Peh vadállat kóborol, amelyet pikkely takar, tizenkét évenként egyszer van ivadéka, és tizenkét, mérges verejtéket izzadó farkat vonszol maga után. Valaki pedig látta, amint fényes nappal, panaszosan dörmögve áthaladt az úton a csupasz vadkan, melyet Szent Mika elátkozott. Ezt a bős állatot vas nem sebzi, de a csont könnyedén átjárja.

Akadt itt szökevény rabszolga, lapockái között szurokbélyeggel, szótalán és könnyörtelen, akár a bolyhos vérszopó pók. Meg hétrét görnyedt varázsló, aki titkos gombát szedett bűvös főzeteihez, amelyek segítségével az ember láthatatlanná válhat, állattá változhat, vagy második árnyékra tehet szert. A félelmetes Görbe Mérleg legényei is járogattak az úton, és az ezüstbányákból megszököttek is, akiknek fekete volt a tenyere és áttetszően fehér az arca. Itt gyülekeztek a vajákosok éjszakai szertartásaikhoz, Pampa báró hetyke vadászai pedig nyársra húzott, lopott ökröket sütöttek a ritka tisztásokon.

Csaknem az erdő legsűrűjében, egy mérföldre az úttól, egy vénségtől elszáradt, óriási fa alatt, megfeketedett faház süppedt a földbe. Emberemlékezet óta itt állt, ajtaja mindig zárva volt, a korhadt tornác előtt pedig egész fatörzsből faragott, rogyant bálványok meredeztek. Ez a ház a legeslegveszedelmesebb hely volt a Csukló Erdőben. Azt beszélték, tizenkét évenként egyszer éppen ide jár a vénséges Peh, hogy világra hozza ivadékát, s ugyanitt, a ház alá bújva, döglük meg, úgyhogy a pince megtelik fekete méreggel, amikor pedig ez a mérge kifolyik, akkor mindennek vége lesz. Azt beszélték, hogy zimankós éjszakákon a bálványok maguktól kifordulnak a földből, az úthoz mennek és integetnek. S még azt is beszélték, hogy a sötét ablakokban nagy ritkán nem-emberi fény gyúl, hangok hallatszanak, és a kéményből oszlopként csap a' füst egészen az égig.

Nem túl régen, az Ózon (közönséges nevén: Büzike) faluból való Fityisz Irmó, a józan életű falubolondja, egy este odatévedt a házhoz és benézett az ablakon. Egészen hibbantán tért haza, és miután kissé összeszedte magát, elmesélte, hogy a házban éles fény volt, az egyszerű asztalnál felhúzott lábbal ült a padon egy ember és hordóból ivott, amelyet fél kezével tartott. A tokája majdnem a derekáig csüngött, az arca csupa folt volt. Nyilvánvalóan maga Szent Mika lehetett, még a megtérése előtt: többnejű, korhely és mocskos szájú. Az ember csak félelmét leküzdve tudott ránézni.

A kis ablakból édes, bánatos szag áradt, és körös-körül a fákon árnyak suhantak. Az egész környékről odagyűltek, hogy meghallgassák a bolond elbeszélését. A dolog azzal végződött, hogy megjelentek a rohamosztagosok, és a kezét hátrakötve elhurcolták Arkanar városába. A házról mindazonáltal továbbra is beszéltek, és mostanában csakis Részeg Barlangnak nevezték...

Rumata, miután utat tört az óriási páfrány indái között,

a Részeg Barlang tornáca előtt leszállt a lováról, a kantárszárát az egyik bálvány köré csavarta. A házban fény égett, az ajtó tárva volt, és az egyik sarokvason csüngött. Az asztalnál Kabani atya ült, teljesen kimerülten. A szobában erős szesz-szag terjedt, az asztalon, lerágott csontok és főtt karórépa-darabok között hatalmas agyagkorsó állt.

– Jó estét, Kabani atya – szólta Rumata, és átlépte a küszöböt.

– Üdvözlöm – válaszolt Kabani atya: hangja olyan rekedt volt, mint a harci kürté.

Rumata sarkantyúit pengetve az asztalhoz ment, kesztyűjét ledobta a padra, és megint ránézett Kabani atyára. Az mozdulatlanul ült, s petyhüdt arcát két tenyerébe támasztotta. Őszbe csavarodó, bozontos szemöldöke úgy csüngött orcája fölött, akár a száraz fű a szakadék szélén. Tág pórusokkal borított orrának lyukaiból minden kilégzéskor sípolva tört ki a fel nem szívódott alkohollal átítatott levegő.

– Magam találtam ki! – mondta hirtelen, miután erőlködve felhúzta jobb szemöldökét, és behízott szemét ráemelte Rumatára. – Magam ! – Minek?... – Jobb kezét kiszabadította arca alól, megrázta a szőrös ujját. – Mégis, semmi közöm az egészhez!... Én találtam ki... és semmi közöm hozzá, ugye?... Valóban, semmi közöm... És általában, mi nem is kitalálunk, hanem ördög tudja, micsoda ez!...

Rumata kicsatolta övét, a fején keresztül lehúzta a vállszíjat a kardokkal.

– Nos! – nógatta.

– Hát a láda! – rivallta Kabani atya, és hosszas hallgatásba burkolózott, miközben furcsa fintorokat vágott.

Rumata, aki le nem vette róla a szemét, átemelte a padon a lábát – magas szárú lovaglósizmája csupa por volt –, a két kardot maga mellé tette és letelepedett.

– Láda... – ismételte csüggeteg hangon Kabani atya. – Csak mi tudjuk, hogy magunk találunk ki valamit. Voltaképpen mindent réges-régen kitaláltak. Valaki réges-régen mindent kitalált, mindent a ládába rakott, a fedelébe lyukat fűrt és elment... Elment aludni... Azután mi történik? Idejön Kabani atya, lehunyja a szemét, bedugja a kezét a lyukba. – Kabani atya a kezére nézett. – H-hopp! Jól kitaláltad! Én, aszongya, éppen ezt találtam ki!... Aki pedig nem hiszi, az bolond... Odadugom a kezemet először! Mi az? Tüskés drót. Miért? A jószágudvart védi a farkasoktól... Derék! Odadugom a kezemet másodszor! Mi az? Egy igen okos holmi – úgynevezett húsdaráló. Minek? Finom a hústöltelék... Derék! Odadugom a kezemet-harmadszor! Mi az? Gyúlékony víz... Minek? A n-nedves fát meggyújtani... Mi?

Kabani atya elhallgatott, és mindinkább előredőlt, mintha valaki a nyakánál fogva nyomta volna. Rumata fogta a bögrét, belenézett, azután néhány cseppet öntött a keze fejére. A cseppek lilák voltak és kozmás olaj szagúak. Rumata csipkekendőjével gondosan letörölte a kezét. A kendőn olajfoltok maradtak. Kabani atya borzas feje az asztalhoz ért, és nyomban felszökkent.

– Aki mindezt a ládába rakta, az tudta, mi végett találták ki... Tüskés drót a farkasok ellen?! Én, az ostoba fejemmel, azt mondom, hogy a farkasok ellen... A bányákat, a bányákat kellene körülfonti ezekkel a – tüskékkel... Hogy el ne szökjenek a bányákból az államellenes bűnözők. Én meg nem akarom!... Magam is államellenes bűnöző vagyok! Hát engem megkérdeztek? Megkérdeztek! Tüskés drót, aszongyák? Tüskés. A farkasok ellen, aszongyák? A farkasok ellen... Jól van, aszongyák, derék! Fonjuk körül a bányákat... Maga don Reba fonta körül. A húsdarálómát ' is elszedte. Derék, aszongya! Jó fejed van, aszongya!... És most, szóval finom töltelékét készíti a Vidám Toronyban... Állítólag nagyon sokat segít...

Tudom, gondolta Rumata. Mindent tudok. És hogy kiabáltál te don Reba dolgozószobájában, hogyan csúsztal a lába előtt, és könyörögtél: "Add oda, nem kell!" Késő volt. Forogni kezdett a húsdarálód...

Kabani atya megragadta a korsót, rátapadt szőrös szájával. Miközben a mérgező keveréket nyelte, rőfögött, akár a vadkan, azután a korsót az asztalra tette, és majszolni kezdett egy darab karórépát. Arcán könnyek siklottak alá.

– Tüzes víz! – jelentette ki végül fátyolos hangon. – Máglyák szításához és vidám bűvészmutatványokhoz. De miféle tüzes víz, ha iható? Ha sörhöz keverik, a sörnek nem lesz habja! Nem engedem! Magam iszom meg... És iszom is. Iszom nappal. Iszom éjjel. Egészen felpuffadtam. Minduntalan eszem. Az imént – e1 sem hiszed, don Rumata – odamentem a tükörhöz és megijedtem... Odanézek – uram, segíts! – mivé lett Kabani atya?! Polip, tengeri vadállat, színes foltokkal elborítva. Hol vörös vagyok, hol meg kék. Valójában kitaláltam a bűvészmutatványhoz szükséges vizet...

Kabani atya az asztalra köpött, és lábával csoszantott a pad alatt, hogy szétkenje. Aztán hirtelen azt kérdezte:

– Milyen nap van ma?

– Igazéletű Káta napjának előestéje – felelte Rumata.

– És miért nem süt a nap?

– Mert éjszaka van.

– Megint éjszaka... – mondta bánatosan Kabani atya, és az ételmaradékra borult.

Rumata kis ideig a fogai között fütyörészve nézte. Majd kikecmergett az asztal mögül, és a kamrába ment. Ott, a karórépa-halom és a fűrészpor-kupac mögött, Kabani atya ormóttan szeszlepláló-berendezésének üvegcsövei csillogtak. Egy született mérnök, ösztönös kémikus és üvegfúvó mester csodálatos alkotása. Rumata kétszer is körüljárta a "pokolgépet", azután a sötétben kitapogatta a feszítővasat, és különösebben nem célozva többször lesújtott vele. A kamrában csörömpölés, bugyogás támadt. Moslék undorító szaga csapott az orrába.

Rumata a túlsó sarokba ment, talpa alatt recsegett az üvegcserep – és bekapcsolta a kis villanylámpát. Ott, a limlomkupac alatt, pánccsaszekrényben, egy kisméretű "Midász" tábori szintetizátor állt. Rumata széthányta a limlomot, a tárcsán beállította a számkombinációt, és felemelte a pánccsaszekrény tetejét. A szintetizátor még a fehér villanyfényben is furcsán festett a széttúrt szemét között. Rumata néhány lapát fűrészport dobott a bevezető tölcserbe, a szintetizátor halkán felzummögött, s automatikusan bekapcsolta a jelzőtáblát. Rumata lovaglósizmája orrával a kivezető

csatornához tolt a rozsdás vödröt. És nyomban – csirr, csirr, csirr! – hullani kezdtek a horpadt bádoggal a Hatodik Pitz arkanari király arisztokratikus arcélével ékesített arany karikák.

Rumata átvitte Kabani atyát a nyikorgó priccse, lehúzta a cipőjét, jobb oldalára fordította, és valami régen kihalt állat szőrevesztett bőrével betakarta. Eközben Kabani atya egy percre felébredt. Mozogni sem tudott, gondolkodni sem. Beérte azzal, hogy elénekelt néhány strófát a "Miként a vérpiros virág, tenyeredben úgy pihenek" kezdetű, betiltott világi románcból, utána pedig öblös horkolásba fogott.

Rumata leszedte az asztalt, felseperte a padlót, és megtisztította az egyetlen ablak üvegét, amely megfeketedett a piszoktól és a Kabani atya által az ablakpárkányon végzett vegyi kísérletektől. Az ütött-kopott kályha mögött talált egy szeszes hordót, kiürítette a patkánylyukba. Azután megitta a hamahari csődört, zabot adott neki a nyeregzsákból, megmosakodott, leült, és az olajlámpa kormos lángocskáját bámulva várt. Hatodik esztendeje élte ezt a furcsa, kettős életet, és látszólag egészen megszokta, időnként azonban – mint például most – hirtelen eszébe jutott, hogy valójában nincs is semmiféle szervezett brutalitás és szorongató szürkeség, hanem egy fura színelőadás folyik, amelyben ő, Rumata a főszereplő. Hogy mindjárt, egy különösen sikeres végszava után felcsattan a taps, és a Kísérleti Történettudományi Intézet műértői elragadtatással kiáltanak fel a páholyokból: "Adekvát, Anton! Adekvát! Derék fiú vagy, Toska!" Még körül is nézett, de nem volt zsúfolt nézőtér, hanem csak a kormos, megfeketedett, mohlepte, csupasz gerendafalakat látta.

Az udvarban halkán nyerített és topogott a hamahari csődör. Mély, egyenletes bűgás hallatszott, amely szívszorítóan ismerős és itt teljesen valóságos volt. Rumata kissé eltátotta a száját, úgy fülelt. A bűgás megszakadt, a mécs lángnyelve imbolyogni kezdett és fényesebben lobbant fel. Rumata lassan feltápáskodott, s ugyanabban a pillanatban az éjszakai sötétből belépett a szobába don Kondor, a kereskedő Szóan Köztársaság Főbírája és a Nagy Állami Pecsétek őre, a Tizenkét Nagykereskedő Konferenciájának alelnöke és a birodalmi Irgalmas jobb Rendjének lovagja.

Rumata felpattant, kis híján feldöntötte a padot. Legszívesebben odaugrott volna, hogy átölelje, mindkét orcáját megcsókolja; lába azonban az etikettet követve, magától meghajolt térdben, sarkantyúja ünnepélyesen megcsörrent, jobb keze széles félkört írt le a szívtől oldalra, fejét pedig annyira lehajtotta, hogy álla belesüppedt a habcsipke nyakfodorba. Don Kondor letépte egyszerű, útitollal díszített bársony sapkáját, sietve, mintegy a szűnyogokat hessegetve, meglebbentette Rumata felé, azután az asztalra dobta, két kézzel kikapcsolta köpenyét a nyakán. A köpeny még lassan hullott alá a háta mögött, de ő már a padon ült, szétvetett lábbal, bal kezét csípőre tette, eltartott jobb kezével pedig a korhadt padlódeszkába fűrt, aranyozott kardjának markolatába fogózott. Kicsiny, sovány ember volt, keskeny, sápadt arcú, nagy, düledt szemű. Fekete haját ugyanolyan tömör aranyabroncs szorította le, mint Rumataét, ornyerge fölött nagy zöld kő díszítette.

– Egyedül van, don Rumata? – kérdezte szaggatottan.

– Igen, nemes don – válaszolta szomorúan Rumata.

Kabani atya hirtelen hangosan és józanul így szólt: "Nemes don Reba! Ön hiéna, és punktum!".

Don Kondor nem fordult meg.

– Ide repültem – mondta.

– Reméljük – jegyezte meg Rumata –, hogy nem látták önt.

– Egy legendával több vagy kevesebb – felelte ingerülten don Kondor. – Nincs időm a lóháton való utazgatásra. Mi történt Budahhal? Hová lett? Üljön már le, don Rumata, kérem! Fáj a nyakam.

Rumata engedelmesen leereszkedett a padra.

– Budah eltűnt – válaszolta. – Vártam rá a Nehéz Kardok Vadonában. De csak egy félszemű ágrólszakadt jelent meg, megmondta a jelszót, és átadott egy zsák könyvet. Még két napig vártam, azután érintkezésbe léptem don Guggal, és ő közölte, hogy Budahot egészen a határig vitte, és Budahot egy bizonyos nemes don kíséri, akiben meg lehet bízni, mert mindenét elkártyázta, és testestül-lelkestül eladta magát don Gugnak. Ennélfogva Budah valahol itt, Arkanarban tűnt el. Ez minden, amit tudok.

– Nem sokat tud – jegyezte meg don Kondor.

– Nem Budah a legfontosabb – ellenkezett Rumata. – Ha él, akkor megtalálom és kimentem. Ehhez értek. Nem errőlakartam beszélni önnel. Újra meg újra arra akarom felhívni a figyelmét, hogy az arkanari helyzet túlhaladta a bázis-elmélet határát... – Don Kondor arcán savanyú kifejezés jelent meg. – Kérem, hallgasson végig – szólt határozottan Rumata. – Úgy érzem, rádión sohasem tudok szót érteni önnel. Arkanarban pedig minden megváltozott. Valami új, rendszeresen ható tényező keletkezett. És a dolog úgy fest, mintha don Reba szándékosan ráuszítaná a tudósokra a királyság egész szürke népségét. Mindazt, ami akárcsak egy kissé a szürke átlagszínvonal fölé emelkedik, veszély fenyegeti. Hallgasson meg, don Kondor, ez nem megérzés, hanem tények! Ha valaki okos és művelt, ha kételkedik, ha szokatlan dolgokat mond – végül, ha egyszerűen nem iszik bort! – veszély fenyegeti. Bármely szatócsnak joga van akár halálba üldözni. Sok száz és ezer embert törvényen kívül állónak nyilvánítottak. Rohamosztagosok vadásznak rájuk, felaggatják őket az utak mentén. Meztelenül, a lábuknál fogva. Tegnap, az én utcámban agyontapostak egy öregembert, mert megtudták, hogy ismeri a betűt. Állítólag két óráig tiporták, fásultan, állati pofájuk verejtékben úszott... – Rumata valamelyest lehiggadt, és nyugodtan fejezte be: – Egyszóval, Arkanarban hamarosan egyetlen írástudó sem marad. Akár a barkani vérengzés után a Szent Rend Tartományában.

Don Kondor figyelmesen ránézett, összeszorította az ajkát.

– Nem tetszel nekem, Anton – mondta oroszul.

– Nekem sem tetszik sok minden, Alekszandr Vasziljevics – felelte Rumata. – Nem tetszik, hogy a probléma pusztá felvetése által megkötöttük kezünket-lábunkat. Nem tetszik, hogy a Vértelen Ráhatás Problémájának nevezik. Mert az én körülményeim között ez tudományosan megalapozott tétlenség... Ismerem valamennyi ellenvetését! És ismerem az elméletet. Itt azonban. nincs semmilyen elmélet, itt jellegzetesen fasiszta gyakorlat van, itt minden percben vadállatok embereket ölnek! Itt minden hasztalan. Nem elég a tudás, az arany pedig elveszíti értékét, mert későn jön.

– Anton – szólt don Kondor –, ne heveskedjél. Elhiszem, hogy az arkanari helyzet egészen kivételes, de meggyőződésem, hogy egyetlen konstruktív javaslatod sincs.

– Igen – ismerte el Rumata –, konstruktív javaslatom nincs. De nagyon nehéz féken tartanom magam.

– Anton – mondta don Kondor. – Mi kétszázötvenen vagyunk itt, az egész bolygón. Mindenki féken tartja íragát, és ez mindenkinek nagyon nehezére esik. A legtapasztaltabbak már huszonkét éve élnek itt. És csupán megfigyelői minőségben repültek ide. Kereken megtiltották nekik, hogy bármit is tegyenek. Egy percre képzeld el: kereken megtiltották. Még ahhoz sem volna joguk, hogy megmentsek Budahot. Még akkor sem, ha a szemük láttára tipornák össze.

– Ne beszéljen úgy velem, mint egy gyerekkel – mondta Rumata.

– Maga olyan türelmetlen, mint egy gyerek – magyarázta don Kondor. – Holott nagyon türelmesnek kell lenni.

Rumata búsan elmosolyodott.

– Amíg mi várakozunk – felelte –, készülődünk meg célozgatunk, ezek a vadállatok mindennap, minden percben embereket ölnek.

– Anton – mondta Kondor –, a világmindenségben sok ezer bolygó van, ahová még nem jutottunk el, és ahol a történelem megy a maga útján.

– De ide már eljutottunk!

– Igen, eljutottunk. De azért, hogy segítsünk ennek az emberiségnek, nem pedig azért, hogy jogos haragunkat kitöltsük. Ha gyenge vagy, menj el. Térj haza. Elvégre valóban nem vagy gyerek, tudtad, mit fogsz itt látni.

Rumata hallgatott. Don Kondor, aki valahogy elernyedtt és egyszerre megöregedett, kardját markolatánál fogva húzta, mint valami botot, végigsétált az asztal mellett, és búsan bólogatott.

– Mindent értek – mondta. – Hiszen mindezt átéltem. Volt idő, amikor a tehetetlenség és a tulajdon aljasságom érzése látszott számomra a legszörnyűbbnek. Egyesek, a gyengébbek, beleőrültek, őket visszaküldték a Földre, és most gyógyítják. Tizenöt évre volt szükségem, kedves barátom, hogy megértsem, mi a legszörnyűbb. Az emberi arcukat elveszíteni szörnyű, Anton. Bemocskolni a lelket, elkeseredni. Mi itt istenek vagyunk, Anton, és okosabbaknak kell lennünk a legendák isteneinél, akiket az itteni nép valahogy a saját képére és hasonlatosságára alkot. Hiszen mi ingovány szélén járunk. Ha félrelépünk, és a sárba pottyanunk, mindhalálig sem tudjuk tisztára mosni magunkat. Irukani Goran ezt írta "A földrejövetel történeté"-ben: "Amikor Isten, az égből alászállva, a Pitani-mocsarakból kijött a néphez, lába sáros volt."

– Ezért is égették meg Gorant – állapította meg komoran Rumata.

– Igen, megégették. De a mondása miránk vonatkozik. Én tizenöt éve vagyok itt. Én, kedves barátom, már nem is álmodom a Földről. Egyszer, az irataim között kutatva, rábukkantam egy nő fényképére, és sokáig nem tudtam rájönni, hogy kicsoda. Néha ijedten eszmélek rá, hogy én már régóta nem az Intézet munkatársa vagyok, hanem az Intézet múzeumának kiállítási tárgya, egy hűbéri kereskedő köztársaság főbírája, és a múzeumban van egy terem, ott kell elhelyezni engem. Hát ez a legszörnyűbb:

beleélni magunkat a szerepünkbe. Mindegyikünkben a nemes söpredék küzd a kommunárral. És köröskörül mindenki a söpredéknek segít, a kommunár pedig egyesegyedül van – a Föld innen ezer évre és ezer parszekre esik. – Don Kondor maga elé nézve kis ideig hallgatott. – Hát így állunk, Anton – mondta ismét keményebben. – Kommunárok maradunk.

Ő nem érti meg. De hogyan is érthetné? Neki szerencséje volt, ő nem tudja, mi a szürke terror, kicsoda don Reba. Mindaz, aminek a bolygón végzett tizenöt éves munkája alatt tanúja volt, így vagy amúgy beleillik a bázis-elméletbe. S amikor én a fasizmusról, a szürke rohamosztigosokról, a kispolgárság aktivizálásáról beszélek neki, ő ezt érzelmi kitörésnek tekinti: "Ne tréfáljon a terminológiával, Anton! A terminológiai zűrzavar veszélyes következményekkel jár." Sehogyan, sem tudja megérteni, hogy a középkori brutalitás normális színvonala – Arkanar boldog tegnapija. Don Reba az ő számára holmi Richelieu, okos és előrelátó politikus, aki az abszolutizmust védelmezi a feudális betyársággal szemben. Az egész bolygón egyedül én látom az országra rákúszó szörnyűséges árnyat, de éppen én nem tudom megérteni, kinek az árnyéka ez és miért... És hogyan is győzhetem meg őt, amikor azt fontolgatja – a szeméből látni –, hogy visszaküld a Földre kezelésre.

– Hogy van a-tiszteletre méltó Szinda? – kérdezte.

Don Kondor már nem nézett a veséjébe.

– Köszönöm, jól – dörmögte. Azután így szólt:

– Végtére is meg kell érteni, hogy sem te, sem én, egyikünk sem láthatja meg munkájának reálisan érzékelhető gyümölcsseit. Mi nem fizikusok vagyunk, hanem történészek. Számunkra az időegység nem a másodperc, hanem az évszázad, s teendők pedig nem is a vetés, mi csupán előkészítjük a talajt a vetéshez. Egyébként a Földről jönnek néha holmi... rajongók, hogy az ördög vinné őket... Kurta lélegzetű vágtázók...

Rumata erőltetetten mosolygott, és bár semmi szükség nem volt rá, húzogatni kezdte lovaglósizmája szarát. Vágtázók. Igen, voltak ilyenek.

Tíz évvel ezelőtt Stefan Orlowski, más néven don Kapada, ő császári felsége íjászszázadának parancsnoka, tizenhét esztori boszorkány nyilvános megkínzása alatt katonáival tüzet nyitott a hóhérokra, lekasabolta a birodalmi bírót, a két bírósági végrehajtót, de a lándzsás palotaőrség felkoncolta. Miközben haláltusában vonaglott, így kiabált: "Hiszen emberek vagytok! Üssétek őket, üssétek!" – de nemigen hallották a szavát, mert a tömeg ezt ordította: "Tüzet nekik! Még! Tüzet!..."

Körülbelül ugyanabban az időben, a másik féltekén, Karl Rosenbaum, a németországi és franciaországi parasztháborúk egyik legkiválóbb szakértője, más néven Pani-Pa gyapjúkereskedő, felkelést szított a muriszi parasztok között, rohammal elfoglalt két várost, és egy tarkójába röpített nyílvezzőtől pusztult el, amikor a fosztogatásnak próbált véget vetni. Még élt, amikor helikopteren érte jöttek, de beszélni nem tudott, s csak büntudatosan és értetlenül bámult nagy, világoskék szemével, amelyből szakadatlanul folyt a könny...

Nemsokára Rumata érkezése előtt pedig a kajszani zsarnok remekül álcázott, bizalmas barátja (Jeremy Touhnut, földreform-szakértő) hirtelen, se szó, se beszéd,

palotaforradalmat hajtott végre, magához ragadta a hatalmat, és két hónapon átpróbálta megteremteni az Aranykort, makacsul válasz nélkül hagyta szomszédai és a Föld dühödt felelősségrevonását. Nyolc merényletet szerencsésen átvészelt, s végül az Intézet munkatársainak mentőosztaga rabolta el, és tengeralattjárón a Délisark melletti szigetbázisra szállította...

– Ha meggondoljuk – dűnnyögte Rumata –, hogy az egész Föld mindmáig azt képzelet, hogy a legbonyolultabb problémákkal a nulla-fizika foglalkozik...

Don Kondor felemelte a fejét.

– Na, végre! – mondta halkán.

Lódobogás hallatszott, dühösen felnyerített a hamahari csődör, erős irukan akcentusú, heves szitkozódás hallatszott. Az ajtóban megjelent don Gug, az irukani herceg öfenségének fő hálószoza-felügyelője, kövér, pirosposzsgás férfi, hetykén kipödört bajusszal, fülig érő mosollyal, apró szeme vidáman csillogott gesztenyebarna parókájának fürtjei alatt. S Rumata megint olyan mozdulatot tett, mintha oda akarna rohanni, hogy átölelje, mert hiszen ez Paska volt, don Gug azonban hirtelen összeszedte magát, pufók ábrázatán mézesházosság jelent meg, könnyedén meghajolt derékban, kalapját melléhez szorította, ajkát összezsúcsosította. Rumata futó pillantást vetett Alekszandr Vasziljevicsre. De Alekszandr Vasziljevics eltűnt. A padon a Főbíró és a Nagy Pecsétek Öre ült szétvetett lábbal, bal kezét csípőjére tette, jobbával pedig aranyozott kardjának markolatát fogta.

– Nagyon elkésett, don Gug – mondta szemrehányón.

– Ezer bocsánat! – kiáltott fel don Gug, miközben könnyed járással közeledett az asztalhoz. – Hercegem angolkórjára esküszöm, teljesen váratlan körülmények jöttek közbe! Négyyszer feltartóztatott az arkanari király öfelségének járőre, kétszer valamilyen ripőkökkel verekedtem. – Kecsesen felemelte véres rongyba bugyolált bal kezét. – Igaz is, nemes donok: kinek a helikoptere van a ház mögött?

– Az én helikopterem – felelte zsémbesen don Kondor. – Nekem nincs időm arra, hogy útközben verekedjem.

Don Gug kellemesen elmosolyodott, lovaglólésben a padra telepedett, s így szólt

– Tehát, nemes donok, kénytelenek vagyunk megállapítani, hogy a nagy tudományú Budah doktor titokzatos módon eltűnt valahol az irukani határ és a Nehéz Kardok Vadona között...

Kabani atya hirtelen forgolódni kezdett.

– Don Reba – szólt öblös hangon, félálomban.

– Budahot bizza rám – mondta kétségbeesetten Rumata – és próbáljon mégis megérteni...

2.fejezet

Rumata összerezzen és felnyitotta a szemét. Már nappal volt. Az ablakok előtt botránnyos jelenet folyt az utcán. Valaki – nyilván katona – ordította: "G-gaz-z-ember! Felnyalod ezt a mocskot! ("Jól kezdődik a reggel!" – gondolta Rumata.) Ku-

uss!... Szent Mika hátára esküszöm, kihozol a sodromból!” Egy másik, durva és rekedt hang azt dörmögte, hogy ezen az utcán az embernek a lába elé kell néznie. ”Reggel tájt kis eső volt, az utcát pedig, maga is tudja, mikor kövezték...” ”Még azt is előírja, hová nézzek!...” ”Engedjen el, nemes don, ne fogja az ingemet!” ”Még azt is előírja!...” Nagy csattanás hallatszott. Nyilván már a második pofon volt, az első költötte fel Rumatát. ”Ne verjen, nemes don...” – dörmögte valaki odalent.

Ismerős hang. Ugyan ki lehet? Alighanem don Tameo. Még ma visszanyerem vele a hamahari gebét. Kíváncsi vagyok, érteni fogok-e valaha is a lovakhoz? Igaz, mi, Esztori Rumaták, ősidők óta nem értünk a lovakhoz. A harci tevék szakértői vagyunk. Jó, hogy Arkanarban alig vannak tevék. Rumata nyújtózott, megropogtatta a csontjait, fejpárnája mellett kitapogatta a sodrott selyemzsinórt, és néhányszor megrántotta. A ház legmélyén csengettyűk szóltak. A kölyök persze a botrányt bámulja, gondolta Rumata. Magam is felöltözhetnék, ez azonban fölösleges szóbeszédre adna okot. Az ablakok előtt hallatszó szitkozódásra fülelt. Micsoda kifejező erejű nyelv! Hihetetlen entrópia. Csak le ne kaszabolja don Tameo... Az utóbbi időben műkedvelők tűntek fel a testőrségben, akik kijelentették, hogy a nemes harcra csak egy kardjuk van, a másikat az utcai szemétnép ellen használják, mert don Reba gondoskodása folytán ez állítólag túlságosan elszaporodott a dicső Arkanarban. Don Tameo egyébként nem tartozik közibük. A mi don Tameónk meglehetősen gyáva, és közismert politikus...

Pocsék dolog, ha a nap don Tameóval kezdődik..., Rumata felült, és a pompás, de szakadt paplan alatt átkulcsolta a térdét. A kilátástalanság érzése nehezedik rá ólomsúllyal, szeretne elbúsulni és azon töprengeni, mennyire gyengék és gyarlók vagyunk a körülményekkel szemben... A Földön eszünkbe sem jut ilyesmi. Ott egészséges, magabiztos legények vagyunk, akik átestünk a pszichológiai kondicionáláson, és mindenre készen állunk. Kitűnők az idegeink, szemrebbenés nélkül végignézzük, amint ütlegelnek és kivégeznek másokat. Hallatlanul kitartók vagyunk, elviseljük a legreménytelenebb hülyék ömlengéseit. Elfelejtettük a finnyásságot, és megfelel nekünk az az edény, amelyet szokás szerint a kutyákkal nyalatnak ki, azután – a kulcsín kedvéért – piszkos szoknyaaljjal törülgetnék meg. Nagy személytelenítők vagyunk, még álmunkban sem beszélünk a Föld nyelvein. Kifogástalan fegyverünk van: a feudalizmus bázis-elmélete, amelyet dolgozószobák és laboratóriumok csendjében, poros ásatás-gödrökben, higgadt viták során dolgoztak ki...

Csak az a kár, hogy don Rebának fogalma sincs erről az elméletről. Csak az kár, hogy a lélektani előkészítés úgy Lekopik rólunk, akár a nyári lesülés, szélsőségekbe esünk, kénytelenek vagyunk szüntelenül edzeni magunkat. ”Szorítsd össze a fogadat, és ne feledd, hogy álcázott isten vagy, hogy ők nem tudják, mit művelnek, és jóformán egyikük sem bűnös, s ezért neked türelmesnek és béketűrőnek kell lenned...” Kiderül, hogy Lelkünkben ijesztő gyorsasággal kiapadnak a humanizmus kútjai, amelyek a Földön feneketleneknek látszottak. Szent Mika, hiszen mi igazi humanisták voltunk ott, a Földön, a humanizmus a természetünk csontváza volt, és az Ember előtti hódolatunkban, az Ember iránti szeretetünkben antropocentrizmusra vetemedtünk, itt pedig egyszerre rémülten azon a gondolaton kapjuk magunkat, hogy

nem az Embert szerettük, hanem csak a kommunárt, a földlakót, a velünk egyenlőt... Mind gyakrabban kapjuk magunkat ezen a gondolaton: "Elég már! Hát emberek ezek? Hát képesek valamikor is emberré válni?" S akkor eszünkbe jutnak az olyanok, mint Kira, Budah, Pupos Arata, a nagyszerű Pampa báró, és elszégyelljük magunkat, ez pedig szintén szokatlan és kellemetlen, és – ami a fő – nem segít...

Nem kell ilyesmin töprengeni, gondolta Rumata. És semmiképp sem reggel. Nyelné el a Föld ezt a don Tameót... Savanyúság gyülemlett fel a lelkében, és ebben a magányosságban nincs hova kiloccsantani. Mert nagyon magányos! Gondoltuk volna mi, egészséges, magabiztos férfiak, hogy itt magányosságba csöppenünk? Hiszen ezt senki sem hinné el! Anton, kedves barátom, mi lelt? Nyugatra tőled, három órai repülésre, ott van a jólelkű, értelmes Alekszandr Vasziljevics, keleten Paska, hét éven át padtársad, hűséges, vidám pajtásod. Egyszerűen besavanyodtál, Toska! Pedig mi azt gondoltuk, erősebb vagy! De kivel nem fordul elő? Pokoli munka, megértjük. Térj vissza hát a Földre, pihenj, foglalkozzál egy keveset az elmélettel, aztán majd elvállik...

Alekszandr Vasziljevics egyébként merőben dogmatikus. Ha egyszer a bázis-elméletben nem szerepelnek a szürkék ("Én lelkecském, huszonöt évi munkám alatt nem tapasztaltam ilyen eltéréseket az elmélettől..."), akkor én csak képzelődöm. Ha képzelődöm, akkor az idegeim felmondták a szolgálatot, pihentetniük kell. "No jó, megígérem, magam nézem meg, és közlöm a véleményemet. Egyelőre azonban, don Rumata, semmiféle túlkapás..." Pavel pedig, gyermekkori barátom, a tudós szakértő, a tájékoztatás kútfeje... eszeveszetten végigszáguldott két bolygó történelmén, és könnyűszerrel bebizonyította, hogy a szürkék mozgalma csupán a városlakók közönséges szembefordulása a bárókkal. "A napokban egyébként betérek hozzád, megnézek. Becsületszavamra, restellem magam Budah miatt..." Még ez is jó! Elég! Budahhal foglalkozom majd, ha egyszer semmire sem vagyok alkalmas.

Budah nagy tudományú doktor. Tősgyökeres irukani, kiváló orvos, akinek az irukaniherceg majdhogynem nemességet adományozott, de meggondolta magát, és úgy határozott, hogy a toronyba záratja. A birodalom legkiválóbb méreggyógyítási szakembere. Híres tanulmányt írt ezzel a címmel: "Ama füvekről és fűféléről, melyek titokzatos módon bánat, öröm és megnyugvás okául szolgálnak, úgyszintén a csúszómászók, pókok és a csupasz vadkan nyáláról és nedveiről, melyek ugyanilyen és még sok egyéb tulajdonsággal bírnak." Kétségtelenül nagyszerű ember és igazi értelmiségi, meggyőződéses humanista, nem harácsoló: minden vagyona egy zsák könyv. Hát kinek kellhetél te, Budah doktor, ebben az összeesküvés és kapzsiság véres ingoványába süppedt, sötét, tudatlan országban?

Tételezzük fel, hogy élsz és Arkanarban vagy. Bár nincs kizárva, hogy az Északi Vörös heglánc nyúlványairól leereszkedő barbár útonállók fogtak el. Erre az' esetre don Kondornak az a szándéka, hogy összekötetésbe lép Sustuletidovodus barátunkkal, a primitív kultúrák történelmének szakértőjével, aki jelenleg epilepsziás sámánként működik egy vezér mellett, akinek a neve negyven szótagból áll. Ha mégis Arkanarban vagy, akkor elsősorban Görbe Mérleg legényei foghattak el. Sőt, nem is téged akartak elfogni, hiszen számukra a fő zsákmány a te kísérod, a nemes don, aki mindenét elkártyázta. De akár így, akár úgy, ők nem ölnek meg téged: Görbe

Mérleg túlságosan fukar ehhez.

Valamilyen ostoba báró is elfoghatott. Minden rossz szándék nélkül, pusztán unalmában és betegessé fajult vendégszeretetében. Kedve szottyant egy előkelő emberrel mulatozni, ezért kiállította az útra a testőreit és becipelte a várába a kíséroidet. És te a bűzös cselédszobában fogsz gunnyasztani, amíg a két don hülyére nem issza magát és el nem válik egymástól. Ebben az esetben sem fenyeget semmi veszély.

De valahol a Rothadt Zugolyban még ott lapulnak don X per T Csigolya nemrég szétvert paraszt-hadseregének maradványai, amelyeket jelenleg maga a mi hősrünk, don Reba élelmez titkon arra az eshetőségre, ha bonyodalmak támadnak a bárókkal, ami igen valószínű. Ezek aztán nem ismernek irgalmat, rájuk jobb nem is gondolni. Ott van még don Szatarina, a roppant előkelő származású birodalmi arisztokrata, aki százket esztendő, és teljesen meghibbant. Ő családi okból hadilábon áll az irukani hercegekkel, és időnként aktivizálódik, elfogdos mindenkit, aki átkel az irukani határon. Nagyon veszedelmes, mert ha eperohama van, képes olyan parancsokat kiadni, hogy alig győzik kihordani a holttesteket a tömlöcéből.

S végül, ami a legfontosabb. Nem azért a legfontosabb, mert a legveszélyesebb, hanem azért, mert a legvalószínűbb. Don Reba szürke járőrei. Az országutakon portyázó rohamosztagosok. Véletlenül a kezük közé kerülhettél, s akkor a kísérod megfontoltságára és hidegvérűségére kell számítani. De hátha Don Rebában érdeklődés támadt irántad? Don Rebának olyan váratlan az érdeklődése... Besúgóí jelenthették, hogy te átutazol Arkanaron, járórt küldtek eléd egy buzgó szürke tiszt, kisbirtokos nemesfattyú vezetésével, és te most a Vidám Torony alatt, egy kőveremben üldögélsz...

Rumata újra megrángatta a zsinórt. A hálószoba ajtaja undorító csikorgással kinyílt, s belépett a vézna, mogorva szolgálfiú. Unónak hívták, a sorsa ballada témájául szolgálhatott volna. A küszöbön meghajolt, kitaposott cipőjében odacsoszogott az ágyhoz, és letette az asztalkára a tálcat, amelyen levelek voltak, kávé és egy csomó illatos rágó-kéreg; a fogak erősítésére és tisztítására. Rumata mérgesen nézett rá.

– Mondd, mikor kened már meg az ajtót?

A fiú hallgatott, és a padlóra bámult. Rumata félrelökte a paplant, meztelen lábát lelógatta az ágyról, és a tálca felé nyúlt.

– Mosakodtál ma? – kérdezte.

A fiú egyik lábáról a másikra nehezedett, semmit sem válaszolt; aztán végigment a szobán és összeszedte a szétdobált ruhadarabokat.

– Úgy rémlik, azt kérdeztem tőled, mosakodtál ma vagy nem – mondta Rumata, miközben felbontotta az első levelet.

– Vízrel nem moshatjuk le a bőrünket – dörmögte a fiú. – Mi vagyok én, előkelő úr tán, hogy mosakodjam?

– Mit meséltem neked a mikróbákról? – kérdezte Rumata.

A fiú letette a zöld nadrágot a karosszék támlájára és hüvelykujjával meglegyintette magát: a gonoszt hessegette el.

– Háromszor imádkoztam az éjjel – felelte. – Mi kell még?

– Tökfilkó vagy – mondta Rumata, és nekifogott a levél olvasásának.

Dona Okana udvarhölgy írt, don Reba új kegyencnöje. Arra kérte, még aznap este látogassa meg őt, aki ”gyengéd érzemeltől epekedik”. Az utóiratban keresetlen szavakkal ott állt, hogy tulajdonképpen mit vár ettől a találkozástól. Rumata elpirult. Lopva hátranézett a kölyökre, s ezt dünnyögte: ”Nos, hát igazán...” Ez megfontolandó. Undorodott a gondolattól, hogy oda kell menni, de ostobaság nem menni, mert dona Okana sokat tudott. Rumata felhajtotta a kávéját, és rágó-kérget dugott a szájába.

A következő boríték vastag papírból volt, viaszpecsétje elmázolódott; nyilvánvaló, hogy a levelet felnyitották. A levelet don Ripat írta, egy elszánt karrierista, a rőfösök szürke századának hadnagya. Hogylétéről érdeklődött, szilárd meggyőződését fejezte ki, hogy a szürkék ügye győzni fog, és az ostoba körülményekre hivatkozva haladékot kért kis adósságára. ”Rendben van, rendben van...” – mormolta Rumata, félretette a levelet, újra kezébe vette a borítékokat és érdeklődéssel megvizsgálta. Igen, már finomabb módszerekkel dolgoznak.

A harmadik levélben kardpárbajra hívták ki dona Pytha miatt, de hajlandók eltekinteni tőle, ha don Rumata jónak látja bizonyítékokkal szolgálni arra vonatkozóan, hogy neki, a nemes don Rumatának, semmiféle kapcsolata sem volt és nincs dona Pythával. A levél szabványos volt: magát a szöveget kaligráfus írta, a hézagokba pedig darabos írással, nyelvtani hibákkal írták be a neveket és az időpontot.

Rumata félrelökte a levelet, és megvakarta szúnyogoktól összecsípett bal karját.

– Nosza, hozzál mosdóvizet! – parancsolta.

A fiú eltűnt az ajtó mögött; hamarosan hátrálva visszajött, s egy vízzel teli fadézsát húzott a padlón. Azután még egyszer kiszaladt, és egy üres dézsát meg egy kis merítőedényt cipelt be.

Rumata leugrott a padlóra, fején keresztül lerántotta a művészi kézi hímzéssel díszített, ócska hálóingét, és csörrenve kirántotta hüvelyéből az ágy feje mellett lógó kardokat. A fiúóvatosságból a karosszék mögé állt. Rumata vagy tíz percig gyakorolta a támadást és a háritást, majd a kardokat a falhoz vágta, lehajolt az üres dézsa fölé, és kiadta a parancsot: ”Öntsd!” Szappan nélkül rossz volt mosakodni, Rumata azonban már megszokta. A fiú a merítőedényből locsolgatta a vizet a hátára, a nyakára, a fejére, s ezt dörmögte: ”Mindenkinnél úgy van, ahogy az embereknél, csak minálunk vannak ezek a különöc ötletek. Ki látott már olyat, hogy két edényben mosakodjanak. Az árnyékszéken meg valami fazekat eszelt ki... Mindennap tiszta törülköző kell neki... Jómaga pedig, imádkozás nélkül, meztelenül ugrándozik a kardjaival...”

Rumata, miközben a törülközővel dörzsölte magát, oktatóan mondta:

– Én udvari ember vagyok, nem holmi tetves báró. Az udvaroncnak tisztának és illatosnak kell lennie.

– Más gondja sincs öfelségének, mint hogy magát szagolgassa – ellenkezett a fiú. – Mindenki tudja, hogy öfelsége éjjel-nappal imádkozik érettünk, bűnösökért. Don

Reba pedig sohasem mosakszik. Magam hallottam, az inasa mesélte.

– Rendben van, ne morogj – mondta Rumata, miközben magára húzta a nylon-trikót.

A fiú rosszallóan nézte a trikót. Ez már régóta szóbeszéd tárgya az arkanari cselédség körében. Rumata azonban természetes emberi finnyássága miatt nem volt hajlandó lemondani róla. Amikor felhúzta alsónadrágját a fiú elfordította a fejét, és ajkával olyan mozdulatot tett, mintha leköpné a gonosz szellemet.

Jó volna divatba hozni az alsófehéreneműt, gondolta Rumata. Ezt természetszerűen, csakis a nők révén lehetne elérni, Rumata azonban nagyon válogatós volt, s ez megengedhetetlen egy felderítő esetében. Egy csélcsap lovagnak, aki ismerte a fővárosi modort, és szerelmi párbaja miatt száműzték vidékre, legalább húsz kedvest kellett volna tartania. Rumata hősi erőfeszítést tett, hogy fenntartsa hírnevét. Ügynökeinek fele a fontos teendők helyett azzal foglalkozott, hogy ocsmány híreket terjesztett róla, s ezek irigységet, elragadtatást keltettek az arkanari testőr-ifjúságban. A kiábrándult hölgyek tucatjai, akiknek Rumata késő éjszakáig verseket szavalt (harmadik ór cégváltás, testvéri csók a pofikára, ugrás az erkélyről a járőrt vezető ismerős tiszt karjába), versenyt meséltek egymásnak az anyaországi lovag fővárosi stílusáról: Rumata csak ezeknek az ostoba és undorítóan romlott némbereknek a hiúsága révén tudta fenntartani hírnevét, de az alsónemű problémája megoldatlan maradt. Mennyivel egyszerűbb volt a zsebkendőkkel! Rumata a legelső bálon elővett hajtókája alól egy elegáns csipkekeszkenőt, és megnedvesítette vele az ajkát. A következő bálon a derék gárdisták már kisebb-nagyobb, különféle színű, hímzett és monogrammal ellátott kendőcskéikkel törölgették verejtékes arcukat. Egy hónap múlva pedig olyan piperkőcök is akadtak, akik behajlított karjukon egész lepedőt hordtak, amelynek vége elegánsan a padlót söpörte.

Rumata felhúzta zöld nadrágját és agyonmosott gallérú, fehér batisztingét.

– Várákodik valaki? – kérdezte.

– A borbély – válaszolta a fiú. – Meg két don ül a szalonban: don Tameo és don Szera. – Bort kértek és kockáznak. Reggelire várják önt.

– Eredj, hívd a borbélyt. A nemes donoknak pedig mondd meg, hogy nemsokára ott leszek. De ne gorombáskodjál, udvariasan beszélj...

A reggeli nem volt nagyon bőséges, hagyott helyet a közeli ebédnek. Erősen fűszerezett marhasültet és ecetes kutyafület ettek. Irukani habzóbor, esztori sűrű barna bort, szóani fehérét ittak. Don Tameo, miközben két törrel ügyesen felszeletelte az ürücombot, a legelső néprétegek arcátlansága miatt panaszkodott. "írásbeli jelentést szándékozom benyújtani öfelségéhez – magyarázta. – A nemesség azt követeli, tiltsák meg a parasztnak és a kézműves csöcseléknek, hogy nyilvános helyeken és az utcán mutakozzanak. Járjanak az udvarokon és a kertek alatt. Azokra az esetekre, amikor a paraszt megjelenése az utcán elkerülhetetlen, például, ha kenyeret, húst és bort szállít a nemes házakhoz, kapjon külön engedélyt a koronavédelmi minisztériumtól." – "Remek fej! – mondta elragadtatottan don Szera, s közben fröcsögött a nyála és a húslé. – Tegnap pedig az udvarnál..." – És elmesélte a legfrissebb újságot. Don Reba szerelme, Okana udvarhölgy, akaratlanul rálépett a

király fájós lábára. Őfelsége dühbe gurult, és megparancsolta, hogy példásan büntessék meg a hölgyet. Mire don Reba szemrebbenés nélkül így válaszolt: "Megtörténik, felség. Még ma éjjel!" "Én úgy kacagtam – mondta fejét forgatva don Szerá –, hogy két kapocs lepattant a zekémről..."

Protoplazma, gondolta Rumata. Zabáló és szaporodó protoplazma.

– Igen, nemes donok – mondta –, don Reba rendkívül okos ember...

– Azám! – szólt don Szerá. – Még mennyire! Csuda világos fej!...

– Kiváló államférfi – állapította meg don Tameo jelentőségteljesen, átérzéssel.

– Most még visszaemlékezni is furcsa – folytatta nyájas mosollyal don Rumata –, hogy mit beszéltek róla alig egy évvel ezelőtt. Emlékszik, don Tameo, milyen szellemesen kigúnyolta a görbe lábát?

Don Tameo félrenyelt, s egy hajtásra kiürítette irukani habzóborral teli poharát.

– Nem jut eszembe – dünnyögte. – Meg aztán hogyan is gúnyolnék én...

– Megegett, megegett – mondta don Szerá, és szemrehányón csóválta a fejét.

– Valóban! – kiáltott fel Rumata. – Hiszen ön is jelen volt ennél a beszélgetésnél, don Szerá! Emlékszem, úgy kacagott don Tameo szellemes mondásain, hogy valami lepattant a ruházatáról.

Don Szerá rákvörös lett, és hosszadalmas, hebegő mentegetőzésbe fogott, miközben állandóan hazudozott. Az elkomorodott don Tameo nekifeküdt az erős esztori bornak, s minthogy saját bevallása szerint "tegnapelőtt reggel elkezdtem, azóta sem tudom abbahagyni", amikor kivergődtek a házból, kétfelől támogatni kellett.

Verőfényes nap volt. A házak között egyszerű emberek ögyelegtek, keresték, hogy min lehet elbáméskodni, sárral dobálózó kölykök visongtak és fütyültek, az ablakokból főköttös, csinos polgárasszonyok kandikáltak ki, szeleburdi szolgálólányok szégyenlős pillantásokat lövelltek, és a hangulat lassanként emelkedni kezdett. Don Szerá igen ügyesen ledöntött a lábáról egy parasztot, és majd meghalt a nevetéstől a pocsolyában kapálózó ember láttán. Don Tameo hirtelen felfedezte, hogy a kardkötőt a két karddal fordítva vette fel, felkiáltott: "Álljanak meg!" – és egy helyben pörögve igyekezett megfordulni a kardkötőn belül. Don Szerának megint lepattant valami a zekéjéről. Rumata a rózsaszínű fülecskéjénél fogva elkapott egy arra szaladó szolgálólányt, és megkérte, segítsen Don Tameónak rendbe szedni magát. A nemes donok körül nyomban báméskozók tömege verődött össze, s olyan tanácsokat adtak a szolgálólánynak, amelyektől az egészen tűzpiros lett, don Szerá zekéjéről pedig jégesőként potyogtak a kapcsok, gombok és csatok. Amikor végül tovább indultak, don Tameo mindenki hallatára kiegészítést kezdett fogalmazni írásbeli jelentéséhez, s ebben rámutatott annak szükségességére, hogy "a csinos nőszemélyek ne soroltassanak a parasztokhoz és az egyszerű származásúakhoz". Ekkor egy fazekat szállító szekér állta el az útjukat. Don Szerá kivonta mindkét kardját, és kijelentette, hogy a nemes donokhoz nem illik mindenféle fazekakat kerülgetni, és ő a szekéren keresztül vág utat magának. De amíg azt méregette, hogy hol végződik a ház fala, és hol kezdődnek a fazekak, Rumata megragadta a kerekeket, és megfordította a szekeret, s így szabaddá tette az utat. A báméskozók, akik elragadtatással figyelték a fejleményeket, háromszoros hurrát kiáltottak Rumatának.

A nemes donok mármár tovább indultak, akkor azonban egy második emeleti ablakból kihajolt egy kövér, ősz boltos, és az udvaroncok garázdálkodását kezdte taglalni, akiket "a mi hősünk, don Reba hamarosan ráncba szed". Kénytelenek voltak megállni, s az egész fazék-rakományt ebbe az ablakba irányítani. Az utolsó fazékba Rumata két aranypénzt dobott, amelyet Hatodik Pitz arcéle díszített, és átnyújtotta a sóbálvánnyá vált fuvarosnak.

– Mennyit adott neki? – kérdezte don Tameo, amikor tovább indultak.

– Semmiség – válaszolta hanyagul Rumata. – Két aranyat.

– Szent Mika hátára! – kiáltott fel don Tameo. – Ön gazdag! Nem venné meg a hamahari csődörömet?

– Inkább elnyerem öntől kockán – felelte Rumata.

– Igaz! – jegyezte meg don Szerá, és megállt. – Miért ne kockázzunk egyet!

– Mindjárt itt? – kérdezte Rumata.

– Miért ne? – kérdezte don Szerá. – Nem értem, hogy három nemes don miért ne kockázzon ott, ahol kedve tartja! Akkor don Tameo hirtelen elesett. Don Szerá belebotlott, és ő is elesett.

– Egészen elfelejtettem – mondta –, hogy őrségbe kellmennünk.

Rumata felemelte őket, és könyöküknél fogva vezette tovább. Don Szatarina hatalmas, komor háza előtt megállt.

– Nem nézünk be az öreg donhoz? – kérdezte.

– Egyáltalán nem értem, miért ne nézhetne be három nemes don az öreg Szatarina donhoz – szólt don Szerá.

Don Tameo felnyitotta a szemét.

– Mivel a király szolgálatában állunk – jelentette ki ünnepélyesen –, tőlünk telhetően a jövőbe kell tekintenünk. D-don Szatarina: túlhaladott szakasz. Előre, nemes donok! Az őrhelyre kell sietnem...

– Előre! – helyeselt Rumata.

Don Tameo újra a mellére ejtette a fejét, és többé már fel sem ébredt. Don Szerá szerelmi diadalairól mesélt. Így jutottak el a palotáig. Az őrszobában Rumata megkönnyebbülten letette don Tameót a padra, don Szerá pedig letelepedett az asztal mellé, hanyagul félretolta a király által aláírt parancsok kötegét, és kijelentette, végre itt az ideje, hogy hideg irukani bort igyanak. A gazda gurítson elő egy hordót – parancsolta –, ezek a kislányok pedig (az örökös gárdistákra mutatott, akik egy másik asztalnál kártyáztak) jöjjenek ide. Odajött az őrségparancsnok, egy hadnagy. Sokáig figyelte don Tameót és fürkészte don Szerát, s amikor don Szerá megtudakolta, "miért hervadt el valamennyi virág a szerelem titkos kertjében" – úgy döntött, hogy most talán nem is érdemes őrhelyre küldeni őket. Egyelőre feküdjenek.

Rumata elveszített a hadnaggal szemben egy aranyat, és az új szabványkardkötőkről meg a kard-élesítési módokról beszélgetett vele. A többi között megjegyezte, hogy szándékában van benézni don Szatarinához, akinek van egy régi köszörülésű fegyvere, és nagyon elszomorodott, amikor arról értesült, hogy a tiszteletre méltó főúr végképp meghibbant: egy hónappal ezelőtt kiengedte foglyait,

feloszlatta testőrségét, rendkívül gazdag kínzóeszköz-gyűjteményét pedig ellenszolgáltatás nélkül átadta a kincstárnak. A százkét esztendő vénember kijelentette, hogy életének hátralevő részét jó cselekedeteknek szándékozik szentelni, tehát már bizonyára nem húzza sokáig.

Rumata elbúcsúzott a hadnagytól, kilépett a palotából, és a kikötőbe indult. Kerülgette a pocsolyákat, és átugrált a szivárványszínű vízzel teli kerékvágásokon, fesztelenül szétlökdöste a bámész pórnépet, kacsingatott a lányokra, akikre külseje szemlátomást ellenállhatatlan hatást tett, köszöngetett a hintaszéken vitt hölgyeknek, barátságosan üdvözölte az ismerős nemeseket, és szándékosan nem vette észre a szürke rohamosztagosokat.

Kis kerülőt tett, hogy betérjen a Hazafias Iskolába. Az iskolát két évvel ezelőtt alapították don Reba költségén, hogy kisbirtokos és kereskedő ifjából katonai és közigazgatási kádereket képezzen. Modern építésű kőház volt, oszlopok és domborművek nélkül, vastag falakkal, lőrésszerű, keskeny ablakokkal, a főbejárat két oldalán félkör alakú tornyokkal. Szükség esetén jó ideig ki lehetett tartani ebben az épületben.

Rumata a keskeny lépcsőn felment az első emeletre, és a tantermek mellett – sarkantyúja pengett a kőpadlón – az iskola gondnokának dolgozószobája felé tartott. Az osztályokból hangok zümmögése, szavalókórusszerű kiáltások hallatszottak. "Ki a király? Dicső felség. Kik a miniszterek? Kétséget nem ismerő, hűséges férfiak...", „... És az Isten, a mi teremtőnk, így szólott: »Megátkozom.« És megátkozta...”, „... Ha pedig kétszer harsan a kürt, kettesével mintegy láncba kell fejlődni, s eközben leengedni a lándzsát...”, "Midőn pedig a kínzás alatt levő elájul, a kínzást félbe kell szakítani..."

Iskola, gondolta Rumata. A bölcsesség fészke. A kultúra támasza...

Kopogtatás nélkül belökte az alacsony, boltozatos ajtót, s belépett a dolgozószobába, amely sötét és jéghideg volt, akár a pince. Az iratokkal és nádpálcákkal elborított hatalmas asztal mögül egy hórihorgas, szögletes, kopasz, beesett szemű ember sietett elébe; a koronaőrési minisztérium rangjelzésével díszített, szűk, szürke egyenruha feszült rajta. A Hazafias Iskola gondnoka volt, a nagytudományú Kin atya, a szerzetesnek beállt szadista gyilkos, a "Tanulmány a feljelentésről" szerzője, amellyel magára vonta don Reba figyelmét.

A cikornyás üdvözlésre Rumata hanyag biccentéssel válaszolt, leült egy karosszékbe, és keresztbe vetette a lábát. Kin atya állva maradt, a tiszteletteljes figyelem pózába görnyedve.

– Nos, mi újság? – kérdezte Rumata kegyesen. – Egyes írástudókat elteszünk láb alól, másokat tanítunk?

Kin atya elvigyorodott.

– Az írástudó nem a király ellensége – mondta. – A király ellensége az ábrándozó írástudó, a kétkedő írástudó, a hitetlen írástudó! Mi pedig itt...

– Jól van, jól van – felelte Rumata. – Elhiszem. Mit írogatsz? Olvastam a tanulmányodat. Hasznos könyv, de ostoba. Hogyan vetemedhetél ilyesmire? Nem járja. Gondnok!...

– Nem az eszemmel iparkodtam lenyűgözni – válaszolta méltóságteljesen Kin atya. – Csak arra törekedtem, hogy az állam hasznára legyek. Eszesekre nincsen szükségünk. Hűségükre van szükségünk. És mi...

– Jól van, jól van – mondta Rumata. – Elhiszem. Szóval, valami újat írsz vagy nem?

– A miniszter elé terjesztem az új államról szóló értekezésemet, melynek mintájául a Szent Rend Tartományát tekintem.

– Hát ez meg mi? – csodálkozott Rumata. – Mindnyájunkat szerzetbe akarsz kényszeríteni?...

Kin atya összeszorította a kezét, és előrehajolt.

– Engedje megmagyaráznom, nemes don – mondta hevesen, és megnyalta az ajkát. – A lényeg egészen más! A lényeg az új állam felépítésének alapelvei. Három ilyen alap elv van: vak hit a törvények csalhatatlanságában, feltétlen engedelmeskedés a törvényeknek, továbbá mindenki szemmel tart mindenkit!

– Hm – jegyezte meg Rumata. – De miért? – Mi "miért"?

– Mégis ostoba vagy – felelte Rumata. – No, jól van, elhiszem. Mit is akartam?... Megvan! Holnap felveszel két új oktatót. A nevük: Tarra atya, igen tiszteletre méltó öregember, ezzel az... izé... kozmográfiával foglalkozik, és Nanyin testvér, szintén hűséges ember, a történelemben jártas. Ezek az én embereim, tisztelettudóan fogadd őket. Itt a zálog. – Zacskót dobott az asztalra, s az megcsörrent. – A te részed: öt arany... Mindent megértettél?

– Igen, nemes don – felelte Kin atya.

Rumata ásított egyet, és körülnézett.

– Jó is, hogy megértetted – mondta. – Apám valamiért nagyon szerette őket, és a lelkekre kötötte, hogy gondoskodjam róluk. Hát magyarázd meg nekem, tudós ember, honnan lehet egy módfelett nemes lelkű donban ekkora vonzalom az írástudó iránt?

– Esetleg valami különleges érdekem? – feltételezte Kin atya.

– Mire gondolsz? – kérdezte gyanakvón Rumata. – Bár miért ne? Igen... Csinos lánya vagy nővére lehet... Bor persze nincs nálad?

Kin atya büntudatosan széttárta a karját. Rumata felvett az asztalról egy papírlapot, és kis ideig a szeme előtt tartotta.

– "Felkarolás"... – olvasta. – Micsoda bölcsek! – Leejtette a lapot a padlóra, és felállt. – Vigyázz, nehogy a tudós bandád megsértse őket. Én alkalomadtán eljövök, és ha megtudom... – Kin atya orra elé emelte az öklét. – No, jól van, jól van, ne félj, nem bántalak.

Kin atya tisztelettudóan kuncogott. – Rumata biccentett, és sarkantyújával a padlót karcolta, az ajtó felé indult.

A Roppant Hála utcán benézett egy fegyverüzletbe, új kardhüvely-gyűrűket vásárolt, kipróbált néhány tört (a falba dobálta, a tenyerén méregette, nem tetszett), azután letelepedett a pultra, és a tulajdonossal, Gauk atyával beszélgetett.

Gauk atyának szomorú, jóságos szeme és lemoshatatlan tintafoltos, vértelen kis keze volt. Rumata egy keveset vitatkozott vele Curen verseinek erényeiről, meghallgatott egy érdekes magyarázatot a "Miként a fonnyadt levél, úgy hull a lélekre:...' sorról, megkérte, mondjon el valami újat, és miután a szerzővel együtt búsongott akifejezhetetlenül bánatos versszakokon, távozása előtt elszavalta a „Lenni vagy nem lenni”-t, saját irukani fordításában.

– Szent Mika! – kiáltotta Gauk atya fellelkesülve. – Ki írta ezt a verset?

– Én – felelte Rumata, és kiment.

Betért a „Szürke Öröm”-be, megivott egy pohár arkanari savanyú lőrét, megpaskolta a kocsmárosné arcát, ügyes mozdulattal felfordította a kifejezéstelen szemmel őt bámuló hivatásos besúgó asztalát, azután a túlsó sarokba ment, s megkeresett egy elnyűtt, szakállas embert, akinek nyakából tintatartó lógott.

– Adjisten, Nanyin testvér – mondta. – Hány kérvényt írtál ma?

Nanyin testvér szégyenlősen elmosolyodott, kivillantotta apró, rossz fogait.

– Manapság kevés kérvényt írnak, nemes don – felelte. – Egyesek úgy vélik, kérni céltalan, mások pedig arra számítanak, hogy a legrövidebb időn belül engedély nélkül is markolhatnak.

Rumata a füléhez hajolt, és elmesélte, hogy a Hazafias Iskolával nyélbe ütötte az ügyet.

– Itt van két arany – mondta végezetül: – Öltözzél fel, hozd magad rendbe. És légy óvatosabb... legalább az első napokban. Kin atya veszélyes ember.

– Felolvasom neki a "Tanulmány a kósza hírekről" című írásomat – mondta vidáman Nanyin testvér. – Köszönöm, nemes don.

– Mit nem tesz meg az ember az apja emlékére! – jegyezte meg Rumata. – Most pedig azt mondd meg, hol találom Tarra atyát?

Nanyin testvér abbahagyta a mosolygást, és zavartan pislogni kezdett.

– Tegnap itt verekedés volt – felelte. – Tarra atya pedig egy kicsit felöntött a garatra. Meg aztán vörös hajú is... Eltörték a bordáját.

Rumata bosszúsan krákogott.

– Micsoda szerencsétlenség! – mondta. – De miért isztok olyan sokat?

– Néha nehéz megállni – válaszolta szomorúan Nanyin testvér.

– Ez igaz – mondta Rumata. – Nesze, itt van még két arany, és vigyázz Tarra atyára.

Nanyin testvér lehajolt, és Rumata keze után kapott.

– Ugyan-ugyan – mondta Rumata hátrálva. – Ez nem a legjobb tréfád, Nanyin testvér. Isten veled.

A kikötőben olyan szag volt, mint sehol másutt Arkanarban. Sós víz, áporodott iszap, fűszer, kátrány, füst, állott sózott marhahús szaga terjengett, a kocsmákból gőz, sült hal, megsavanyodott házisör büze áradt. A fülledt levegőben soknyelvű szitkozódás lebegett. A mólókon, a raktárak közti szűk folyosókban, a tavernák körül ezer meg ezer vad külsejű ember verődött össze: pimasz matrózok, felfuvalkodott kalmárok,

mogorva halászok, rabszolga-kereskedők, lánykereskedők, kifestett leányzók, részegkatonák, fegyverrel teliaggatott gyanús személyek, mocskos mancsukon arany karperecet viselő toprongyos csavargók. Valamennyien izgatottak és dühösek voltak. Don Reba parancsára már harmadik napja egyetlen hajó, egyetlen csónak sem hagyhatta el a kikötőt. A mólókon rozsdás hentesbárdjukkal játszottak a szürke rohamosztagosok, köpködtek, s arcátlanul, kárörvendően mustrálgatták a tömeget. A lefoglalt hajókon szőrével kifelé fordított állatbőröket és réz sisakot viselő, vastag csontú, rézbőrű emberek guggoltak ötös-hatos csoportokban: barbár zsoldosok, akik kézitusában fabatkát sem értek, de így, messziről, félelmetesnek látszottak a mérgezett tüskét röpitő, hosszú fúvócsöveikkel. Az árbocerdőn túl, a nyílt révben pedig a királyi flotta hosszú hadigályái feketéllettek a teljes szélcsendben. Időnként vörös láng- és füstugarakat lövelltek, amelyek fellobbantották a tengert – elrettentésül kőolajat égettek.

Rumata elhaladt a vámhivatal mellett, amelynek zárt ajtaja előtt zord tengeri farkasok verődtek össze, akik hasztalanul várták a kifutás engedélyezését, átfurakodott a – rabszolga nőktől és fekete igazgyöngytől kezdve egészen kábítószerrekig és idomított pókokig – mindenfélét áruló, lármás tömegen, kiért a kikötőmólókhoz, rásandított a legnaposabb helyen köz szemlére kitett, matrózkabátos, felpuffadt hullákra, és a limlommal ellepett, üres telken ív alakban átvágva, behatolt a kikötő-külváros bűzös sikátoraiba. Itt csendesebb volt. A nyomorúságos lebújok ajtajában félmeztelen leányok szunyókáltak, egy utcakereszteződésnél egy bevert képű, kifordított zsebű, tökrészeg katona hevert, a falak mentén sápadt, éjszakai ábrázatú, gyanús alakok lopakodtak.

Rumata most először járt itt nappal, és eleinte csodálkozott azon, hogy nem kelt figyelmet: a szembejövők vagy elnéztek mellette, vagy szinte keresztülnéztek rajta, bár félrehúzódtak, hogy utat engedjenek. Amikor azonban befordult a sarkon, véletlenül megfordult, és észrevette, hogy vagy tizenöt férfi és női, borzas és kopasz fej egy szempillantás alatt behúzódik az ajtókbá, az ablakokba, a kapualjakba. Akkor érezte meg ennek az ocsmány helynek a furcsa légkörét, nem is az ellenszenv vagy a veszély, hanem valami baljós, kapzsi érdek légkörét.

Vállával belökte az ajtót s bement az egyik lebújba, ahol a félhomályos, kis teremben, a söntéspult mögött, múmia arcú, hosszú orrú öregember szunyókált. Az asztaloknál nem ült senki. Rumata nesztelenül odament a söntéspulthoz, és már arra készült, hogy megfricskázza az öregember hosszú orrát, amikor észrevette, hogy az alvó öreg egyáltalán nem is alszik, hanem a félig lehunyt, csupasz szemhéja alól figyelmesen vizsgálja őt. Rumata ezüstpénzt dobott a pultra, és a vénember szeme nyomban tágra nyílt.

– Mit parancsol a nemes don? – érdeklődött ügybuzgón. – Fűvecskét? Tubákot? Kislányt?

– Ne tettesd magad – felelte Rumata. – Tudod te, miért járok ide.

– Á-á, de hiszen ez don Rumata! – kiáltott fel szokatlan csodálkozással az öreg. – Tudom, hogy valahonnan ismerős...

Miután ezt kimondta, megint lehunyta a szemét. Rumata megkerülte a söntéspultot,

és egy szűk ajtón bebújt a szomszédos szobácskába. Szűk volt, sötét, és savanyú lőre fojtó büze terjengett benne. A közepén, a magas íróállvány mögött, egy lapos, fekete sapkát viselő ráncos, koros ember állt a papírok fölé hajolva. Az íróállványon mécses pislogott, s a félhomályban csak a falnál mozdulatlanul ülők arca látszott. Rumata, két kardját felfogva, szintén kitapogatott egy zsámolyt a falnál és leült. Itt saját törvények, saját illemszabályok voltak. A belépőre senki sem fordított figyelmet: ha egyszer odajött valaki, akkor így kell, ha pedig nem kell, akkor egy kacsintás – és az illető nincs többé. Tüvé tehetik érte akár az egész világot... A ráncos öreg szorgosan sercegette a tollát, a falnál ülők nem mozdultak. Időnként egyikük-másikuk nagyot sóhajtott. A falakon, könnyed dobogással, láthatatlan légykapógyíkok futkároztak.

A láthatatlan emberek a falak mentén a bandák főkolomposai voltak, egyeseket Rumata arcról régóta ismert. Ezek a bárgyú állatok önmagukban véve nem sokat értek. Lelkiviláguk nem volt bonyolultabb, mint egy átlagos szatócsé. Tudatlanok, irgalmatlanok voltak, ügyesen bántak a késsel és a rövid doronggal. Az íróállványnál levő ember pedig...

Őt Görbe Mérlegnek hívták, és a Szorosontúl bűnözőinek versenytársat nem ismerő, mindenható vezére volt. Birodalma az Irukan nyugati részén fekvő Pitani-mocsaraktól egészen a kereskedő Szoan Köztársaság tengeri határáig terjedt. Mértéktelen kevélysége miatt kiátkozta a Birodalom mindhárom hivatalos egyháza, mivel az uralkodó személyek öccsének nevezte magát. Mintegy tízezer főnyi éjszakai hadsereggel, több száz ezer arany vagyonnal rendelkezett, ügynökei pedig behatoltak az államgépezet legtitkosabb rejtekeibe. A legutóbbi húsz évben négyszer is kivégezték, s minden alkalommal nagy csődület előtt; a hivatalos változat szerint jelenleg a Birodalom három legzordabb kínzókamrájában sínylődött, don Reba pedig nemegyszer bocsátott ki rendeletet "az államellenes bűnözők és egyéb gonosztevők általi, az úgynevezett Görbe Mérlegről szóló legendáknak felháborító terjesztésére vonatkozóan, holott ez valójában nem létezik, következésképpen kitalált személy". Ugyancsak don Reba, a hírek szerint, maga elé hivatott egyes bárókat, akiknek erős testőr csapatuk volt, s jutalmat ajánlott nekik: ötszáz aranyat a halott Mérlegért, hétezret az élőért. Maga Rumata is nem kevés erőt és aranyat pazarolt annak idején arra, hogy kapcsolatba kerüljön ezzel az emberrel. Mérleg roppant undort keltett benne, de olykor rendkívül hasznosnak, valósággal pótolhatatlannak bizonyult. Azonkívül nagyon érdekelte Rumatát mint tudóst. A legérdekesebb muzeális tárgy volt középkori szörny-gyűjteményében, olyan személy, akinek nyilvánvalóan semmiféle múltja sincs...

Mérleg végre letette a tollat, felegyenesedett, és csikorgó hangon mondta:

– Hát így állunk, fiaim. Két és fél ezer arany három nap alatt. Kiadás pedig mindössze ezerkilencszáz-kilencvenhat. Ötszáznégy kis kerek arany három nap alatt. Nem rossz, fiaim, nem rossz...

Senki sem moccan. Mérleg leült a sarokba, és erősen megdörzsölte száraz tenyerét.

– Jó hírrel örvendeztethetek meg benneteket, fiaim – mondta. – Szép, dús idők köszöntenek ránk... De dolgozni kell. b, mennyire kell! Bátyám, Arkanar királya, elhatározta, hogy kiirtja az összes tudós embert a kettőnk királyságában. Nos, ő jobban tudja. Meg aztán, kik vagyunk mi, hogy vitába szálljunk az ő magas

döntéseivel? Ebből a döntéséből viszont hasznot lehet és kell húzni. S mivel az ő hűséges alattvalói vagyunk, a szolgálatára leszünk. De éjszakai alattvalók lévén, a magunk csekélyke részesedését sem szalasztjuk el. Ő nem veszi észre, és nem fog haragudni reánk. Mi az?

Senki sem moccan.

– Úgy rémlett, Piga sóhajtott. Jól hallottam, Piga fiacskám?

A sötétben fészkelődni kezdtek, a torkukat köszörülték.

– Nem sóhajtottam, Mérleg – szólt egy durva hang. – Hogy képzeled...

– Nem szabad, Piga, nem szabad! Helyes! Most valamennyiötöknek lélegzetvisszafojtva kell hallgatnotok engem. Ti szétszéledtek, és nekiláttok a nehéz munkának, és akkor senki sem lesz, aki tanácsot adjon nektek. Bátyám őfelsége, minisztere, don Reba tolmácsolásával, jókora összeget ígért néhány elmenekült és bujkáló tudós ember fejéért. Meg kell szereznünk ezeket a fejeket, és örömet okozni az öregnek. Másrészt egyes tudós emberek el akarnak rejtőzni bátyám haragja elől, és e célra nem sajnálják a pénzüket. Az irgalom nevében, és hogy újabb fölösleges gaztettek terhétől megkönnyítsük bátyám lelkét, mi segítünk ezeknek az embereknek. Később egyébként, ha őfelségének ezekre a fejekre is szüksége lesz, megkapja őket. Olcsón, potom áron...

Mérleg elhallgatott és lehorgasztotta a fejét. Hirtelen lassú, öreges könny csordult végig orcáin.

– Öregszem, fiaim – mondta szipogva. – Kezem reszket, lábam rogyadozik, emlékezetem mindinkább cserbenhagy. Lám, teljesen megfeledkeztem róla, hogy ebben a fülledt, szűk odúban itt sínylődik közöttünk egy nemes don, akinek semmi köze a mi garasos elszámolásunkhoz. Elmegyek. Nyugalomba vonulok. De addig is, fiaim, kérjünk bocsánatot a nemes dontól...

Felállt és nyögve meghajolt. A többiek szintén felkeltek, és szintén meghajoltak, de nyilvánvalóan tétován, sőt ijedten. Rumata szinte hallotta, hogy recseg-ropog tompa, primitív agyuk hiábavaló igyekezetükben, hogy e görbedt hátú kis öregember szavainak és tetteinek értelmét felfogják.

A dolog természetesen világos volt: a kis rabló ezt az esélyt is felhasználta, hogy don Reba tudomására hozza: az éjszakai hadseregnek szándékában áll, hogy a most folyó hajzában együttműködjön a szürkéekkel. Most pedig, amikor eljött az ideje, hogy konkrét utasításokat adjon, megállapítsa az akciók időpontját, a nemes don jelenléte, enyhén szólva, terhessé vált, és a nemes dont felszólította, minél gyorsabban mondja el, mit akar, és hordja el magát. Meglehetősen sötét kis öregember. Eléggé félelmetes. És miért van a városban? Hiszen Mérleg ki nem állhatja a várost.

– Igazad van, tiszteletre méltó Mérleg – mondta Rumata. – Sietek. Viszont bocsánatot kell kérnem, amiért egy teljesen jelentéktelen ügyben zaklatlak. – Ülve maradt, és valamennyien állva hallgatták. – Úgy adódott, hogy szükségem van a tanácsodra... Leülhetsz.

Mérleg még egyszer meghajolt és leült.

– A következő dologról van szó – folytatta Rumata. – Három nappal ezelőtt találkoznom kellett a Nehéz Kardok Vadonában a barátommal, egy irukani nemes

donnal. De nem találkoztunk. Eltűnt. Pontosan tudom, hogy az irukani határt szerencsésen átlépte. Nincs tudomásod a további sorsáról?

Mérleg sokáig nem válaszolt. A banditák szuszogtak és sóhajtoztak. Azután Mérleg a torkát köszörülte.

– Nem, nemes don – felelte. – Nincs tudomásunk erről az ügyről.

Rumata nyomban felállt.

– Köszönöm, tisztelt barátom – szólt. A szoba közepére lépett, és egy tíz aranyat tartalmazó zacskót tett az íróállványra. – Azzal a kéréssel búcsúzom tőled, hogy ha valamit megtudsz, közöld velem. – A kalapjához nyúlt. – Isten veled.

Közvetlenül az ajtónál megállt, és válla fölött hanyagul visszaszólt:

– Az előbb a tudós emberekről mondtál valamit. Támadt egy ötletem. Érzem, hogy a király buzgólkodása folytán egy hónap múlva egyetlen valamirevaló könyvtudót sem lehet majd Arkanarban találni. Én pedig fogadalmat tettem, hogy ha felgyógyulok a fekete vézből, egyetemet alapítok az anyaországban. Légy szíves tehát, amikor összefogdosol néhány könyvtudót, előbb engem értesíts, csak azután don Rebát. Meglehet, hogy kiválasztok magamnak néhányat az egyetemre.

– Sokba kerül – figyelmeztette édeskés hangon Mérleg. – Ritka áru, nem hever raktáron.

– A becsület drágább – válaszolt dölyfösen Rumata, és kiment.

3. fejezet

Ezt a Mérleget, gondolta Rumata, igen érdekes volna lefülelni, és a Földre zsuppolni. Technikailag nem nehéz. Most rögtön meg lehetne tenni. De mit csinálna a Földön? Rumata megpróbálta elképzelni. Egy tükörfalú, légkondicionált, fenyőtű vagy tenger illatú, csupa fény szobába bedobtak egy óriási, bolyhos pókot. A pók a csillogó padlóhoz lapult, görcsösen körbejártatta gonosz szemecskéjét – mitévő legyen? –, és oldalozva a legsötétebb zugba iramodott, bevette magát, s fenyegetően kidugta mérges állkapcsát. Mérleg természetesen elsősorban a megbántottakat keresné. És természetesen a legostobább megbántottat is túlságosan tisztának találná, nem tudná felhasználni. Elsorvadna a kis öreg. Talán meg is halna. Különben, ki tudja! Éppen az a bökkenő, hogy az efféle szörnyek lelkivilága olyan, mint a koromsötét erdő. Szent Mika! Sokkal bajosabb eligazodni benne, mint a nem-emberszabású civilizációkban. Valamennyi ténykedésüket meg lehet magyarázni, de előre megjósolni pokolian nehéz. Igen, talán bele is pusztulna a bánatba. Vagy talán alkalmazkodna, fontolóra venné, mi mire való, és beállna erdésznek valamilyen védett erdőbe. Hiszen lehetetlen, hogy ne legyen benne holmi apró-cseprő, ártatlan szenvedély, amely itt csak zavarja, ott azonban életének lényegévé válhatna. Úgy rémlik, szereti a macskákat. A barlangjában állítólag egész falkányit tart, és külön ember ügyel rájuk. És ő ennek az embernek még fizet is, bár zsugori, s egyszerűen kényszeríthetné is erre a munkára. De rejtély, hogy mit kezdhethet a Földön a roppant hatalomvágyával! Rumata megállt egy kocsma előtt, és már-már be akart menni, de felfedezte, hogy

eltűnt az erszénye. Teljesen tanácstalanul álldogált a bejárat előtt (semmiképp sem tudott hozzászokni az ilyesmihez, bár nem először történt vele), és sokáig kutatott a zsebeiben. Összesen három zacskója volt, mindegyikben tíz arany. Egyiket a gondnok kapta, Kin atya, a másikat Mérleg. A harmadik eltűnt. Zsebei üresek voltak, bal nadrágszáráról gondosan levágták valamennyi arany lemezkét, övéből pedig eltűnt a tör.

Ekkor vette észre, hogy a közelben két rohamosztagos áll, rábámul és vigyorog. Az Intézet munkatársa füttyülhetett erre, Esztori don Rumata azonban felbőszült. Egy pillanatra elveszítette önuralmát. Odalépett a rohamosztagosokhoz, keze önkéntelenül fölemelkedett, ökölbe szorult. Arca nyilván ijesztően eltorzult, mert a két gúnyolódó hátrahőkölt, és dermedt mosollyal – akár a szélütött – sietve besurrant a kocsmába.

Rumata ekkor megijedt. Olyan rémület fogta el, mint csak egyszer életében, amikor – abban az időben még egy menetrendszerű űrhajó másodpilótája volt – az első malária-rohamot érezte. Nem tudni, honnan szerezte ezt a betegséget, és alig két óra alatt kigyógyították, neki azonban örökre emlékezetébe vésődött az a megrázkódtatás, amelyet mint teljesen egészséges, sohasem betegeskedő ember, arra a gondolatra érzett, hogy valami elromlott benne, *hogy ő* fogyatékos lett, és szinte elveszítette egyeduralmát a teste fölött.

Hiszen én nem akartam, gondolta. Eszem ágában sem volt. Hiszen semmi különöset nem csináltak, csak álldogáltak és vigyorogtak... Nagyon ostobán vigyorogtak, de bizonyára szörnyen komikusan festettem, amikor a zsebeimben kutattam. Kis híján lekaszaboltam őket – eszmélt rá hirtelen. Ha el nem takarodnak, bizony leszúrom őket. Eszébe jutott, hogy a minap fogadásból egyetlen csapással tetőtől talpig kettéhasított egy dupla szoani páncélba öltöztetett bábut, s erre végigfutott a hátán a hideg... Most úgy hevernének itt, mint a disznó-tetemek, én pedig karddal a kezemben állnék, és nem tudnám, mitévő legyek... Hát ilyen vagyok! Elállatiasodott...

Hirtelen érezte, hogy minden izma fáj, mint valami nehéz munka után. Nono, mondta magában csendesén. Semmi vész. Minden elmúlt. Egyszerű kitörés. Pillanatnyi kitörés, és már minden elmúlt. Én mégiscsak ember vagyok, és minden állati nem idegen tőlem... Az idegeim, a legutóbbi napok feszültsége... Főként pedig a rám kúszó árnyék. Nem tudni, kié, nem tudni, honnan, de rám kúszik, s nem tehetek ellene semmit...

Ez az elkerülhetetlenség érződött mindenben. Abban, hogy a rohamosztagosok, akik még a minap is gyáván a kaszárnyáikban lapultak, most csupasz fejszével, fesztelenül sétálgatnak az utca kellős közepén, ahol azelőtt csak a nemes donoknak volt szabad járniuk. Abban, hogy eltűntek a városból az utcai énekesek, regösök, táncosok, légtornászok. Abban, hogy a városi polgárok nem énekeltek többé politikai kuplékat, hanem nagyon megkomolyodtak, és teljesen pontosan tudták, mi szolgál az állam javára. Abban, hogy váratlanul és megmagyarázhatatlanul bezárták a kikötőt. Abban, hogy a "felháborodott nép" feldúlta és felperzselte a ritkaságokat áruló boltocskákat. Ezek voltak az egyedüliek a királyságban, ahol a Birodalom valamennyi nyelvén és a Szoroson túl őslakóinak régi, immár kihalt nyelvén írott könyveket és kéziratokat lehetett vásárolni vagy kölcsönözni. Abban, hogy a város ékessége, a csillagjósda

ragyogó tornya most odvas fekete fogként meredezett a kék égen, mert "véletlen tűz" során leégett. Abban, hogy a legutóbbi két évben a szeszesital-fogyasztás népszerűsége nőtt az ősidők óta féktelen dorbézolásáról híres Arkanarban! Abban, hogy az egyébként is megfélemlített, agyongyötört parasztok végképp a föld alá temetkeztek az Ózonfaluikban, Paradicsomi Sátraikban és Légies Csókjaiban, még a szükséges mezei munkákra sem rereszeltek előbújni földkunyhóikból. És végül abban, hogy Görbe Mérleg, a vén dögkeselyű a városba költözött, ahol busás hasznos szimatolt... Valahol a palota mélyén, a fényűző lakosztályokban, ahol a köszvényes király, saját dédapjának fia, aki húsz esztendeje nem látta a napot, mert a világon mindentől félt, gyengeelméjűen vihogva sorra írja alá a legbecsületesebb és legönzetlenebb embereket kínhalálra ítélő, szörnyűséges parancsokat, valahol ott érlelődött a borzalmas kelevény, és e kelevény felfakadása előbb-utóbb várható volt...

Rumata megcsúszott egy széttört dinnyén, és felemelte a fejét. A Roppant Hála utcán járt, a tekintélyes kereskedők, pénzváltók és ékszerézmesterek birodalmában. Kétoldalt szilárd, ódon házak sorakoztak, boltokkal és terményüzletekkel, a járdák itt szélesek voltak, az úttest pedig gránit-kockákkal kirakott. Itt rendszerint nemesekkel vagy jómódú polgárokkal lehetett találkozni, most azonban izgatott közemberek sűrű tömege jött Rumatával szemben. óvatosan kerülgették, alázatos pillantásokat vetettek rá, sokan mindenesetre köszöntötték. A felső emeleti ablakokban kövér arcok tünedeztek fel, izgatott kíváncsiság fagyott rájuk. Valahol elől parancsolóan kiáltoztak: "Nosza, menjetek tovább!... Oszoljatok!... Nosza, szaporán!..." A tömegben ilyen beszélgetés hallatszott:

– Ők az okai minden rossznak, tőlük kell leginkább óvakodni. Külsőre csendesek, tiszteletre méltóak, ha rájuk nézel szakasztott kereskedők, de a belsejükben keserű méreg!...

– Hogy elintézték a szerencsétlen flótást... Én ugyan megszoktam egyet-mást, de hidd el, felkavarodott a gyomrom a látványtól...

– Ők meg fel se veszik... Micsoda fiúk! Az embernek valósággal örül a szíve. Az ilyenek nem árulnak el.

– De talán nem kellene így. Mégiscsak ember, élőlény... Ha bűnös, akkor büntessék meg, leckéztessék meg, de mire való így?...

– Te, izé, hagyd már el!... Te, izé, halkabban, emberek vannak körülöttünk...

– Gazda, hé, gazda! Jó posztó van, nem kérnek túl sokat, ha megnyomjuk... Csak minél gyorsabban, különben megint elhalásszák Pakin segédei...

– Az a fő, fiacskám, hogy ne kételkedjél. Hidd el, az a fő. Ha a hatóságok így cselekszenek, akkor tudják, mit tesznek...

Megint összeverték valakit, gondolta Rumata. Legszívesebben más irányba fordult volna, hogy elkerülje azt a helyet, ahonnan a tömeg özönlött, s ahol "menjetelek tovább"-ot és "oszoljatok"-at kiabáltak. De nem fordult el, csak végigsimított a haján, hogy egy lehulló tincs el ne takarja az aranyabroncon levő követ. Ez a kő nem kő volt, hanem egy televíziós adókészülék objektívje, az aroncs pedig nem aroncs, hanem hordozható rádióadó. A Földön élő történészek mindent láttak és hallottak,

amit a bolygó kilenc kontinensén működő kétszázötven felderítő látott és hallott. Ezért a felderítőknek az volt a kötelességük, hogy figyeljenek és füleljenek.

Rumata felszegte az állát és szétvetette a két kardját, hogy minél több embert bökjön meg, egyenesen nekiment a járóelőknek az úttest közepén, s a szembejövők sietve félrehúzódtak, hogy utat engedjenek. Négy kimázolt pofájú, tagbaszakadt legény ezüstös hordszéket vitt. A függönyök mögül kifestett szemöldökű, hideg, szép arcocská nézett ki. Dona Okana volt, don Reba jelenlegi kegyencnöje. Amikor észrevette a lovagot, epedőn, jelentőségteljesen rámosolygott. Rumata letépte a kalapját és meghajolt. Gondolkodás nélkül fel lehetett volna sorolni két tucat nemes dont, aki, ha ilyen mosolyra méltatják, ezzel az örvendetes hírrel rohan feleségéhez és szeretőihez: "Most aztán mindenki vigyázzon magára, most mindenkit zsebre vágok, mindenkinek visszafizetek!..." Az ilyen mosoly ritka és olykor felbecsülhetetlen értékű. Rumata megállt, s tekintetével elkísérte a hordszéket. Rá kell szánnom magam végre... Összeborzongott arra a gondolatra, hogy mibe kerül ez majd neki. De kell... Eldöntöttem – gondolta – más út nincs. Ma este. A fegyverbolt elé ért, ahová nemrég benézett, hogy megérdeklődjön a török árát és verseket hallgasson, s újra megállt. Hát így vagyunk... Tehát rád került a sor, jószágos Gauk atya...

A tömeg már szétoszlott. A bolt ajtaját letépték a sarokpántokról, ablakait kitörték. Az ajtónyílásban egyik lábát a félfának támasztva, egy szürke inges, hórihorgas rohamosztagos állt. Egy másik, alacsonyabb rohamosztagos, a fal mellett guggolt. Az úttesten teleírt, gyűrött papírlapokat görgetett a szél.

A hórihorgas rohamosztagos a szájába dugta az ujját, szopogatta, azután kivette a szájából és figyelmesen megnézte. Az ujjá véres volt. A rohamosztagos elkapta Rumata tekintetét, és kedélyesen sziszegte:

– Úgy harap a dög, akár a görény...

A másik rohamosztagos felvihogott. Afféle vékonydongájú, sápadt, tétova, pattanásos képű legényke volt, lerítt róla hogy újonc, kis féreg, tacska...

– Mi történik itt? – kérdezte Rumata.

– Egy titkos könyvtudóra akadtunk – mondta idegesen a tacska.

A hórihorgas megint az ujját szopta.

– Vi-gyázz! – vezényelte halkán Rumata.

A kölyök sietve felugrott és felkapta a fejszóját. A hórihorgas kis ideig gondolkozott, de aztán mégis leengedte a lábát, és meglehetősen egyenesen állt.

– De hát miféle könyvtudó ez? – érdeklődött Rumata.

– Azt én nem tudhatom – felelte a tacska. – Cupik atya parancsára...

– No és? Elfogtátok?

– Igenis! Elfogtuk!

– Jó. – mondta Rumata.

Valóban nem volt rossz. Még maradt ideje. Semmi sem drágább az időnél, gondolta. Egy óra felér az élettel.

– És hová vittétek? A Toronyba?

– Mi? – kérdezte zavartan a tacszó.

– Azt kérdezem, most a Toronyban van?

A pattanásos pofácskán tétova mosoly ömlött szét. A hórihorgas felnyerített. Rumata hirtelen megfordult. Az utca túloldalán, akár egy zsák rongy, úgy lógott Gauk atya holtteste egy kapu keresztfáján. Néhány toprongyos kölyök tátott szájjal bámulta az udvarból.

– Manapság nem akárcsak küldenek a Toronyba – sziszegte kedélyesen a háta mögött a hórihorgas. – Manapság gyorsan megy nálunk.

A tacszó megint felvihogott. Rumata vakon visszanézett rá, és lassan átment az utcán. A bús költő arca fekete és ismeretlen volt. Rumata lesütötte a szemét. Csak a keze volt ismerős, a tintafoltos, hosszú, gyenge ujjai...

Ma nem távoznak az életből,

Ma eltávolítanak sokakat,

És ha valaki netántán

azt kívánná, hogy másként legyen,

Erőül s ügyetlenül

Lecsüggeszti gyöngé kezeit,

Nem tudva, hol a polip-szív,

S van-e a polipnak szíve...

Rumata sarkon fordult és elment. A jóságos, gyenge Gauk... A polipnak van szíve. És mi tudjuk, hol van. És ez a legszörnyűbb, halk szavú, gyámoltalan barátom. Mi tudjuk, hol van, de nem vagyunk képesek széthasítani anélkül, hogy ne ontanánk sokezer megfélemlített, elbódított, vak, kétséget nem ismerő ember vérének. Efféle pedig olyan sok van, olyan reménytelenül sok: tudatlanok, magukra hagyottak, az örökös sivár robottól elkeseredettek, megalázottak, akik még képtelenek felülemelkedni az eggyel több rézgaras alantas gondolatán... És ezeket még nem lehet megtanítani, egyesíteni, irányítani, megmenteni önmaguktól. Korán, túlságosan korán, évszázadokkal korábban öntötte el Arkanart a szürke hullám, nem ütközik ellenállásba, s csak egy lehetőség maradt: megmenteni azokat a keveseket, akiknek megmentésére még van idő. Dubanot, Tarrát, Nanyint, no és még tízet, még húszat...

De már a pusztá gondolat is, hogy sok ezer más, mondjuk kevésbé tehetséges, de szintén becsületes és igazán nemeslelkű ember végzetszerűen pusztulásra van ítélve, megdermesztette a szívét, saját aljasságának érzését keltette benne. Ez az érzés időnként annyira elhatalmasodott rajta, hogy tudata elborult, és Rumata szinte a valóságban látta a szürke csöcselék hátát amint megvilágították a lövések lila fellobbanásai, és don Reba állati rémülettől eltorzult, mindig jelentéktelen, sápadt ábrázatát, meg a lassanként összeroskadó Vidám Tornyt... Igen, ez gyönyörű volna. Ez komoly dolog volna. Komoly, makroszkopikus behatás. De azután... Hiába,

azoknak ott, az Intézetben igazuk van. Azután következhetne az elkerülhetetlen, véres káosz az országban. Mérleg éjszakai hadserege színre lépne: tízezer, mindenféle egyházból kiközösített fenegyerek, erőszakoskodó, gyilkos, lilomtipró; rézbőrű barbár hordák, amelyek leereszkednek a hegyekből és a csecsemőktől az aggastyánokig minden élőt kiirtanak; a rémülettől elvakult parasztok és városlakók óriási tömegei, akik az erdőkbe, a hegyekbe, a sivatagokba menekülnek; a te híveid pedig vidám, bátor emberek! – felhasítják egymás hasát a hatalomért meg azért a jogért vívott roppant kegyetlen harcban, hogy ki kezelje a géppuskát a te elkerülhetetlenül erőszakos halálad után... És a te ostoba haláladat a legjobb barátod által átnyújtott kehely bor vagy az ajtófüggöny mögül felsüvítő nyíl okozná. S a megkövült arca annak, akit a Földről a helyedbe küldenek majd, és egy elnéptelenedett, vérben úszó, tűzvészekben elhamvadó országot talál, ahol mindent, mindent előlről kell kezdeni...

Amikor Rumata belökte házának ajtaját és belépett a pompás, de rozzant előszobába, olyan komor volt, akár a viharfelhő. Muga, a negyven esztendeje szolgáló hajlott hátú lakáj, amint megpillantotta, valósággal összekuporodott, és behúzott nyakkal csak nézte, amint bőszt, fiatal gazdája letépi kalapját, köpenyét és kesztyűjét, a padra dobja a kardkötőt a két karddal, és felmegy a lakosztályába. A szalonban Uno, az inasgyerek várta Rumatát.

– Hozasd be az ebédet – förmedt rá Rumata. – A dolgozószobámba.

A gyerek meg sem moccant.

– Várnak önre – közölte mogorván

– Hát ez meg kicsoda?

– Valami leányzó. De talán dona. Modora után utcalányféle, nyájjas, de az öltözete előkelő... Szép teremtés.

– Kira – gondolta Rumata gyengéden és megkönnyebbülten.

Ó, milyen pompás! Hogy megérezte, az én kicsikém... Rumata lehunyt szemmel állt, s igyekezett összeszedni a gondolatait.

– Kidobjam? – kérdezte ügybuzgón az inasgyerek.

– Tökfilkó – mondta Rumata. – Mindjárt téged doblak ki!... Hol van?

– Hát a dolgozószobában – felelte a fiú suta mosollyal.

Rumata gyors léptekkel a dolgozószobába indult.

– Két személyre rendelj ”ebédet – szól vissza. – És vigyázz, senkit be ne engedj! Akár a király, akár az ördög, akár maga don Reba jönne...

A lány a dolgozószobában volt, állát öklére támasztva, felhúzott lábbal ült egy karosszékből, és szórakozottan lapozgatta a ”Tanulmány a kósza hírekről” című írásművet. Amikor Rumata belépett, a lány felrezzent, ő azonban nem engedte felkelni, odafutott, átölelte, orrát a dús, illatos hajába fúrta, és ezt mormolta: ”Épp a legjobbkor, Kira!... Épp a legjobbkor!...”

Semmi különös nem volt rajta. Olyan fruska, mint a többi, tizennyolc éves, pisze orrú, apja bírósági segédírnok, bátyja őrmester a rohamosztagosoknál. Feleségül venni nem sietett senki, mert vörös hajú volt, Arkanarban pedig a vörös hajúakat nem

kedvelték. Talán ezért meglepően csendesen, szégyenlősen viselkedett, semmi sem volt benne azokból a nagyhangú, telt idomú kispolgárlányokból, akiket valamennyi népréteg körében nagy becsben tartottak. Nem hasonlított az epekedő udvari szépségekhez sem, akik túlságosan korán és egész életükre megismerték a női sors értelmét. De szeretni tudott, ahogyan jelenleg a Földön szeretnek, nyugodtan és óvatosság nélkül...

– Miért sírtál?

– Miért vagy ilyen mérges?

– Te mondd meg, hogy miért sírtál.

– Később elmesélem. A szemed nagyon-nagyon fáradt...

– Mi történt?

– Majd később. Ki bántott?

– Senki sem bántott. Vigyél el innen. Okvetlenül.

– Mikor megyünk el?

– Nem tudom, kicsikém. De okvetlenül elmegyünk. – Messzire?

– Nagyon messzire.

– Az anyaországba?

– Igen... az anyaországba. Hozzám. – Ott jó?

– Ott csuda jó. Ott soha senki sem sír. Az nem lehet.

– De te ott sohasem fogsz sírni.

– És milyenek ott az emberek?

– Mint én.

– Mind olyanok?

– Nem mind. Sokkal jobbak is vannak. – Ez már végképp nem lehet.

– Pedig így van!

– Miért olyan könnyű neked hinni? Apa senkinek sem hisz. Bátyám azt mondja, mindenki disznó, csak az egyik piszkos, a másik nem. Én azonban nem hiszek nekik, neked pedig mindig hiszek...

– Szeretlek...

– Várj... Rumata... Vedd le az abroncsot... Azt mondtad: ez bűn...

Rumata boldogan felnevetett, levette a fejéről az abroncsot, az asztalra tette és letakarta a könyvvel.

– Ez isten szeme – mondta. – Hadd csukódjék be... – Karjába emelte a lányt. – Nagy bűn, de amikor veled vagyok, nincs szükségem az istenre. Igaz?

– Igaz – felelte halkán Kira.

Amire az asztalhoz ültek, a sült már kihűlt, a jégverembőlhozott bor pedig átmelegedett. Bejött Uno, az inasgyerek, nesztelen léptekkel – ahogyan az öreg Muga tanította – végigment a fal mentén, s meggyújtotta a mécseseket, noha még világos volt.

– A rabszolgád? – kérdezte Kira.

– Nem, szabad fiú. Nagyon derék fiú, csak nagyon fukar. – A pénz számlálva jó – jegyezte meg Uno. – Szóval nem vettél új lepedőket? – kérdezte Rumata. – Minek? – kérdezte a fiú. – A régi is megteszi... – Ide hallgass, Uno – mondta Rumata –, nem tudok egy hónapig egyfolytában ugyanazon a lepedőn aludni.

– He-he – így a fiú. – Ófelsége félévig is alszik rajta, mégsem panaszkodik...

– Hát az olaj – mondta Rumata, s rákacsintott Kírára –, az olaj a mécsesekben. Azt ingyen kapjuk?

Uno megállt.

– De hiszen vendége van – jelentette ki végül határozottan. – Látod milyen?

– Derék fiú – állapította meg komolyan Kira. – Szeret téged. Vigyük magunkkal.

– Majd meglátjuk – szolt Rumata. A fiú gyanakvón kérdezte:

– Ugyan hová? Én nem megyek sehová.

– Mi oda megyünk – magyarázta Kira –, ahol minden ember olyan, mint don Rumata.

A fiú kis ideig gondolkozott, aztán megvetően kérdezte:

– Talán a nemesek paradicsomába?... – Gúnyosan prüszentett, és ütött-kopott cipőjével csoszogva kiballagott a dolgozószobából. Kira utána nézett.

Nagyszerű fiú. Morcos, mint egy medvebocs. Derék barátod van.

– Minden barátom derék.

– Hát Pampa báró?

– Honnan ismered? – csodálkozott Rumata.

– Hát másról sem mesélsz. Egyebet sem hallok tőled, csak Pampa báró így, Pampa báró úgy.

– Pampa báró remek pajtás.

– Hogy lehetséges: báró és pajtás?

– Azt akarom mondani, derék ember. Nagyon jószívű, és vidám. És nagyon szereti a feleségét.

– Meg akarom ismerni... Vagy szégyellsz engem?

– Ne-em, nem szégyellek. Csakhogy ő, bár derék ember, mégiscsak báró.

– A...

Rumata eltolta a tányérját.

– Most mondd meg, miért sírtál. És miért szaladtál ide egyedül. Hogy szabad manapság egyedül futkosni az utcán?

– Nem bírtam ki otthon. Többé nem megyek haza. Beállhatnék hozzád szolgálónak? Ingyen.

Rumata elnevette magát, bár torkában gombócot érzett.

– Apa mindennap feljelentéseket másol – folytatta a lány csendes kétségbeeséssel. – Az írások pedig, amelyeket másol, véresek. A Vidám Toronyban adják oda neki. Minek is tanítottál meg olvasni. Minden este, minden este... Kínvallatási jegyzőkönyvet másol – és iszik... Olyan szörnyű, olyan szörnyű!... ”Lám, Kira – mondja nekem –, a mi kalligráfus szomszédunk írni tanította az embereket. Mit

gondolsz, ki ő? Kínvallatás közben bevallotta, hogy varázsló és irukani kém. Hát kinek lehet hinni manapság? – mondta. – Én magam is tőle tanultam a betűvetést.” Bátyám pedig megjön az őjrjáratból, részeg, mint a csap, a keze csupa alvadt vér... ”Mindenkit lemészárolunk – újságolja – tizenkettediziglen...” Apát faggatja, hogy miért tud írni-olvasni... Ma a cimboráival becipelt a házba valakit... Ütötték-verték, mindent telefröcsköltek vérrel. Az már nem is ordított. Nem bírom ezt, nem megyek vissza, inkább ölj meg!...

Rumata melléje állt, a haját simogatta. A lány száraz szemmel egy pontra meredt. Mit mondhatott neki Rumata? Karjára emelte, a díványra tette, leült melléje, és mesélni kezdett a kristálytemplomokról, a sok mérföldön át elterülő, vidám kertekről, ahol nincs korhadt fa, szúnyog és szenny, a terülj asztalkámról, a repülő szőnyegekről, a bűvös Leningrádról, a barátairól – akik büszke, vidám és jó emberek –, a tengereken, hegyeken túl levő, csodálatos országról, amelynek furcsa neve van: Föld... Kira szótlánul hallgatta, és csak erősebben hozzásimult, amikor az ablak alatt az utcán – kipp-kopp ! – vasalt csizmák dobogtak.

Csodálatos tulajdonsága volt: szentül és önzetlenül hitt a jóban. Ha ilyen mesét egy jobbágy-parasztocskának mondana Rumata, az kétkedve hümmögne, inge ujjával letörölné a taknyát, és szó nélkül faképnél hagyná, és vissza-visszanézne a jóságos, józan, csak hát – ej, milyen kár! – meghibbant nemes donra. Ha ilyesmit mesélne don Tameónak és don Szerának, azok végig sem hallgatnák: az egyik elaludna, a másik pedig böffentene egyet, és így szólna: ”Ez mind nagyon fe-ennköltén hangzik, de hogy áll a dolog a fehérnéppel?...” Don Reba pedig figyelmesen végighallgatná, aztán kacsintana a rohamosztagosoknak, hogy csavarják hátra a nemes don kezét, és szedjék ki belőle, kitől hallotta ezeket a veszedelmes meséket, és kinek mondta már...

Amikor Kira megnyugodva elaludt, Rumata megcsókolta arcát, betakarta prémszegélyű téli köpenyével, lábujjhegyen kiment, s behúzta maga mögött az utálatosan nyikorgó ajtót. Végighaladt a sötét házon, lement a cselédszobába, és az üdvözlésre meghajló fejek fölött átnézve, így szólt:

– Házvezetőnőt fogadtam. Kira a neve. Fönt fog lakni, mellettem. A dolgozószoba melletti helyiséget holnap takarítsátok ki alaposan. A házvezetőnőnek ugyanúgy engedelmeskedjete, mint nekem. – Végignézett a szolgálkon, nem vigyorog-e valaki. Senki sem vigyorgott, illő tisztelettel hallgatták. – Ha pedig valaki elfecsegi, annak kitépem a nyelvét!

Beszédét befejezve, egy ideig még ott állt, majd megfordult, és visszaindult a szobájába. A rozsdás fegyverrel teliaggatott, szúrágta, fura bútorral telezsúfolt szalonban az ablakhoz állt, homlokát a hideg, sötét üveghez nyomta, és kinézett az utcára.

Megtörtént az első őrségváltás. A szemközti ablakokban meggyújtották a mécseseket, és becsukták a spalettákat, hogy oda ne vonzzák a gonosz embereket és a gonosz szellemeket. Csend volt, csupán egyszer üvöltött fel valahol odalént iszonyú hangon egy részeg, vagy vetköztették, vagy idegen ajtón dörömbölt.

Legszörnyűbbek ezek az esték voltak: utálatosak, magányosak, kilátástalanok. Azt

gondoltuk, hogy örök harc lesz, elkeseredett, győzelmes harc. Úgy véltük, mindig tiszta fogalmaink lesznek a jóról és a rosszról; az ellenségről és a barátról. És általában helyesen gondolkoztunk, csak sok mindent nem vettünk számításba. Például, nem képzeltük el ezeket az estéket, bár pontosan tudtuk, hogy ilyenek lesznek...

Odalent vas csörrent, a reteszeket tolták be, az éjszakára készültek. A szakácsnő Szent Mikához fohászkodott, hogy küldjön neki akármilyen férjet, csak önálló és értelmes ember legyen. Az öreg Muga ásítozott. A konyhában a szolgálk az esti sörüket kalitolygatták és pletykáltak, Uno pedig, szemét baljósan csillogtatva, felnőtt módra rájuk szólt: "Elég a locsogásból, vén kujonok..."

Rumata eljött az ablaktól, és végigsétált a szalonon. Reménytelen dolog, gondolta. Nincs olyan erő, amely kiszakíthatná őket gondjaik és fogalmaik megszokott köréből. Mindent megadhatnának nekik, a legkorszerűbb, spektrumüveg házakba költöztethetnék őket, megtaníthatnák az ión-kezelésre, esténként mégis összegyűlnének a konyhában, szenvedélyes kártyacsatákat vívnának, röhögnének a szomszédon, akit elpáhol a felesége. És nem lesz számukra jobb időtöltés. Ebben tekintetben don Kondornak igaza van: Reba – jelentéktelen apróság a tradíciók, az évszázadok alatt kialakult rendíthetetlen hagyományok, nyájösztön-szabályok roppant tömegéhez képest, amelyek a legfajfejűbb számára is érthetőek, és megszabadítanak a gondolkodás és az érdeklődés szükségességétől. Don Reba pedig bizonyára még az iskolai tananyagba sem kerül be. "Jentéktelen kalandor az abszolútizmus megszilárdulásának korszakában."

Don Reba! Nem magas, de nem is alacsony, nem kövér, nem is nagyon sovány, nem túlságosan sűrű hajú, de egyáltalán nem kopasz. Mozdulatai nem hevesek, de nem is lomhák, arca nem vésődik az ember emlékezetébe. Udvarias, gálans a hölgyekhez, figyelmes társalgó, de egyébként semmilyen különleges gondolatokkal nem tündököl...

Három évvel ezelőtt bukkant fel a palota kancellária valamelyik penészes pincéjéből: jelentéktelen kishivatalnok, szolgálatkész, sápadt, sőt szinte kékes színű. Azután az első minisztert váratlanul letartóztatták és kivégezték, néhány réműlettől eltompult, semmit sem értő magas rangú hivatalnok belehalt a kínzásba, és szinte az ő hullájukon emelkedett fél óriási gombaként a középszerűség e szívós, könyörtelen szelleme. Senki. Sehonnai. Nem hatalmas elme egy gyenge uralkodó mellett, amilyeneket ismer a történelem, nem nagy és félelmetes ember, aki egész életét annak szenteli, hogy az országot egyesítse, megteremtse a központi hatalmat. Nem pénzsóvár kegyenc, aki csupán az aranyra és a nőkre gondol, aki a hatalom kedvéért nyakra-főre öldös, s azért uralkodik, hogy öljön. Suttogva azt is rebesgetik, hogy ő egyáltalán nem is don Reba, hogy don Reba egészen másvalaki, ez pedig isten tudja, kiféle, farkasbőrbe bújt ember, hasonmás, bitorló...

Bármit tervelt ki, minden kudarcot vallott. Egymásra uszította a királyság két befolyásos családját, hogy meggyengítse őket, és általános támadást indítson a bárók ellen. A családok azonban kibékültek, serlegek csengése közepette örök szövetséget kötöttek, s megkaparintottak a királytól egy jókora földdarabot, amely ősidők óta az Arkanari Totzoké volt. Hadat üzent Irukannak, maga vezette seregét a határra, de a

mocsarakba fullasztotta és elveszítette az erdőségekben, jómaga pedig mindent a sors kényére bízott, és visszamenekült Arkanarba. Don Gug buzgólkodása következtében – amelyet ő természetesen nem is gyanított – két határmenti város fejében sikerült az irukani hercegnél kieszközölnie a békét, azután a király kénytelen volt összekotorni mindent, ami az amúgy is kiürült kincstár fenekén maradt, hogy az egész országra kiterjedő parasztfelkelésekkel megküzdhessen. Ilyen baklövésekért bármely minisztert lábánál fogva felakasztottak volna a Vidám Torony csúcsára, don Reba azonban valamiképp hatalmon maradt. Megszüntette az oktatási és a jóléti minisztériumot, megszervezte a koronavédelmi minisztériumot, a törzsökös arisztokratákat és a kevés tudóst leváltotta a kormány-tisztségekből, végképp szétzilálta a gazdaságot, "A földműves állati lényege" címmel tanulmányt írt, s végül, egy évvel ezelőtt, megszervezte a "Védelmi gárdát", a "Szürke századokat". A monopóliumok Hitler mellett álltak. Don Reba mellett nem állt senki, és nyilvánvaló volt, hogy a rohamosztagosok végül is úgy eltapossák, akár a férget. Ő azonban továbbra is csűrtesavart, ostobaságot ostobaságra halmozott, kivágta magát, mintha igyekezne önmagát becsapni, mintha semmiről sem volna tudomása, kivéve az egyetlen örült feladatot, *hogy* elpusztítsa a kultúrát. Akárcsak Görbe Mérlegnek, neki sem volt semmilyen múltja. Két esztendővel azelőtt bármilyen arisztokrata fattyú megvetéssel beszélt "az uralkodót becsapó, hitvány bitangról", most azonban, akármelyik arisztokratát kérdeznék is meg, mindegyik anyai ágon a koronavédelmi miniszter rokonának vallaná magát.

Most pedig Budah kellett neki. Újabb ostobaság. Újra valamilyen képtelen csselfogás. Budah könyvtudó. Azt pedig karóba húzzák. Nagy hűhóval, pompával, hogy mindenki megtudja. De most nincs hűhó, nincs pompa. Tehát az élő Budahra van szükség. Miért? Csak nem annyira ostoba, hogy azt képzele, Budahot arra kényszerítheti, hogy neki dolgozzék? De hátha ennyire ostoba? De hátha don Reba egyszerűen ostoba és szerencsés intrikus, aki maga sem tudja pontosan, hogy mit akar, és ravasz képpel bolondnak tetteteti magát? Három esztendeje figyelem, s mindeddig nem jöttem rá, hogy miféle. Különben, ha ő figyelne engem, ő sem jönne rá. Hiszen minden lehetséges, ez aztán mulatságos! A bázis-elmélet csupán a lélektani céltudatosság fő válfajait konkretizálja, a valóságban pedig ugyanannyi válfaja van, ahány ember, és bárki hatalomra kerülhet! Például egy olyan emberke, aki egész életében a szomszédait bosszantotta. A mások leveses fazekába köpdösött, üvegcserepet dobált a mások szénájába. Az ilyet természetesen elseprik, de addig eleget köpköd, elég kárt okoz. És nem törődik azzal, hogy a történelemben nem marad nyoma, vagy hogy kései leszármazottai a fejüket fogják törni, hogyan illeszthetnék beje magatartását a történelmi következetesség fejlett elméletébe.

Nekem most már semmi dolgom az elmélettel, gondolta Rumata. Csak egyet tudok: az ember az értelem objektív hordozója, mindaz, ami akadályozza az embert az értelem kifejtésében – rossz, és ezt a rosszat a legrövidebb időn belül, bármilyen módon ki kell küszöbölni. Bármilyen módon? Nem, bizonyára nem. Vagy talán mégis? Puhány vagy! – gondolta önmagáról. – El kell szánnod magad. Előbb-utóbb úgyis el kell szánnod magad.

Hirtelen eszébe jutott dona Okana. Hát szánd el magad, gondolta. Kezdd vele. Ha az

isten nekifog az árnyékszék tisztogatásának, akkor ne gondolja, hogy tiszta maradhat a keze... Szédülés fogta el arra a gondolatra, *hog*y mi vár rá. De ez jobb, mint ölni. Inkább mocskok, mint vér. Lábujjhegyen, nehogy felébressze Kirát, átment a dolgozószobába és átöltözött. Kezében forgatta az abroncsot az adókészülékkel, majd határozottan az asztalfiókba dugta. Azután jobb füle mögé fehér tollat tűzött a hajába – a szenvedélyes szerelem jelképét –, felcsatolta kardját, vállára vetette legjobb köpenyét. Már odalent, amikor félrehúzta a reteszt, jutott csak eszébe: ha don Reba megtudja, akkor vége dona Okanának. De már késő volt visszafordulni.

4 fejezet

A vendégek már egybegyűltek, dona Okana azonban még nem jelent meg. A hideg ételekkel megrakott, aranyozott asztalkánál a párbajaikról és nemi kicsapongásaikról hírhedt királyi gárdisták iddogáltak. A kandalló mellett idős, vézna hölgyecskék kuncogtak. Cseppet sem voltak szemrevalók, ezért dona Okana bizalmasaiul választotta őket. Szép sorban ültek az alacsony pamlagokon, előttük pedig három kis öregember sürgölődött; a hajdani régensség korának híres piperkőcei, a rég elfeledett anekdoták utolsó ismerői. Mindenki tudta, hogy e kis öregemberek nélkül a szalon nem szalon. A terem közepén, lovaglócsizmás lábát szétvetve, don Ripat állt, Rumatahúséges és eszes ügynöke, a rőföskereskedők szürke századának hadnagya, pompás bajusszal és mindenféle elvek nélkül. Nagy, vörös kezét bőrvébe dugta, hallgatta don Tameót, aki zavarosan fejtegette legújabb tervét, amely szerint a kereskedőknek előnyöket kell biztosítani a parasztok rovására. Időnként don Szerá felé intett, aki egyik faltól a másikig ténfergett, nyilván az ajtót kereste. A sarokban, óvatos pillantásokat vetve jobbra-balra, két híres arcképfestő fogyasztotta a havasi hagymával párolt krokodilhús maradékát, mellettük pedig, az ablakfülkében, egy feketeruhás, koros nő ült, akit don Reba rendelt dona Okana mellé. Merev tekintettel, szigorúan nézett maga elé, s olykor egészen előredőlt. A többiektől félrehúzódva egy királyi vérből származó személyiség és a szoani nagykövetség titkára kártyázott. A személyiség csalt, a titkár türelmesen mosolygott. A szalonban ez volt az egyetlen ember, aki hivatalos ügyel foglalkozott: anyagot gyűjtött a következő követi jelentéshez.

Az asztalkánál ülő gárdisták harsányan üdvözölték Rumatát, aki barátságosan rájuk kacsintott, és körbe járta a vendégeket. Köszöntötte az öreg piperkőcöket, néhány bókot sütött el a dámáknak, akik azonnal a füle mögött levő fehér tollra bámultak, megveregette a királyi vérből származó személyiség hájas hátát, majd don Ripathoz és don Tameóhoz indult. Amikor elhaladt az ablakfülke mellett, az idős hölgy megint előredőlt, tömény alkoholszag áradt belőle.

Rumatát megpillantva don Ripat kihúzta kezét a szíj alól, összevágta a sarkát, don Tameo pedig fojtott hangon felkiáltott:

– Ön az, barátom? Milyen jó, hogy eljött, én már feladtam a reményt... ”Miként a sebzett szárnyú hattyú búsan könyörög a csillaghoz.” Úgy unatkoztam... Ha nincs itt a nagyon kedves don Ripat, meghaltam volna az unalomtól!

Érezni lehetett, hogy don Tameo kijózanodott volna ebédig, de mégsem tudta megállni, hogy ne folytassa az ivást.

– Vagy úgy? – csodálkozott Rumata. – A lázadó Curent idézzük?

Don Ripat felkapta a fejét és prédaleső pillantást vetett don Tameóra.

– Ö-ö... – hebegett don Tameo zavartan. – Curent? Tulajdonképpen, miért?... No igen, én gúnyos értelemben tettem, higgyék el nekem, nemes donok! Hiszen micsoda Curen? Hitvány, hálátlan demagóg. Én csupán hangsúlyozni kívántam azt...

– Hogy dona Okana nincs itt – kapott a szón Rumata –, és ön elunta magát nélküle.

– Éppen ezt kívántam hangsúlyozni.

– Igaz is: hol van?

– Minden percben várjuk – felelte don Ripat, majd meghajolt és elment.

A hölgyek még mindig tátott szájjal, merőn nézték a fehér tollat. Az öreg piperkőcök negédesen kuncogtak. Végül don Tameo is észrevette a tollat és összerezsent.

– Barátom! – súgta. – Minek ez önnek? Ne adj' isten, belép don Reba... Bár mára nem várják, mégis...

– Ne beszéljünk erről – mondta Rumata, s türelmetlenül körültekintett. Azt szerette volna, hogy az egész mielőbb véget érjen.

A gárdisták már közeledtek a serlegekkel.

– Ön olyan sápadt... – súgta don Tameo. – Megértem a szerelem, a szenvedély... De Szent Mikára mondom! Az állam mindenekfölött... Meg veszélyes is... Az érzelmek megcsúfolása...

Arca valahogy elváltozott, és szüntelenül hajlongva lassan hátrált, visszakozott, odább húzódott. Rumatát pedig körülfogták a gárdisták. Valaki egy teli serleget nyújtott neki.

– A becsületre és a királyra! – jelentette ki az egyik gárdista.

– És a szerelemre – tette hozzá egy másik.

– Mutassa meg a hölgynek, mi a gárda, nemes Rumata – szólt egy harmadik.

Rumata átvette a poharat, és hirtelen megpillantotta dona Okanát. Az ajtóban állt, legyezte magát és bágyadtan himbálta a vállát. Igen, szép volt! Messziről valósággal gyönyörű. Egyáltalán nem felelt meg Rumata ízlésének, de kétségtelenül szép volt ez az ostoba, parázna tyúk. Óriási kék szem, a gondolat és a melegség árnyéka nélkül, sokat tapasztalt, finom száj, ügyesen és gondosan lemeztelenített, pompás test... A Rumata háta mögött álló gárdista nyilván nem tudta türtőztetni magát, s meglehetősen hangosan cuppantott. Rumata pedig, oda sem nézve, kezébe nyomta a serlegét, és hosszú léptekkel dona Okana felé indult. A szalonban levők elfordították a tekintetüket róluk, és buzgón mindenféle semmiségről kezdtek beszélgetni.

– Ön tündöklő – mondta Rumata mélyen meghajolva és kardjaival csörömpölve. – Engedje meg, hogy a lába elé boruljak. Miként a gyors lábú eb, úgy heverjek a mezítelen és közönyös szépasszony lába előtt...

Dona Okana eltakarta arcát a legyezővel, és hamiskásan hunyorított.

– Ön nagyon merész, nemes don – mondta. – Mi, szegény vidéki asszonyok,

képtelenek vagyunk ellenállni ilyen heves támadásnak... – Rekedtes, mély hangja volt. – Ó, jaj, nincs más választásom, mint hogy kinyissam az erőd kapuját, és bebocsássam a győzőt...

Rumata szégyenében és dühében a fogát csikorgatta, s még mélyebben meghajolt. Dona Okana leengedte legyezőjét, és felkiáltott

– Nemes donok, szórakozzanak tovább! Don Rumatával azonnal visszajövünk! Megígértem neki, hogy megmutatom az új irukani szőnyegeimet...

– Ne hagyjon magunkra sokáig, ó, elbűvölő! – bégetett az egyik öregember.

– Csábító! – búgta negédesen a másik. – Tündér!

A gárdisták egyszerre megcsörrentették a kardjukat. "Igazán, nincs is rossz ízlése ennek az embernek..." – jegyezte meg jó hangosan a királyi személyiség. Dona Okana megfogta Rumata zekéje ujját, és magával húzta. Már a folyosón jártak, amikor Rumata meghallotta, hogy don Szera sértődött hangon kijelenti: "Nem látom be, miért ne nézhetné meg a nemes don az irukani szőnyegeket..."

A folyosó végén dona Okana hirtelen megállt, átkulcsolta Rumata nyakát, és rekedt nyögéssel – aminek a feltörő szenvedélyt kellett jelentenie – az ajkára tapadt. Rumata nem kapott levegőt. A tündérből a mosdatlan test szagának és az esztori parfüm illatának csípős keveréke áradt. Ajka forró, nedves és édességtől tapadós volt. Rumata erőt vett magán, megpróbálta viszozni a csókot, s ez nyilvánvalóan sikerült, mert dona Okana újra felnyögött, lehunyt szemmel csimpaszkodott rajta. Egész örökkévalóságig tartott. No, ellátom a bajodat, te cafat, gondolta Rumata, és a karjába szorította. Valami reccsent, talán a szoknyaöve, talán a bordája, a szépasszony panaszosan felnyafogott, álmélkodva kinyitotta a szemét, és kapálózni kezdett, igyekezett kiszabadulni. Rumata sietve szétnyitotta a karját.

– Te undok... – mondta az asszony zihálva, elragadtatással. – Majdnem összetörtél... Égek a szerelemtől – mormolta büntudatosan a férfi.

– Én is. Úgy vártalak! Menjünk hamar...

Az asszony magával vonszolta valamilyen hideg, sötét szobákon keresztül. Rumata elővette a kendőjét, és lopva megtörülte a száját. Ötlete most teljesen reménytelennek tűnt. De szükséges – gondolta. Itt pusztá beszélgetéssel nem lehet megúszni. Miért nem mosakodnak itt a palotában sosem? Meg ez a temperamentum! Legalább betoppanna don Reba... Az asszony szótlanul, célratörően cipelte, akár a hangya a döglött hernyót. Rumata sült, bolondnak érezte magát, és valami-udvarias badarságot zagyvált a sebes lábcskáról meg a vérpiros ajakról, dona Okana csak halkan kacarászott. Betuszkolta a túlfűtött budoárba, amely valóban telidesteli volt aggatva szőnyegekkel, rávetette magát a hatalmas ágyra, és a párnákon elnyúlva bámult rá. Rumata úgy állt, mint a sóbálvány. A budoárban jellegzetes poloskaszag terjengett.

– Gyönyörű vagy – suttozta az asszony. – Jöjj ide hozzám. Olyan sokáig vártam rád!

...

Rumata égnek emelte a szemét, émelygés környékezte. Arcán verejtékcseppek gördültek alá, s undorítóan csiklandozták. Nem bírom! A fészkes fenébe ezzel az

egész hírszolgálattal... Róka... Majom... Hiszen ez természetellenes, mocskos... A mocsok jobb, mint a vér, de ez sokkal rosszabb a mocsoknál

– Mit késlekedik, nemes don?! – kiáltotta visító, elcsukló hangon dona Okana. – Jöjjön már, várom!

– A f-fene... – mondta rekedten Rumata. Az asszony felugrott, odaszaladt hozzá. – Mi van veled? Részeg vagy?

– Nem tudom – préselte ki magából a férfi a választ. -

Fulladozom.

– Hozassak tálat?

– Miféle tálat?

– No sebaj, sebaj... Elmúlik... – Az asszony türelmetlenségtől remegő ujjaival elkezdte kigombolni Rumata zekéjét. – Gyönyörű vagy... – lihegte. – De olyan félénk, mint egy kezdő. Sohasem gondoltam volna... Hiszen ez elragadó: Szent Barára esküszöm!...

A férfi kénytelen volt megragadni a kezét. Lenézett rá, látta a lakktól csillogó, zilált haját, az összecsomósodott púdert, csupasz, gömbölyű vállát, a kicsiny, málnapiros fülét. De rút, gondolta. No, ebből nem lesz semmi. Pedig kár, ez a nő tudhat egyet-mást... Don Reba fecseg álmában... Magával viszi a vallatásokra, a dona nagyon szereti a vallatásokat... Nem bírom...

– Nos? – kérdezte ingerülten az asszony.

– A szőnyegek gyönyörűek – felelte Rumata. – De mennem kell.

Az asszony először nem értette, azután eltorzult az arca.

– Hogy merészelsz? – suttogta, de Rumata a lapockáival már kitapogatta az ajtót, kiugrott a folyosóra és elsietett. Holnaptól fogva nem mosakszom, gondolta. Itt disznónak kell lenni, nem pedig istennek.

– Kappan! – kiáltotta utána az asszony. – Néember! Karóba húzatlak!...

Rumata kitért egy ablakot, és leugrott a kertbe. Kis ideig egy fa alatt állt, és mohón nyelte a hideg levegőt. Azután eszébe jutott a fehér toll, kitépte, bőszen összegyúrta és eldobta. Paskának sem sikerült volna, gondolta. Senkinek sem sikerülne. "Bizonyos vagy ebben?" – "Igen, bizonyos vagyok." – "Akkor fabatkát sem értek!" – "De nem veszi be a gyomrom!" – "A Kísérletnek semmi köze a te érzéseidhez. Ha nem tudod – ne vállald." – "Nem vagyok állat" – "Ha a Kísérlet úgy követeli, állattá kell válni." – "A Kísérlet nem követelheti ezt." – "Amint látod, követelheti." – "Akkor pedig..." – "Mi van akkor?," Nem tudta. "Akkor... Akkor . Jó, tekintsük úgy, hogy rossz történész vagyok. – Vállat vont. – Igyekszünk jobbak lenni. Megtanulunk disznókká változni..."

Éjfélre járt, amikor hazaért. Le sem vetkőzött, csak ledobta kardkötőjét, leheveredett a szalonban a díványra, és máris mély álomba merült.

Uno felháborodott kiáltozására és egy kedélyes basszus ordítására ébredt.

– Gyerünk, gyerünk, te farkaskölyök, mert megcibálom a füledet!...

– De hiszen az úr alszik, ha mondom!...

– Mars, ne lábatlankodj itt!...

– Nem lehet, ha mondom!

Az ajtó kitért, berontott a szalonba az óriási – akár a Peti fenevad – piros arcú, fehér fogú, előremeredő bajszú Pampa don Bau báró, félrecsapott bársonysapkában és pompás málnapiros köpenyben, amely alatt fakón csillogott a rézpáncél. Nyomában Uno, aki a báró jobb nadrágszárába kapaszkodott.

– Báró! – kiáltott fel Rumata, s lelógatta a lábát a díványról. – Hogy került a városba, kedves barátom? Uno, hagyd békén a bárót!

Olyan ez a kölyök, mint a buldog – dörögte a báró, s ölelésre tárta a karját. – Még sokra viszi. Mennyit kér érte? Különből erről majd később... Hadd öleljem meg!

Megölelték egymást. A báróból lóverejték és különféle borok keverékének szaga áradt.

– Látom, ön is tökéletesen józan, kedves barátom – mondta keserűen. – Különből, ön mindig józan. Szerencse fia!

– Üljön le, barátom – mondta Rumata. – Uno! Hozz nekünk esztorit, de jó sokat!

A báró felemelte óriási tenyerét.

– Egy cseppet se

– Egy csepp esztorit se? Uno, esttori nem kell, irukanit hozz!

– Egyáltalán nem kell bor! – mondta szomorúan a báró. – Nem iszom.

Rumata leült.

– Mi történt? – kérdezte riadtan. – Beteg?

– Egészséges vagyok, mint a makk. De ezek az átkozott családi jelenetek... Röviden szólva, összevesztem a bárónéval, és most itt vagyok.

– Összeveszett a bárónéval?! Ön?! Ugyan, báró, micsoda furcsa tréfa!

– Képzeld. Magam is szinte ködben élek. Százhusz mérföldet nyargaltam, szinte ködben!

– Barátom – szólt Rumata –, azonnal lóra szállunk és Bauba vágatunk.

– De a lovam még nem pihent! – ellenkezett a báró. – Meg aztán meg akarom büntetni!

– Kit?

– A bárónét, hogy az ördög vinné! Elvégre férfi vagyok, vagy nem?! Neki nem tetszik a részeg Pampa, akkor hadd lássa, milyen józanul! Inkább vízen rohadok el itt, mintsem visszatérjek a várba...

– Szóljon neki, hogy ne csavargassa a fülemet... – mondta Uno mogorván.

– Gye-erünk, farkaskölyök! – dörögte jólelkűen a báró. – És hozz sört! Megizzadtam, pótolnom kell a folyadékvesztésedet.

A báró másfél óráig pótolgatta a folyadékvesztésedet, és kissé ellankadt. Közben elmesélte Rumatának a kellemetlenséget. Többször is elátkozta "ezeket a korhely szomszédokat, akik odaszoktak a várkastélyba. Beállítanak reggel, állítólag

vadászatra, aztán még mielőtt az ember két értelmes szót váltana velük, máris mind részegek, és a bűtort vagdalják. Szétszélednek az egész várban, mindent bemocskolnak, sértegetik a személyzetet, megnyomorítják a kutyákat, visszataszító példával szolgálnak az ifjú bárónak. Azután hazamennek, én meg az eszméletlenségig részegen ott maradok kettesben a bárónéval...”

Elbeszélése végén a báró egészen elbúsult, sőt, már-már esztori bort kért, de észbe kapott, és így szólt:

– Rumata, barátom, menjünk el innen! Önnek túlságosan gazdag a pincéje!... Ruccanjunk ki!

– De hová?

– Nem mindegy? Hát akár a ”Szürke Öröm”-be...

– Hm... – mondta Rumata. – De mit csinálunk a ”Szürke Öröm”-ben?

A báró egy ideig hallgatott, elkeseredetten rángatta a bajuszát.

– Hogyhogy mit? – mondta végül – Ez egyenesen furcsa... Egyszerűen üldögélünk, beszélgetünk...

– A ”Szürke Öröm”-ben? – kérdezte kétkedve Rumata.

– Igen. Megértem önt – felelte a báró. – Ez szörnyű... Mégis menjünk el. Itt állandóan esztorit szeretnék kérni!...

– A lovamat – szólt Rumata, és átment a dolgozószobába, hogy magához vegye az adókészüléket.

Néhány perc múlva egymás mellett lovagoltak a szűk, koromsötét utcán. A báró kissé felélénkült, és teljes hangerővel mesélt a tegnapelőtti agyonhajszolt vadkanról, az ifjú báró csodálatos tulajdonságairól, a Szent Tukka-kolostorról, ahol a zárdafőnök atya egy hatujjú fiúcskát szült.. Eközben nem feledkezett meg a szórakozásról: hébe-korba farkasüvöltést hallatott, és lovaglóostorával csapdosta a bezárt spalettákat.

Amikor a ”Szürke Öröm”-höz értek, a báró megállította a lovát és elgondolkozott. Rumata várt. A csapszék meglehetősen piszkos ablakai fényesen ragyogtak, az állófánál dobogtak a lovak, az ablakok alatti padon egymás mellett üldögélő, kimázolt leányzók lustán szitkozódtak, két szolga erőlködve begurított a kitárt ajtón egy hatalmas salétromos hordót.

A báró szomorúan megjegyezte:

– Egyedül vagyok... Elgondolni is szörnyű, előttem az egész éjszaka, és egyedül vagyok!... És ő is egyedül van ott...

– Ne búsuljon annyira, barátom – mondta Rumata. – Hiszen vele van az ifjú báró, önnel pedig én.

– Ez egészen más – felelte a báró. – Ön nem ért semmit, barátom. Túlságosan fiatal és könnyelmű... Bizonyára még öröme is telik benne, haezeket a szajhákat nézi...

– Miért ne? – ellenkezett Rumata, s kíváncsian pillantott a báróra. – Szerintem, nagyon takaros lányok.

A báró a fejét csóválta, és gunyorosan elmosolyodott.

– Annak, amelyik ott áll – mondta hangosan –, csüng a fara. Annak pedig, amelyik

fésülködik, egyáltalán nincsen fara... Ezek tehenek, barátom, a legjobb esetben tehenek. Gondoljon csak a bárónéra! Micsoda kar, micsoda báj!... Micsoda tartás, barátom !...

– Igen – helyeselt Rumata. – A báróné gyönyörű. Menjünk innen.

– Hová? – kérdezte búsan a báró. – És minek? – Arcán hirtelen eltökéltség rajzolódott ki. – Nem, barátom, én sehová sem megyek innen. Ön tegyen, amit akar. – Lekászálódott a lováról. – Bár nagyon sajnálnám, ha egyedül hagyna itt.

– Természetesen önnel maradok – válaszolta Rumata. – De...

– Semmi de – mondta a báró.

A gyepelőszárat odadobták a hozzájuk siető szolgának, büszkén elhaladtak a leányzók mellett, és beléptek a terembe. Itt alig lehetett lélegzetet venni. A mécsesek fénye üggyel-bajjal tört át a párán, mint valami nagy és igen piszkos gőzfürdőben. A hosszú asztalok mellett levő padokon kigombolt egyenruhás, izzadt katonák, meztelen testükön szinte köntöst viselő, tengeri csavargók, alig-alig fedett keblű nők, térdük között fejszét tartó, sűrke rohamosztagosok, rongyos gúnyájú mesteremberek ettek-ittak, esküdöztek, nevettek, sírtak, csókolóztak, trágár nótákat ordítottak. Balra a ködben söntéspult sejlett, ahol az óriási hordók között, külön emelvényen ült a gazda, és a fürge, szélhámos szolgák hadát irányította, jobbra pedig fényes téglalapként ragyogott a tiszta különterem bejárata, ahová csak a nemes donok, a köztisztületben álló kereskedők és a sűrke tiszték mehettek be.

– Végtére is miért ne innánk egyet? – kérdezte ingerülten Pampa báró, megragadta Rumata zekéje ujját, és az asztalok közti szűk átjárón a söntéspult felé törtetett, páncélja övszegélyének tuskéivel megkarcolva az ülők hátát. A pulthoz érve kitepte a gazda kezéből az öblös merítőedényt, amellyel az bort töltögetett a bögrékbe, szó nélkül fenéig ürítette, és kijelentette, hogy most mindennek vége, csak egy maradt hátra, hogy amúgy istenigazában mulassanak. Azután a gazdához fordult, és mennydörgő hangon megtudakolta, van-e olyan hely, ahol a nemes emberek illendően és szerényen eltölthetik idejüket, s nem zavarja őket mindenféle szemét, csirkefogó és tolvajnépség. A gazda biztosította, hogy nála igenis van ilyen hely.

– Kitűnő! – jelentette ki fenségesen a báró, és néhányaranyat vetett oda a gazdának. – Mindenből a legjobbat adja nekem és ennek a donnak, és ne holmi kacér fruska szolgáljon fel nekünk, hanem egy tisztos, koros asszony!

A gazda maga kísérte át a nemes donokat a tiszta külön terembe. Itt kevesen voltak. A sarokban komoran vigadott egy sűrke tisztí kompánia: négy hadnagy, szűk és kurta egyenruhában, meg két kapitány, akiknek rövid köpenyét a koronavédelmi minisztérium rangjelzése ékesítette. A sarokban, nagy, keskeny nyakú korsó mellett, két világfájdalomtól savanyú ábrázatú, fiatal arisztokrata unatkozott. Nem messze tőlük egy csapat pénztelen, kopott zubbonyos és foltozott köpenyes don tanyázott. Apró kortyokban itták a sört, és percenként körülhordozták a helyiségen sóvár tekintetüket.

A báró lehuppant egy szabad asztal mellé, a sűrke tisztékre sandított, s ezt dörmögte: "Hiába, itt is belebotlik az ember a szemét népségbe..." Ekkor azonban egy természetes, kötényes asszony felszolgált az első fogást. A báró krákogott, előhúzta övéből a

törét, és nekilátott a lakomának. Némán falta a jókora szarvassült darabokat, az ecetben eltett puhányok halmazait, a tengeri rákok kupacait, a salátát és a majonézt, s mindezt bor, sör és sörrel kevert bor özönével öblítette le. A pénztelen donok egyesével, kettesével átszállingóztak az ő asztalához, és a báró hetyke kézlendítéssel és mélyről jövő morgással üdvözölte őket.

Hirtelen abbahagyta az evést, meredt szemét Rumatára szegezte, és harsány hangon felüvöltött:

– Rég nem voltam Arkanarban, nemes barátom! Becsületemre mondom, itt valami nem tetszik nekem.

– Mégpedig mi, báró? – kérdezte Rumata érdeklődéssel, egy csirke szárnyacskáját szopogatva.

A pénztelen donok arcán tisztelettudó figyelem rajzolódott ki.

– Mondja meg nekem, barátom! – kezdte a báró, és zsírfoltos kezét köpenye szélébe törülte. – Mondják meg, nemes donok, mióta van úgy királyunk őfelsége fővárosában, hogy a Birodalom legősibb nemzetségeinek ivadékai egyetlen lépést sem tehetnek anélkül, hogy mindenféle szatócsokba és mészárosokba ne botlanának?!

A pénztelen donok összenéztek, és lassanként elhúzódtak. Rumata a sarokba sandított, ahol a szürkék ültek. Azok abbahagyták az ivást, és a báróra néztek.

– Megmondom önöknek, nemes donok, mi az oka – folytatta Pampa báró. – Mindez azért van, mert önök itt bejédtek. Önök azért tűrik őket, mert félnek. Te is félsz! – ordította, s a legközelebbi pénztelen donra meredt. Az fancsali képet vágott, és halvány mosollyal odábbállt. – Gyávák! – rivallta a báró. Bajusza felborzolódott.

A pénztelen donokból azonban édes-kevés haszon volt. Nyilván nem akarózott verekedniük, enni és inni kívántak.

A báró átvette lábát a padon, bajusza jobb ágát a markába fogta, tekintetét a sarokba irányította, ahol a szürke tisztek ültek, és kijelentette:

– Én bezzeg az ördögtől se félek! Aprítom a szürke csőcseléket, ahol csak érem!

– Mit sziszeg ez a söröshordó? – tudakolta hangosan egy hosszú arcú, szürke kapitány.

A báró elégedetten elmosolyodott. Nagy robajjal kimászott az asztal mögül, felállott a padra. Rumata, szemöldökét felvonva, nekilátott a második szárnyacskának.

– Hé, ti, szürke söpredék! – üvöltötte a báró erőlködve, mintha a tisztek egy mérföldnyire lettek volna tőle. – Tudjátok meg, hogy tegnapelőtt én, Pampa don Bau báró, der-re-kassan elpáholtam a tieiteket! Tudja, barátom – nézett le a mennyezet alól Rumatára –, este a váramban iddögáltam Kabani atyával. Hirtelen beszalad a lovászom, és közli, hogy egyszürke banda feldúlja az „Arany Patkó” kocsmát. Az én kocsmámat, az én ősi földemen! Kiadom a parancsot: „Lóra!... – és odavágtatunk. A sarkantyúmra esküszöm, egész banda volt ott, vagy húsz ember! Elfogtak három alakot, és leitták magukat, mint a disznók... Ezek a szatócsok nem tudnak inni... És mindenkit csépelni, mindent törni-zúzni kezdtek. Én megragadtam az egyiket a lábánál – és elkezdődött a muri! Egészen a Nehéz Kardokig kergettem őket... El sem hiszi, barátom, térdig gázoltunk a vérben, fejsze pedig annyi maradt ott...

A báró elbeszélése itt félbeszakadt. A hosszú arcú kapitány meglendítette a karját, és egy súlyos dobókés csörrent a báró páncéljának mell-lemezén.

– Már régen kellett volna! – mondta a báró, és kihúzta hüvelyéből az óriási, kétkezi kardot.

Meglepő fürgeséggel leugrott a padlóra, kardja villogva szelte a levegőt és átvágta a mennyezet-gerendát. A báró elkáromkodta magát. A mennyezet megroppant, törmelék hullott az emberek fejére.

Most már mindenki talpon volt. A pénztelen donok a falhoz lapultak. Az ifjú arisztokraták felálltak az asztalra, hogy jobban lássanak. A szürkék, kardjukat maguk elé tartva, félkörbe sorakoztak, és apró léptekkel a báró felé indultak. Csak Rumata maradt ülve, s azt fontolgatta, a báró melyik oldalán álljon fel, nehogy a kard eltalálja.

A széles penge vészjóslón suhogott, csillogó köröket írt le a báró feje fölött. Pampa lenyűgözte a képzeletet. Valahogy teherszállító helikopterre emlékeztetett, amelynek légsavarja üresjáratban pörög.

A háromfelől közeledő szürkék megtorpantak. Egyikük szerencsétlenül Rumatának háttal állt meg, Rumata áthajolt az asztalon, megragadta a gallérjánál, beledöntötte az ételmaradékkal teli tálakba, majd tenyere élével a füle tövére vágott. A szürke lehunyta a szemét, és mozdulatlaná dermedt. A báró felkiáltott.

– Adja meg neki a kegyelemdöfést, nemes Rumata, én pedig a többivel végzek!

Valamennyit leöldösi, gondolta rosszállóan Rumata.

– Ide hallgassatok – szólt a szürkékhez. – Ne rontsuk el egymásnak ezt a vidám éjszakát. Ugysem bírnátok el velünk. Dobjátok el a fegyvert, és menjetek innen.

– Még mit nem – ellenkezett mérgesen a báró. – Én verekedni akarok! Hadd verekedjenek ők is! Verekedjete már, hogy az ördög nyivasszon meg!

E szavakkal a szürkék felé indult, s egyre gyorsabban forgatta kardját. Azok mindjobban elsápadva hátráltak. Nyilván soha az életben nem láttak még teherszállító helikoptert. Rumata átugrott az asztalon.

– Várjon, barátom – mondta. – Egyáltalán semmi okunk arra, hogy hajba kapjunk ezekkel az emberekkel. Nem tetszik önnek, hogy itt vannak? Akkor elmennek.

– Fegyver nélkül nem megyünk el – közölte mogorván az egyik hadnagy. – Kapnánk is érte! Hiszen őrjáratban vagyunk.

– Az ördög vigyen benneteket, menjetek fegyverestül – engedélyezte Rumata. – Kardot a hüvelybe, kezet a tarkóra, egyesével távozzatok! És semmi aljasság, mert összetöröm a csontotokat!

– De hogyan menjünk el? – tudakolta ingerülten a hosszú arcú kapitány. – Ez a don elállja az utunkat!

– El is fogom állni! – jelentette ki mogorván a báró.

Az ifjú arisztokraták sértően felkacagtak.

– Hát jó – mondta Rumata. – Én tartom a bárót, ti pedig szaladjatok, de minél gyorsabban, sokáig nem tudom visszatartani! Hé ti, ott az ajtóban, tegyétek szabaddá a kijáratot!... Báró – mondta, s átölelte Pampa terjedelmes derekát. – Úgy vélem,

barátom, ön megfélekedett egy fontos körülményről. Ezt a dicső kardot az ön ősei csak nemes harcban használták, mivel meg vagyon írva: "Fogadóban ne ránts kardot."

A báró tovább forgatta a kardját, de az arcán tűnődő kifejezés jelent meg.

– De hiszen nincs nálam más kard – mondta tétován.

– Annál inkább!... – állapította meg jelentőségteljesen Rumata.

– Így gondolja? – A báró még mindig habozott.

– Hiszen ezt ön jobban tudja, mint én!...

– Igen – felelte a báró. – Igaza van. – Fölnézett a vadul csépelő kezére. – El sem hiszi, kedves Rumata, de én képes vagyok három-négy órát egyfolytában így forgatni a kardot, és cseppet sem fáradok el... Ó, miért nem lát ő most engem?!

– Elmondom neki – ígérte Rumara.

A báró sóhajtott, és leengedte a kardját. A szürkék össze= görnyedve osontak el mellette. A báró elkísérte őket tekintetével.

– Nem tudom, nem tudom... – mondta tétován. – Mit gondol, helyesen tettem, hogy nem búcsúztattam őket farba rúgással?

– Tökéletesen helyesen – biztosította Rumata.

– Nos hát – mondta a báró, s betolta kardját a hüvelyébe –, ha egyszer nem sikerült verekednünk, akkor most már jogunk van egy keveset enni és inni.

Lábánál fogva lehúzta az asztalról a még mindig eszméletlenül heverő szürke hadnagyot, és öblös hangon kurjantotta:

– Hé, gazdasszony! Bort és ételt!

Odajöttek a fiatal arisztokraták, tiszteletudóan gratuláltak a győzelemhez.

– Semmiség, semmiség – mondta kedélyesen a báró. – Hat nyomorult pribék, gyáva, mint minden szatócs. Az "Arany Patkó"-ban két-két tucatot zavartam szét... Milyen szerencse – fordult Rumatához –, hogy akkor nem volt velem a harci kardom! Feledékenységemben kivonhattam volna. És bár az "Arany Patkó" nem fogadó, hanem csupán kocsmá...

– Egyesek úgy is mondják – közölte Rumata –, hogy kocsmában ne ránts kardot.

A gazdasszony újabb hússal teli tálakat és boroskancsókat hozott. A báró feltúrta inge ujját, és dologhoz látott.

– Igaz is – szólta Rumata –, ki volt az a három fogoly, akit az "Arany Patkó"-ban kiszabadított?

– Kiszabadítottam? – A báró abbahagyta a rágcsálást, és Rumatára meredt. – Bizonyára nem fejeztem ki magam eléggé pontosan! Én senkit sem szabadítottam ki. Hiszen le voltak tartóztatva, ez államügy. Milyen címen szabadítottam volna ki őket? Valamilyen don, bizonyára címeres gyáva, egy vén könyvtudó és egy lakáj... – Vállat vont.

– Hát persze – mondta búsan Rumata.

A bárót hirtelen előntötte a vér, és félelmetesen kidüllesztette a szemét.

– Mi az? Már megint?! – üvöltött fel.

Rumata hátranézett. Don Ripat állt az ajtóban. A báró forgolódni kezdett, feldöntötte a padokat, lesöpörte a tálakat. Don Ripat jelentőségteljesen Rumata szemébe nézett és kiment.

– Bocsánatot kérek, báró – szólt Rumata, és felkelt. – A király szolgálata...

– A... – felelte csalódottan a báró. – Együtt érzek önnel... Semmi pénzért nem állanék szolgálatba! Don Ripat közvetlenül az ajtó mögött várakozott. – Mi újság? – kérdezte Rumata.

– Két órával ezelőtt – közölte don Ripat – don Reba koronavédelmi miniszter parancsára letartóztattam és a Vidám

Toronyba kísértettem dona Okanát.

– Úgy – mondta Rumata.

Egy órával ezelőtt dona Okana belehalt a tűzpróbába. – Úgy – mondta Rumata.

– Hivatalosan kémkedéssel vádolták. De... – don Ripat habozott, lesütötte a szemét –, én úgy gondolom... Az a véleményem...

– Értem – mondta Rumata.

Don Ripat ráemelte bűnbánó tekintetét. – Tehetetlen voltam... – kezdte.

– Nem az ön dolga – felelte rekedten Rumata.

Don Ripat szeme megint ónszínűre vált. Rumata biccentett, és visszatért az asztalhoz. A báró éppen egy tál töltött tintahalat kebelezett be.

– Esztorit! – mondta Rumata. – És hozzanak még! – Köhécselt. – Mulatni fogunk. Az ördög vigye, mulassunk hát...

...Amikor Rumata magához tért, azt látta, hogy egy tágas üres térség közepén áll. Szürkén kelt a hajnal, a távolban rekedt hangon ordítottak az időmérő-kakasok. Károgtak a varjak, amelyek sűrűfalkában köröztek valami kellemetlen kupac fölött a közelben, nyirkosság és rothadás szaga áradt. Rumata fejében gyorsan szertefoszlott a köd, az érzékelés metsző világosságának és pontosságának ismerős állapota köszöntött be, nyelvén kellemesen olvadozott a keserű mentaíz. Jobb kezének ujjai erősen viszkettek. Rumata szemügyre vette ököl be szorított kezét. A csontokról lekarcolódott a bőr, öklében pedig egy üres kaszparamid-ampulla lapult. Ezzel a nagyhatású, alkoholmérgezés elleni szerrel a Föld elővigyázatosan ellátta az elmaradott bolygókon dolgozó valamennyi felderítőjét. Nyilván már itt, ezen az üres térségen – mielőtt elfeküdt volna, mint a disznó – öntudatlanul, csaknem ösztönösen a szájába szórta az ampulla egész tartalmát.

A vidék ismerős volt. Egyenesen előtte a leégett csillagjósda tornya feketéllett, balfelé pedig a királyi palota minaretkarcsú őrtornyai tűntek elő a félhomályból. Rumata mélyen beszívta a nyirkos, hideg levegőt, és hazafelé indult.

Pampa báró ezen az éjszakán remekül mulatott. A pénztelen Bonok csapatától kísérve, akik gyorsan elveszítették emberi mivoltukat, óriási körutat tett az arkanari kocsmákban, s mindenét elitta, még díszes övét is, mérhetetlen mennyiségű enni- és innivalót kebelezett be, s útközben legalább nyolc verekedést rendezett. Rumata mindenesetre vissza tudott emlékezni nyolc verekedésre, amelybe beleavatkozott:

igyekezett szétválasztani a feleket, és megakadályozni a gyilkosságot. További emlékei azonban ködbe veszttek. Ebből a ködből hol ragadozó pofák bukkantak elő, késsel a foguk között, hol az utolsó pénztelen don bárgyún-keserű arca, akit Pampa báró megpróbált rabszolgának eladni a kikötőben, hol pedig a felbőszült, hosszú orrú irukani, aki dühödten követelte, *hogy a* nemes donok adják vissza a lovait...

Eleinte még felderítő maradt. A báróval versenyt itta az irukanit, az esztorit, a szoanit, az arkanarit, de valahányszor más borra tértek át, lopva nyelve alá dugott egy kaszparamid-tablettát. Még megőrizte ítélőképességét, és észre vette a szürke járőrök csoportjait az utcakeresztezéseknél és a hidaknál, a lovas barbárok őscsapatát a szoani úton, ahol a bárót bizonyára lepuffantották volna, ha Rumata nem beszél a barbárok nyelvjárását. Jól emlékezett rá, mennyire meglepte az a gondolat, hogy a Hazafias Iskola előtt mozdulatlan sorokban álló, csuklyás, hosszú, fekete köpenyes, furcsa katonák, szerzetesek. De mi köze ehhez az egyháznak? – gondolta akkor. Mióta avatkozik bele az egyház Arkanarban a világi ügyekbe?

Lassan szállt fejébe a szesz, mégis valahogy hirtelen, egyik pillanatról a másikra részegedett le; s amikor elméje egy pillanatra kitisztult, széthasított tölgyfaasztalt látott maga előtt egy teljesen ismeretlen szobában, kivont kardot a kezében, és tapsoló, pénztelen donokat körös-körül – akkor már-már arra gondolt, hogy ideje hazamenni. De késő volt. A tombolásnak és a minden emberitől való megszabadulás undorító, illetlen örömeinek hulláma már magával ragadta. Még földlakó, felderítő maradt, a tűz és a vas embereinek örököse, akik nem kímélték magukat, és másoknak sem irgalmaztak a nagy cél érdekében. Nem válhatott Esztori Rumatává, a rablásról és dorbézolásról híres, harcias ősök húsz nemzedékének vérrokon-ivadékává. De kommünár sem volt többé. Nem voltak többé kötelezettségei a Kísérlettel szemben. Csak az önmaga iránti kötelességeivel törődött. Kétségei sem voltak. Minden világosan állt előtte, kivétel nélkül minden. Pontosán tudta, ki miben bűnös, és pontosan tudta, mit akar: vagdalkozni, tűzzel-vassal pusztítani, a palota lépcsőjéről az üvöltő tömeg lándzsáira és vasvilláira dobni...

Rumata felriadt, és kihúzta kardjait a hüvelyükből. A pengék csorbultak voltak, de tiszták. Arra emlékezett, hogy valakivel vagdalkozott, de kivel? És hogyan végződött az egész?...

... A lovakat elitták. A pénztelen donok eltűntek. Rumata – erre is emlékezett – hazacipelte magához a bárót. Pampa don Bau színjózan volt, kész arra, hogy folytassa a vigadozást – csupán nem tudott tovább a lábán állni. Ráadásul úgy vélte, hogy az imént búcsúzott el a kedves bárónétól, és jelenleg hadat visel ősi ellensége, a végsőkig elkanászodott Kaszka báró ellen. ("ítélje meg maga, barátom, ez a semmirekellő egy hatujjú kisleány szült a csípőjéből, és Pampának nevezte el...") "Lenyugszik a nap – jelentette ki, miközben egy napkeltét ábrázoló gobelint nézett. – Egész éjjel vigadhatnánk, nemes donok, de a hőstettek megkívánják az alvást. Hadjáratban egyetlen csepp szeszt sem. Ráadásul a báróné is rosszallaná."

Micsoda? *Ágy?* Hogyan kerülhet ágy a mezőre? A mi ágyunk a harci mén takarója! E szavakkal letépte a falról a szerencsétlen gobelint, feje búbjáig betakarózott vele, és nagy robajjal a sarokba zuhant, a mécses alá. Rumata meghagyta Unónak, hogy állítson a báró mellé egy vödör sóslét és egy dézsa savanyúságot. A fiúcskának

mérges, álmos volt az arca. ”Jól beszívott az úr – dohogott. – Egyik szeme jobbra néz, másik balra...” – ”Hallgass, ostoba” – mondta Rumata, és... Akkor valami történt. Valami nagyon csúf dolog, ami végigűzte a városon keresztül, ki a szabadba. Valami nagyon, nagyon csúf, megbocsáthatatlan, szégyenletes...

Ez akkor jutott eszébe, amikor már a házhoz közeledett, s amikor eszébe jutott, megállt.

... Félrelökte Unót, felmászott a lépcsőn, kitárta az ajtót, gazda-módra berontott a lányhoz, és az éjjeli lámpás fényénél megpillantotta fehér arcát, rémülettől és undorral teli, óriási szemét, és ebben a szempárban önmagát, tántorgó alakját, lecsüngő, nyálas ajkát, lenyúzott öklét, piszokfoltos ruháját, ezt az arcátlan és aljas kékvérű ripőköt, és ez a tekintet visszavetette a lépcsőre, le az előszobába, ki az ajtón, a sötét utcára, és messzebb, messzebb, minél messzebb...

Rumata összeszorította a fogát, érezte, hogy belsejében minden megdermedt és megfagyott. Halkan kinyitotta az ajtót, s lábujjhegyen belépett az előszobába. A sarokban, mint valami óriási, tengeri emlősállat, békés álomban szuszogott a báró. ”Ki az?” – kiáltott fel Uno, aki kézíjjal a térdén, a padon szunyókált. ”Csendesen – mondta suttogva Rumata. – Gyerünk a konyhába. Készíts egy hordó vizet, ecetet, tiszta ruhát, de szaporán!”

Sokáig, bőszen, élvezettel locsolta magát vízzel és dörzsölte ecettel, hogy levakarja az éjszaka szennyét. Uno, szokásával ellentétben, hallgatagon tett-vett körülötte. S csak azután, miközben segített a donnak bekapcsolni a fenekén a hülye lila nadrágot, közölte mogorván:

– Éjjel, ahogy az úr elrohant, Kira lejött, és megkérdezte, itt volt-e a don vagy nem. Biztosan azt hitte, hogy csak álmodta az egészet. Én azt mondtam neki, hogy mióta az úr este őrsegre ment, vissza sem jött...

Rumata elfordult és mélyet sóhajtott. Nem könnyebbült meg. Még rosszabbul érezte magát.

– ... Én meg egész éjjel ijással ültem a báró mellett: attól féltem, hátha részeg fejjel feltolakszik.

– Köszönöm, fiacskám – bökte ki nagy nehezen Rumata.

Felhúzta a cipőjét, kiment az előszobába, kis ideig a sötét fémtükör előtt állt. A kaszparamid kifogástalanul hatott. A tükörben egy elegáns, nemes don látszott, akinek arca kissé beesett a fárasztó éjszakai ügyelelettől. Az aranyabronccsal leszorított, nedves haja puhán és kecsesen omlott alá arca két oldalán. Rumata gépiesen megigazította az objektívet az ornyerge fölött. Szép jeleneteket figyelhetek meg ma a Földön, gondolta komoran.

Eközben megvirradt. A poros ablakon benézett a nap. Csapódtak a spaletták. Az utcán álmos hangok szólongatták egymást. ”Hogy aludt, Kirisz testvér?” – ”Istennek hála, nyugodtan, Tika testvér. Elmúlt az éj, hála Istennek.” – ”Nálunk valaki dörömbölt az ablakon. Azt mondják, a nemes don Rumata mulatozott az éjjel.” – „Azt beszélnek, vendége van.” – ”Eh, tudnak is manapság mulatni. A fiatal király idején, emlékszem, mulattak, észre sem vették, hogy felégették a fél várost.” – ”Mondok én valamit, Tika testvér. Istennek hála, hogy ilyen don a szomszédunk.

Évente legfeljebb egyszer dorbézol...”

Rumata felment, kopogott, s belépett a dolgozószobába. Kira a karosszékben ült, mint tegnap. Fölemelte tekintetét, és félve, aggodalommal pillantott a férfi arcába.

– Jó reggelt, kicsikém – mondta Rumata, odament, megcsókolta a kezét, és leült a szemközti karosszékbe.

A lány egyre csak fürkészőn nézett rá, azután megkérdezte:

– Elfáradtál?

– Igen, egy kicsit. És megint mennem kell. – Készítsek neked valamit?

– Köszönöm, nem kell. Uno majd készít. Talán csak a galléromat parfümözd be egy kicsit.

Rumata érezte, hogy a hazugság fala emelkedik közékük. Eleinte vékonyka, majd egyre vastagabb és szilárdabb. Egy életre szóló! – gondolta keserűen. Lehunyt szemmel ült, miközben Kira különféle parfümökkel óvatosan megnedvesítette a gallérját, az arcát, a homlokát, a haját. Azután a lány így szólt:

– Meg sem kérdezted, hogyan aludtam.

– Hogyan aludtál, kicsikém?

– Álmodtam. Tudod, valami szörnyűt, nagyon szörnyűt.

A fal olyan vastag lett, mint egy erődé.

– Új helyen mindig így szokott lenni – felelte Rumata képmutatóan. – Meg aztán a báró is biztosan ricsajozott odalent.

– Hozassak reggelit? – kérdezte a lány.

– Hozass.

– És milyen bort szeretsz reggel?

Rumata felnyitotta a szemét.

– Vízet hozass – mondta. – Reggel nem szoktam inni.

Kira kiment, és Rumata hallotta, amint nyugodt, csengő hangon beszélget Unóval. Azután visszajött, leült a férfi székének karfájára, és elkezdte mesélni az álmát, ő pedig szemöldökét ráncolva hallgatta, és érezte, hogy a fal percről percre egyre vastagabb és rendíthetlenebb lesz, s örökre elválasztja őt az egyetlen embertől, aki igazán közel áll hozzá ebben a rút világban. És akkor teljes erőből nekirontott a falnak.

– Kira – mondta –, nem volt álom.

De semmi különös nem történt.

– Szegénykém – felelte Kira. – Várj, mindjárt hozok sóslevet...

5. fejezet

Az arkanari királyok udvara a közelmúltban még a Birodalom egyik legfelvilágosultabb udvara volt. Tudósok éltek itt, többnyire ugyan sarlatánok, de olyanok is, mint Kisszeni Bagir, a bolygó gömbalakúságának felfedezője; Tata,

udvari kuruzsló, aki azt a zseniális feltevést fejtette ki, hogy a járványokat szabad szemmel észre nem vehető, szél és víz által terjesztett, apró férgek okozzák; Szinda alkimista, ki, mint minden alkimista, az anyag arannyá változtatásának módját kereste, de az anyag megmaradásának elvére bukkant rá. Voltak az arkanari udvarban költők is, többnyire tányérnyalók és hízelgők, de olyanok is, mint Dicső Pepin, az "Északi Hadjárat" című történelmi tragédia szerzője; Igazságszerető Curen, aki több mint ötszáz balladát és szonettet írt, amelyet a nép megzenésített; úgyszintén író Gur, aki a Birodalom történetében az első világi regényt alkotta meg, egy szépséges barbár lányba szerelmes herceg bús históriáját. Akadtak az udvarban nagyszerű színészek, táncosok, énekesek. Kiváló festők nem-fakuló freskókkal borították a falakat, remek szobrászok alkotásaikkal ékesítették az udvari parkokat. Nem lehet azt mondani, hogy az arkanari királyok a felvilágosodás élharcosai vagy a művészetek értői voltak. Az ilyesmi egyszerűen illendőnek számított, akár a reggeli öltözködés szertartása vagy a díszes gárdisták a főbejáratnál. Az arisztokratikus türelem olykor odáig ment, hogy egyes tudósok és költők az államgépezet jelentős csavarjaivá váltak. Így például, csupán fél évszázaddal ezelőtt, a nagytudományú Botsza alkimista töltötte be az ásványkincsek miniszterének azóta feleslegessége miatt megszüntetett tisztét, néhány bányát nyitott, és hírnevet szerzett Arkanarnak bizonyos ötvözetekkel, amelyeknek titka halála után elkallódott. Dicső Pepin pedig egészen a közelmúltig irányította az állami közoktatást, míg csak az általa vezetett történelem- és irodalomügyi minisztériumot nem minősítették kártékonynak és az elméket megrontónak.

Természetesen azelőtt is előfordult, hogy a király kegyencnőjének, egy tompa eszű és kéjsóvár nőszemélynek nem tetsző festőt vagy tudóst eladták külföldre vagy arzénal megmérgezték, de igazában csak don Reba látott a dologhoz. A mindenható koronavédelmi miniszter tisztségében eltöltött esztendőik alatt olyan pusztítást végzett az arkanari kultúra világában, hogy még egyes előkelő nagyurak is rosszállották, és kijelentették, hogy az udvar unalmas lett, és a bálokon nem hallani semmi mást, mint ostoba pletykákat.

Kisszeni Bagirt államellenes bűncselekménnyel határos elmezavar vádjával kínzókamrába vetették, és Rumata csak nagy ügyel-bajjal tudta kiszabadítani és az anyaországba küldeni. Obszervatóriuma leégett, életben maradt tanítványai szétszéledtek, ki merre látott. Tata udvari kuruzslóról egyszerre kiderült, hogy méregkeverő, s az irukani herceg felbujtására és öt más udvari kuruzslóval a király személye ellen gonosz merényletet tervelt. Kínvallatás közben mindent bevallott, és a Királyi téren felakasztották. Rumata megpróbálta megmenteni, s eközben harminc kilogramm aranyat osztott szét, elveszítette négy ügynökét (csupa nemes dont, aki nem tudta, mit cselekszik), kis híján maga is hurokra került, amikor megkísérelte kiszabadítani az elítélteket, és megsebesült.

Ez volt az első veresége, és utána végre ráeszmélt, hogy donReba nem véletlen figura. Amikor Rumata egy hét múlva meg tudta, hogy Szinda alkimistát azzal szándékoznak vádolni, hogy elrejtette a kincstár elől a bölcsök kövének titkát, a vereségen felbőszülve csapdát állított az alkimista háza előtt, arcát eltakarta fekete kendővel, lefegyverezte az alkimistáért megjelenő rohamosztagosokat, összekötözve

a pincébe dobta őket, és még azon az éjszakán a semmit sem értő Szindát elvitte Szoan területére. Szinda vállat vont, s ott tovább folytatta a bölcsek kövének keresését, don Kondor felügyeletével. Dicső Pepin költő váratlanul beállt szerzetesnek, és egy távoli kolostorba vonult. Igazságszerető Curen, akire bűnös kétértelműséget és az alsóbb néprétegek ízlésének való kedvezést bizonyították rá, megfosztották becsületétől és vagyonától. Curen megpróbált vitába szállni, a kocsmákban már nyíltan romboló szellemű balladákat szavalt, kétszer agyba-főbe verték hazafias személyek. Csupán ekkor engedett hű barátja és tisztelője, don Rumata rábeszélésének, és elutazott az anyaországba. Rumata örökre emlékezetébe véste a korhelységtől kékes-sápadt arcát, amint vékony kezével az oldalkötézetbe fogózva, az induló hajó fedélzetén áll, és csengő fiatalos hangon harsogja a "Miként a hervadt levél, úgy hull a lelkekre" kezdetű búcsúszonettjét. Ami pedig Író Gurt illeti, ő a don Reba dolgozószobájában lefolyt beszélgetés után megértette, hogy egy arkanari herceg nem szerethetett meg holmi ellenséges fajzatot, s maga dobálta könyveit máglyára a Királyi téren, és most görnyedten, halálsápadt arccal állt a királyi audienciákon az udvaroncok tömegében, és don Reba alig észrevehető kézmozdulatára előrelépett, ultra-hazafias tartalmú verseket szavalt, amelyeket hallva mindenki unatkozott, ásítózott. A színészek mostanában ugyanazt a darabot játszották: "A barbárok pusztulása avagy Totz marsall, Első Arkanari Pitz király." Az énekesek pedig leginkább az oratórium-éneklést kedvelték. Az életben maradt festők cégtáblákat mázoltak. Kettő vagy három kiügyeskedte, hogy az udvarban maradjon, és portrékat készített a királyról meg a királyt tisztelettudóan a könyökénél fogva támogató don Rebáról (a változatosságot nem kedvelték, a királyt páncélba öltözt, húsasztendős, daliás ifjúként, don Rebát pedig értelmes arcú, érett férfiként ábrázolták).

Bizony, az arkanari udvar unalmas lett. Mindazonáltal a főrendek, a dologtalan nemes donok, a gárdatisztek és a könnyelmű, szépséges donák – egyesek hiúságból, mások megszokásból, megint mások félelemből – minden reggel ellepték a palota fogadótermeit. Őszintén szólva, sokan nem is vettek észre semmilyen változást. A további hangversenyeken és a költők vetélkedőin legtöbbször a szüneteket becsülték, amikor a nemes donok a vadászutyák kiválóságait tárgyalták, és anekdotákat meséltek. Arra még képesek voltak, hogy röviden vitázzanak a túlvilági lényeg tulajdonságairól, de a bolygó alakjára és a járványok okaira vonatkozó kérdéseket már egyszerűen illetlennek vélték. Némi sajnálatot keltett a gárdatisztekben, hogy eltűntek azok a festők, akik között voltak mesterei az aktfestészetnek...

Rumata kissé késve jelent meg a palotában. A reggeli fogadás már megkezdődött. A termekben tömeg tolongott, a király ingerült hangja hallatszott, és az őfelsége öltözködését irányító szertartásügyi miniszter dallamos vezényszavai szálltak. Az udvaroncok főképpen az éjszakai eseményt tárgyalták. Éjjel egy irukani arcú bűnöző, törrel felfegyverkezve behatolt a palotába, megölte az őrszemet, betört őfelsége ágyasházába, ahol állítólag don Reba személyesen fegyverezte le. Miközben a Vidám Toronyba vitték, a húségtől megtérbolyult hazafiak tömege ízekre szaggatta. Ez már a hatodik merénylet volt a legutóbbi hónapban, s ezért a merénylet pusztája ténye alig keltett érdeklődést. Csak a részleteket taglalták. Rumata megtudta, hogy a gyilkos

láttán öfelsége felkönyökölt a nyoszolyáján, eltakarta testével a szépséges dona Midarát, és e történelmi jelentőségű szavakat ejtette ki: "Takarodj, gazember!" A többség készségesen hitelt adott a történelmi szavaknak, mivel úgy vélte, *hogy a király a gyilkost inasnak nézte. És valamennyien, egyetértettek abban, hogy don Reba, mint mindig, résen áll, és kézitusában nincs párja. Rumata nyájas szavakkal egyetértését fejezte ki ezzel a véleménnyel, és válaszul elmesélt egy éppen akkor kieszelt históriát, amely szerint don Rebát tizenkét rabló támadta meg; hármát a helyszínen leterített, a többit pedig megfutamította. A történetet nagy érdeklődéssel és helyesléssel hallgatták végig, s utána Rumata mint egy véletlenül megjegyezte, hogy ezt az esetet don Szerá mesélte neki. Az érdeklődő kifejezés nyomában eltűnt az arcokról, hiszen közismert volt, hogy don Szerá ostoba és hazudozó.*

Dona Okanáról senki egyetlen szót sem ejtett. Erről vagy nem tudtak, vagy úgy tettek, mintha nem tudnának.

Rumata udvariasan köszöngetve, bókolva lassan előrenyomakodott a felcícomázott, beparfümözött, bőségesen verejtékező sokaság első soraiba. Az előkelő nemesség halkán beszélgetett. "Az ám, ugyanaz a kanca. Kisebezte a lábát, de átkozott legyen, ha nem nyerte el tőlem ugyanazon az estén don Keu...", "Ami pedig a csípőjét illeti, nemes don, az szokatlan formájú. Hogy is írja Curen... Hm-m-m... Hús tajtéknak hegyei... nem, hús tajtéknak dombjai... Egyszóval hatalmas csípő", "Akkor én szép csendesen kinyitom az ablakot, a fogam közé veszem a tört, és képzelje, barátom, érzem, hogy meghajlik alattam a rács...", "Kardom markolatával úgy szájon vágtam a szürke kutyát, hogy kettőt bukfencezett. Gyönyörködhet benne, amott áll, olyan képpel, mintha joga volna ehhez...", „... Don Tameo meg a padlóra okádott, elcsúszott, fejjel a kandallóba bukott...", "A szerzetes meg azt mondja a nőnek: Meséld csak el, szépségem, az álmodat...Ha-ha-ha!..."

Szörnyen bosszantó, gondolta Rumata. Ha most megölnék, ez a véglénytelep lesz az utolsó, amit életemben látok. Csak a váratlan támadás menthet meg. Engem és Budahot. Kivárom a pillanatot, és meglepetésszerűen támadok. Váratlanul rajtaütök, nem engedem, hogy kinyissa a száját, hogy megöljön, hiszen nekem egyáltalán nincs kedvem meghalni.

Az ágyasház ajtajához osont, és kardjait két kezébe fogva, lábát az etikett szerint térdben kissé behajlítva, közeledett a királyi ágyhoz. A királyra éppen a harisnyát húzták fel. A szertartásügyi miniszter lélegzetvisszafojtva figyelte a két komornyik ügyes kezét. A feltúrt ágytól jobbra don Reba állt, és halkán beszélgetett egy szürke bársony katonai egyenruhát viselő, csontos, hórihorgas férfival. Ez Cupik atya volt, az arkanari rohamosztárosok egyik vezére, a palotaórság ezredese. Don Reba tapasztalt udvaronc volt. Arckifejezéséből ítélve, jelentéktelen dologról beszélgettek, mondjuk egy kanca értékeiről, vagy a király unokahúgának erényes viselkedéséről. Cupik atya viszont, mint katonaember és hajdani fűszerkereskedő, nem tudott uralkodni az arcán. Egyre komorabb lett, az ajkát harapdálta, a kardmarkolatot fogó ujjai ökölbe szorultak és szétnyíltak; végül Cupik sarkon fordult, és minden szabályt megszegve kisietett az ágyasházból. Az udvaroncok tömege kövé dermedt ekkora neveltlenség láttán. Don Reba elnéző mosollyal nézett utána, Rumata pedig, miközben tekintetével elkísérte az esetlen szürke alakot, ezt gondolta: "Egy újabb

halott.” Tudomása volt ugyanis a don Reba és a szürke vezetőség közti súrlódásról. Várható volt, hogy megismétlődik Ernst Röhm barnainges kapitány esete.

A harisnya fel volt húzva. A komornyikok, a szertartásügyi miniszter dallamos parancsának engedelmeskedve, ujjaik hegyével áhítatosan megfogták a király cipőit. Ekkor a király mindkét lábával félrerúgta a komornyikokat, s olyan hevesen fordult don Reba felé, hogy a degeszre tömött zsákhoz hasonló hasa a fél térdére gurult át.

– Unom a merényleteit! – visította hisztérikusan. – Merényletek! Merényletek! Merényletek!... Éjszaka aludni akarok, nem pedig gyilkosokkal viaskodni! Miért nem lehet elérni, hogy nappal merényeljenek? Ön vacak miniszter, Reba! Még egy ilyen éjszaka, és felköttem önt! (Don Reba kezét a szívére szorítva meghajolt.) A merényletek után fáj a fejem!

Hirtelen elhallgatott, és bambán a hasára meredt. A pillanat alkalmas volt. A komornyikok késlekedtek. Rumatának mindenekelőtt magára kellett vonnia a figyelmet. Kitépte a komornyik kezéből a jobb cipőt, féltérdre ereszkedett a király előtt, és tisztelettudóan ráhúzta a cipőt a selyemharisnyás lábra. A Rumaták ősi kiváltsága volt, hogy saját kezüleg húzhatták fel a cipőt a Birodalom koronás személyeinek jobb lábára.

A király ködös tekintettel nézett rá. Szemében hirtelen érdeklődés lángja lobbant.

– A, Rumata! – kiáltott fel. – Ön még él? Reba pedig azt ígérte nekem, hogy felköteti önt! – Vihogni kezdett. – Vacak miniszter ez a Reba. Mást sem tesz, csak ígéret. Megígérte, hogy kiirtja a lázadást, de a lázadás egyre terjed. Holmi szürke tahókkal tömte tele a palotát... Én beteg vagyok, ő meg az összes udvari kuruzslót felakasztatta.

Rumata meghajolt, és két lépést hátrált. Elkapta don Reba rászegeződő tekintetét, és sietve dölyfösen bárgyú kifejezést erőltetett az arcára.

– Egészen beteg vagyok – folytatta a király –, mindenem fáj. Nyugalomba akarok vonulni. Már régen nyugalomba vonultam volna, de hát ti mindnyájan elpusztultok nélkülem, birkák...

Ráadták a másik cipőt. Felállt, de az arca eltorzult, feljajdult, a térdéhez kapott.

– Hol vannak a kuruzslók? – ordított fel búsan. – Hol az én jóságos Tatám? Felakasztatta őt, maga tökfilkó! Én pedig már a pusztá hangjától is megkönnyebbültem! Hallgasson, magam is tudom, hogy méregkeverő! De elhatároztam, *hogy* fütyülök rá! Mi abban a rendkívüli, hogy méregkeverő? Ő kuru-u-uzsló volt! Érti, maga gyilkos?! Az egyiket megmérgezi, a másikat kigyógyítja! Maga pedig csak mérgez! Inkább saját magát kötötte volna fel! (Don Reba kezét a szívére szorítva meghajolt és úgy maradt.) Hiszen mindenkit felakasztott! Csupán a maga szélhámosai maradtak! Meg a papok, akik szenteltvízzel itatnak orvosság helyett... Ki állítja össze nekem ezentúl a kanalas orvosságot? Ki dörzsöli be kenőccsel a lábamat?

– Uralkodóm! – szólt jó hangosan Rumata, és úgy rémlett neki, hogy a palotában mindenki mozdulatlanul dermedt. – Csak parancsolnia kell, és a Birodalom legjobb orvosa fél óra múlva a palotában lesz!

A király meghökkenve bámult rá. A kockázat iszonyatosan nagy volt. Don Rebának

csupán hunyorítania kellett egyet...

Rumata fizikailag érezte, hány figyelmes szempár szegeződik most rá a nyílveszők tollai fölött, mert ő tudta, miért sorakoznak a hálószoba mennyezete alatt a kerek, fekete szellőzőnyílások. Don Reba udvarias és jóindulatú kíváncsisággal szintén ránézett.

– Mit jelent ez? – tudakolta zsörtölődve a király. – Nos, megparancsolom! Hol az az orvos?

Rumata minden idegszála megfeszült. Úgy rémlett, a nyílhegyek már a lapockájába fúródnak.

– Uralkodóm – mondta gyorsan – parancsolja meg don Rebának, hogy hozassa ön elé a híres Budah doktort!

Don Reba szemlátomást mégiscsak zavarba jött. A legfontosabb elhangzott, Rumata pedig élve maradt.. A király fénytelen tekintete a koronavédelmi miniszterre siklott át.

– Uralkodóm – folytatta Rumata, most már nem sietve és megfelelő stílusban. – Tudva az ön valóban elviselhetetlen szenvedéseiről és nem feledve családomnak az uralkodókkal szembeni kötelességét, idehozattam Irukanból egy híres, nagy tudományú orvost, Budah doktort. Budah doktor útja azonban, sajnos, félbeszakadt. A tisztelt don Reba szürke katonái a múlt héten elfogták, és további sorsáról csak don Reba tud. Úgy vélem, az orvos valahol a közelben van, minden bizonnyal a Vidám Toronyban, és én remélem, hogy don Rebának az orvosok iránti furcsa ellenszenve még nem járt végzetes következményekkel Budah doktor sorsára nézve.

Rumata elhallgatott. Úgy tetszett, minden nagyszerűen sikerült. Most vigyázz, don Reba! Rumata a koronavédelmi miniszterre pillantott, és elhült. A koronavédelmi miniszter cseppet sem látszott zavartnak. Nyájás atyai szemrehányással bólogatott Rumata felé. Erre ő egyáltalán nem számított. Sőt, _Reba el van ragadtatva, gondolta elképedten Rumata. A király viszont úgy viselkedett, mint az várható volt.

– Szélhámos! – ordította. – Felköttetem! Hol a doktor? Hol a doktor, azt kérdem! Hallgasson! Azt kérdeztem, hol a doktor?

Don Reba kellemes mosollyal előrelépett.

– Felség – kezdte –, ön igazán szerencsés uralkodó, mert oly sok hűséges alattvalója van, hogy olykor gátolják egymást abbéli igyekezetükben, hogy szolgálatára legyenek. (A király bárgyún nézett rá.) Nem titkolom, hogy – akárcsak minden egyébről, ami országunkban történik – a lobbanékony don Rumata nemes szándékáról is tudomásom volt. Nem titkolom, hogy Budah doktor elébe küldtem a mi szürke katonáinkat – kizárólag azért, hogy megvédjék a tiszteletre méltó, koros embert a hosszú úton. Azt sem titkolom, hogy nem siettem Irukani Budahot felséged elébe állítani...

– Hogy merészelte? – kérdezte szemrehányóan a király.

– Felség, don Rumata fiatal, éppolyan járatlan a politikában, amennyire tapasztalt a nemes viadalban. Nem éri fel ésszel, micsoda aljasságra képes az irukani herceg felséged iránt táplált veszett dühében. Mi ketten azonban tudjuk, ugyebár, uralkodóm? (A király bólogatott.) És ezért szükségesnek tartottam, hogy előzetesen

kisebb vizsgálatot végezzenek. Nem siettem volna, de ha ön, felség (mély meghajlás a királynak) és don Rumata (biccentés Rumata felé) annyira ragaszkodik hozzá, akkor Budah doktor még ma ebéd után ön elébe áll, felség, hogy megkezdje a kúrát.

– Ön nem is ostoba, don Reba – jelentette ki a király némi gondolkodás után. – A vizsgálat okos dolog, sohasem árt. Az átkozott irukani... – Feljajdult, megint a térdéhez kapott. – Átkozott láb! Szóval hát ebéd után? Várni fogjuk, várni fogjuk.

És a király, a szertartásügyi miniszter vállára támaszkodva, a megdőbbsent Rumata mellett lassan a trónterembe ment. Amikor belemerült az előtte szétváló udvaroncok tömegébe, don Reba nyájasan rámosolygott Rumatára, s ezt kérdezte:

– Ma éjjel, úgy rémlik, ön teljesít szolgálatot a herceg ágyasházában. Nem tévedek?

Rumata szótlánul meghajolt.

Rumata céltalanul ballagott a palota szalmiák- és korhadásbűzt árasztó, sötét, nyirkos, végtelen folyosóin és átjáróin, szőnyeggel díszített, fényűző szobák, szűk, rácsos ablakú, porlepte dolgozószobák, kopott aranyozású, ócska bútorral telezsúfolt raktárak mellett. Itt emberrel alig találkozott. Kevés udvaronc kockáztatta meg, hogy meglátogassa ezt az útvesztőt a palota hátsó részében, ahol a királyi lakosztályokat észrevétlenül váltották fel a .koronavédelmi minisztérium irodái. Itt könnyen el lehetett tévedni. Mindenki emlékezett arra az esetre, amikor a palotát kívülről körbejáró gárda-járórt megrémítette egy ember harsány üvöltözése, aki az ablakmélyedés rácsán keresztül nyújtogatta összekarmolt kezét. ”Mentsetek meg! – kiabált. – Apród vagyok! Nem tudom, hogyan juthatok ki! Két napja semmit sem ettem! Vigyetek ki innen!” (Tíz napig élénk levélváltás folyt a pénzügyminiszter és a palotaminiszter között, s végül úgy döntöttek, mégis kitörik a rácsot. A tíz nap alatt lándzsahegyen beadott hússal és kenyérral táplálták a szerencsétlen apródot.) Azonkívül is veszélyes volt erre járni. A szűk folyosókon összecsaptak a király személyét oltalmazó, kapatos gárdisták és a minisztériumot védő, kapatos rohamosztagosok. Elkeseredetten vagdalkoztak, amikor pedig megelégtették, szétváltak és elvitték a sebesülteket. Végül itt kószáltak a meggyilkoltak is. Két évszázad alatt jó sok gyűlt össze belőlük a palotában.

Egy mély fali fülkéből rohamosztagos őrszem lépett elő, támadásra készen tartott fejszével.

– Tilos – jelentette ki komoran.

– Eressz, te marha! – mondta hanyagul Rumata, és félretolta.

Hallotta, amint a rohamosztagos tétován topog mögötte, s hirtelen azon a gondolaton kapta magát, hogy a sértő szavak és a megvető kézmozdulatok már reflexszerűek nála, ő már nem játssza az előkelő ripőköt, hanem hovatovább azzá is vált. Elképzelte magát ilyennek a Földön, és undor, szégyen fogta el. Miért? Mi történt velem? Hová lett a gyermekkorom óta belém nevelt tisztelet és bizalom a hozzám hasonlók, az embernek nevezett nagyszerű lény iránt? Rajtam már semmi sem segít, gondolta rémülten. Hiszen én már. igazán gyűlölöm és megvetem őket... Nem sajnálom, hanem gyűlölöm és megvetem. Bármennyire tudom is mentegetni ennek a legénynek – aki mellett most elsurrantam – a bárgyúságát és állati kegyetlenségét a társadalmi viszonyokkal, az ijesztő neveléssel, sok minden egyébbel, most világosan látom,

hogy az ellenségem, ellensége mindennek, amit szeretek, ellensége a barátaimnak, ellensége annak, amit én a legszentebbnek tartok. Én nem elméletileg, nem mint "jellegzetes képviselőt" gyűlölöm, hanem őt magát mint személyiséget. Gyűlölöm a nyálás pofáját, a mosdatlan teste bűzét, a vak hitét, a dühét mindazzal szemben, ami túl lép a nemi funkciók és az italozás keretén. Most ott topog ez a süvölvény, akit fél évvel ezelőtt még veréssel próbált rábírní a pocakos papája, hogy dohos liszttel és cukorban főtt gyümölcscsel kereskedjen, szuszog az ostoba fajankó, s kínosan iparkodik visszaemlékezni a rosszul bemagolt szabályzat cikkelyeire, és semmiképpen sem tudja eldönteni, lekaszabolja-e fejszével a nemes dont, segítségért kiáltson, vagy egyszerűen legyintsen, hiszen úgysem tudja meg senki. És legyint mindenre, visszahúzódik a fülkéjébe, rágó-kérget dug a szájába, és nyáladzva, cuppogva csámcsogni kezd. És a világon semmiről sem, akar tudni, a világon semmin sem akar töprengeni. De mennyivel különb a mi hőszünk, don Reba? Persze, az ő lelkivilága kuszább, és a reflexei bonyolultabbak, gondolatai azonban éppen a palotának ezekhez a szalmiákszaggal és bűncselekményekkel átítatott útvesztőihez hasonlítanak, s ő már egészen kimondhatatlanul ocsmány, szörnyűséges bűnöző és lelkiismeretlen pók. Én azért jöttem ide, hogy szeressem az embereket, segítsek nekik felegyenesedni, meglátni az eget. Hiába, rossz felderítő vagyok, gondolta büntudatosan. És csapnivaló történész. Mikor sikerült lezuhannom abba az ingoványba, amelyről don Kondor beszélt? Vajon az istennek joga van a száналmon kívül bármilyen más érzéshez?

Háta mögött sietős csizmakopogás hallatszott a folyosón. Rumata megfordult, és két kezét keresztben a kardok markolatára tette. Don Ripat szaladt hozzá, pengéjét oldalához szorítva.

– Don Rumata!... Don Rumata!... – kiáltotta már messziről, rekedt suttogással.

Rumata elengedte a kardjait. Don Ripar odaszaladt hozzá, körülnézett, és alig hallhatóan súgta a fülébe:

– Már egy álló órája keresem. Görbe Mérleg a palotában van! A lila termekben beszélget don Rebával.

Rumata egy pillanatra összehúzta a szemét. Azután óvatosan félrehúzódt, és udvarias csodálkozással kérdezte:

– A híres rablóra gondol? De hiszen őt kivégezték, ha egyáltalán létezett.

A hadnagy megnyalta a száraz ajkát:

– Létezik. A palotában van... Úgy gondoltam, érdekelni fogja önt.

– Kedves don Ripat – felelte nyomatékosan Rumata –, engem a kósza hírek érdekelnek. A pletykák. Az anekdoták... Az élet olyan unalmas... Ön nyilván félreért engem... (A hadnagy örült szemmel nézett rá.) Mi közöm nekem don Reba szennyes kapcsolataihoz, akit egyébként sokkal jobban tisztetek, semhogy valamiképpen ítélekem fölötte?... Meg aztán, megbocsásson, sietek... Egy hölgy vár.

Don Ripat újra megnyalta az ajkát, ügyetlenül meghajolt és eloldalgott. Rumatának hirtelen jó gondolata támadt.

– Mondja, barátom – szólt utána nyájasan. – Hogy tetszett önnek az a kis csel, amelyet ma reggel úztünk don Rebával? Don Ripat készségesen megállt.

– Nagyon elégedettek vagyunk – válaszolta. – Ugyebár igen kedves volt?

– 'Nagyszerű volt! A szürke tisztikar nagyon örül, hogy ön végre nyíltan a pártunkra állt. Olyan okos ember, mint ön, don Rumata, és bárókkal, nemes korcsokkal cimborál...

– Drága Ripat barátom! – mondta dölyfösen Rumata, és megfordult, hogy elmenjen.

– Ön elfelejti, hogy az én származásom magasából még a király és ön között sem látni semmiféle különbséget. Vizszontlátásra.

Nagy léptekkel haladt a folyosókon, magabiztosan befordult a kereszt-átjárókba, és szótlanul félretolta az őrszemeket. Nemigen tudta, mit fog tenni, de azzal tisztában volt, hogy ez csodálatos, ritka szerencse. Hallania kell a két pók beszélgetését. Nemhiába ígért don Reba az élő Mérlegért tizennégyszer annyit, mint a halott Mérlegért...

A lila ajtófüggönyök mögül két szürke hadnagy lépett elébe kivont pengével.

– Jó napot, barátaim – mondta don Rumata, és megállt közöttük. – A miniszter benn van?

– A miniszter el van foglalva, don Rumata – felelte az egyik hadnagy.

– Megvárom – mondta Rumata, és a függöny alá ment.

Itt áthatolhatatlan sötétség volt. Rumata tapogatózva átbetorkált a karosszékek, az asztalok és az öntöttvas-mécsesstartók között. Néhányszor tisztán hallotta valakinek a szuszogását a füle mellett, és tömény fokhagyma- és sörszag csapta meg. Azután bágyadt fénycsíkot pillantott meg, Mérleg ismerős, orrhangú tenorja ütötte meg a fülét. Megállt. Ugyanabban a pillanatban lándzsa hegye nyomódott óvatosan a lapockái közé. – "Vigyázz, tökfilkó – mondta ingerülten, de halkán. – Én vagyok, don Rumata." A lándzsa visszahúzódott. Rumata odatolt egy karosszékkel a fénycsíkhöz, leült, kinyújtotta a lábát, és akkorát ásított, hogy hallani lehetett. Azután figyelni kezdett.

A két pók találkozott. Don Reba merev tartásban ült, könyökét az asztalra tette, ujjait összekulcsolta. Jobbra tőle, egy iratcsomón, fanyelű, nehéz dobókés feküdt. A miniszter arcán kellemes, bár kissé dermedt mosoly ült. A tiszteletre méltó Mérleg a pamlagon ült, háttal Rumatának. Öreg, különönc főúrhoz hasonlított, aki az utóbbi harminc esztendőben ki sem mozdult vidéki kastélyából.

– A dörzsöltek olajra lépnek – mondta. – Ez már a huszadik nagyokos. Nem könnyű kukoricázni a tarkákkal. Meg a nagyokosok rendszerint megkavarják. Erre már jócskán ráfáztunk. Ilyen a mi mázlink.

Don Reba megtapogatta borotvált állát.

– Rázós ügy – jegyezte meg elgondolkozva.

Mérleg vállat vont.

– Ilyen a mi mázlink. Nincs abban semmi pláne, ha belevágunk. Áll az alku?

– Áll az alku – felelte határozottan a koronavédelmi miniszter.

– Erre áldomást iszunk – jelentette ki Mérleg és felkelt.

Rumata, aki meghökkenve hallgatta ezt a zagyvaságot, észrevette, hogy Mérlegnek selymes bajusza és hegyes ősz szakálla van. Szakasztott hajdani udvaronc.

– Kellemes volt elbeszélgetni – mondta Mérleg.

Don Reba is felállt.

– Az önnel való beszélgetés roppant öröömre szolgált – állapította meg. – Először találkoztam egy ilyen bátor emberrel, mint ön, tisztelt...

– Én is – válaszolt unott hangon Mérleg – Engem is meglep és büszkeséggel tölt el királyságunk első miniszterének bátorsága.

Hátat fordított don Rebának, és botjára támaszkodva a kijárat felé ballagott. Don Reba tünődő tekintettel nézett utána, és szórakozottan a kés nyelére tette ujjait. Rumata háta mögött ekkor hevesen zihálni kezdett valaki, s egy fűvócsó hosszú barna rúdja nyúlt ki a füle mellett a függönyök közti rés felé. Don Reba egy másodpercig úgy állt, mintha hallgatózna, azután leült, kihúzta az asztalfiókot, elővett egy iratsomót és olvasásba mélyedt. Rumata háta mögött kiköpött valaki, a csővisszahúzódott. Minden világos volt. A két pók megegyezett. Rumata felállt, és valakinek a lábára lépve, lassan a lila lakosztály kijáratára tartott.

A király egy hatalmas, két ablakos teremben ebédelt. A harminc méter hosszú asztal száz személyre volt terítve. Ott ült maga a király, don Reba, a királyi vérből származó előkelőségek (vagy húsz vérmes, nagyevő és korhely figura), az udvari és a szertartásügyi miniszter, a hagyomány szerint meghívott előkelő arisztokraták csoportja (köztük Rumata is), egy tucatnyi itt vendégeskedő báró, faragatlan csemetéivel, és az asztal legtávolibb végén mindenféle apró-cseprő arisztokrata, aki különböző úton-módon kieszközölte a meghívást a királyi asztalhoz. Ez utóbbiakat, amikor átadták nekik a meghívót és a székük számát, figyelmeztették: "Üljön mozdulatlanul, mert a király nem szereti, ha forgolódnak. Kezét tartsa az asztalon, mert a király nem szereti, ha valaki az asztal alá dugja a kezét. Ne nézegessen körül, mert a király nem szereti, ha körülnézegetnek." Minden ilyen ebéden óriási mennyiségű ételt faltak fel, tengernyi óbort ittak meg, temérdek híres, esztori porcelánt törtek szét. A pénzügyminiszter a királynak tett egyik jelentésében azzal dicsekedett, hogy őfelsége egyetlenegy ebédje ugyanannyiba került, mint a Szoani Tudományos Akadémia félévi ellátmánya.

Rumata az udvaroncok csoportjában várta, hogy a szertartásügyi miniszter a kürtök zengése közepette háromszor "asztalhoz!"-t kiáltson, és már tizedszer hallgatta don Tameo elbeszélését arról a királyi ebédéről, amelyen neki, don Tameónak, fél évvel ezelőtt volt szerencséje részt venni.

– ... Megtalálom a karosszékemet, ott állunk, belép a király, leül, leülünk mi is. Az ebéd megy a maga rendjén. És egyszerre csak, képzeljék el, kedves donok, azt érzem, hogy nedves a nadrágom... Nedves! Sem megfordulni, sem fészkelődni, sem megtapogatni nem merészelem. Mégis kilesem a kedvező alkalmat, s magam alá dugom a kezem. Valóban nedves! Megszagolom az ujjaimat, nincsen semmiféle különös szaga. Mit jelentsen ez?! Eközben az ebéd véget ér, mindenki feláll, én pedig, képzeljék el, nemes donok, valahogy félek felállni... Látom, hogy felém jön a király – a király! –, de én továbbra is ott ülök a helyemen, mint valami parlagi báró, aki nem ismeri az etikettet. Őfelsége odajön hozzám, kegyesen elmosolyodik, kezét a

vállamra teszi. "Kedves don Tameo – mondja –, mi már felkeltünk, és megyünk a balettet nézni, ön pedig már mindig ül. Mi történt önnel, csak nem feküdte meg a gyomrát?" – "Felség – felelem –, vétesse a fejemet, de nedves a nadrágom." Őfelsége erre nevetni kegyeskedett, és megparancsolta, hogy álljak fel. Én felálltam, és mindenki hahotázott! Nemes donok, az egész ebédet egy rumos tortán ültem végig! Őfelsége harsányan nevetni kegyeskedett. "Reba, Reba – mondta –, ez megint a maga tréfája! Szíveskedjék letisztítani a nemes dont, hiszen összepiszkította az ülepét!" Don Reba nevetésre fakad, előveszi a törét, és elkezd lekapargatni a tortát a nadrágomról. El tudják képzelni az állapotomat, nemes donok? Nem titkolom, reszkettem a félelemtől, hogy a mindenki szeme láttára megalázott don Reba bosszút áll majd rajtam. Szerencsére elsimult minden. Biztosíthatom önöket, nemes donok, ez életem legboldogabb élménye! Hogy nevetett a király! Mennyire elégedett volt őfelsége!

Az udvaroncok kacagtak. Az ilyen tréfák egyébként szokásosak voltak a királyi asztalnál. A meghívottakat pástétomba, elfürészelt lábú karosszékbe, lúdtojásokra ültették. Mérgezett tűkbe is ültettek. A király szerette, ha szórakoztatták. Kíváncsi vagyok, hogyan viselkedtem volna én ennek a gyengeelméjűnek a helyében – gondolta Rumata. – Attól félek, a királynak más koronavédelmi minisztert kellene keresnie, az Intézetnek pedig másvalakit küldenie Arkanarba. Résen kell lenni. Mint a mi hősünk, don Reba...

Felharsantak a kürtök, dallamosan felordított a szertartásügyi miniszter, sántikálva belépett a király, és mindenki elhelyezkedett. A terem szögleteiben, kétkezes kardjukra támaszkodva, mozdulatlanul álltak az ügyeletes gárdisták. Rumatának hallgatag szomszédok jutottak. Jobbján a mogorva, nagyétkű don Pythának – a közismert szépasszony férjének – rengő hústömege töltötte be a karosszékét, balján Író Gur bámult az üres tányérba. A vendégek mozdulatlanra meredtek, s a királyra néztek. A király gallérja alá gyömöszölte a szürkés asztalkendőt, végigtekintett a tálakon, és felkapott egy tyúkcombot. Alighogy belevájta a fogait, száz kéz csapott le csattogva a tányérokra, száz kéz nyúlt a tálak fölé. A terem megtelt csámcsogással, bor bugyborékol. A mozdulatlan gárdisták bajusza mohón táncolni kezdett. Egykor Rumatát émelygés környékezte ezeken az ebédeken. Most azonban már hozzászokott. Miközben törével aprította az ürülapockát, jobbra sandított, és nyomban elfordult: don Pytha egy egészben megsütött vaddisznó fölé hajolt, s úgy dolgozott, mint egy automata. Csont nem maradt utána. Rumata visszafojtotta lélegzetét, és egy hajtásra megivott egy pohár irukani bort. Azután balra sandított. Író Gur bágyadtan turkált kanálával a salátás tányérkában.

– Mi újat ír, Gur atya? – kérdezte félhangosan Rumata. Gur összerezett.

– Írok?... Én?... Nem tudom. Sok mindent. – Verset?

– Igen... verset...

– Pocsék versei vannak, Gur atya. (Gur furcsán nézett rá.) Igen, igen, ön nem költő.

– Nem költő... Olykor magam is eltűnődöm: ki vagyok tulajdonképpen? És mitől félek? Nem tudom.

– Nézzen a tányérjába, és egyék tovább. Megmondom, ki csoda ön. Zseniális író, egy

új és igen termékeny irányzat fel fedezője az irodalomban. (Gur arca lassan kipirult.) Száz esztendő múlva, de talán előbb is, sok tucatnyi író halad majd az ön nyomdokain.

– Isten mentse meg őket! – szakadt ki Gurból. – Most megmondom, hogy mitől félsz. – A homálytól félsz.

– A sötétségtől?

– A sötétségtől is. Sötétben a látomások hatalmában vagyunk. De legjobban a homálytól félsz, mert a homályban minden egyformán szürkévé válik.

– Kitűnő mondás, Gur atya. Egyébként kapható-e még amúve?

– Nem tudom... És nem is akarom tudni.

– Mindenesetre, jegyezze meg: egy példány megtalálható az anyaországban, a császár könyvtárában. Egy másik a szaoni Ritkaságok Múzeumában van. A harmadik nálam.

Gur reszkető kezével egy kanál gyümölcskocsonyát vettmagának.

– Én... nem is tudom... – Nagy, beesett szemével búsan nézett Rumatára. – Szeretném elolvasni... átolvasni.

– Szívesen kölcsönadom...

– És azután?...

– Azután visszaadja.

– És azután visszaadják önnek kamatostul! – mondta éles hangon Gur.

Rumata megcsóválta a fejét.

– Don Reba nagyon ráijesztett önre, Gur atya.

– Rám ijesztett... Került már ön valaha is olyan helyzetbe, hogy a tulajdon gyermekeit kellett elégetnie? Mit tud ön a félelemről, nemes don?!

– Én fejet hajtok ön előtt mindazért, amit át kellett élnie, Gur atya. De őszintén elítélem önt azért, hogy megadta magát.

Író Gur hirtelen olyan halk suttogásba fogott, hogy Rumata a csámcsogás és a hangok zúgása közepette alig hallotta:

– De mire való mindez?... Mi az igazság?... Haar herceg valóban szerette a szépséges, rézbőrű Jainevnivorát... Gyermekeik voltak... Ismerem az unokájukat... Jainevnivorát megmérgezték... De nekem megmagyarázták, hogy ez hazugság... Nekem megmagyarázták, hogy az az igazság, ami jelenleg a király javát szolgálja... Minden egyéb hazugság és bűn. Egész életemben hazugságot írtam... És csak most írok igazat...

Hirtelen felállt, és éneklőn harsogta:

Nagy és dicső, mint az öröklét

A király, és Fennköltnek hívják!

Meghátrált előtte a végtelenség

S átengedte az elsőség jogát!

A király abbahagyta a rágcsálást, és bambán rábámult. A vendégek behúzták a nyakukat. Csak don Reba mosolyodott el, és néhányszor zajtalanul összeütötte a tenyerét. A király kiköpte a csontokat az abroszra, és így szólt:

– Végtelenség?... Igaz. Helyes, átengedte... Megdicsérlek. Ehetsz.

A csámcsogás és a beszélgetés újra kezdődött. Gur leült. – Könnyű és kellemes a király szemébe mondani az igazságot – jelentette ki rekedten.

Rumata hallgatott.

– Átadom önnek könyve egy példányát, Gur atya – szólalt meg később. – De van egy feltételem. Azonnal elkezdí írni a következő könyvet.

– Nem – felelte Gur. – Késő. Hadd írjon Kiun. Engem megmérgezték. És egyébként is mindez nem érdekel többé. Most csak egyet akarok: megtanulni inni. De nem tudok... Fáj a gyomrom...

Újabb vereség, gondolta Rumata. Elkésett.

– Ide hallgasson, Reba – mondta hirtelen a király. – Hol az orvos? Ebéd utánra ígérte.

– Itt van, felség – válaszolt don Reba. – Behívassam?

– Hívassa! Persze! Ha önnek annyira fájna a térde, úgy visítana, mint egy disznó!... Azonnal hozzák ide!

Rumata hátradőlt a karosszékekben és figyelt. Don Reba feje fölé emelte a kezét, pattintott az ujjáival. Az ajtó kinyílt, és szüntelenül hajlongva, egy görbe hátú, idős ember jött be, ezüst pókok, csillagok és kígyók képmásaival díszített, hosszú köpenyben. Hóna alatt hosszúkás, lapos táskát tartott. Rumata meghökkent: egészen másnak képzelte Budahot. Egy bölcsnek és humanistának, a mindent felölelő "Tanulmány a mérgekről" szerzőjének nem lehet ilyen savószínű, futkározó szemecskéje, félelemtől remegő ajka, szánalmas, hízelgő mosolya. De eszébe jutott Író Gur. A feltételezett irukanikém ügyének kivizsgálása bizonyára megérné, hogy egy irodalmi szárnyalású beszélgetést folytasson don Reba dolgozószobájában. Fülön kellene fogni ezt a Rebát, gondolta kéjesen Rumata, levinni a kínzókamrába és azt mondani a hóhéroknek: "Itt egy irukani kém, aki a mi dicső miniszterünknek álcázta magát. A király megparancsolta, szedjük ki belőle, hol az igazi miniszter. Végezzétek a dolgokat, és jaj nektek, ha egy hétnél előbb hal meg..." Rumata még el is takarta az arcát, hogy senki se lássa. Micsoda szörnyű dolog a gyűlölet...

– Nosza, jöjj csak ide, orvos – szólt a király. – Milyen nyamvadt vagy, barátocskám. Nosza, guggolj le, ha mondom!

A szerencsétlen Budah leguggolt. Arca eltorzult a rémülettől.

– Még, mélyebbre – mondta orrhangon a király. – Még egyszer! Még! A te térded nem fáj, tehát meggyógyítottad a saját térdedet. Mutasd a fogaidat! Úgy, a fogaid megjárják. Nekem is elkelnének... Meg a kezed is megjárja, erős. Egészséges vagy, egészséges, bár nyamvadtnak látszol... No, rajta, barátocskám, gyógyíts meg, mit állsz...

– Fe-elség... kegyeskedjék megmutatni a lábát. A lábát... – hallotta Rumata. Felnézett.

Az orvos térden állt a király előtt, és óvatosan gyúrta a lábát.

– Hé... Hé! – szólt a király. – Mit csinálsz? Ne nyúlkálj! Ha vállaltad, hogy meggyógyítasz, akkor gyógyíts!

– Mindent értek, felség – dünnyögte az orvos, és sietve turkálni kezdett a táskájában.

A vendégek abbahagyták a rágást. Az asztal távoli végén ülő kis arisztokraták a kíváncsiságtól hajtva még fel is emelkedtek kissé, nyújtogatták a nyakukat.

Budah néhány üvegcsét szedett elő táskájából, kihúzta a dugójukat, megszagolta őket, és sorba állította az asztalon. Azután fogta a király serlegét, és félig töltötte borral. A serleg fölött mindkét kezével bűvös mozdulatokat tett, s miután elsuttogta a varázsigéket, gyorsan a borba ürítette valamennyi üvegcsé tartalmát. Szalmiákszesz jellegzetes szaga áradt szét a teremben. A király beharapta az ajkát, a serlegbe pillantott, és orrát elfintorítva don Rebára nézett. A miniszter együttérzőn elmosolyodott. Az udvaroncok visszafojtották lélegzetüket.

Mit művel ez az ember – gondolta csodálkozva Rumata –, hiszen az öreg köszvényes! Mit kevert bele a borba? A tanulmányban világosan ott áll: a megduzzadt ízületeket a fehér Ku kígyó háromnapos mérgén készített főzettel kell bedörzsölni. Talán ez a bedörzsöléshez kell?

– Ezzel kell bedörzsölni.? – kérdezte a király, és fejével félénken a serlegre bökött.

– Dehogy, felség – válaszolt Budah. Már kissé összeszedte magát. – Igya meg.

– Megigyam? – A király sértődött arcot vágott, és hátradőlt a karosszékekben. – Nem iszom meg. Dörzsöld be vele.

– Ahogyan óhajtja, felség – mondta engedelmesen Budah. – De bátorkodom figyelmeztetni, hogy a bedörzsölésnek nem lesz semmiféle hatása.

– Mindenki bedörzsöli – jegyezte meg zsörtölődve a király –, te pedig okvetlenül belém akarod diktálni ezt a kotyvalékot.

– Felség – jelentette ki Budah, s büszkén felegyenesedett –, ezt az orvosságot egyedül én ismerem! Ezzel gyógyítottam meg az irukani herceg nagybátyját. Ami pedig a bedörzsölőket illeti, azok nem gyógyították meg felségedet...

A király don Rebára nézett. Az együttérzőn elmosolyodott.

– Gazember vagy – mondta a király kellemetlen hangon az orvosnak. – Hitvány paraszt. – Megfogta a serleget. – Mindjárt a pofádba vágok ezzel a serleggel... – Belenézett. – És ha kihányom?

– Akkor meg kell ismételni, felség – jelentette ki bánatosan Budah.

– Jól van, no, velünk az isten! – mondta a király, és mármár szájához emelte a serleget, de egyszerre olyan hevesen tolta el, hogy a bor kilocsant az abroszra. – Nosza, előbb igyál csak magad! Ismerlek én benneteket, irukaniakat, eladtátok Szent Mikát a barbároknak! Igyál, ha mondom!

Budah sértődött arccal felvette a serleget, és néhányat kortyolt belőle.

– Nos, milyen? – kérdezte a király.

– Keserű, felség – felelte fojtott hangon Budah. – De meg kell inni.

– Ke-ell, ke-ell... – dohogott a király. – Magam is tudom, hogy kell. Add ide. No

lám, a felét megittad.

Egy szuszra felhajtotta. Az asztal mentén együttérző sóhajok szálltak – és hirtelen mindenki elcsendesült. A király tátott szájjal mozdulatlanra dermedt. Szeméből patakzott a könny. Lassan bíborvörösre vált, azután elkékült. Az asztal fölött kinyújtotta a kezét, görcsösen pattingatott az ujjával. Don Reba sietve odadugott egy sós uborkát. A király szó nélkül don Rebához vágta az uborkát, és megint a kezét nyújtotta.

– Bort... – nyögte rekedten.

Valaki odaugrott, kezébe adta a kancsót. A király, szemét vadul forgatva, zajosan kortyolt. Fehér zekéjén piros sugarak csorogtak alá. Amikor a kancsó kiürült, a király Budához vágta, de elhibázta.

– Te szemét! – dörögte. – Miért öltél meg? Nem eleget akasztottak fel közületek?! Hogy pukkadnál meg!

Elhallgatott, és megérintette a térdét.

– Fáj! Mégis fáj!

– Felség – szólt Budah. – A teljes gyógyuláshoz legalább egy hétig naponta kell innia ezt az orvosságot...

– Kifelé! – kiáltotta a király. – Kifelé innen! Mindenki!

Az udvaroncok a karosszékeket feldöntve rohantak az ajtóhoz.

– Kifelé-é-é!... – ordította a király, s leseperte az edényt az asztalról.

Rumata, miután kiment a teremből, egy ajtófüggöny alá surrant, és hahotázni kezdett. A szomszéd függöny alatt erőlködve, lihegve, sikongva szintén hahotázott valaki.

6. fejezet

A herceg ágyasháza előtt az ügyeletet éjfélkor kellett átvenni, és Rumata úgy határozott, hogy hazamegy, megnézi, minden rendben van-e, és átöltözik. Az esti város megdöbbenetett. Az utcák síri csendbe merültek, a kocsmák zárva voltak. Az utcakereszteződéseknél rohamosztagosok álltak csoportosan, fáklyával a kezükben. Hallgattak, mintha vártak volna valamire. Néhányszor odamentek Rumatához, szemügyre vették, és miután felismerték, ugyanolyan hallgatagon utat engedtek neki. Amikor már ötven lépésnyire lehetett a házától, egy kis csoport gyanús figura szegődött a nyomába. Rumata megállt, egymáshoz ütötte a két kardhüvelyt, és a gyanús figurák elmaradtak, a sötétben azonban nyomban megcsikordult egy felajzott kéz. Rumata a falhoz lapulva haladt, kitapogatta az ajtót, elfordította a kulcsot a zárban, miközben állandóan érezte, hogy a háta védtelen, s megkönnyebbült sóhajtással ugrott be az előszobába.

Az előszobában együtt voltak a cselédek, mindenkinek a kezében valami fegyver. Kiderült, hogy már néhányszor próbálgatták az ajtót. Rumatának ez nem tetszett. "Talán jobb volna el se menni – gondolta. – Vigye az ördög a herceget."

– Hol van Pampa báró? – kérdezte.

Uno, aki roppantul izgatott volt, s vállán íjat viselt, azt válaszolta, hogy "a báró már délben felébredt, megitta a házban található összes sóslevet, és megint elment mulatni". Azután, halkra fogott hangon közölte, hogy Kira nagyon nyugtalankodik, és már nemegyszer érdeklődött a gazdáról.

– Rendben van – mondta Rumata, és megparancsolta a személyzetnek, hogy sorakozzon fel.

A szakácsnőt nem számítva hatan voltak, egytől egyig utcaiverekedéshez szokott, dörzsölt fickók. A szürkéekkel természetesen nem mernek újat húzni, félnek a mindenható miniszter haragjától, az éjszakai hadsereg toprongyosaival szemben azonban helyt tudnak állni, annál inkább, mert ezen az éjszakán a kis rablók a könnyű zsákmányt fogják keresni. Két kézj, négy csatabárd, nehéz mészároskések, vassisakok, vaspántos, vastag ajtók... Vagy talán mégse menjen el?

Rumata felsietett az emeletre, s lábujjhegyen bement Kira szobájába. Kira ruhástul, összegömbölyödve aludt a vetetlen ágyon. Rumata kis ideig mellette állt a mécsessel. Menjen vagy ne menjen? Semmi kedve sem volt elmenni. Betakarta a lányt a pléddel, megcsókolta az arcát, és visszatért a dolgozószobába. Mennie kell. Bármi történjék is, a felderítőnek az események középpontjában kell lennie. Meg a történészeknek is hasznára válik. Gúnyosan elmosolyodott, levette fejről az abroncsot, puha szarvasbőrrel gondosan megtörölte az objektívet, s újra feltette az abroncsot. Azután hívta Unót, és meghagyta, hogy hozza be katonai öltözékét és fényesre tisztított rézsisakját. A zeke alá, közvetlenül a trikóra egy páncélingmódra elkészített fémlemez-inget húzott (az itteni páncéling eléggé jól védett a kardtól és a törtől, a kézjéből kilőtt nyíl azonban átütötte.) Miközben meghúzta a fémlapocskákkal díszített derékszíjat, így szólt Unóhoz:

– Ide hallgass, kölyök. Benned mindenkivel jobban bízom. Bármi történjék itt, Kirának élve és sértetlenül kell maradnia. Leéghet a ház, széthordhatják az összes pénzt. Kirát azonban őrizd meg nekem. Vidd a háztetőkön, a pincéken át, ahogyan akarod, de őrizd meg. Megértetted?

– Megértettem – felelte Uno. – Nem kellene ma elmennie...

Ide hallgass. Ha három nap múlva nem térek vissza, fogd Kirát és vidd a vadonba, a Csukló Erdőbe. Tudod, hol van? Ott megtalálod a Részeg Barlangot, ez egy olyan faház, az út közelében. Ha kérdezősködsz, megmutatják. Csak arra vigyázz, kitől kérdezed. Lesz ott egy ember, Kabani atyának hívják. Mindent elmondasz neki. Megértetted?

– Megértettem. Jobb volna, ha ma nem menne el.

– Szívesen maradnék. De nem tehetem : a szolgálat... Nos, vigyázz.

Könnyedén megfricskázta a fiúcska orrát, és Uno suta mosolyát látva, ő is elmosolyodott. Odalent rövid buzdító beszédet tartott a cselédségnek, kilépett az ajtón, és újra a sötétben találta magát. Háta mögött csörömpöltek a rezeszek.

A herceg lakosztályát mindenkor rosszul őrizték. Lehet, hogy éppen ezért nem követett el soha senki merényletet az arkanari hercegek ellen. És a mostani herceg iránt végképp nem érdeklődtek. Az égvilágon senkinek sem kellett ez a kékszemű, csenevész fiú, aki bárki máshoz inkább hasonlított, mint az apjához. A fiúcska tetszett

Rumatának. Nevelését valóban csapnivalóan szervezték meg, s ezért a gyerek értelmes volt, nem kegyetlen, don Rebát – feltehetően ösztönösen – ki nem állhatta, szívesen énekeit mindenféle dalocskákat Curen szövegére, kis hajókkal játszott. Rumata az anyaországból képeskönyveket hozatott számára, a csillagos égről mesélt, s egy ízben örökre megnyerte a fiú szívét a repülő hajókról szóló meséjével. Rumata számára, aki ritkán akadt össze gyermekekkel, a tízéves herceg e vad ország valamennyi néprétegének merő ellentéte volt. Éppen az ilyen kékszemű, hétköznapi s valamennyi rendnél egyforma fiúcskából fejlődött ki később az állati kegyetlenség, a tudatlanság, az alázatosság, holott bennük, gyermekekben, nyoma sem volt az efféle ocsmányságnak. Rumata olykor arra gondolt, milyen jó volna, ha a bolygóról eltűnne minden tíz évnél idősebb ember.

A herceg már aludt. Rumata átvette az ügyeletet – megállt a lelépő gárdista mellett, állt az alvó fiú ágyánál, s az etikett által előírt, bonyolult mozdulatokat végezte a kivont kardokkal, a hagyomány szerint ellenőrizte, hogy valamennyi ablak zárva van-e, minden dajka a helyén ül-e, minden szobában égnek-e a mécsesek, majd visszatért az előszobába, a lelépő gárdistával kockázott, és megérdeklődte, mi a nemes don véleménye arról, ami a városban történik. A nemes don, e nagy eszű férfiú, eltöprengett, és ama feltevését fejezte ki, hogy az egyszerű nép Szent Mika napjának megünneplésére készül.

Amikor Rumata egyedül maradt, a karosszéket az ablakhoz húzta, kényelmesen elhelyezkedett, és nézte a várost.

A herceg háza dombon állt, és nappal egészen a tengerig el lehetett látni. Most azonban minden homályba merült, csak szétszórt fényrajok látszottak ott, ahol fáklyás rohamosztigosok álltak az utcakereszteződéseknél, és jelre vártak. A város aludt vagy alvónak tette magát. Érdekes, vajon érezték-e a lakosok, hogy valami szörnyűség közeledik feléjük? Vagy, mint a nagy eszű, nemes don, szintén úgy vélték, hogy valaki Szent Mika”napjának megünneplésére készül? Kétszázezer férfi és nő. Kétszázezer kovács, fegyvermester, mészáros, rőfös, ékszerész, háziasszony, utcalány, szerzetes, pénzváltó, katona, csavargó, épségben maradt könyvtudó forgolódott most poloskabúzó, füledt ágyában: aludtak, szeretkeztek, a hasznot számlálgatták, sírtak, fogukat csikorgatták a dühtől vagy a sértődéstől... Kétszázezer ember! Volt bennük valami közös a földi jövevény számára. Bizonyára az, hogy ezek szinte kivétel nélkül még nem voltak emberek a szó jelenlegi értelmében, hanem félkészek, nyersöntvények, amelyekből a történelem évszázadai valamikor majd az igazi büszke és szabad embert kimunkálják. Passzívak, mohók és valószínűtlenül, fantasztikusan önzők voltak. Lélektanilag majdnem mind rabszolgák – a hit rabszolgái, az önmagukhoz hasonló rabszolgái, hitvány szenvedélyek rabszolgái, a kapzsiság rabszolgái. És ha a sors akarata folytán valamelyikük úrnak született vagy azzá lett, nem tudja, mihez kezdjen a szabadságával. Sietett újra rabszolgává lenni, a vagyon, a fajtalan kicsapongások, a léha barátok, a saját rabszolgáinak rabszolgájává. Óriási többségük semmiben sem volt bűnös. Túlságosan passzívak és túlságosan tudatlanok voltak. Rabszolgaságuk a passzivitásra és a tudatlanságra épült, a passzivitás és a tudatlanság pedig újra meg újra rabszolgaságot szült. De ők mégis emberek voltak, az értelem szikrájának hordozói. És állandóan hol itt, hol ott

lobbantak és gyúltak fel a hihetetlenül távoli és elkerülhetetlen jövő fényecskéi. Fellobbantak, látszólagos haszontalanságuk ellenére. Az elnyomás ellenére. Annak ellenére, hogy csizmával tiporták el őket. Annak ellenére, hogy a világon senkinek nem kellett, és a világon mindenki szemben állt velük. Annak ellenére, hogy legjobb esetben is megvető, értetlen szánakozásra számíthattak...

Nem tudták, hogy a jövő az övék, hogy a jövő nélkülük lehetetlen. Nem tudták, hogy a múlt szörnyű kísérteteinek ebben a világában ők a jövő egyetlen valósága, ők a kovász, a vitamin a társadalom szervezetében. Ha megvonják ezt a vitamint, társadalmi skorbut kezdődik, az izmok elgyengülnek, a szemek elveszítik élességüket, a fogak kihullanak. Semmilyen állam sem fejlődhet tudomány nélkül, mert a szomszédai megsemmisítik. Művészet és általános kultúra nélkül az állam elveszíti az önkritika képességét, téves irányzatokat kezd bátorítani, mindinkább képmutatókat és aljaembereket teremt, az állampolgároknak fogyasztói szemléletet és önteltséget fejleszt ki, s végeredményben megint csak a józan értelmű szomszédok áldozatává válik. Akármennyit üldözhetik a könyvtudókat, betilthatják a tudományokat, irthatják a művészeteket, előbb-utóbb azonban észre kell térni, és fogcsikorgatva bár, de utat nyitni minden számára, ami oly gyűlöletes a hatalomvágyó korlátoltak és tudatlanok számára. És bármennyire lenézik is a tudást ezek a hatalmon levő szürke emberek, semmit sem tehetnek a történelmi objektivitással szemben, csak lefékezhetik, de meg nem állíthatják. Noha lenézik a tudást és félnek tőle, előbb-utóbb mégis kénytelenek felkarolni, hogy a helyükön maradhassanak. Előbb-utóbb kénytelenek engedélyezni egyetemeket, tudományos társaságok működését, kutató-központokat, obszervatóriumokat, laboratóriumokat szervezni, a gondolkodókat és a tudósokat képezni, olyan embereket, akik már nem állnak ellenőrzésük alatt, akiknek egészen más a lelki világuk, egészen mások a szükségleteik, ezek az emberek pedig nem létezhetnek, még kevésbé működhetnek az alantas pénzsóvárság, a parlagi érdekek, a bárgyú önteltség és a merőben testi szükségletek kielégítésének korábbi légkörében. Nekik új légkör kell, az általános és mindenre kiterjedő megismerés légköre, amelyet áthat az alkotó feszültség, nekik írók, festőművészek, zeneszerzők kellenek, s a hatalmon levő szürke emberek kénytelen-kelletlen megteszik ezt az engedményt is. Azt, aki makacskodik, elsöprik ravaszabb vetélytársai a hatalomért vívott harcban, aki viszont ezt az engedményt teszi, paradox módon, akarata ellenére, saját sírját ássa meg. Mivel a tudatlan egoisták és fanatikusok számára végzetes a népi kultúra növekedése, annak teljes terjedelmében – a természettudományos kutatásoktól a komoly zenéért való rajongás képességéig... Azután következik a hatalmas társadalmi megrázkódtatások kora, amelyek együtt járnak a tudomány példátlan fejlődésével és a társadalom intellektualizálódásával ezzel összefüggő, igen széles folyamatával, az a kor, amikor a szürkeség az utolsó harcokat vívja, amelyek kegyetlenségüket illetően visszavetik az emberiséget a középkorba, ezekben a harcokban a szürkeség vereséget szenved, és – már az osztályelnyomástól mentes társadalomban – mint valóságos erő örökre eltűnik.

Rumata egyre csak a sötétbe merült várost nézte. Valahol ott, bűzös kamrájában, nyomorúságos ágyán kuporogva, lázban égett a megnyomorított Tarra atya, Nanyin

testvér pedig mellette ült a bicegő asztalkánál, részegen, vidáman és dühösen, a "Tanulmány a kósza hírekről" végét írta, s élvezettel álcázta lapos körmondatokkal a szürke élet kegyetlen kigúnyolását. Valahol ott kószált vakon az üres, fényűző lakosztályokban Író Gur, s rémülten észlelte, hogy a történetek dacára, meggyötört, összetiport lelkének mélyéből, valami ismeretlen erő nyomására nagyszerű emberekkel és megrendítő érzésekkel teli világok támadnak fel és törnek be a tudatába. S nem tudni, hogyan töltötte az éjszakát a megtört, térdre kényszerített Budah doktor, agyonhajszoltan, de élve... Testvéreim, gondolta Rumata, én a tiétek vagyok, mi egy test vagyunk veletek! Roppant erővel eszmélt rá hirtelen, hogy ő egyáltalán nem isten, aki az értelem szentjánosbogárkáit óvja a tenyerében, hanem testvér, aki segít a testvérnek, fiú, aki megmenti az apát. "Megölöm don Rebát." – "Miért?" – "Mert gyilkolja a testvéreimet." – "Nem tudja, mit cselekszik." – "Megöli a jövőt." – "Ő nem bűnös, ő korának fia." – "Vagyis nem tudja, hogy bűnös? De számít-e, hogy ő nem tudja? Én, én tudom, hogy bűnös." – "De mit csinálsz Cupik atyával? Cupik atya sokat adna, ha valaki megölné don Rebát. Hallgatsz? Sokat meg kell ölni, nemde?" – "Nem tudom, talán valóban sokat. Egymás után. Mindenkit, aki kezét emel a jövőre." – "Ez már volt. Méreggel pusztították, maguk készítette bombákat dobáltak. És semmi sem változott." – "De változott. Így alakult ki a forradalmi stratégia." – "Neked nem szükséges forradalmi stratégiát kialakítani. Hiszen te egyszerűen ölni szeretnél." – "Igen, szeretnék." – "De tudsz-e?" – "Tegnap megöltem dona Okanát. Már akkor tudtam, hogy megölöm, amikor tollal a fülem mögött mentem el hozzá. És csak azt sajnálom, hogy a halálából nem lett semmi haszon. Úgyhogy már majdnem megtanítottak ölni." – "Ez bizony rossz. Veszélyes. Emlékszel Szergej Kozsinra? Hát George Lennie-re? Hát Sabinna Krügerre?" Rumata tenyerével végigsimított nedves homlokán. Hát így töprengsz, gondolkodsz, töröd a fejed, és végül feltalálod a spanyolviaszt...

Felugrott, és kitérte az ablakot. A sötét városban megbolydultak a fény-rajok, széthullottak és láncokba húzódtak, eltűntek és felbukkantak a láthatatlan házak között. Valamilyen hang támadt a város fölött, távoli, sokszólamú jajongás. Két tűz lobbant fel, s beragyogta a szomszédos háztetőket. Valami fellángolt a kikötőben. Megkezdődtek az események. Néhány óra múlva érthetővé válik, mit jelent a szürke és az éjszakai hadsereg szövetsége, a boltosok és az országúti rablók szövetsége, nyilvánvaló lesz, mire törekszik don Reba, milyen újabb provokációt eszelt ki. Egyszerűbben szólva: hogy kit kaszabolnak le ma. Minden valószínűség szerint megkezdődött a hosszú kések éjszakája, a túlságosan messzire ment szürke vezetőség megsemmisítése, és egyúttal a városban található bárók és legkényelmetlenebb arisztokraták kiirtása. Vajon mi lehet Pampával, jutott eszébe. Csak ne aludjék, akkor kivágja magát...

Végiggondolnia már nem sikerült. Öklök verték az ajtót, s éktelen kiáltás hallatszott: "Nyissátok ki! Ügyeletes, nyissa ki!" Rumata félrehúzta a reteszt. Egy réműlettől elkékült, hiányosan öltözött ember rontott be, megragadta Rumatát a zekéje hajtókájánál, és reszketve kiáltotta:

– Hol a herceg? Budah megmérgezte a királyt! Az irukani kémek lázadást szítottak a városban! Mentse a herceget!

Az udvari miniszter volt, egy ostoba és roppantul hűséges ember. Félrelökte Rumatát, és a herceg hálósobájába iramodott. A nők sivítózni kezdtek. Az ajtón pedig már szürke inges, verejtékes, széles pofájú rohamosztagosok nyomultak be, rozsdás fejszájukat előreszegezve. Rumata kivonta mindkét kardját.

– Vissza! – mondta, hidegen.

Háta mögött kurta, fojtott jajszó hallatszott a hálóból. Rosszul áll a dolog, gondolta Rumata. Nem érték semmit. A sarokba ugrott, az asztallal eltorlaszolta magát. A rohamosztagosok nehézkesen zihálva ellepték a szobát. Vagy tizenöten lehettek. Egy szürke egyenruhás hadnagy nyomakodott előre, kivont karddal.

– Don Rumata? – kérdezte lihegve. – Letartóztatom. Adja át a kardjait.

Rumata gúnyosan felnevetett.

– Vegye el – mondta, s az ablakra sandított.

– Fogjátok el! – rivallt a tisztt.

Tizenöt fejszével felfegyverzett, jól táplált lajhár nem túlságosan sok annak, aki olyan harci módszereket ismer, amelyek itt csupán három évszázad múlva terjednek el. A tömeg nekilódult, majd visszazúdult. A padlón maradt néhány fejsze, két rohamosztagos összegörnyedt, s kifecamított karját óvatosan a hasára szorítva, a hátsó sorokba lopakodott. Rumata tökéletesen értette a legyező-védekezést, amikor a támadók előtt öszszefüggő, csillogó függönyként forog az acél, s ezen a függönyön lehetetlennek látszik áttörni. A rohamosztagosok tétován egymásra néztek. Csípős sőr- és hagymaszag áradt belőlük.

Rumata félretolta az asztalt, és a fal mentén óvatosan az ablakhoz ment. A hátsó sorokból valaki kést dobott felé, de elhibázta. Rumata megint felnevetett, fél lábát az ablakpárkányra tette, s így szólt:

– Ha még egyszer a közelembé jöttök, levágom a karotokat. Ismertek engem...

Ismerték. Nagyon jól ismerték, és egyikük sem moccant, hiába szitkozódott és nógatta őket a tisztt, aki különben szintén nagyon óvatosan viselkedett. Rumata felállt az ablakpárkányra, s tovább is fenyegetően hadonászott kardjaival, de ugyanabban a pillanatban a sötétből, az udvar felől súlyos lándzsa csapódott a hátába. Az ütés szörnyű erejű volt. A fémlemez inget nem törte át, de Rumata leesett az ablakpárkányról, elterült a padlón. A két kardot Rumata nem engedte ki, de már semmi hasznát sem vehette. Az egész falka egyszerre rárontott. Együtt bizonyára több mint egy tonnát nyomtak, de akadályozták egymást, s neki sikerült lábra állnia. Öklével valakit szájon vágott, valaki vinnyogott a hóna alatt, ő pedig egyre csépelte könyökével, az öklével, a vállával (rég nem érezte magát ennyire elemében), de nem tudta lerázni őket. Roppant erőfeszítéssel, halomnyi testet vonszolva magával az ajtóhoz ment, lehajolt, és letépte a lábába csimpaszkodó rohamosztagosokat. Azután fájdalmas ütest érzett a vállán, és hanyatt esett, alatta rúgkapáltak az összenyomott katonák, ő azonban újra felállt, s nagy erejű ütésekkel osztogatott, amelyekről a rohamosztagosok lomhán a falhoz csapódtak; ekkor azonban kicsapódott az ajtó, és újabb verejtékes pofák tódultak be. Hálót dobtak rá, lábára kötelet hurkoltak, és a földre döntötték.

Rumata abbahagyta a kapálózást, takarékoskodott az erejével. Egy ideig csizmával

taposták, szótlantul, kéjes nyögéssel. Azután megragadták a lábánál és elvonszolták. Amikor a hálószoza kitárt ajtaja mellett cipelték el, sikerült megpillantania a lándzsával a falhoz szegezett udvari minisztert és a véres lepedőket az ágyon. "Tehát államcsíny! – gondolta. – Szegény fiú..." Lépcsőn vonszolták le, s ekkor elveszítette eszméletét.

7. fejezet

Egy füves buckán feküdt, és a magas, kék égen úszó felhőket nézte. Jól érezte magát, és nyugodt volt, a szomszédos buckán azonban szúrós, csontos fájdalom ült. Rajta kívül volt, mégis benne fészkelte, különösen a jobb oldalában és a tarkójában. Valaki felrivallt: "Megdöglött? Letépek a fejeteket!" És akkor jeges víz zúdult alá az égből. Valóban a hátán feküdt, és az eget nézte, csak nem buckán, hanem pocsolyában, s az ég nem kék volt, hanem alul vörösbe játszó ólomzürke. "Semmi baj – mondta egy másikhang. – É1, hiszen a szemét meresztgeti." Én élek – gondolta Rumata. – Rólam v~n szó. Én meresztgetem a szememet. De mit szenvednek? Talán elfelejtettek emberi módon beszélni?

Mellette megmozdult valaki, lomhán toccsant a vízben. Az égen egy csúcsos sapkás fej fekete körvonala jelent meg.

– Nos, mi lesz, nemes don, megy a saját lábán vagy vonszoljuk?

– Oldozzátok ki a lábamat – felelte mérgesen Rumata, és éles fájdalmat érzett felsebzett ajkán. Nyelvével tapogatta.

Szépen kikészítették a számat, gondolta. Olyan, mint egy lepény.

Valaki tett-vett a lába fölött, ráncigálta, forgatta. Körös körül halk hangon beszélgettek:

– Derekasan helybenhagyátok...

– Hát kis híján meglépett... Vajákos, a nyílvesző lepattanról...

– Ismertem egy ilyet, akár fejszével apríthattad, oda seneki.

– Az alighanem paraszt volt... – Paraszt hát...

– Az ám. Ez meg nemesi vérből való.

– Ej, a nyavalya törjön ki... Úgy összebogyoztátok, hogy nem ismeri ki magát az ember... Világosságot ide!

– Inkább késsel.

– Jaj, testvérek, jaj, ne oldozzátok ki. Megint ránk ront és csépel... Majdnem szétzúzta a fejemet.

– Tán csak nem kezdi él megint...

– Mondhattok, amit akartok, testvérek, de én igazában belevágtam a lándzsát. At is törtem a páncélinget.

Egy parancsoló hang rikoltott a sötétből: – Hé, készenvagytok?

Rumata érezte, hogy a lába kiszabadult, megfeszítette erejét és felült. Néhány zömök rohamosztagos szótlantul nézte, ahogyan a pocsolyában hempereg. Rumata a

szégyentől és a megaláztatástól összeszorította a száját. Megmozgatta a lapockáját: a keze hátra volt csavarva, de úgy, hogy azt sem tudta, hol a könyöke és hol a keze feje. Minden erejét összeszedte, egyetlen rándítással talpra állt, s nyomban meggörnyedt az oldalába hasító, szörnyű fájdalomtól. A rohamosztagosok felnevettek.

– Csak nem szökik el – mondta az egyik.

– Bizony, jól kifáradtunk, hogy gebednél meg... – Mi az, don, nem ízlik?

– Elég a fecsegésből – szólt a sötétből a parancsoló hang. – Jöjjön ide, don Rumata.

Rumata dülöngélve megindult a hang felé. Valahonnan előbukkant egy fáklyás kis ember, s ment előtte. Rumata felismerte a helyet: a koronavédelmi minisztérium számtalan belső kis udvarának egyike volt, valahol a királyi istállók mellett. Tehát ha jobb felé vezetik, akkor a Toronyba, a kínzókamrába. Ha bal felé, akkor a kancelláriába. Megrázta a fejét. Sebaj, gondolta. Ha élek, akkor még harcolok. Balra fordultak. Nem kezdik mindjárt, gondolta Rumata. Előzetes vizsgálat lesz. Szörnyű. Ha a dolog a vizsgálatig jutott, akkor mivel vádolhatnak? Alighanem azzal, hogy meghívtam a méregkeverő Budahot, megmérgeztem a királyt, összeesküvést szőttem a korona ellen... Talán azzal is, hogy meggyilkoltam a herceget. És természetesen kémkedtem Irukan, Szonan, a barbárok, a bárók, a Szent Rend javára, satöbbi, satöbbi... Egyszerűen csodálatos, hogyan élhetek még. Tehát még valamit forral ez a sápadt vénember.

– Erre – mondta a parancsoló hangú.

Kitárt egy alacsony ajtót, s Rumata lehajolva belépett egy tucatnyi mécsesből megvilágított, tágas helyiségbe. Közepén, egy kopott szőnyegen, összekötözött, véres emberek ültek és feküdtek. Némelyek már vagy halottak, vagy eszméletlenek voltak. Majdnem valamennyien mezítláb, rongyos hálóingben voltak. A falak mentén, hanyagul fejszékükre és csatabárdjukra támaszkodó, vörös képű rohamosztagosok álltak, böszén és öntelten: a győzők. Előttük hátrakulcsolt kézzel fel-alá járkált egy szürke egyenruhás tiszt. Rumata kísérelte – fekete köpenyes, magas férfi – odament a tiszthez, és valamit súgott a fülébe. Az bólintott, érdeklődéssel pillantott Rumatára, és eltűnt a szoba túlsó végében levő tarka ajtófüggönyök mögött.

A rohamosztagosok is érdeklődéssel nézegették Rumatát. Egyikük, egy behízott szemű, megjegyezte:

– Szép kövecskéje van a donnak!

– A kövecske fontos – helyeselt egy másik. – Éppen jó lesz a királynak. Meg az öntött-arany abroncs is. – Most mi magunk vagyunk királyok. – Akkor hát leszedjük?

– Abbahagyni – mondta halkán a fekete köpenyes.

A rohamosztagosok értetlenül bámultak rá.

– Már megint ki ült a nyakunkba? – kérdezte a behízott szemű rohamosztagos.

A köpenyes ember nem válaszolt, hátat fordított neki, Rumatához ment, és mellé állt. A rohamosztagosok baljósan méregették.

– Csak nem pap? – mondta a behízott szemű. – Hé, te papocska – akarsz a pofádba?

A rohamosztagosok hahotázni kezdtek. A behízott szemű a tenyerébe köpött, egyik kezéből a másikba dobálta a fejszét, és megindult Rumata felé. Mindjárt ellátom a

baját, gondolta Rumata, és lassan hátrahúzta a jobb lábát.

– Ha valakit mindig ütöttem – folytatta a rohamosztagos, miközben megállt előtte, és a fekete köpenyes embert nézegette –, akkor a papokat, mindenféle írástudókat meg az iparos népséget. Előfordult, hogy...

A köpenyes ember magasba lendítette a kezét. Valami pattant a mennyezet alatt. Z-z-z! A rohamosztagos elejtette a fejszóját, és hanyatt dőlt. Homloka közepéből sűrű tollazatú, rövid, vastag nyíl állt ki. Csend lett. A rohamosztagosok hátrálni kezdtek, és szemükkel féltékeny kutatták a mennyezet alatt sorakozó szellőzőnyílásokat. A köpenyes ember leengedte a kezét, és kiadta a parancsot.

– Takarítsátok el ezt a dögöt, de szaporán!

Néhány rohamosztagos odaugrott, kezénél-lábánál fogva megragadta a halottat és elvonszolta. Az ajtófüggöny mögül előbukkant a szürke tiszt és hívón integetett.

– Menjünk, don Rumata – szólt a köpenyes.

Rumata, a foglyok csapatát megkerülve, a függöny felé tartott. Semmit sem értett. A függöny mögött, a sötétben megragadták, megmotozták, letépték övéről az üres kardhüvelyeket, és kituszkolták a világosba.

Rumata azonnal rájött, hová került. Don Reba dolgozószobájába, a lila lakosztályba. Don Reba ugyanazon a helyen ült, szakasztott ugyanabban a pózban: feszülten kiegyenesedve, az asztalra könyökölve, összekulcsolt ujjakkal. Pedig az öregnek aranyere van, gondolta minden összefüggés nélkül, szánakozva Rumata. Don Rebától jobbra Cupik atya trónolt, méltóságteljesen, figyelőn, összeszorított szájjal, balra pedig egy kedélyesen mosolygó, kövér ember, kapitány rangjelzésű szürke egyenruhában. Rajtuk kívül senki sem volt a dolgozószobában. Amikor Rumata belépett, don Reba halkán, nyájasan így szólt.

– Íme, barátaim, a nemes don Rumata.

Cupik atya fitymálóan elhúzta a száját, a kövér pedig jóindulatúan bólogatott.

– A mi régi és rendkívül következetes ellenségünk – jegyezte meg don Reba.

– Ha egyszer ellenség, fel kell akasztani – mondta rekedten Cupik atya.

– És önnek mi a véleménye, Aba testvér? – kérdezte don Reba, és udvariasan a kövér ember felé hajolt.

– Tudja... Én valahogy, úgyszólván... – Aba testvér szórakozottan, gyermekien elmosolyodott, és széttárta kurta karját. – Nekem, tudja, valahogy mindegy. De talán mégse kössük fel... vessük máglyára. Mi a véleménye, don Reba?

– Igen, talán – felelte elgondolkodva don Reba.

– Tudja – folytatta az elbűvölő Aba testvér, és nyájasan rámosolygott Rumatára –, a söpredéket szokás felkötni... Nekünk pedig vigyáznunk kell arra, hogy a nép körében megmaradjon a tisztelet a rendek iránt. Mégis ősi nemzetség sarja, jeles irukani kém... Irukani, ugye, nem tévedek? – Felkapott az asztalról egy lapot, és rövidlátón szemügyre vette. – b, még szoani is... Annál inkább!

– Ha máglyára, akkor vessük máglyára – bólintott Cupik atya.

– Jól van – mondta don Reba. – Megegyeztünk. Máglyára vetjük.

– Különben, úgy gondolom, don Rumata könnyíthet a sorsán – jegyezte meg Aba testvér. – Ért engem, don Reba? – Megvallom, nem egészen...

– A vagyon! Nemes donom, a vagyon! A Rumata-család mesésen gazdag!...

– Igaza van, mint mindig – mondta don Reba.

Cupik atya ásított – száját eltakarta –, és az asztaltól jobbra levő lila függönyökre sandított.

– Nos hát kezdjük el annak rendje-módja szerint – jelentette ki don Reba sóhajtva.

Cupik atya egyre a függönyökre sandított. Nyilvánvalóan várt valamit, s egyáltalán nem érdekelt a kihallgatás. Miféle komédia? – tűnődött Rumata. – Mit jelent ez?

– Így hát nemes donom – fordult don Reba Rumatához –, rendkívül kellemes volna, ha válaszolna néhány bennünket érdeklő kérdésre.

– Oldozzák ki a kezemet – mondta Rumata.

Cupik atya felrezzent, és kétkedően mozgatta az ajkait. Aba testvér bőszen csóválta a fejét.

– Vagy úgy? – mondta don Reba, s előbb Aba testvérré, azután Cupik atyára nézett. – Megértem önöket, barátaim. De tekintettel azokra a körülményekre, amelyeket don Rumata valószínűleg sejt... – Sokatmondóan végigtekintett a mennyezet alatti szellőzőnyílás-sorokon. – Oldjátok ki a kezét – jelentette ki, fel sem emelve a hangját.

Valaki nesztelenül Rumata mögé állt. Rumata érezte, amint a furcsán puha, ügyes ujjak megérintik a kezét, hallotta, hogy nyikorog a kötél a kés alatt. Aba testvér, testalkatához képest meglepő fürgeséggel előhúzott az asztal alól egy hatalmas harci íjat, és letette maga elé, közvetlenül az iratokra. Rumata keze élettelenül lógott a törzse mellett. Szinte nem is érezte.

– Akkor hát kezdjük – mondta frissen don Reba. – Neve, családja, rangja?

– Rumata, az Esztori Rumaták nemzetségéből. – Huszonkettédízigen nemes.

Rumata körülnézett, leült a pamlagra, és masszírozni kezdte a keze fejét. Aba testvér izgatottan szuszogva nekiszegezte a kérdéseit.

– Apja?

– Nemes atyám birodalmi tanácsos, az uralkodó hűséges szolgája és személyes barátja.

– Él?

– Meghalt.

– Régen?

– Tizenegy éve.

– Ön hány éves?

Rumata nem válaszolhatott, mert a lila függöny mögül zaj hallatszott. Aba testvér elégedetlenül hátranézett; Cupik atya pedig vészjósló mosollyal, lassan felemelkedett.

– Nos, hát vége, uraim!... – kezdte vidáman, kárörömmel.

Az ajtófüggöny mögül három olyan ember ugrott elő, akire Rumata legkevésbé

számíthatott. Nyilván Cupik atya sem. Öles termetű szerzetesek voltak, fekete csuhában, szemükre húzott süvegben. Gyorsan és nesztelenül odaugrottak Cupik atyához, és megfogták a könyökénél.

– A... a-na... – motyogta Cupik atya. Arca halottsápadt lett. Kétségtelenül valami egészen mást várt.

– Mi a véleménye, Aba testvér? – érdeklődött nyugodtan don Reba, és a kövérhez hajolt.

– Hát magától értetődik! – felelte az határozottan. – Kétségtelenül Don Reba bágyadtan intett. A barátok kissé felemelték Cupik atyát, és ugyanolyan nesztelenül lépve, kivitték a függönyök mögé. Rumata undorodva fintorgott. Aba testvér megdörzsölte puha kacsóját, és frissen mondta:

– Remekül sikerült, ugye, don Reba?

– Igen, tűrhetően – helyeselt don Reba. – De folytassuk. Nos tehát, hány éves, don Rumata?

– Harmincöt.

– Mikor érkezett Arkanarba?

– Öt évvel ezelőtt.

– Honnan?

– Addig Esztorban laktam, a családi várban.

És mi volt ennek az átköltözésnek a célja?

Körülményeim arra kényszerítettek, hogy elhagyjam Eszort. Olyan fővárost kerestem, amely csillogásban az anyaország fővárosához hasonlítható.

Kezén végre tüzes hangyák kezdtek futkosni. Rumata türelmesen és kitartóan tovább masszírozta duzzadt keze fejét.

– Mégis, milyen körülmények voltak azok? – kérdezte don Reba.

– Párbajban megöltem a felséges család egyik tagját.

– Vagy úgy? És név szerint kit? – Az ifjú Ekin herceget. – Mi volt a párbaj oka? – Nő – felelte kurtán Rumata.

Olyan érzése támadt, hogy mindezek a kérdések semmit sem jelentenek. Hogy ez ugyanolyan játék, amilyen a kivégzés módjának megvitatása volt. Mind a hárman várnak valamit.

Én azt várom, hogy mikor költözik élet a kezembe. Aba testvér – az ostoba azt várja, mikor hull ölébe az arany don Rumata családi kincstárából. Don Reba szintén vár valamit...

De a szerzetesek, a szerzetesek! Honnan kerültek az udvarba a szerzetesek? Ráadásul ilyen ügyes, ürge legények...

– A nő neve?

Micsoda kérdések, gondolta Rumata. Ostobábbakat ki sem lehetne eszelni. Hát én megpróbálom felrázni őket...

– Dona Rita – válaszolta.

– Nem vártam, hogy válaszolni fog. Köszönöm... – Mindig készen állok a szolgálatára. Don Reba meghajolt.

– Volt-e alkalma Irukanban járni? – Nem.

– Bizonyos ebben?

– Ön is bizonyos benne.

– Mi az igazságot akarjuk tudni! – mondta oktatóan don Reba. Aba testvér bólogatott.

– Csakis az igazságot!

– Ahá – felelte Rumata. – Én meg azt hittem... – elhallgatott.

– Mit hitt?

– Azt hittem, hogy elsősorban a családi vagyonomat akarja megkaparintani. El sem tudom képzelni, don Reba, miként reméli megszerezni?

– Hát az adománylevél? Az adománylevél?! – kiáltott fel Aba testvér.

Rumata a lehető legarcátlanabban felnevetett.

– Ostoba vagy, Aba testvér. Ugye így hívnak?... Rögtön látni, hogy boltos vagy. Nincs tudomásod arról, hogy a hitbizomány nem kerülhet idegen kézbe?

Aba testvér láthatóan felbőszült, de türtőztette magát.

– Ne beszéljen ilyen hangon – jegyezte meg szelíden don Reba.

– Az igazat akarja tudni? – vágott vissza Rumata. – Hát akkor hallja az igazságot, a szintiszta igazságot: Aba testvér ostoba és boltos.

Aba testvér azonban már erőt vett magán.

– Úgy gondolom, elkalandoztunk a tárgytól – jegyezte meg mosolyogva. – Mi a véleménye, don Reba?

– Igaza van, mint mindig – felelte az. – És Szoanban sem volt alkalma járni, nemes don?

– Szoanban jártam.

– Milyen célból?

– Hogy meglátogassam a Tudományos Akadémiát.

– Furcsa cél az ön társadalmi helyzetében levő fiatalember számára.

– Ez a szeszélyem.

– Ismeri-e don Kondort, Szoan főbíróját? Rumata felfigyelt.

– Családunk régi barátja.

– Igen nemes lelkű férfi, nemde?

– Rendkívül tiszteletre méltó személyiség.

– Hát arról tudomása van-e, hogy don Kondor az őfelsége ellen szőtt összeesküvés részese?

Rumata felszegte az állát.

– Jól jegyezze meg, don Reba – szólt dölyfösen –, számunkra, anyaországi törzsökös nemesség számára, mindezek a Szoanok és Irukanok, de Arkanar is, a császári korona hűbéresei voltak, és mindörökre azok is maradnak.

Don Reba elgondolkozva nézett rá.

– Ön gazdag?

– Felvásárolhatnám egész Arkanart, engem azonban nem érdekelnek holmi szemétládák...

Don Reba felsóhajtott.

– Szívem vérzik – mondta. – Lemetszeni egy ilyen dicső nemzetség ily dicső hajtását... Bűn volna, ha nem az államérdek parancsolná.

– Gondoljon kevesebbet az államérdekre – jegyezte meg Rumata –, és többet a saját bőrére.

– Igaza van – felelte don Reba, és pattintott az ujjáival.

Rumata gyorsan megfeszítette és újra elernyesztette az izmait. Úgy érezte, a teste engedelmeskedik. A függöny mögül ismét előugrott a három szerzetes. Ugyanazzal a megfoghatatlan gyorsasággal és pontossággal, ami óriási tapasztalatra vallott, körülfogták a még egyre hízelgően mosolygó Aba testvért, megragadták, és a karját hátracsavarták.

– Aj, ja-a-aj!... – jajdult fel Aba testvér. Kövér arca eltorzult a fájdalomtól.

– Hamar, hamar, ne késlekedjete! – mondta undorral don Reba.

A kövér bőszen kapálózott, miközben a függönyök mögé vonszolták. Kiabált és visítózott, azután hirtelen félelmetes, felismerhetetlen hangon felüvöltött, majd nyomban elcsendesült. Don Reba felkelt, és óvatosan meglazította a felajzott íjat. Rumata meghökkenve figyelte.

Don Reba fel-alá járkált a szobában, és tünődve vakargatta hátát a nyílveszővel. ”Jó, jó – dünnyögte szinte gyengéden. – Pompás!...” Szinte megfélekedezett Rumatáról. Lépései egyre gyorsabbak lettek, s úgy hadonászott a nyíllal, mint valami karmesterpálcával. Azután hirtelen megállt az asztal mögött, eldobta a nyilat, óvatosan leült, és széles mosollyal így szólt:

– Elintéztem őket, mi?... Egyikük se nyikkant!... Önöknél, azt hiszem, nem tudják így...

Rumata hallgatott.

– Ige-en... – húzta a szót ábrándosan don Reba. – Jó! Nos hát, most pedig beszéljessünk egy kicsit, don Rumata... De talán nem is Rumata? Sőt, talán nem is don?

Rumata érdeklődéssel nézett rá, de nem válaszolt. Don Reba arca meglehetősen sápadt, orrán apró, piros erek, minden ízében izgalomtól reszket, úgy szeretne tapsolva felkiáltani: „Én bizony tudom! Én bizony tudom!” Pedig semmit se tudsz, te bitang. Ha pedig megtudod, el sem hiszed.

– Hallgatom önt – mondta Rumata.

– Ön nem don Rumata – jelentette ki don Reba. – Ön névbitorló. – Zord pillantást vetett Rumatára. – Esttori Rumata öt éve meghalt, és nemzetségének családi sírboltjában pihen. A szentek már régen elnyugtatták lázadó és – nyíltan megmondjuk – nem túlságosan tiszta lelkét. Hogy óhajtja? Beismeri saját maga, vagy segítsek?

– Beismerem saját magam – felelte Rumata. – A nevem Esztori Rumata, és nem szoktam meg, hogy a szavaimban kételkedjenek.

Megpróbállak felmérgetni egy kicsit, gondolta. Fáj az oldalam, különben megtáncoltatnálak.

– Úgy látom, beszélgetésünket másutt kell folytatnunk – jelentette ki vészjóslóan don Reba.

Az arcán csodálatos változások történtek. Eltűnt róla a kellemes mosoly, ajka egyenes vonalba szorult. Furcsán, kissé ijesztően ráncolódott homlokán a bőr. Igen, gondolta Rumata, az ilyentől meg lehet ijedni.

– Önnek valóban aranyere van? – kérdezte részvétellel.

Don Reba szemében felvillant valami; de arckifejezése nem változott. Úgy tett, mintha nem hallotta volna.

– Ön rosszul használta fel Budahot – mondta Rumata. – Kitűnő szakember. Volt... – tette hozzá jelentőségteljesen.

A megfakult szempárban megint felvillant valami. Ahá, gondolta Rumata, Budah még él... Kényelmesebben elhelyezkedett, és két kezével átkulcsolta a térdét.

– Tehát nem hajlandó beismerni – állapította meg don Reba.

– Mit?

– Azt, hogy névbitorló.

– Tisztelt Reba – felelte Rumata oktatóan –, az ilyesmit bizonyítani szokás. Ön sérteget engem!

Don Reba arcán émelygős kifejezés jelent meg.

– Kedves don Rumatám – mondta. – Bocsásson meg, egyelőre ezen a néven fogom szólítani. Nos, hát én rendszerint soha semmit nem bizonyítok. Ott, a Vidám Toronyban bizonyítanak. Ezért tartok jól fizetett, tapasztalt szakembereket, akik Szent Mika húsdarálója, az Úristen lábvértje, Pata fővérktanú kesztyűje, vagy például a harcos Totz ülőkéje... izé, bocsánat... karosszéke segítségével az égvilágon mindentbe tudnak bizonyítani. Azt is, *hogy* van Isten, azt is, hogy nincs. Hogy az emberek a kezükön járnak, hogy az oldalukon járnak. Ért engem? Ön talán nem hallott róla, de egész tudománya van a bizonyíték-szerzésnek. Minek bizonyítsam be azt, amit én magam is tudok? Meg aztán a beismerés semmivel sem fenyegeti önt...

– Engem nem fenyeget – mondta Rumata. – Önt fenyegeti.

Don Reba kis ideig töprengett.

– Jól van – mondta. – Nyilván mégis nekem kell elkezdenem. Nézzük meg hát, mivel tűnt ki Esztori don Rumata ötévi túlvilági élete során az arkanari királyságban. Azután pedig ön megmagyarázza nekem mindennek az értelmét. Rendben van?

– Nem szeretnék elhamarkodott ígéreteket tenni – felelte Rumata –, de érdeklődéssel végighallgatom önt.

Don Reba egy ideig az íróasztal fiókjában turkált, majd előhúzott egy négyzet alakú, vastag papírlapot, és szemöldökét felvonva átfutotta.

– Vegye tudomásul – kezdte nyájas mosollyal –, hogy én, Arkanar koronavédelmi

minisztere, bizonyos lépéseket tettem az úgynevezett könyvtudók, a tudósok, egyéb haszontalan és az államra nézve kártékony egyének ellen. Ezek az akciók valamilyen különös ellenállásba ütköztek. Ugyanakkor, amikor az egész nép egységesen, híven a királyhoz és az arkanari hagyományokhoz minden módon a segítségemre volt: kiadta a rejtőzködőket, önbíráskodás formájában megtorlást alkalmazott, jelentette a figyelő szemem előtt kisíklott, gyanús egyéneket – ugyanekkor egy ismeretlen, de rendkívül energikus valaki az orrunk előtt elhalászta és a királyság határain túlra juttatta a legfontosabb, legmegrögzöttebb és legocsmányabb bűnözőket. Így csúszott ki a kezünk közül Kisszerii Bagir, az istentelen csillagjós; Szinda, a bűnös alkimista, aki – mint bebizonyosodott – a gonosszal és az irukani hatóságokkal cimborál; Curen, a gyalázatos pamfletíró és rendzavaró, és sok más alacsonyabb rangú ember. Eltűnt valahová Kabani, az örült varázsló és mechanikus. Valaki temérdek aranyat költött arra, hogy megakadályozza a népharag beteljesülését a förtelmes kémeken és méregkeverőkön, őfelsége hajdani udvari kuruzslóin. Valaki, igazán fantasztikus körülmények között, amelyek megint csak az emberi nem ellenségére utalnak, kiszabadította az őrizetből a romlottság szörnyszülöttjét és a néplélek megrontóját, a parasztfelkelés főkolomposát, Púpos Aratát... – don Reba elhallgatott, s homlokát ráncolva jelentőségteljesen ránézett Rumatára, aki tekintetét a mennyezetre emelte, és ábrándosan rámosolygott. Púpos Aratát ő rabolta el, helikopteren repült érte. Az örökre ez óriási hatást tett. Különben Aratára is. Mégis derék legény vagyok, gondolta. Jó munkát végeztem.

– Vegye tudomásul – folytatta don Reba –, hogy az említett Arata főkolompos jelenleg a fellázadt jobbágyok élén az anyaország keleti tartományaiban garázdálkodik, ontja a nemesek véré, és nem szenved hiányt sem pénzben, sem fegyverben.

– Elhiszem – mondta Rumata. – Mindjárt láttam, hogy nagyon elszánt ember.

– Tehát beismeri? – kérdezte azonnal don Reba. – Mit? – csodálkozott Rumata.

Egy ideig farkasszemet néztek.

– Folytatom – mondta don Reba. – A lelkek e megrontóinak megmentésére ön, don Rumata, szerény és hiányos számításaim szerint, legalább három pud aranyat költött. Nem beszélek arról, hogy közben örökre beszennyezte magát a gonosszal való érintkezés által. Arról sem beszélek, hogy amióta az Arkanari Királyság területén tartózkodik, egyetlen rézgarast sem kapott esztori birtokairól. De miért is kapott volna? Minek pénzt küldeni egy halottnak? De itt az ön aranyai

Kinyitott egy dobozát, amely az asztalon levő iratok alá volt temetve, és elővett belőle egy maréknyi aranypénzt, amelyet Hatodik Pitz képmása díszített.

– Pusztán ez az arany elegendő volna ahhoz, hogy máglyán égessék el önt! – jajdult fel. – Ez ördögi arany! Emberkéz nem képes ilyen tisztaságú fémet készíteni!

Rumatába fúrta a tekintetét. Igen, gondolta nagylelkűen Rumata, derék legény! Mi erre nem gondoltunk. És talán ő az első, aki észrevette. Ezt tekintetbe kell venni... Reba hirtelen megint kihunyt. Hangjában részvevő, atyai árnyalat csendült:

– És egyébként is ön nagyon elővigyázatlanul viselkedik, don Rumata. Én állandóan izgultam ön miatt... Ön párbajhős, kötekedő! Százhuszonhat párbaj öt év alatt! És

egyetlen halott sincs... Végeredményben, ebből levonhatók bizonyos következtetések. Én például levontam. És nemcsak én. Ezen az éjszakán például Aba testvér – halottakról nem illik rosszat mondani, de ő igen kegyetlen ember volt, mi tagadás, csak nehezen türtem el – nos, Aba testvér nem a legügyesebb, hanem a legkövérebb és legerősebb harcosokat jelölte ki az ön letartóztatására. És igaza lett. Néhány kifícamított kar, néhány megnyomorgatott nyak, kivert fog bánja, de ön itt van! Pedig tudnia kellett, hogy az életéért verekszik. Ön nagymester. Ön kétségtelenül a Birodalom legkülönb kardforgatója. Ön kétségtelenül eladta lelkét az ördögnek, mivel csak a pokolban lehet megtanulni ezeket a valószínűtlen, meseszerű fogásokat. Hajlandó vagyok azt hinni, hogy ez a tudás azzal a feltétellel adatott önnek, hogy nem szabad ölnie. Bár nehéz elképzelni, minek kellett az ördögnek ilyen feltétel. De hadd tisztázzák ezt a mi skolasztikusaink...

Malacsivítás szakította félbe. Reba rosszállóan nézett a lila ajtófüggönyre, amely mögött verekedtek. Tompa ütések hallatszottak, visítás: "Eresszetek! Eresszetek!" – s még valamilyen rekedt hangok, szitkok, kiáltások érthetetlen tájszólásban. Azután a függöny recsenve elszakadt és lehullott. A dolgozószobába berontott és négykézlábra rogyott egy véres állú, vadul kimeresztett szemű, kopasz ember. A függöny mögül hatalmas mancsok nyúltak ki, megragadták az embert a lábánál és visszahúzták. Rumata ráismert Budahra. Vadul kiabált:

– Becsaptak!... – Becsaptak!... Hiszen méreg volt! Miért?...

Elhurcolták a sötétbe. Egy fekete ruhás alak gyorsan felkapta és helyére akasztotta a függönyt. A beálló csendben undorító hangok hallatszottak a függöny mögül, valaki hányt. Rumata mindent megértett.

– Hol van Budah? – kérdezte élesen.

– Mint látja, valami szerencsétlenség történt vele – válaszolt don Reba, de szemlátomást zavarban volt.

– Ne tegyen bolonddá – mondta Rumata. – Hol van az igazi Budah?

– Ah, don Rumata – felelte fejcsóválva don Reba. Azonnal összeszedte magát. – Mit akar Budahtól? Talán rokona? Hiszen soha nem is látta.

– Ide hallgasson, Reba! – mondta Rumata bőszen. – Én nem tréfálok! Ha valami történik Budahhal, akkor maga megdöglik, mint a kutya. Eltiprom.

– Nem lesz ideje hozzá – mondta gyorsan don Reba. Nagyon sápadt volt.

– Maga ostoba, Reba. Tapasztalt intrikus, mégsem ért semmit. Soha életében nem fogott még ilyen veszélyes játékba, mint most. És még nem is sejti ezt.

Don Reba összehúzta magát az asztal mellett, apró szeme úgy izzott, akár a parázs. Rumata érezte, hogy ő maga sem állt még soha ilyen közel a halálhoz. A kártyákat kiterítették. Most az dőlt el, ki irányítsa ezt a játékot. Rumata megfeszítette izmait, ugrásra készült. Semmilyen fegyver – sem lándzsa, sem nyílvessző – nem öl azonnal. Ez a gondolat lerítt don Reba ábrázatáról. Az aranyeres öregember élni akart.

– Ugyan már, igazán mondta nyafogva. – Elüldögéltünk, beszélgettünk... De hiszen él az ön Budahja, nyugodjék meg, él és egészséges. Még gyógyítani is fog engem. Nem kell heveskedni.

– Hol van Budah?

– A Vidám Toronyban.

– Szükségem van rá.

– Nekem is szükségem van rá, don Rumata.

– Ide hallgasson, Reba – felelte Rumata –, ne bosszantson. És hagyja abba a színlelést. Hiszen fél tőlem. És helyesen teszi. Budah az enyém, érti? Az enyém!

Most mind a ketten álltak. Reba ijesztő volt. Arca elkékült, ajka görcsösen rángatózott.

– Kölyök! – sziszegte. – Én senkitől sem félek! Eltaposhatlak, akár a piócát.

Hirtelen megfordult, és letépte a háta mögött lógó gobelint. Széles ablak bukkant elő.

– Odanézz!

Rumata az ablakhoz ment, amely a palota előtti térre nézett. Már hajnalodott. Tűzvésznek füstjei kúsztak a szürke ég felé. A téren hullák heverték. A közepén pedig mozdulatlan, szabályos *négyszög* feketéllett. Rumata jobban szemügyre vette. Valószínűtlen pontos alakzatban álló lovasok voltak: hosszú, fekete köpenyt viseltek, fekete barátsüvegük eltakarta a szemüket, bal kezükben háromszög alakú fekete pajzsot, jobbjukban hosszú lándzsát tartottak.

– T-tessék! – mondta don Reba csikorgó hangon. Minden ízében reszketett. – A mi Urunknak alázatos gyermekei, a Szent Rend lovassága. Ma éjjel szálltak partra az arkanari kikötőben, hogy elfojtsák Görbe Mérleg toprongyosainak a beképzelt boltosokkal egyetemben kirobbantott barbár lázadását! A lázadást elfojtották. A Szent Rend uralkodik a városon és az országon, mely ezentúl a Rend Arkanari Tartománya...

Rumata önkéntelenül megvakarta a tarkóját. Hát ez már igen, gondolta. Tehát ezeknek egyengették az utat a szerencsétlen boltosok! Ez aztán a provokáció! Don Reba diadalmasan vicsorgott.

– Még nem ismerjük egymást – folytatta ugyanazon a csikorgó hangon. – Engedelmevel bemutatkozom : Reba, Isten szolgája, püspök és harci nagymester vagyok, a Szent Rend helynöke az Arkanari Tartományban!

Sejthettem volna, gondolta Rumata. Ott, ahol a szürkeség diadalmaskodik, mindig a feketék jutnak hatalomra. Eh, történészek, a nyavalya törjön ki benneteket... De hátrakulcsolta a kezét, és cipője orráról a sarkára himbálta magát.

– Fáradt vagyok – mondta megvetően. – Aludni akarok. Meg akarok mosakodni forró vízben, lemosni magamról a maga haramiáinak vérét és nyálát. Holnap... illetve ma... mondjuk, egy órával napkelte után, bejövök a kancelláriájába. A Budah szabadon bocsátására vonatkozó parancs addigra legyen készen.

– Húszezren vannak! – kiáltotta don Reba, és kimutatott az ablakon.

Rumata összeráncolta a homlokát.

– Kissé halkabban, kérem – mondta. – És jegyezze meg, Reba: én nagyon jól tudom, hogy maga nem püspök. Én átlátok magán. Egyszerűen piszkos áruló és ügyetlen, olcsó intrikus... – Don Reba megnyalta az ajkát, szeme üvegszerűvé vált. Rumata folytatta: – Én könyörtelen vagyok. Minden aljasságért, amelyet ellenem vagy

barátaim ellen elkövet, a fejével felel. Gyűlölöm magát. Hajlandó vagyok megtűrni, de meg kell tanulnia, hogy idejében eltakarodjék azutamból. Megértett engem?

Don Reba hízelgő mosollyal így szólt:

– Én csak egyet akarok. Azt akarom, hogy ön mellett legyen, don Rumata. Nem vagyok képes megölni önt. Nem tudom, miért, de nem vagyok képes.

– Fél – mondta Rumata.

– Nos, félek – ismerte el Reba. – Ön talán ördög. Talán az Isten fia. Ki ismeri önt? De az is lehet, hogy a hatalmas, tengeren túli országokból való ; azt beszélnek, vannak ilyenek... Meg sem próbálok bepillantani abba a szakadékba, amely önt kivetette magából. Szédülök, s érzem, hogy eretnokségbe hullok. De én is meg tudom ölni önt. Bármely pillanatban. Most. Holnap. Tegnap. Ezt megérti?

– Ez engem nem érdekel – felelte Rumata. – Hogyhogy? Hát mi érdekli?

– Engem semmi sem érdekel – mondta Rumata. – Szórakozom. Nem vagyok ördög és nem vagyok Isten. Esztori don Rumata lovag vagyok, vidám és előkelő nemes, aki bizonyos szeszélyekkel és előítéletekkel terhelt, s minden tekintetben szabadsághoz szokott. Megjegyezte?

Don Reba már magához tért. Kendőjével megtörülte az arcát, barátságosan elmosolyodott.

– Becsülöm a szívósságát – mondta. – Végeredményben ön is valamilyen eszményekre törekszik. És én tisztelen ezeket az eszményeket, bár nem értem meg őket. Nagyon örvendek, hogy kimagyarázkodtunk. Ön esetleg valamikor majd kifejti nekem a nézeteit, és egyáltalán nincs kizárva, hogy saját nézeteim felülvizsgálására késztet. Az emberek hajlamosak arra, hogy hibákat kövessenek el. Talán én tévedek, s nem olyan célra törekszem, amelyért érdemes olyan buzgón és önzetlenül dolgozni, ahogyan én dolgozom. Nagyvonalú ember vagyok, és el tudom képzelni, hogy valamikor önnel vállvetve fogok munkálkodni...

– Majd elvállik – válaszolta Rumata, és az ajtóhoz indult. Micsoda puhány! – gondolta. Szép kis munkatárs. Vállvetve...

Elviselhetetlen borzalom szakadt a városra. A vöröses reggeli nap komoran világította meg a kihalt utcákat, a füstölgő romokat, a leszakított spalettákat, a feltört ajtókat. A porban vérvörösen csillogtak az üvegcserepek. Megszámlálhatatlan varjú csapott le a városra, akár a nyílt mezőre. A tereken és a keresztutcáknál kettesével-hármasával fekete ruhás lovasok ácsorogtak, egész törzsükkel erre-arra fordultak a nyeregben, s a mélyen arcukba húzott barátsüveg résein keresztül figyeltek. A sebtében földbe ásott póznákról megszzenesedett testek lógtak láncon a kihunyt parázs fölött. Úgy tetszett, a károgó varjakon meg az ügybuzgó, fekete ruhás gyilkosokon kívül nem maradt semmi élő a városban.

Rumata az út felét lehunyt szemmel tette meg. Fulladozott, összevert teste kínzón fájt. Emberek ezek vagy nem emberek? Mi emberi van bennük? Egyeseket mindjárt az utcán mészárolnak le, mások meg otthon üldögélnek, és alázatosan várják sorukat. S mindegyik ezt gondolja: bárki mást, csak ne engem. Hidegvérű bestialitás azok

részéről, akik gyilkolnak. Ez a legszörnyűbb, a hidegvér. Tíz ember áll rémülettől dermedten, és alázatosan vár, egy pedig odamegy, kiválasztja áldozatát, és hidegvérűen meggyilkolja. Ezeknek az embereknek a lelke tele van szennyel, s az alázatos várakozás minden egyes órája még jobban bemocskolja őket. Hiszen most ezekben a meglapuló házakban láthatatlanul aljasok, besúgók, gyilkosok születnek, s a sok ezer ember, akit mindhalálig félelem gyötör, gyermekeit és unokáit félelemre fogja tanítani. Nem bírom tovább, hajtogatta Rumata. Nem sok kell hozzá, és megőrülök, éppen ilyen leszek, és többé nem fogom tudni, miért vagyok itt... Pihennem kell egy kicsit, kikapcsolódnival, megnyugodni...

„... Víz esztendő végén – az új időszámítás szerint ebben és ebben az évben – az ősi Birodalomban érezhetővé váltak a centrifugális folyamatok. Ezt felhasználva a Szent Rend, amely lényegében a hűbéri társadalom legreakciósabb csoportjainak érdekét képviselte, melyek minden eszközzel a szétszóródás megfékezésére törekedtek...” És tudjátok-e, milyen szaguk volt a póznákon égő holttesteknek? És láttatok-e valamikor felmetszett hasú, meztelen nőt az út porában heverni? És láttatok-e olyan városokat, ahol az emberek hallgatnak, csak a varjak rikoltoznak? Ti, még meg nem született kisfiúk és kislányok, akik az Arkanari Kommunista Köztársaság iskoláiban a sztereovíziós készülékek előtt ültök majd!

Mellével valami keménynek és hegyesnek ütközött. Egy fekete lovas állta útját. Gondosan kifogazott, széles pengéjű, hosszú lándzsa feszült Rumata mellének. A lovas szótlanul nézett rá csuklyája fekete résein. A csuklya alatt csak egy vékony száj meg egy kis áll látszott. Tenni kell valamit, gondolta Rumata. Csak hát mit? Döntsem le a lováról? Nem. A lovas lassan visszahúzta a lándzsáját, készült a döfésre. Ó, megvan!... Rumata fásultan felemelte bal karját, felhúzta zekéje ujját, s kivillantotta a vas karperecet, amelyet a palotából való távozásakor kapott. A lovas szemügyre vette, felemelte lándzsáját, és elléptetett Rumata mellett. „Az Úr nevében” – mondta tompán, furcsa akcentussal. „Az Ó nevében” – dünnyögte Rumata, és ment tovább, a másik lovas mellett, aki azon igyekezett, hogy lándzsájával leszedje a ház eresze alatt ágaskodó, fából művészién kifaragott, vidám ördögfióka-figurát. Az egyik elsőemeleti, félig letépett spaletta mögött rémülettől kövé dermedt, kövér arc tűnt fel, bizonyára egyike azoknak a boltosoknak, akik három nappal ezelőtt még elragadtatással ordították a söröskorsó mellett: „Éljen don Reba!” – és élvezettel hallgatták a vasalt csizmák csatt-csatt-csattogását az úttesten: Eh, ti szürkék, ti szürkék... Rumata el fordult.

De mi lehet nálam otthon? – jutott eszébe hirtelen, s meggyorsította lépteit. Az utolsó háztömb mellett már majdnem rohant. A ház ép volt. A lépcsőn két szerzetes ült, hátravetett csuklyában, rosszul borotvált fejét süttette a nappal. Amikor észrevették őt, felálltak. „Az Úr nevében” – mondták karban. „Az Ó nevében” – válaszolt Rumata. – Mit keresnek itt? – A szerzetesek kezüket a hasukon összekulcsolva meghajoltak. „Ön megjött, mi pedig elmegyünk” – mondta az egyik. Leereszkedtek a lépcsőn, és ráérősen elballagtak. Rumata utánuk nézett, és eszébe jutott, hogy ezerszer látta az utcán ezeket a fekete csuhás, alázatos alakokat. Csak azelőtt nem vonszolódott utánuk a porban a súlyos kardhüvely. Ezt elpackáztuk gondolta. Milyen jó szórakozás volt a nemes donok számára, ha közrefogtak egy magányosan ballagó barátot, és a feje

fölött borsos történeteket meséltek egymásnak. Én meg, ostoba fejjel, részegnek tettetve magam, mögöttük kullogtam, teli torokból hahotáztam, és úgy örültem annak, hogy legalább a vallási fanatizmus nem sújtja a Birodalmat... De mit lehetett volna tenni? *Igen, mit lehetett volna tenni?*

– Ki az? – kérdezte egy recsegő hang.

– Nyisd ki, Muga, én vagyok – felelte halkán Rumata.

Megzörrentek a reteszek, résnyire nyílt az ajtó, és Rumata bepréselte magát. Minden a régi volt, és Rumata megkönnyebbülten felsóhajtott. A reszkető fejű, ősz, öreg Muga a szokásos tisztelettel nyúlt sisakjáért és kardjáért.

– Kira hogy van? – kérdezte Rumata.

– Kira fönt van – válaszolt Muga. – Egészséges.

– Nagyszerű – mondta Rumata, és kibujt a kardkötőből. – De hol van Uno? Miért nem üdvözöl?

Muga átvette az egyik kardot.

– Unót megölték – közölte nyugodtan. – A cselédszobában fekszik.

Rumata lehunyta a szemét...

– Unót megölték... – ismételte. – Ki ölte meg?

A választ meg sem várva a cselédszobába indult. Uno derékig lepedővel letakarva, az asztalon feküdt, keze a mellén összekulcsolva, szeme tágra nyílt, szája fintorba torzult. A szolgák lehorgasztott fejjel álltak az asztal körül, és a sarokban ülő szerzetes mormolását hallgatták. A szakácsnő szipogott. Rumata merőn nézte a fiút, s engedetlen ujjaival elkezdte kigombolni a zekéje gallérját.

– Gazemberek... – mondta. – Micsoda gazember mindi...

Megtántorodott, az asztalhoz ment, belenézett az élettelen szempárba, kissé fölemelte a lepedőt, s nyomban újra leeresztette.

– Igen, késő – mondta. – Késő... Reménytelen... Ó, a gazemberek! Ki ölte meg? A szerzetesek?

A barát felé fordult, egyetlen rándítással fölemelte.

– Ki ölte meg? kérdezte. – A tieitek? Beszélj!

– Nem a szerzetesek tették – mondta csendesen a háta mögött Muga. – A szürke katonák...

Rumata kis ideig még a barát sovány arcát, lassan táguló szembogarát fürkészte. „Az Úr nevében...” – sziszegte a szerzetes. Rumata elengedte, leült az Uno lábánál levő padra, és sírva fakadt. Arcát a tenyerébe temetve sírt, s Muga recsegő hangját hallgatta. Muga elmesélte, hogy a második őrsváltás után a király nevében bezörgettek az ajtón, és Uno azt kiáltotta, ne nyissuk ki, de mégis ki kellett nyitni, mert a szürkék azzal fenyegetőztek, hogy felgyújtják a házat. Betörték az előszobába, összeverték és megkötözték a cselédeket, azután fölfelé törtettek a lépcsőn. Uno, aki a szobába vezető ajtó előtt állt, ijjjal lőtte őket. Két íja volt, és két nyilat tudott kilőni, az egyiket azonban elhibázta. A szürkék késsel dobálták, Uno leroskadt. Erre lehozták, és elkezdték lábbal tiporni, fejszével vagdalni. Ekkor azonban megjelentek

a házban a fekete szerzetesek. Megöltek két szürkét, a többit pedig lefegyverezték, nyakukba hurkot vetettek, s kivezették őket az utcára.

Muga hangja elnémult. Rumata azonban még sokáig ült az asztalra könyökölve Uno lábánál. Azután nehézkesen feltápászkodott, zekéje ujjával letörölte a kétnapos borosta között megrekedt könnycseppeket, megsókolta a fiú dermedt homlokát, és fölvészorgott az emeletre.

A fáradtságtól és a megrendüléstől szinte félholt volt. Üggyel-bajjal felkapaszkodott a lépcsőn, átment a szalonon, elvergődött az ágyig nyögve, a párnákra borult. Beszaladt Kira. Rumata annyira kimerült, hogy segíteni sem tudott a lánynak, aki vetkőztetni kezdte. Kira lehúzta róla a csizmát, azután – a férfi feldagadt arca fölött sírva – letépte a szakadt egyen ruhát, a páncélinget, és megint sírdogált egy sort az összevert teste láttán. Rumata csupán most érzete, hogy minden csontja fáj. Kira ledörzsölte ecetbe mártott szivaccsal, ő pedig, szemét fel sem nyitva, összeszorított foga között sziszegte: „Pedig agyoncsaphattam volna... Mellette álltam... Megfojthattam volna... Hát élet ez, Kira? Menjünk el innen... Ez a Kísérlet velem folyik, nem övelük.” Észre sem vette, hogy oroszul beszél. Kira riadtan pillantgatott rá a könnytől üveges szemével, és szótlanul csókolgatta az arcát. Azután betakarta a kopott lepedőkkel – Uno mégsem szánta rá magát, hogy újakat vásároljon –, és leszaladt, hogy forralt bort készítsen. Rumata lemászott az ágyról, és a testét szaggató fájdalomtól jajgatva, mezítláb átcsoszogott a dolgozószobába, kinyitotta az íróasztal titkos rekeszét, turkált a gyógyszerládában, és bevett néhány tableta szporamint. Amikor Kira visszatért, hozta a nehéz ezüsttálcán a gőzölgő bort, ő a hátán feküdt, s azt figyelte, hogyan csitul a fájdalom, múlik a zúgás a fejében, és teste felfrissül, új erőre kap. Megitta a bort, és már egészen jól érezte magát. Behívta Mugát, és meghagyta, készítse ki a ruháját.

– Ne menj, Rumata – kérlelte Kira. – Ne menj. Maradj itthon.

– Mennem kell, kicsim.

– Félek, maradj... Megölnek.

– Ugyan mit beszélsz? Miért ölnének meg? Hiszen mind félnek tőlem.

Kira újra sírva fakadt. Halkan, félénken sírt, mintha attól tartana, hogy a férfi megharagszik. Rumata a térdére ültette, és simogatni kezdte a haját.

– A legszörnyűbb már elmúlt – mondta. – Meg aztán mi el akarunk menni innen...

A lány hozzásimult és elcsendesedett. A reszkető fejű Muga közömbösen állt mellettük, tartotta az úr aranycsengettyűkkel teliaggatott nadrágját.

– Előbb azonban sok elintézni valóm van itt – folytatta Rumata. – Ma éjszaka sok embert megöltek. Meg kell tudnom, ki maradt életben, és ki halt meg. És segítenem kell megmenteni azokat, akiket meg akarnak ölni.

– És neked ki segít?

– Boldog az, aki másokra gondol... Meg aztán nekünk hatalmas emberek segítenek.

– Én nem tudok másokra gondolni – felelte a lány. – Félholtan jöttél haza. Hiszen látom, hogy vertek. Unót agyonverték. Hová tették a szemüket a te hatalmas embereid? Miért nem akadályozták meg a gyilkosságot? Nem hiszem... Nem

hiszem...

Megpróbált szabadulni, a férfi azonban erősen tartotta.

– Mit lehet itt tenni – szólt Rumata. – Ez alkalommal kissé elkéstek. De most újra figyelnek bennünket, és vigyáznak ránk. Miért nem hiszel nekem? Hiszen mindig hittél. Magad is láttad: félholtan jöttem haza, és nézz meg most!...

– Nem akarlak nézni – mondta a lány, és elrejtette az arcát. – Nem akarok megint sírni.

– Nahát! Néhány karcolás! Semmiség... A legszörnyűbb már elmúlt. Legalábbis mi kettőnk számára. De vannak igen derék, nagyszerű emberek, akik számára ez a rémség még nem ért véget. És nekem kötelességem segíteni rajtuk.

Kira nagyot sóhajtott, megcsókolta a férfi nyakát, és szelíden kiszabadította magát.

– Jöjj haza ma este – kérte. – Hazajössz?

– Okvetlenül! – felelte hevesen Rumata. – Korábban jövök, és valószínűleg nem egyedül. Ebédre várj.

A lány félrevonult, leült egy karosszékre, kezét térdére tette, s nézte, hogyan öltözik Rumata. Ó pedig, orosz szavakat mormolva, felhúzta csengettyűs nadrágját (Muga nyomban leguggolt előtte, s nekilátott a temérdek csatnak és gombnak), újra felvette a tiszta trikó fölé az áldott páncélinget, és végül kétségbeesve mondta:

– Kicsikém, értsd meg hát, hogy mennem kell! Mit tehetek?! Feltétlenül mennem kell!

Kira váratlanul, elgondolkozva így felelt:

– Néha nem fér a fejembe, miért nem versz.

Rumata, aki már begombolta dús csipke-nyakfodros ingét, mozdulatlaná meredt.

– Hogyhogy miért nem verlek? – kérdezte zavartan. – Hát lehet téged verni?

– Te nem egyszerűen jószívű, derék ember vagy – folytatta a lány, aki oda sem figyelt –, hanem nagyon különös is. Valóságos arkangyal... Melletted bátor vagyok. Most is bátor vagyok... Egyszer majd okvetlenül megkérdezek tőled valamit. Nem most, hanem később, amikor minden elmúlik, fogsz mesélni önmagadról?

Rumata sokáig hallgatott. Muga feladta rá a vörös csíkos szalagsokrokkal ékesített narancssárga zekéjét. Rumata undorral húzta magára, és szorosán átfűzte az övvel.

– Igen – válaszolt végül. – Egyszer majd mindent elmesélek neked, kicsim.

– Várni fogok – mondta a lány komolyan. – Most pedig menj, és velem ne törődj.

Rumata odalépett hozzá, felsebzett ajkával erősen szájon csókolta, azután levette kezéről a vas karperecet, s átnyújtotta.

– Tedd fel a bal csuklódra. Ma bizonyára már senki sem jön hozzánk, de ha mégis jönnének, mutasd meg ezt.

Kira utánanézett, és Rumata pontosan tudta, hogy mit gondol: „Nem tudom, talán ördög lehetsz, vagy az isten fia, vagy a mesebeli tengeren túli országokból származó ember, de ha nem térsz vissza, akkor én meghalok.” És a lány hallgatásáért Rumata végtelenül hálás volt, mert most roppantul nehezebbé esett elmenni, mintha napsütötte, smaragdzöld partról bűzös pocsolyába ugrana fejest.

8. fejezet

Rumata lopakodva igyekezett az arkanari püspök kancelláriája felé. Városi polgárok szűk kis udvarain settenkedett keresztül, belegabalyodott a szárításra kiaggatott kacatokba, kerítések résein mászott át, s pompás szalagcsokrai, a drága szoani csipkéje foszlányai a rozsdás szögeken maradtak, krumpli sorok között mászott négykézláb. Mégsem sikerült elkerülnie a fekete hadnép éber szemét. Miután kiért a szemétlerakóhoz vezető keskeny, szűk sikátorra, két kapatos, komor szerzetesbe ütközött.

Megpróbálta kikerülni őket, a barátok azonban kihúzták kardjukat, s útját állták. Rumata kardjai markolatához kapott, mire a szerzetesek három ujjukat szájukba dugva füttyentettek, segítséget hívtak. Rumata lassan hátrált a rés felé, ahonnan az imént mászott ki, de hirtelen egy jelentéktelen arcú, kicsiny, ürge emberke ugrott ki elébe. Vállával meglökte Rumatát, odaszaladt a barátokhoz, valamit mondott nekik; erre azok felfogták a csuhájukat, kilátszott lila harisnyás lábuk, elrohantak Rumata mellett, és eltűntek a házak mögött. A kis emberke pedig utánuk tipegett.

Nyilvánvalóan a figyelemmel megbízott besúgó, gondolta Rumata. És még nem is leplezi magát túlságosan. Körültekintő az arkanari püspök. Kíváncsi vagyok, vajon inkább tőlem fél vagy engem félt? Tekintetével elkísérte a besúgót, s a szemétlerakó felé fordult, amely a volt koronavédelmi minisztérium hátsó udvaráig ért, és remélhetően a járőrök nem ellenőrizték.

A mellékutcakihalt volt. De már halkán megcsikordultak a spaletták, csapódtak az ajtók, csecsemő sírt, félénk sugdolózás hallatszott. Egy félig elkorhadt kerítés mögül óvatosan kihajolt egy elcsigázott, sovány arc, amely sötét volt a beleevődött koromtól. Ijedt, beesett szempár szegeződött Rumatára.

– Bocsánatot kérek, nemes don, még egyszer bocsánatot kérek. Nem árulná el a nemes don, mi történik a városban? Kikusz kovács vagyok, gúnynéven Bicegő, a műhelybe kellene mennem, de félek...

– Ne menj – tanácsolta Rumata. – A szerzetesek nem ismerik a tréfát. A király nincs többé. Don Reba uralkodik, a Szent Rend püspöke. Úgyhogy maradj veszteg.

A kovács minden szóra rábólintott, szeme bánattal és kétségbeeséssel telt meg.

– Szóval a Rend... – dünnyögte. – Ó, a dögök... Bocsásson meg, nemes don. A Rend, ezek szerint... No és ezek mifélek, szürkék vagy másmilyenek?

– Dehogy – válaszolta Rumata, miközben kíváncsian mustrálta a kovácsot. – A szürkéket alighanem lemészárolták. Ezek szerzetesek.

Hú, az áldóját! – mondta a kovács. – Szóval a szürkéket is... Hát ez a Rend! Az nem rossz, hogy a szürkéket lemészárolták. De rólunk, nemes don, mi a véleménye? Be tudunk illeszkedni, ugye?

– Miért ne? – mondta Rumata. – A Rendnek is kell enni-inni. Be tudtok illeszkedni.

A kovács megélénkült.

– Nekem is az a véleményem, hogy beilleszkedünk. Az a fő, hogy senkit se bánts, akkor téged se bántanak, ugye?

Rumata a fejét csóválta.

– Azt már nem – felelte. – Aki nem bánt, azt kaszabolják leginkább.

– Az is igaz – sóhajtott fel a kovács. – De hát mitévő legyek... Hisz egyedül vagyok, mint az ujjam, ráadásul nyolc kölyök kapaszkodik a nadrágomba. Ej, Szűzanyám, legalább a mesteremet lekaszabolnák! Tiszt volt a szürkéknél. Mit gondol, nemes don, lekaszabolhatták? Öt arannyal tartozom neki.

– Nem tudom mondta Rumata. – Lehet, hogy lekaszabolták. Inkább a következőt fontold meg, kovács. Te egyedül vagy, mint az ujjad, de ilyen ujj jó tízezer van a városban.

– No és aztán? – kérdezte a kovács.

– Hát gondolkozzál – mondta mérgesen Rumata, és faképnél hagyta.

Korai még neki a gondolkodás. Pedig azt lehetne hinni, mi sem egyszerűbb: tízezer efféle pörölyforgató, ráadásul, ha feldühödik, bárkit ízzé-porrá zúzhat. De ők még nem dühödtek fel. Csak félnek. Ki-ki önmagáért, az isten mindenkiért.

A háztömb szélén levő bodzabokrok hirtelen megrezdültek, don Tameo bújt ki a mellékutcába. Amikor észrevette Rumatát, örömeiben felkiáltott, felugrott, feléje nyújtotta földtől maszatos kezét.

– Nemes donom! – kiáltotta. – Mennyire örülök! Ön is a kancelláriába tart?

– Természetesen, nemes donom – válaszolt Rumata, és ügyesen kitért az ölelő karok elől.

– Megengedi, hogy csatlakozzam önhöz, nemes don?

– Megtiszteltetésnek veszem, nemes don.

Hajlongva köszöntötték egymást. Nyilvánvaló volt, hogy don Tameo tegnap elkezdett inni, s még nem tudta abbahagyni. B5, sárga nadrágjából előhúzott egy finom mívű butykost.

– Nem óhajt, nemes don? – kínálta udvariasan. – Köszönöm – felelte Rumata.

– Rum! – jelentette ki don Tameo. – Igazi anyaországi rum. Egy aranyat fizettem érte.

Leereszkedtek a szemétdombhoz, és orrukat befogva, hulladékkupacokon, kutyatetemeken és fehér férgektől nyüzsgő, bűzös pocsolyákon át gázoltak. Smaragdzöld legyek miriádjainak szüntelen zúgása töltötte be a reggeli levegőt.

– Milyen furcsa – jegyezte meg don Tameo –, azelőtt sohasem jártam itt.

Rumata hallgatott.

– Én mindig is rajongtam don Rebáért – mondta Tameo. – Bizonyos voltam benne, hogy végül is megbuktatja a semmirekellő egyeduralkodót, új utakat szab számunkra, ragyogó távlatokat nyit. – E szavaknál don Tameo fél lábbal belelépett egy sárgászöld pocsolyába, alaposan összefröcskölte magát, és nehogy belepottyanjon, megkapaszkodott Rumatában. – Igen! – folytatta, amikor kivergődtek a szilárd talajra. – Mi, fiatal arisztokraták, mindig don Reba mellett leszünk! Végre bekövetkezett az áhított enyhülés. Gondolja meg, don Rumata, már egy órája járom a mellékutcákat és a veteményeskerteket, de egyetlen szürkével sem találkoztam. Elsepertük a szürke mocskot a föld színéről, és most olyan kellemesen, szabadon lélegzünk az újjászületett Arkanarban! Az otromba boltosok, az arcátlan

ripőkök és parasztok helyett az utcák az Úr szolgálival vannak tele. Láttam, hogy egyes nemesek már nyíltan sétálgatnak a házuk előtt. Most már nincs okuk amiatt aggódni, hogy valami ganéjfoltos kötényű, tudatlan fráter összefröcsköli őket a piszkos szekérével. És már nem kell a tegnapi mészárosok és rőfösök között utat törniük maguknak. A nagy Szent Rend áldásától beragyogva, amelynek irányában én mindenkor a legnagyobb tiszteletet és – nem titkolom – őszinte, gyengéd szeretetet tápláltam, páratlan felvirágzáshoz jutunk el, amikor majd egyetlen paraszt sem merészeli tekintetét a nemesre emelni a Rend kerületi felügyelője által aláírt engedély nélkül. Most viszem az írásbeli jelentést e tárgyban.

– Undorító bűz van – állapította meg Rumata.

– Bizony, szörnyű – helyeselt don Tameo, és bedugta a butykost. – Viszont milyen szabadon lélegzünk az újjászületett Arkanarban! Meg a bor ára is a felére zuhant...

Az út végére don Tameo fenéig ürítette butykosát, elhajította, és szokatlan izgalomba jött. Kétszer elesett, a második alkalommal nem volt hajlandó letisztítani magát, és kijelentette, hogy természettől fogva sok bűn terheli, tehát szennyes, s ilyen állapotban akar az Úr elé állni. Amikor beértek a kancellária hátsó udvarába, ráborult a legelső szerzetesre, és könnyeket hullatva, bűnbocsánatért könyörgött. A barát csaknem megfulladt, bőszen kapálózott, megpróbált füttyel segítséget hívni, don Tameo azonban megragadta a csuhájánál fogva, és mindketten a hulladék-kupacba zuhantak. Rumata otthagya őket.

A bejárat előtti téren, a négyszögletes Vidám Torony előtt szögletes dorongokkal felfegyverzett gyalogos szerzetescsapat állomásozott. A halottakat eltakarították. A reggeli szél sárga por-oszlopokat kavart a téren. A torony széles, kúp alakú teteje alatt, mint mindig, varjak rikácsoltak és civakodtak, s a kiugró gerendákról csüngtek alá a lábuknál fogva felakasztottak. A tornyot vagy kétszáz éve építette a megboldogult király őse, kizárólag katonai célra. Szilárd, háromemeletes alapzaton állt, amelyben valamikor élelmiszert tartalékoltak ostrom esetére. Később a toronyból börtön lett. A földrengéstől azonban valamennyi belső födém beomlott, és a börtönt a pincékbe kellett áthelyezni. Annak idején az egyik arkanari királyné panaszkodott urának és parancsolójának, hogy zavarja a mulatozásban a megkínzott rabok jajveszékelése, amely betölti a környéket. Legfelségesebb hitvese erre megparancsolta, hogy a toronyban reggeltől éjszakáig katonazenekar játsszék. Akkor kapta a torony a jelenlegi nevét. Már régóta üres köváz volt, s a vizsgálati cellák már átkerültek az alapzat újonnan feltárt, legalsóbb szintjére, már régóta semmiféle zenekar nem játszott ott, a város lakói azonban még mindig Vidám Toronynak nevezték.

A Vidám Torony környéke rendszerint kihalt volt. Ma azonban nagy volt az élénkség. Szürke egyenruhás rohamosztagosokat, tetves, rongyos csavargókat, réműlettől lúdbőrös, félmeztelen városi polgárokat, éktelenül sivalkodó utcalányokat vezettek, cipeltek, vonszoltak ide, csapatostul hajtották az éjszakai hadsereg mogorván nézelődő toprongyosait. És ugyanitt kampókkal hullákat ráncigáltak ki a nyílásokból, szekerekre hányták, és a városon kívülre szállították. A nemesek és a módos városi polgárok roppant hosszú sorának vége kilógott a kancellária tágra nyitott ajtaján, s az ott állók rémülten, zavartan nézték ezt az ijesztő sürgés-forgást.

A kancelláriába mindenkit bebocsátottak, egyeseket pedig örök kísérték be. Rumata befurakodott. Olyan fülledt volt a levegő, akár a szemétkerakó helyen. A széles asztalnál, lajstromokkal körülbástyázva, egy sárgásszürke arcú hivatalnok ült, elálló füle mögött nagy lúdtoll volt. A soron következő kérelmező, a nemes don Keu, bajuszát dölyfösen felborzolva közölte a nevét.

– Vegye le a kalapját – mondta színtelen hangon a hivatalnok, s fel sem nézett az iratokból.

– Don Keu azt a kiváltságot élvezi, hogy még a király jelenlétében is viselhet kalapot – jelentette ki büszkén don Keu.

– A Rend előtt senki sem élvez kiváltságot – felelt ugyanolyan színtelen hangon a hivatalnok.

Don Keu arca bíborvörösre gyúlt, fújtatni kezdett, de a kalapját levette. A hivatalnok hosszú, sárga körmét végighúzta a lajstromon.

– Don Keu... Don Keu... – dünnyögte. – Don Keu... Királyi utca tizenkettő?

– Igen – válaszolta ingerült hangon a don.

– Négyszáznyolcvanötös szám, Tibak testvér.

A szomszéd asztalnál ülő, a hőségétől rákvörös, testes Tibaktestvér kis ideig kutatott az iratok között, majd letörülte kopasz feje búbjáról az izzadtságot, felállt, és monoton hangon olvasta – „Négyszáznyolcvanötös szám, don Keu, Királyi utca tizenkettő alatti lakosra, don Reba arkanari püspök eminenciája nevének becsmérése miatt, mely tavalyelőtt a palotabálon történt, három tucat botütés méretük testének mezítelen, puha részére, őeminenciája cipőjének megcsókolásával egyetemben.”

Tibak testvér leült.

– Menjen végig ezen a folyosón – közölte a hivatalnok színtelen hangon –, botozás jobbra, – cipő balra. Kérem a következőt...

Rumata roppant csodálkozására, don Keu nem tiltakozott. Nyilván már sok mindent láthatott, amióta sorban állt. Csak megköszörülte a torkát, méltóságteljesen megigazította a bajuszát, és eltűnt a folyosóban. A következő, a rengő hájú, óriási don Pytha már hajadonfőtt állt.

– Don Pytha... don Pytha... – mormogta a hivatalnok, s ujját végighúzta a lajstromon. – Tejesek utcája kettő?

Don Pytha torokhangot hallatott.

– Ötszáznégyes szám, Tibak testvér.

Tibak testvér újra letörülte a verejtékét, s újra felállt.

– Ötszáznégyes szám, don Pytha, Tejesek utcája kettő alatti lakos, semmiben sem találtatott vétkesnek őeminenciája előtt, következésképpen tiszta.

– Don Pytha – szólt a hivatalnok –, vegye át a megtisztulás jelvényét. – Lehajolt, a karosszék mellett álló ládából vas karperecet vett elő, és átnyújtotta a nemes Pythának. – Bal karon viselendő, a Rend harcosainak első felszólítására felmutatandó. Kérem a következőt...

Don Pytha torokhangot hallatott, és a karperecet nézegetve eltávozott. A hivatalnok

már a következő nevet mormolta. Rumata végigtekintett a soron. Sok ismerős arcot látott. Egyesek szokásos előkelő öltözküket viselték, mások szemlátomást szegénységet színleltek, de valamennyien alaposan be voltak maszatolva sárral. Valahol a sor közepén, don Szerá az utóbbi öt percben már harmadszor jelentette ki hangosan, hogy mindenki hallja: „Nem értem, hogy akár egy nemes don is miért ne szenvedhetne el néhány botütést őeminenciája nevében!”

Rumata megvárta, amíg a következő elindult a folyosón (ez egy ismert halkereskedő volt, akire közömbös gondolkodásmódja miatt öt botütést róttak ki, cipő-csokolás nélkül), odafurakodott az asztalhoz, s tenyerét fesztelenül rátette a hivatalnok előtt fekvő iratokra.

– Bocsánatot kérek – szólt. – A Budah doktor szabadon bocsátásáról szóló parancsra van szükségem. Don Rumata vagyok.

A hivatalnok fel sem emelte a fejét.

– Don Rumata... don Rumata... – dünnyögte, és Rumata kezét félrelökve, végighúzta körmét a listán.

– Mit művelsz, vén tintanyaló? – kérdezte Rumata. – Nekem a szabadon bocsátási parancsra van szükségem!

– Don Rumata... don Rumata... – Lehetetlen volt megállítani ezt a gépembert. – Kazánkovácsok utcája nyolc. Tizenhatos szám, Tibak testvér.

Rumata érezte, hogy háta mögött mindenki visszafojtotta a lélegzetét. De az igazat megvallva, őt magát is kellemetlen érzés fogta el. A verejtékező, rákvörös Tibak testvér felállt.

– Tizenhatos szám, don Rumata, Kazánkovácsok utcája nyolc alatti lakos, a Renddel szembeni különleges érdemeiért őeminenciája külön elismerésére méltatik, és szíveskedjék átvenni a Budah doktor szabadon bocsátásáról szóló parancsot, akivel saját belátása szerint cselekedhet – lásd: hatos – tizenhetes – tizenegyes lap.

A hivatalnok nyomban kihúzta ezt a lapot a lajstromok alól, és átnyújtotta Rumatának.

– A sárga ajtón át az első emeletre, hatos ajtó; egyenesen a folyosón jobbra, majd balra – közölte. – Kérem a következőt...

Rumata megnézte a lapot. Ez nem a Budah doktor szabadon bocsátására vonatkozó parancs volt, hanem erre kaphatott belépési engedélyt a kancellária ötödik, különleges ügyosztályára, ahol a titkos ügyek titkárságának szóló utasítást kellett átvennie.

– Mit adtál nekem, te tökfilkó? – kérdezte Rumata. – Hol a parancs?

– A sárga ajtón át az első emeletre, hatos ajtó, egyenesen a folyosón jobbra, majd balra – ismételte a hivatalnok.

– Azt kérdem, hol a parancs?! – rivallt rá Rumata.

– Nem tudom... nem tudom... Kérem a következőt! Rumata füle fölött szuszogás hallatszott. Félrehúzódott.

Újra don Pytha furakodott az asztalhoz.

– Nem megy rá – mondta nyafogva.

A hivatalnok ködös tekintettel nézett rá.

– Neve? Rangja? – kérdezte.

– Nem megy rá – mondta ismét don Pytha, s a karperecet rángatta, amely három vaskos ujjára is alig ment fel.

– Nem megy rá... nem megy rá... – dűnnyögte a hivatalnok, és hirtelen magához húzta az asztal jobb oldalán fekvő vastag könyvet. Ennek baljós külseje volt – zsírpecsétés, fekete kötésű. Don Pytha néhány pillanatig meghökkenve nézte, aztán egyszerre sarkon fordult, s egyetlen szó nélkül a kijárat felé igyekezett. A sorban zaj támadt: „Ne piszmogjanak olyan sokáig, siessenek!” Micsoda ingovány, gondolta Rumata. No, adok én nektek... A hivatalnok közben ezt mormolta: „Ha pedig a fent említett megtisztulási jelvény nem megy rá a megtisztult bal csuklójára, avagy ha a megtisztultnak nincsen bal csuklója, mint olyan...” Rumata megkerülte az asztalt, mindkét kezét a karpereces ládába mélyesztette, felmarkolt, amennyit tudott, s odább állt.

– Hé, hé – szólt rá kifejezéstelen hangon a hivatalnok. – A jogosítványt!

– Az Úr nevében – felelte sokatmondóan Rumata, s visszanézett a válla fölött. A hivatalnok és Tibak testvér egy emberként felállt: „Az Ő nevében.” A sorban állók irigyen és elragadtatással néztek Rumata után.

Rumata kilépett a kancelláriából, lassan a Vidám Torony felé tartott, s útközben rákattintgatta bal kezére a karpereceket. Kiderült, hogy kilenc van, bal csuklójára pedig csak öt fért rá. A többi négyet a jobb kezére kapcsolta. Lassanként akart felőrölni engem az arkanari püspök, gondolta. Ebből ugyan, semmi sem lesz. A karperecek minden lépésnél megcsörrentek, Rumata feltűnően tartotta a kezében a tekintélyt parancsoló okmányt: a hatos – tizenhetes – tizenegyes lapot, amelyet különféle színű pecsétetek ékesítettek: A szembejövő szerzetesek – gyalogosok és lovasok – sietve kitértek előle. A tömegben, tisztes távolságra, meg-megjelent, majd eltűnt a jelentéktelen külsejű besúgó. Rumata a kapuhoz törtetett, félelmetes hangon ráripakodott az útját álló örre, áthaladt az udvaron, majd a csúszós, csorba lépcsőfokokon lefelé ereszkedett a kormozó fáklyákkal megvilágított félhomályba. Itt volt a hajdani koronavédelmi minisztérium legrejtettebb zuga, a királyi börtön a vizsgálati cellákkal.

A boltíves folyosókon tizlépésenként bűzös fáklya állt ki a falban levő rozsdás mélyedésből. Mindegyik fáklya alatt, barlanghoz hasonló fülkében, rácsos ablakú ajtó feketéllett. A börtönhelyiségek bejáratai voltak, kívülről súlyos vasreteszek zárták le őket. A folyosó tele volt emberrel. Tolakodtak, futkostak, kiabáltak, vezényszavakat harsogtak... Reteszek csikorogtak, ajtók csapkodtak, valakit vertek, s az illető jajveszékelt, valakit vonszoltak, és az kapálózott, valakit egy amúgy is zsúfolt cellába tuszkoltak, valakit megpróbáltak kirángatni a cellából, de a fogoly éktelenül ordított: „Nem én vagyok az, nem én vagyok az, nem én!” – és a szomszédaiba kapaszkodott. A szembejövő szerzetesek arca bőszen ügybuzgalmat árult el. Mindenki sietett, mindenki fontos államügyeket intézett. Rumata jól kinyitotta a szemét, s ráérősen sorra járta a folyosókat, egyre lejjebb ereszkedett. Az alsó szinteken nem volt olyan

nyüzsgés. Itt, a beszélgetésből ítélve, a Hazafias Iskola végzős növendékei vizsgáztak. Félmeztelen, széles mellű, bőrkötényes kamaszok álltak csoportosan a kínzókamrák ajtajai előtt, a mocskos kézikönyveket lapozgatták, és időnként inni mentek a nagy víztartályhoz, amelyről láncon bögre lógott. A cellákból iszonyú ordítás, ütések zaja hallatszott, sűrű, égett szag áradt. És micsoda beszélgetés folyt az ajtók előtt!

– A csonttörőnek van fölül egy olyan csavarja, az eltört. Hát én tehetek róla? Ő meg kiebrudalt. „Te tökfej – mondta –, kapsz ötöt a fenekedre, aztán gyere vissza...”

– Jó volna megtudni, ki fog verni, talán valamelyik társunk. Előre meg lehetne alkudni, összeszedni fejenként öt garast, és a markába nyomni...

– Ha vastag a háj, nem érdemes izzóra hevíteni a tüt, úgylis kihül benne. Akkor vedd a fogót, és kissé tépd fel a hájat...

– Szóval, az Úr lábvértje a láb számára van, ez tágabb és ékekkel működik, a fővértanú kesztyűje meg csavarokkal, ez kifejezetten a kéz számára van, megértted?

– Röhej, testvérek! Bemegyek, nézem, ki van ott megbilincselve? Vörös Fika, a mézárós a mi utcánkából, aki részegen folyton a füleket cibálta. No, jól vigyázz, gondolom, most majd én szórakozom el veled...

– Pekor Gubát pedig reggel elcipelték a barátok, és azóta se tért vissza. A vizsgára se jött el.

– Eh, nekem a húsdarálót kellett volna használni, én meg ostoba fejvel feszítőrúddal püföltem az oldalát, hát eltörtem a bordáját. Erre Kin atya megragadta az üstökömet, csizmával faron billent, de *úgy*, testvérek, nekem elhihetik, *hog*y elsötétült előttem a világ. „Mi az – mondja –, mit rontod az anyagomat?”

Nézzétek, barátaim, nézzétek, gondolta Rumata, miközben lassan forgatta a fejét. Ez nem elmélet. Ezt még senki sem látta az emberek közül. Nézzétek, hallgassátok, vegyétek filmre a távolban... – és becsüljétek, szeressétek – az ördög vigyen benneteket! – a magatok korát, hajtsatok fejet azoknak az emléke előtt, akik mindezen keresztülestek! Figyeljétek ezeket a fiatal, bárgyú, közömbös, mindenféle bestiális kegyetlenséghez hozzászokott pofákat, de ne fítorítsátok az orrotokat, hiszen a ti őseitek sem voltak különbek...

Észrevették. Tucatnyi szempár szegeződött rá.

– Nicsak, itt áll egy don. Egészen falfehér.

– Ha-he... Persze, az előkelők nem szoktak hozzá...

– Azt mondják, ilyen esetben vizet kell adni, de hát rövid a lánc, nem ér el odáig...

– Ugyan már, mindjárt összeszedi magát...

– Nekem kéne egy ilyen... Az ilyenek, akármit kérdeznek tőlük, mindenre felelnek...

– Csendesebben, testvérek, mert különben közénk csap... Mennyi karperece van... Meg írása is.

– Hogy bámul ránk... Gyerünk innét, testvérek, mert még baj lesz.

Csoportosan elindultak, az árnyékba húzódtak, s onnan csillogtatták óvatos pók-szemüket. No, nekem ennyi elég, gondolta Rumata. Már nekikészülődött, hogy elkapja egy arra szaladó barát csuháját, akkor azonban észrevett egyszerre hármat.

Ezek bottal csépeltek egy hóhért, nyilván a hanyagsága miatt. Rumata odament hozzájuk.

– Az Úr nevében – mondta halkán, s megcsörrentette a karpereceit.

A szerzetesek leeresztették botjukat, és szemügyre vették. – Az Ő nevében – válaszolt a legmagasabb.

– Nos, atyák – mondta Rumata –, kísérvétek a folyosó-felügyelőhöz.

A szerzetesek összenéztek. A hóhér fűgén odább kúszott, és a víztartály mögé bújt.

– De mit akarsz tőle? – kérdezte a magas barát.

Rumata szótlanul eléje tartotta az írást.

– Ahá – mondta a szerzetes. – Hát most én vagyok a folyosó-felügyelő.

– Pompás – felelte Rumata, és összezsavarta az írást. – Don Rumata vagyok. Őminenciája nekem ajándékozta Budah doktort. Eredj, és vezesd ide.

A barát a süvege alá nyúlt és vakarózott.

– Budah? – kérdezte elgondolkozva. – Ugyan melyik az a Budah? A liliumtipró talán?

– Dehogy – mondta a másik barát. – A liliumtipró Budah? Őt még az éjjel kiengedték. Maga Kin atya vette le a bilincseit és vezette ki. Én meg...

– Badarság, badarság! – vágott közbe türelmetlenül Rumata, és az irattal a csípőjét csapdosta. – Budah. Aki megmérgezte a királyt.

– A-há... – mondta a felügyelő. – Tudom. De őt már alighanem karóba húzták... Pakka testvér, eredj a tizenkettesbe, nézd meg. No és te, elviszed? – fordult Rumatához.

– Természetesen – felelte az. – Az enyém.

– Akkor az írásocskát add ide. Az írás az aktához csatolódik.

Rumata odaadta a papírt.

A felügyelő megforgatta a kezében, a pecsétet nézegette, azután elragadtatással mondta:

– Hogy tudnak írni egyesek! Állj csak egy kicsit arrébb, don, várj, van még egy kis dolgunk... Hé, ez meg hová lett? A szerzetesek körülnéztek, a vétkes hóhért keresték. Rumata félrevonult. A hóhért előhúzták a víztartály mögül, újra lefektették a padlóra, és ügybuzgóan, de túlzott kegyetlenség nélkül, verni kezdték. Vagy öt perc múlva előtűnt a fogolyért küldött szerzetes: kötélén vonszolt maga után egy sötét ruhás, sovány, galambósz öregembert.

– Itt van Budah! – kiáltotta örömmel a szerzetes már messziről. – Nem húzták karóba, él és egészséges! Egy kicsikét legyengült, az igaz, nyilván már régóta koplal...

Rumata elébük lépett, kitepte a kötelet a barát kezéből, levette a hurkot az öreg nyakából.

– Ön Irukani Budah? – kérdezte.

– Igen – felelte az öreg, s mogorván nézett rá.

– Rumata vagyok, jöjjön utánam, ne maradjon el. – Rumata a szerzetesek felé fordult.
– Az Úr nevében.

A felügyelő kiegyenesedett, leengedte a botot, és kissé lihegve válaszolt:

– Az Ő nevében.

Rumata Budahra nézett, és észrevette, hogy az öreg a falba kapaszkodik, alig áll a lábán.

– Rosszul vagyok – mondta fájdalmas mosollyal.. – Bocsásson meg, nemes don.

Rumata karon fogta, és elvezette. Amikor a szerzetesek eltűntek szemük elől, megállt, elővett az ampullából egy szporamin-tablettát, s odanyújtotta Budahnak. Az kérdően pillantott rá.

– Nyelje le – mondta Rumata. – Azonnal megkönnyebbül.

Budah elvette a tablettát, megnézte, megszagolta, felvonta bozontos szemöldökét, azután a gyógyszert óvatosan a nyelvére tette.

– Nyelje csak le – szólt mosolyogva Rumata.

Budah lenyelte.

– M-m-m... – mondta. – Azt hittem, mindent tudok az orvosságokról. – Elhallgatott, figyelte, mit érez.

– Menjünk – szólt Rumata.

Végighaladtak a folyosón, felmentek a lépcsőn, aztán újabb és újabb lépcsőn. Rumata ekkor megtorpant, mint akinek földbe gyökerezett a lába. Ismerős, öblös ordítás visszhangzott a börtön boltívei alatt. Valahol a tömlök mélyén teli torokból ordított, szörnyű átkokat szórt, az Istent, a szenteket, a poklot, a Szent Rendet, don Rebát becsmérelte az ő kebelbarátja,

Pampa don Bau-no-Szuruga-no-Gatta-no-Arkanara báró. Mégis hurokra került a báró, gondolta büntudatosan Rumata. Egészen meglepedtem róla. Ő bizony nem feledkezett volna meg rólam... Rumata sietve levett a kezéről két karperecet, felhúzta Budah doktor sovány csuklójára, és így szólt:

– Menjen fel, de a kapun ne lépjen ki. Húzódjon meg valahol oldalt. Ha zaklatnák, mutassa meg a karpereceket és viselkedjék arcátlanul.

Pampa báró úgy bömbölt, akár egy atommeghajtású hajó a sarkvidéki ködben. Dörgő visszhang hömpölygött a boltívek alatt. A folyosón az emberek mozdulatlanra dermedtek, s tátott szájjal, áhítatosan füleltek. Sokan hüvelykujjukkal legyezték magukat, hogy elűzzék a gonosz lelket. Rumata lerohant két lépcsőn, feldöntötte a szembejövő barátokat, utat tört a végzős növendékek tömegében és berúgta a cellaajtót. Az imbolygó fáklyafényben észrevette Pampát. A bárót meztelenül, fejfelé lefelé feszítették a falra. Arca fekete volt a vértolulástól. A kissé görbe asztalkánál fülét bedugva ült egy görnyedt hátú hivatalnok, az izzadtságtól fénylő hóhér pedig, aki valahogy fogászhoz hasonlított, vaslavórban a csörömpölő szerszámait rakosgatta.

Rumata gondosan bezárta maga mögött az ajtót, hátulról odament a hóhérhoz, és kardja markolatával tarkón vágta. A hóhér megfordult, a fejéhez kapott s a lavórba rogyott. Rumata a kardjával kettészelte az asztalt az iratokkal együtt. Minden rendben

volt. A hóhér a lavórban üldögélt, és bágyadtan csuklott, a hivatalnok pedig négykézláb, igen fürgén a sarokba szaladt és ott lekushadt. Rumata odament a báróhoz, aki örvendező kíváncsisággal nézett fel rá, megfogta a báró lábát tartó láncokat, és két rántással kitepte a falból. Azután óvatosan a padlóra tette a báró mindkét lábát. Pampa elhallgatott, furcsa pózba dermedt, aztán nekilendült és kiszabadította a kezét.

– Hihetem-e – harsogta, s vérben úszó szeme fehérét forgatta –, hogy ez ön, nemes barátom?! Végre megtaláltam!

– Igen, én vagyok – felelte Rumata. – Menjünk innen, barátom, itt önnek semmi keresnivalója.

– Sört! – mondta a báró. – Itt valahol sör volt. – Végig ment a cellán, maga után vonszolta a láncok csonkjait. – Fél éjszaka futkostam a városban! Az ördög vigye, nekem azt mondták, hogy önt letartóztatták, és én rengeteg embert kardélre hánytam! Bizonyos voltam benne, hogy megtalálom önt ebben a börtönben! A, hát itt van

Odalépett a hóhérhoz, és mint a porszemet, úgy seperte el lavórostul. A lavór alól előbukkant egy hordócska. A báró öklével kiütötte a fenekét, a feje fölé emelte a hordót. A sör buzogva ömlött a torkába. Milyen pompás – gondolta Rumata, és gyengéden nézte a bárót. Azt lehetne gondolni, holmi bika, bárgyú bika, pedig ő engem keresett, meg akart menteni, értem jött ide a börtönbe... Hiába, vannak emberek ebben az átkozott világban is.

A báró kiürítette a hordócskát és a sarokba hajította, ahol a hivatalnok reszketett. A sarokból vinnyogás hallatszott.

– Nos hát – szolt a báró, és tenyerével letörölte a szakállát. – Most kész vagyok követni önt. Nem baj, hogy meztelen vagyok?

Rumata körültekintett, odament a hóhérhoz, és kirázta a kötényéből.

– Egyelőre vegye fel ezt – mondta.

– Igaza van – felelte a báró, és csipője köré kötötte a kötényt. – Mégis kényelmetlen lenne csupaszon beállítani a bárónéhoz...

Kiléptek a cellából. Senki sem merte útjukat állni, a folyosó húsz lépésnyi távolságra elnéptelenedett.

– Valamennyiüket pozdorjává zúzom! – bömbölte a báró. – Elfoglalták a váramat, valami Arima atyát ültettek bele! Nem tudom, kinek az atyja, de a gyerekei – az úristenre esküszöm – hamarosan árvák lesznek. Az ördögbe, barátom, nem találja úgy, hogy itt nagyon alacsony a mennyezet? Összekarcolta a fejem búbját...

Kiérték a toronyból. A Rumatát követő besúgó felbukkant előttük, és elvegyült a tömegben. Rumata intett Budahnak, hogy kövesse őket. A kapu előtt úgy szétvált a tömeg, mintha karddal hasították volna ketté. Hallani lehetett, amint egyesek azt kiabálják, hogy megszökött egy főbenjáró bűnös, mások pedig: „Itt van a Meztelen Ördög, a hírneves esztori daraboló hóhér.”

A báró a tér közepére ment, és a napfénytől hunyorogva megállt. Sietni kellett. Rumata gyorsan körülnézett.

– Valahol itt volt a lovam – mondta a báró. – Hé, ki az ott! Lovat!

Az állófánál, ahol a Rend lovasságának ménjei topogtak, sürgés-forgás támadt.

– Nem azt! – rivallt a báró. – Amazt az almásszürkét!

– Az Úr nevében 1 – kiáltotta megkésve Rumata.

Egy szurtos csuhájú barát ijedten odavezette a lovat a báróhoz.

– Adjon neki valamit, don Rumata – szólt Pampa, miközben nehézkesen felkapaszkodott a nyeregbe.

– Állj, állj! – kiáltoztak a toronynál.

Dorongos szerzetesek rohantak a téren. Rumata kardot nyomott a báró markába.

– Siessen, báró.

– Igen – felelte Pampa. – Mozogni kell. Ez az Arima kifosztja a pincémet. Holnap vagy holnapután várom önt, barátom. Mit mondjak a bárónénak?

– Kézcsókom – válaszolta Rumata. – A barátok már egészen közel voltak. – Gyorsabban, gyorsabban, báró!...

– És ön biztonságban van? – tudakolta nyugtalanul Pampa. – Igen, az ördögbe is, igen 1 Előre !

A báró vágta kapta a lovat, egyenest a szerzetesek tömegébe száguldott. Az egyik elvágódott és végighempergett, a másik visítózni kezdett, por kavargott, paták dobogtak a kőlapokon, és a báró eltűnt. Rumata a mellékutcába nézett, ahol meghökkenően, a fejüket rázva üldögéltek a lábukról ledöntött barátok, amikor a füle mellett megszólalt egy behízselő hang:

– Nemes donom, nem gondolja, hogy túlságosan sokat enged meg magának?

Rumata hátrafordult. Don Reba nézett rá figyelmesen, kissé feszült mosollyal.

– Túlságosan sokat? – felelt kérdéssel Rumata. – Én nem ismerem a „túlságosan” szót. – Hirtelen eszébe jutott don

Szera. – És egyáltalán nem értem, miért ne segíthetne az egyik nemes don a másikon, aki bajban van.

Előreszegett lándzsával lovasok száguldottak el mellettük, az üldözők. Don Reba arca valahogy elváltozott.

– Nos, jól van – mondta. – Ne beszéljünk erről. – Ó, itt látom a nagy tudományú Budah doktort... Remek színben van, doktor. Felülvizsgálatot kell tartanom a börtönömben. Az államellenes bűnözőknek, ha szabadlábra helyezték is őket, nem szabad kísértálniuk a börtönből, az ilyeneket saroglyán kell kivinni.

Budah doktor szinte vakon feléje indult. Rumata gyorsan közéjük állt.

– Mellesleg szólva, don Reba – mondta –, mi az ön véleménye Arima atyáról?

– Arima atyáról? – Don Reba felvonta a szemöldökét. – Pompás katona. Jelentős állást tölt be a püspökségemben. Miért kérdi?

– Mint eminenciád hűséges szolgája – közölte meghajolva, kárörömmel Rumata –, közlöm önnel, hogy ezt a jelentős állást megüresedettnek tekintheti.

– De miért?

Rumata a mellékutcába nézett, ahol még nem ülepedett le a sárga por. Don Reba is

arrafelé pillantott. Arca gondterhelt lett.

Már jóval elmúlt dél, amikor Kira asztalhoz hívta a nemes urat és nagy tudományú barátját. Budah doktor megmosakodva, gondosan megborotválva, tiszta ruhában, igen tekintélyesen festett. Mozdulatai lassúak és méltóságteljesek voltak, okos szürke szemének pillantása jóindulatú, sőt leereszkedő. Mindenekelőtt bocsánatot kért Rumatától, amiért ott a téren megfélemezte magát. „De meg kell értenie – mondta. – Szörnyű-alak ez a Reba, aki csak isteni mulasztás folytán jöhetett a világra. Orvos vagyok, de nem szégyellem bevallani, hogy alkalomadtán szívesen megölném. Hallottam, hogy a királyt megmérgezték (Rumata felfigyelt). Ez a Reba beállított a cellámba, és azt követelte, hogy olyan mérget állítsak össze, amely néhány óra alatt hat. Természetesen megtagadtam. Kínzással fenyegetett, én az arcába nevettem. Akkor ez a semmirekellő kiáltott a hóhérokhoz, akik behozták az utcáról egy tucat tíz év körüli kisfiút és kislányt. Sorba állította őket, kinyitotta a gyógyszeres zsákomat, és kijelentette, hogy ezeken a gyermekeken kipróbálja sorjában az összes gyógyszert, amíg meg nem találja a szükségeset. Hát így mérgezték meg a királyt, don Rumata...” Budah ajka megvonaglott, de erőt vett magán. Rumata tapintatosan elfordult és bólogatott. Érthető, gondolta. Minden érthető. Miniszterének kezéből a király egy uborkát sem fogadott volna el. És a gazember egy szélhámost csempészett a király elé, akinek odaígérte az udvari kuruzsló címét, ha meggyógyítja az uralkodót. És érthető, miért ujjongott Reba, amikor lelepleztem őt a királyi ágyasházban : keresve sem találhatott jobb alkalmat arra, hogy az ál-Budahot a király elébe vigye. Így aztán minden felelősséget Esztori Rumatára, az irúkani kémre és összeesküvőre háríthatott. Kölykök vagyunk, gondolta Rumata. Az Intézetben külön be kellene vezetni a hűbéri intrika tárgyát. És az előmenetelt rebákban, illetve decirebákban értékelni.

Budah doktor nyilvánvalóan nagyon éhes volt, mégis szelíden, de határozottan elutasította az állati eredetű táplálékot, s csak a salátákat meg a lekváros buktát méltatta figyelemre. Megivott egy pohár esztorit, szeme felcsillant, arcán egészséges pír jelent meg. Rumata nem tudott enni. Szeme előtt bíborvörös fáklyák sercegetek és füstölögtek, mindenünnen égett hús szaga áradt. A torkában ököl nagyságú csomót érzett. Ezért az ablaknál állva várta, hogy vendége jóllakjék: közben udvariasan, lassan és nyugodtan beszélgetett, hogy ne zavarja a vendéget.

A város fokozatosan feléledt. Az utcán emberek tűntek fel, a hangok egyre harsányabbak lettek, kalapácsok kopogása és fa recsegése hallatszott: a tetőkről és a falakról leverték a pogány ábrákat. Egy kövér, kopasz boltos egy hordó sört tolt taligán, hogy korsónként két garasért kimérje a téren. A városlakók megpróbálták beilleszkedni az új rendbe. A szemközti kapualjban a besúgó fecsegett egy sovány háziasszonnyal. Azután az első emelet magasságáig megrakott szekerek haladtak el az ablak alatt. Rumata eleinte nem értette, miféle szekerek ezek, de azután megpillantotta a gyékények alól kicsüngő kék és fekete kezeket és lábakat, és sietve az asztalhoz ment.

– Az ember lényege – kezdte Budah, miközben ráérősen rágta az ételt – a csodálatos képessége, hogy mindenhez hozzá tud szokni. A természetben nincs semmi olyan, amihez az ember hozzá ne idomulna. Sem a ló, sem a kutya, sem az egér nem

rendelkezik ilyen tulajdonsággal. Az isten, amikor az embert teremtette, bizonyára sejtette, milyen kínokra ítéli, s óriási erő- és türelemkészletet adott neki. Nehéz volna megmondani, hogy ez jó-e vagy rossz. Ha az emberben nem volna ilyen türelem és állhatatosság, akkor valamennyi tisztességes ember már régen elpusztult volna, s csak a rosszak és a szívtelenek maradnának a világon. Másrészt, a túrés és az alkalmazkodás megszokása néma barmokká változtatja az embereket, akik testalkatukon kívül semmiben sem különböznek az állatoktól, sőt még náluk is védtelenebbek. S minden újabb nap a rossz és az erőszak újabb rémségét szüli...

Rumata Kirára nézett. A lány Budahhal szemközt ült, és arcát az öklére támasztva, feszült figyelemmel hallgatta. Szeme bánatos volt, nyilván nagyon sajnálta az embereket.

– Önnek valószínűleg igaza van, tisztelt Budah – mondta Rumata. – De vegyen például engem. Lám, én egyszerű nemes don vagyok (Budah magas homlokát ráncok barázdálták, szeme vidám csodálkozásra kerekedett), és végtelenül szeretem a tudós embereket, a szellemi nemességet. És nem érem fel ésszel, hogy önök, a magasztos tudás őrzői és egyedüli letéteményesei, miért olyan reménytelenül passzívak? Miért tűrik zokszó nélkül, hogy lenézzék, börtönbe vessék, máglyán elégessék önöket? Miért szakítják el önök életük értelmét, az ismeretek szerzését, az élet gyakorlati szükségleteitől, a rossz elleni harctól?

Budah eltolta maga elől a kiürült buktás tálat.

– Furcsa kérdéseket tesz fel, don Rumata – felelte. – Érdekes, hogy ugyanezeket kérdezte tőlem a nemes don Gug, hercegünk hálószoza-felügyelője. Ismeri? Gondoltam... Harc a rossz ellen! De mi a rossz? Ezt mindenki a maga módján értelmezi. Nekünk, tudósoknak, a rossz a tudatlanság, az egyház azonban azt tanítja, hogy a tudatlanság az üdvözülés, minden rossz a tudásból ered. A földművesnek a rossz az adó és az aszály, a gabonakereskedőnek viszont az aszály a jó. A rabszolgáknak rossz a részeg és kegyetlen gazda, a kézműveseknek a kapzsi uzsorás. Akkor hát mi a rossz, ami ellen küzdeni kell, don Rumata? – Szomorúan végignézett hallgatóin. – A rossz kiirthatatlan. Ember nem képes csökkenteni a rossz mennyiségét a világon. Kissé javítani tud a saját sorsán, de mindig azon az áron, hogy mások sorsa rosszabbodik. És mindig lesznek többé-kevésbé kegyetlen királyok, többé-kevésbé vad bárók, s mindig lesz tudatlan nép, amely elragadtatással néz fel elnyomóira, és gyűlöletet táplál felszabadítójával szemben. És mindez azért, mert a rabszolga sokkal jobban megérti az urát, akár a legkegyetlenebbet is, mint a felszabadítóját, mivel minden rabszolga kitűnően oda tudja képzelni magát az úr helyébe, de kevesen tudják elképzelni magukat az önzetlen felszabadító helyébe. Ilyenek az emberek, don Rumata, és ilyen a mi világunk.

– A világ állandóan változik, Budah doktor – szölt Rumata. – Volt idő, amikor nem léteztek királyok...

– A világ nem változhat örökké – ellenkezett Budah –, mert semmi sem örök, még a változás sem... Nem ismerjük a tökéletesség törvényeit, a tökéletesség azonban előbb-utóbb elérhető. Vegye szemügyre például társadalmunk berendezését. Milyen szemet gyönyörködtető ez a mértanilag szabályos, pontos rendszer! Alul a parasztok és a kézművesek, fölöttük a nemesség, azután a papság, legfelül a király. Micsoda

stabilitás, milyen harmonikus rend l Minek kellene változnia ebben az égi ötvös kezéből kikerült, csiszolt kristályban? Nincsenek szilárdabb épületek a gúla alakúaknál, ezt megmondja önnek bármely hozzáértő építész. – Oktatóan fölemelte az ujját. – A zsákból szórt mag nem egyenletesen borítja a földet, hanem úgynevezett kúp alakú gúlát alkot. Minden egyes magocska belekapaszkodik a másikba, s igyekszik nem legurulni. Ugyanígy az emberiség is. Ha valamiféle egész akar lenni, akkor az embereknek egymásba kell kapaszkodniuk, feltétlenül gúlát alkotva.

– Ön valóban tökéletesnek tartja ezt a világot? – csodálkozott Rumata. – A don Rebával való találkozás, a börtön után...

– Hát persze, fiatal barátom! Nekem sok minden nem tetszik a világban, sok mindent szeretnék másnak látni... De mit tegyek? A felsőbb erők szemében a tökéletesség másként fest, mint az én szememben. Mi értelme volna, ha a fa amiatt panaszkodna, hogy nem tud mozogni, bár bizonyára örülne, ha lóhalálában elmenekülhetne a favágó fejszéje elől?

– És ha meg lehetne változtatni a felsőbb elrendelést?

– Erre csupán a felsőbb erők képesek...

– Mégis, képzelje el, hogy ön isten...

Budah felnevetett.

– Ha istennek tudnám képzelni magam, akkor azzá lennék!

– No és ha lehetősége volna tanácsot adni az istennek?

– Önnek dús a fantáziája – jegyezte meg örömmel Budah. – Ez jó. Ismeri a betűt? Nagyszerű) Szívesen foglalkoznék önnel...

– Hízogó rám nézve... De mit tanácsolna mégis a mindenhatónak? Mit kellene tennie, hogy ön azt mondja: íme, a világ most tisztességes és jó...

Budah helyeslő mosollyal hátradólt a karosszékekben s kezét összekulcsolta a hasán. Kira mohón nézett rá.

– Nos hát ezt mondanám a mindenhatónak: „Teremtő, én nem ismerem a terveidet, talán nem is szándékozol az embereket tisztességesé és boldoggá tenni. Akard ezt l Olyan egyszerűen el lehet érni l Adj az embereknek bőven kenyeret, húst és bort, adj nekik hajlékot és ruhát. Tűnjék el az éhség és az ínség, ezzel együtt pedig mindaz, ami megosztja az embereket.

– És ez minden? – kérdezte Rumata.

– Azt hiszi, ez kevés?

Rumata a fejét csóválta.

– Isten így válaszolna önnek: „Ez nem válnék az emberek javára, mert a ti világotok erősei elvonnák a gyengéktől azt, amit én nekik adtam, a gyengék pedig továbbra is koldusok maradnának.”

– Én arra kérném az istent, hogy védelmezze meg a gyengéket. „Térítsd észre a kegyetlen uralkodókat' – mondanám.

– A kegyetlenség éppen hogy az erő. Ha az uralkodók nem kegyetlenek, elvesztik erejüket, s más kegyetlenek lépnek a helyükbe.

Budah már nem mosolygott.

– Büntesd meg a kegyetleneket – jelentette ki határozottan –, hogy az erőseknek elmenjen a kedvük attól, hogy kegyetlenül bánjanak a gyengékkel.

– Az ember gyengének születik. Erőssé akkor válik, amikor körülötte nincs senki erősebb. Ha megbüntetem az erős kegyetleneket, helyüket a gyengék közül az erősebbek foglalják el. Ezek szintén kegyetlenek. Így mindenkit meg kell fenyeíteni, én pedig ezt nem akarom.

– Te jobban tudod, mindenható. Akkor egyszerűen tégy úgy, hogy az emberek mindent megkapjanak, és ne vegyék el egymástól azt, amit nekik adtál.

– Ez sem válik az emberek javára – sóhajtott fel Rumata –, mert akkor mindent ingyen, fáradság nélkül, az én kezemből fognak kapni, akkor elfelejtik a munkát, elveszítik az életkedvüket, s az én háziállataimmá változnak, akiket kénytelen leszek örökké táplálni és ruházni.

– Ne adj oda nekik mindent egyszerre! – mondta hevesen Budah. – Apránként, fokozatosan adj

– Fokozatosan az emberek maguk is elveszik mindazt, amire szükségük lesz.

Budah félszegen felnevetett.

– Igen, látom ez nem olyan egyszerű – mondta. – Azelőtt valahogy nem gondolkoztam ezen... Azt hiszem, mindent sorra vettünk. Különben – és előredőlt – van még egy lehetőség. Tégy úgy, hogy az emberek mindennél jobban szeressék a munkát és a tudást, hogy a munka és a tudás válják életük egyetlen értelmévé!

Igen, ezt mi is meg akartuk próbálni, gondolta Rumata. Tömeges hipno-indukció, pozitív remoralizálás. Az egyenlítő síkján mozgó három műholdon elhelyezett hipno-sugárzók...

– Ezt is meg tudnám tenni – mondta. – De érdemes-e megfosztani az emberiséget a történelmétől? Érdemes-e az egyik emberiséget egy másikkal felcserélni? Nem lesz-e ugyanaz, mint letörölni a föld színéről az emberiséget, és helyette újat teremteni?

Budah homlokát ráncolva hallgatott, töprengett. Rumata várt. Az utcán újra bánatosan nyikorogtak a szekerek. Budah halkán így szólt:

– Akkor hát, törölj el bennünket a föld színéről, és teremts újra, tökéletesebbnek... vagy inkább hagyj meg bennünket, és engedj a magunk útját járnunk.

– Szívem szánalommal van-teli – mondta lassan Rumata. – Én nem tudom ezt megtenni.

S ekkor észrevette Kira szemét. A lány rémülten és reménykedve nézett rá.

Rumata a hosszú út előtt lefektette pihenni Budahot, majd a dolgozószobájába indult. A szporamin hatása vége felé járt, s ő megint fáradtnak, összetörtnek érezte magát, zúzódásai megint sajogni kezdtek, s megduzzadt a kötélből elnyomított csuklója. Aludni kell egyet, gondolta, okvetlenül aludni kell, és utána összeköttetésbe lépni don Kondorral. Meg az őrzőjáratot végző, kormányozható léghajóval is, hadd jelentsék a Bázisnak. És fontolóra venni, mi a teendőnk most, és tudunk-e valamit tenni, és mihez kezdjünk akkor, ha már semmi többet nem tudunk tenni.

A dolgozószobában egy _fekete szerzetes ült az asztalnál, a csuklyáját a fejébe húzta,

összegörnyedt a karosszékben, kezét a magas karfára tette. Hát ez ügyes, gondolta Rumata.

– Ki vagy? – kérdezte fáradtan. – Ki engedett be?

– Jó napot, nemes don Rumata – szólta a barát, és hátravetette a csuklyáját.

Rumata a fejét csóválta.

– Ügyes! – mondta. – Jó napot, dicső Arata. Miért van itt? Mi történt?

– Minden úgy van, mint rendesen – felelte Arata. – A hadsereg szétszéledt, valamennyien földet osztanak, délre menni senki sem akar. A herceg összeszedeti azokat, akiket még nem kaszaboltak le, és hamarosan felaggatja az én parasztjaimat a lábuknál fogva, az esztori országút mentén. Minden úgy van, mint rendesen – ismételte.

– Értem – mondta Rumata.

Ledőlt a pamlagra, kezét a tarkójára kulcsolta, és Aratát nézte. Húsz évvel ezelőtt, amikor Anton kis modelleket fabrikált, és Tell Vilmost játszott, ezt az embert Szép Aratársak hívták, s akkor bizonyára egészen más lehetett, mint most.

Nem volt akkor Szép Arata fenséges, magas homlokán ez a csúf, lila bélyeg. Ez a szoani lázadás után került oda, amikor a birodalom valamennyi zugából a szoani hajóüzemekbe terelt és az önfenntartási ösztön kiöléséig elcsigázott, háromezer meztelen mesterember-rabszolga egy esős éjszakán kitört a kikötőből, végighömpölygött Szoanon, s hullákat, tűzvészeket hagyott maga után, az ország szélén aztán a páncélba öltözött birodalmi gyalogságba ütközött...

És Szép Aratának akkor természetesen ép volt mind a két szeme. Jobb szemét egy bárói buzogány ütötte ki, amikor a húszezer főnyi paraszthadsereg, amely a bárói csapatokat kergette szerte az anyaországban, nyílt mezőn összecsapott a császár ötezer főnyi gárdájával. A parasztok seregét villámgyorsan bekerítették a császáriak, s összetiporták a harci tevék szeges patkói...

És Szép Arata természetesen olyan sudár volt akkor, mint a nyárfa. Púpját és új gúnynevét az innen két tengeren túl eső ubani hercegségben viselt villani háború után kapta, amikor – hétévi járvány és szárazság után – négyszázezer eleven csontváz vasvillával és löccsel halomra ölte a nemeseket, és megostromolta az ubani herceg rezidenciáját; és a herceg, akinek gyenge elméje az elviselhetetlen borzalomtól kissé kitisztult, bocsánatot hirdetett alattvalóinak, egyötödére csökkentette a szeszes italok árát, és kiváltságokat ígért; és Aratát, aki már látta, hogy mindennek vége, s könyörgött, követelözött, esdekelt, hogy ne üljenek fel a csalásnak, elfogták a fővezérek, akik úgy vélték, hogy jótettért jót nem lehet várni, vas botokkal összeverték, és pöcegödörbe dobták, hogy ott pusztuljon el...

De a tömör vaskarperec a jobb csuklóján bizonyára már akkor ott volt, amikor még Szépnek hívták. A karperecet a kalózgálya evezőjéhez láncolták, Arata azonban szétszedte a láncot, a karpereccel halántékon sújtotta Szépteveő Ega kapitányt, elfoglalta a hajót, azután pedig az egész kalózflottát, és megpróbált szabad köztársaságot teremteni a vízen... És ez a próbálkozás részeg, véres gyalázattal végződött, mert akkor Arata fiatal volt, gyűlölni nem tudott, s úgy vélte, csupán a szabadság is elegendő ahhoz, hogy a rabszolga istenhez hasonlónak váljék...

Hivatásos lázadó volt, vérbeli bosszúálló, a középkorban meglehetősen ritka jelenség. Ilyenféle csukákat teremt olykor a történelmi fejlődés, és a társadalmi örvényekbe bocsátja őket, hogy ne szunyadjanak békésen a víz fenekén tanyázó, plankton faló, zsíros kárászok... Arata volt itt az egyetlen ember, aki iránt Rumata nem érzett sem gyűlöletet, sem szánalmat, és lázas álmaiban – amelyek az öt évet vérben-bűzben itttöltött földlakónak rémlettek fel – gyakran éppen ilyen Aratának látta magát, aki már megjárta a világmindenség valamennyi poklát, s ezért azt a kiváltságos jogot kapta, hogy gyilkolhatta a gyilkosokat, kínozhatta a kízókat és elárulhatta az árulókat...

– Olykor úgy vélem – mondta Arata –, hogy mi valamennyien erőtlenek vagyunk. Én a lázadók örökös fővezére vagyok, és tudom, hogy az erőmet csak rendkívüli szívósságomnak köszönhetem. Ez az erő azonban nem segít az erőtlenségemen. Győzelmeim megfoghatatlan módon vereségekké változnak. Bajtársaim ellenségeimmé válnak, a legbátrabbak megfutamodnak, a leghűségesebbek elárulnak vagy meghalnak. És nekem nincs semmim, csak a puszta kezem, puszta kézzel pedig nem lehet elérni a várfalak mögött ülő, arannyal bevont bálványokat...

– Hogyan került Arkanarba? – kérdezte Rumata.

– Hajón érkeztem a szerzetesekkel.

– Megőrült! Hiszen igen könnyen felismerhetik...

– Csak nem a szerzetesek tömegében. A Rend tisztjeinek fele félkegyelmű és rokkant, akárcsak jómagam. A nyomorékok kedvesek isten előtt. – Gúnyosan elmosolyodott.

– És mit szándékozik tenni? – kérdezte Rumata szemlesütve.

– Mint rendesen. Én tudom, miféle a Szent Rend. Egy év sem telik bele, és az arkanari köznép fejszével bújik elő odúiból, hogy az utcán verekedjék. És én vezetni fogom őket, hogy azokat verjék, akiket kell, ne pedig egymást, és ne válogatás nélkül mindenkit.

– Szüksége lesz pénzre? – kérdezte Rumata.

– Igen, mint rendesen. És fegyverre... – Arata kis ideig hallgatott, azután behízsgáló hangon folytatta: – Don Rumata, emlékszik, mennyire elkeseredtem, amikor megtudtam, hogy ön kicsoda? Gyűlölöm a papokat, és nagyon fáj, hogy hazug meséik igaznak bizonyultak. A szegény lázadónak azonban mindenből hasznot kell húznia. A papok azt mondják, az istenek parancsolnak a villámoknak... Don Rumata, nekem nagy szükségem van villámokra, hogy szétzúzzam a várfalakat.

Rumata nagyot sóhajtott. Azóta, hogy helikopteren csodálatosan megmentették, Arata állhatatosan magyarázatot követelt. Rumata megpróbált önmagáról mesélni, sőt, meg is mutatta az éjszakai égen a Napot, az alig látható, parányi csillagocskát. A lázadó azonban csupán azt értette meg, hogy az átkozott papoknak igazuk van, a mennybolton túl valóban istenek élnek, akik jóságosak és mindenhatóak. És azóta valahányszor Rumatával beszélgetett, ugyanazt hajtogatta: isten, ha egyszer létezel, add nekem az erődöt, mert ez a legjobb, amit cselekedhetsz.

És Rumata mindannyiszor hallgatásba burkolózott vagy másra terelte a szót.

– Don Rumata – kérdezte a lázadó –, miért nem akar segíteni nekünk?

– Egy pillanat – felelte Rumata. – Bocsásson meg, de tudni szeretném, hogyan jutott be a házba?

– Ez nem fontos. Rajtam kívül senki sem ismeri ezt az utat. Ne térjen ki a válasz elől, don Rumata. Miért nem akarja nekünk adni az erejét?

– Ne beszéljünk erről.

– De beszéljünk erről. Én nem hívtam önt. Én soha, senkihez nem imádkoztam. Ön jött el hozzám. Vagy csupán úgy gondolta, hogy szórakozik egy kicsit?

Nehéz istennek lenni, gondolta Rumata. Türelmesen válaszolt

– Nem értene meg. Tucatszor próbáltam megmagyarázni, hogy nem vagyok isten, de nem hitte el. És azt sem értené meg, miért nem tudok én fegyverrel segíteni önnek

– Vannak villámai?

– Nem adhatok villámokat.

– Ezt már sokszor hallottam – válaszolt Arata. – Most azt akarom tudni: miért nem?

– Ismétlem: nem értené meg.

– Hát próbálja meg.

– Mit szándékozik tenni a villámokkal?

– Kifüstölöm az aranygúnyásokat, akár a poloskát, mind egy szálig, az egész átkozott fajtájukat, tizenkettediziglen. Eltörlöm a föld színéről a váraikat. Felperzselem a hadseregeiket és mindazokat, akik védeni és támogatni fogják őket. Ne nyugtalankodjék, az ön villámai csakis jó célt fognak szolgálni, s amikor a földön már csak felszabadított rabszolgák maradnak, és úrrá lesz a béke, akkor visszaadom önneka villámaid, és soha többé nem kérem.

Arata zihálva elhallgatott. Arca elsötétült a vértolulástól. Bizonyára már látta a lángba borult hercegségeket és királyságokat, a megpörkölődött holttestek halmazait a romok között, a győztesek óriási hadseregeit, amint lelkesen ordítazzák: „Szabadság! Szabadság!”

– Nem – felelte Rumata. – Én nem adok villámokat önnek. Ez hiba volna. Próbáljon hinni nekem, én messzebbre látok... (Arata lehorgasztott fejjel hallgatta.) – Rumata összeszorította ujjait. – Csak egy érvet hozok fel. A legfontosabbhoz képest jelentéktelen, viszont meg fogja érteni. Ön szívós, dicső Arata, de szintén halandó; és ha elpusztul, ha a villámok más kezekbe kerülnek, amelyek már nem olyan tiszták, mint az öné, akkor még magam is borzadok rá gondolni, mivel végződhet ez...

Sokáig hallgattak. Azután Rumata egy kancsó esztori bort, ennivalót vett elő az elemózsiás ládából, s a vendég elé tette. Arata, tekintetét fel sem emelve, tördelni kezdte a kenyeret, és borral öblítette le. Rumatát a tudathasadás furcsa érzése fogta el. Tudta, hogy igaza van, de ez az igazság furcsa mód megalázta Arata előtt. Arata nyilvánvalóan felülmúlta őt valamiben, és nemcsak őt, hanem mindazokat, akik hívatlanul idejöttek erre a bolygóra, és az itteni élet szörnyű kavargását tehetetlen szájalommal eltelve, a szenttelen hipotézisek és az itt idegen erkölcs ritka levegőjű magaslatairól figyelték. És Rumata most először eszmélt rá: semmit sem lehet szerezni anélkül, hogy ne veszítenénk valamit. Mi sokkal erősebbek vagyunk Aratánál otthon, a jószág birodalmában, de sokkal gyengébbek nála a rossz itteni

birodalmában...

– Önnek nem kellett volna leereszkednie az égből – jelentette ki hirtelen Arata. – Térjen haza. Ön csak árt nekünk.

– Ez nem így van – válaszolt szelíden Rumata. – Mi senkinek sem ártunk.

– De igen, ön árt. Indokolatlan reményeket kelt... – Kiben?

– Bennem. Ön meggyengítette az akaratomat, don Rumata. Azelőtt csak önmagamban bíztam, most pedig a hátam mögött érzem az ön erejét. Azelőtt minden harcot úgy vívtam, mintha az utolsó csatám volna. Most pedig észrevettem, hogy más csatákra tartogatom magam, amelyek döntők lesznek, mert ön részt vesz bennük... Menjen el innen, don Rumata, térjen haza az égbe, és soha többé ne jöjjön el. Vagy adja nekünk a villámaid, vagy akár a vasmadarat, de legalább vonja ki a kardjait, és vezessen bennünket.

Arata elhallgatott, és megint a kenyér után nyúlt. Rumata az ujjaira nézett, amelyekről hiányzott a köröm. A körmeit, két évvel ezelőtt don Reba saját kezűleg tépte ki egy különleges szerszámmal. Te még nem tudsz mindent, gondolta Rumata. Te még azzal a gondolattal áltatod magadat, hogy csak egymagad vagy vereségre ítélve. Te még nem tudod, mennyire reménytelen az egész ügyed is. Te még nem tudod, hogy az ellenség nem annyira a katonáiddal szemben áll, mint inkább bennünk van. Te talán még megdöntöd a Rendet, és a parasztlázadás hulláma az arkanari trónusra emel, földdel teszed egyenlővé a nemesi várakat, a bárókat beléfojtod a Tengersizorosba, és a felkelő nép a nagy felszabadítót fogja tisztelni benned, s te jóságos és bölcs leszel, az egyetlen jóságos és bölcs ember királyságodban. És jóságodban földet fogsz osztani küzdőtársaidnak, de *mit érnek küzdőtársaid a földdel jobbagyoknélkül?* És a kerék visszafelé kezd forogni. És még jó, ha természetes halállal halsz meg, és nem éred meg azt, amikor a tegnapi hűséges harcosaid közül új grófok és bárók támadnak. Ilyesmi már megesett, dicső Arata barátom, a Földön is, a te bolygódon is.

– Hallgat? – kérdezte Arata. Eltolta maga elöl a tányért, és csuhája ujjával leseperte a morzsákat az asztalról. – Volt valamikor egy barátom, Görbe Mérleg. Bizonyára hallott róla. Együtt kezdtük. Ő azután bandita, az éjszaka királya lett. Én nem bocsátottam meg az árulást, és ő tudta ezt. Sokat segített nekem – félelemből és haszonlesésből –, de sohasem akart visszatérni hozzám, saját céljait követte. Két esztendővel ezelőtt az emberei kiadtak don Rebának... – Az ujjaira pillantott, és ökölbe szorította a kezét. – Ma reggel pedig lecsaptam rá az arkanari kikötőben... A mi ügyünkben nem lehetnek félig-barátok. A félig-barát mindig félig-ellenség. – Felállt, és szemére húzta a csuklyát. – Az arany a régi helyén van, don Rumata?

– Igen – felelte lassan Rumata –, a régi helyén.

– Akkor én megyek. Köszönöm, don Rumata.

Nesztelen léptekkel végighaladt a dolgozószobán, és eltűnt az ajtó mögött. Lent az előszobában tompán csörrent a retesz.

9. fejezet

A Részeg Barlangban viszonylagos tisztaság volt, a padlót gondosan felsepérték, az asztalt fehérre súrolták, a sarokban néhány nyaláb erdei fű és fenyőág hevert, hogy jó illatot árásszon. Kabani atya illedelmesen ült a sarokban a padon, tisztára mosott kezét térdén összekulcsolva, józanul és csendesen. Míg arra vártak, hogy Budah elaludjék, semmiségekről beszélgettek. Budah az asztalnál ült Rumata mellett, elnéző mosollyal hallgatta a nemes donok könnyelmű fecsegését, időnként elbóbiskolt, és hirtelen felrezzent. Beesett arca égett az italába észrevétlenül belekevert óriási adag tetralumináltól.

Az öreg igen izgatott volt, nehezen, aludt el. A türelmetlen don Gug az asztal alatt egy tevepatkót hajlítgatott, arcán azonban a vidám fesztelenség kifejezése ült. Rumata kenyeret morzsált, és fáradt érdeklődéssel figyelte, hogy don Kondort lassan előnti az epe: a Nagy Pecsétek Őré idegeskedett, mert attól tartott, hogy elkésik a Tizenkét Nagykereskedő Konferenciájának az arkanari fordulattal foglalkozó rendkívüli éjszakai üléséről, amelyen elnökölnie kellett.

– Nemes barátaim! – szólalt meg végül Budah doktor, felállt, és Rumatára roskadt, aki vigyázón átölelte a vállát.

– Kész? – kérdezte don Kondor.

– Reggelig nem ébred fel – válaszolta Rumata. Budahot a karjába vette, és Kabani atya ágyára fektette. Kabani atya irigyen mondta:

– Szóval a doktornak szabad beadni, Kabani atyának meg nem szabad, árt. Ne szép dolog!

– Negyedórám van – közölte oroszul don Kondor.

– Nekem öt perc is elég – felelte Rumata, nagy nehezen türtőztetve magát. – Már annyit beszéltem erről, hogy egy perc is elég. A feudalizmus bázis-elméletével teljes összhangban – dühösen don Kondor szemébe nézett – a városlakóknak ez a cseppet sem rendkívüli szembefordulása a bárókkal – tekintetét most don Gugra emelte – a Szent Rend provokációs intrikájává fajult, s oda vezetett, hogy Arkanar a feudális-fasiszta agresszió támaszpontja lett. Mi itt a fejünket törjük, hasztalan igyekszünk a mi hőszünk, don Reba bonyolult, ellentmondásos, rejtélyes alakját Richelieu, Necker, Tokugawa Ieyasu, Monk mellé besorolni, s kiderült, hogy Reba jelentéktelen csirkefogó és tökfilkó! Elárult és eladott mindent, amit tudott, belegabalyodott a saját ötleteibe, halálra rémült, és a Szent Rendhez rohant, hogy mentse meg. Fél év múlva elteszik láb alól, a Rend pedig megmarad. Hogy ez milyen következményekkel jár a Szoroson túl, azután az egész Birodalom számára, el sem merem képzelni. Mindenesetre a Birodalom területén végzett egész húsz esztendei munka kárba veszett. A Szent Rend uralma alatt moccanni sem lehet. Budah valószínűleg az utolsó ember, akit megmentek. Többé nem lesz kit megmenteni. Befejeztem.

Don Gug végre eltörte a patkót, és a sarokba hajította. – Bizony, ezt eltoltuk – jegyezte meg. – De talán nem is olyan szörnyű, Anton.

Rumata szótlánul ránézett.

– Neked el kellett volna távolítanod don Rebát – mondta hirtelen don Kondor.

– Hogy értsem?

Don Kondor arcán piros foltok gyúltak.

- Fizikailag megsemmisíteni) – jelentette ki élesen. Rumata erre leült.
- Vagyis megölni?
- Igen. Igen! Igen!!! Megölni! Elrabolni! Elmozdítani Börtönbe vetni! Cselekedni kellett volna. Nem két tökfilkóval, tanácskozni, aki fenét sem ért abból, ami történik.
- Magam sem sokat értettem belőle. – Te legalább megérezted. Valamennyien hallgattak.
- Valami olyasféle, mint a barkani vérengzés? – érdeklődött fojtott hangon don Kondor.
- Igen, körülbelül. De szervezettebb. Don Kondor az ajkát harapdálta.
- Most már késő Rebát eltávolítani? – kérdezte.
- Nincs értelme – felelte Rumata. – Nélkülünk is eltávolítják, de erre nincs is szükségünk. Ő legalábbis a kezemben van.
- Hogyan?
- Fél tőlem. Sejti, hogy mögöttem nagy erő áll. Sőt, máregyütműködést is ajánlott.
- Igazán? – dörmögte don Kondor. – tikkor nincs értelme.
- Don Gug kissé dadogva jegyezte meg:
- M-mi az, elvtársak, komolyan mondjátok ezt az egészet?
- Éspedig mit? – kérdezte don Kondor.
- Hát ezt az egészet?... Megölni, fizikailag megsemmisíteni... Megörültetek?
- A nemes don sarkát eltalálták – szólt halkán Rumata.
- Don Kondor lassan, tagoltan mondta:
- Rendkívüli körülmények között csak rendkívüli intézkedések hatékonyak.
- Don Gug az egyikről a másikra nézett.
- T-ti... Tudjátok, *hogyan* így hová süllyedtek? – kérdezte.
- Nyugodj meg, kérlek – válaszolt don Kondor. – Semmi sem történik. És egyelőre erről elég volt ennyi. Mit tegyünk a Renddel? Én az arkanari terület blokádját javasolom. Mi a véleményetek, elvtársak? De lehetőleg gyorsan, mert sietek.
- Nekem még nincs semmilyen véleményem – felelte Rumata. – Paskának pedig még kevésbé. Tanácsozni kell a Bázissal. Körül kell nézni. Egy hét múlva találkozunk és eldöntjük.
- Rendben van – mondta don Kondor, és felállt. – Induljunk.
- Rumata vállára vette Budahot, s kilépett a házból. Don Kondor zseblámpával világított. A helikopterhez mentek, Rumata lefektette Budahot a hátsó ülésre. Don Kondor bemászott a pilótaülésre.
- Nem fuvarozna haza? – kérdezte Rumata. – Végre ki akarom aludni magam.
- Szívesen – dörmögte don Kondor. – Csak gyorsan.
- Azonnal visszajövök – mondta Rumata, és beszaladt a házba.
- Don Gug még most is az asztalnál ült, s maga elé bámulva az állát dörzsölgette. Kabani atya mellett állt, és így beszélt:
- Mindig ez az eredmény, pajtás. Az ember igyekszik lobban csinálni, és rosszabbul

sikerül...

Rumata felnyalabolta kardjait és a kardkötőt.

– Sok szerencsét, Paska – mondta. – Ne búsulj. Annyi az egész, hogy mindnyájan fáradtak és ingerültek vagyunk. Don Gug a fejét csóválta.

– Vigyázz, Anton – mondta. – Vigyázz!... Szása bácsiról nem beszélek, ő régóta van itt, nem a mi dolgunk, hogy átneveljük. Bezzeg te...

– Álmos vagyok – felelte Rumata. – Kabani atya, fogja a lovaimat, és vigye el Pampa báróhoz. A napokban ellátogatok hozzá.

Odakint felsüvítettek a légsavarok. Rumata intett, és kiszaladt a házból. A helikopter fényszóróinak sugárcévjében az óriási páfrány-cserjék és a fehér fatörzsek bizarrul és ijesztően festettek. Rumata felkapaszkodott a kabinba, és becsapta az ajtót.

Don Kondor a magasba emelte a gépet, és biztosan vezette az arkanari út fölött. Én bizony most nem tudnám így vezetni, gondolta némi irigységgel Rumata. Hátul békésen cuppogott álmában az öreg Budah.

– Anton – szólalt meg don Kondor –, én... nem szeretnék tapintatlan lenni, és ne gondold azt, mintha én... beleavatkoznék a magánügyeidbe.

– Hallgatom önt – válaszolt Rumata. Nyomban kitalálta, miről lesz szó.

– Mi valamennyien felderítők vagyunk – folytatta don Kondor. – És mindennek, ami számunkra drága, vagy messze a Földön kell lennie, vagy bennünk. Nehogy túszként elvehessék tőlünk.

– Kiráról beszél? – kérdezte Rumata.

– Igen, fiacskám. Ha mindez igaz, amit don Rebáról tudok, akkor őt kordában tartani nem könnyű és veszélyes feladat. Érted, mit akarok mondani...

– Igen, értem – válaszolta Rumata. – Igyekszem kitalálni valamit.

Sötétben feküdtek, egymás kezét fogták. A városban csend volt, csak valahol a közelben nyihogtak és toporzékoltak olykor dühösen a lovak. Rumata időnként elszunnyadt, de nyomban felriadt arra, hogy Kira visszafojtotta a lélegzetét, mert ő álmában erősen szorongatta a lány kezét.

– Biztosan nagyon álmos vagy – mondta suttogva Kira. – Aludjál.

– Nem, nem, csak mesélj, hallgatlak.

– Folyton elalszol.

– Akkor is hallhatom. Igaz, nagyon elfáradtam, de még jobban vágyódtam utánad. Sajnálom alvásra pazarolni az időt. Mesélj, nagyon érdekel.

Kira hálásan odadörgölte orrát a férfi vállához, megcsókolta az arcát, s újra mesélni kezdett. Ma este eljött hozzá az apja szomszédjának a kisleánya. Apja fekszik. Kidobták a kancelláriából, és búcsúzóul alaposan megbotozták. Az utóbbi időben semmit sem eszik, csak iszik, egészen elkéült és reszket. A fiú még azt is elmondta, hogy beállított Kira bátyja is sebesülten, de vidáman és részegen, új egyenruhában. Pénzt adott az apjának, ivott vele, és megint azzal fenyegetőzött, hogy ők mindenkit ízzéporrá zúznak. Most valamilyen különleges alakulat hadnagya, hűséget esküdött a

Rendnek, s arra készül, hogy belép a szerzetbe. Az apja arra kéri Kirát, hogy egyelőre semmi esetre se menjen haza. Bátyja azzal fenyegetőzött, hogy végez vele, amiért összeállt egy nemessel...

Igen, gondolta Rumata, Kira nem mehet haza. És itt sem maradhat. Ha bármi történnék vele... Rumata elképzelte, hogy valami baj történik a lánnyal, és valósággal kővé dermedt.

– Alszol? – kérdezte Kira.

A férfi felocsúdott, szétnyitotta ujjait.

– Nem, nem... És még mit csináltál?

– Kitakarítottam egy kicsit a szobáidat. Szörnyű rendetlenség van nálad. Találtam egy könyvet, Gur atya művét. Arról szól, hogy egy előkelő herceg beleszeret egy hegyeken túli, szépséges, de barbár lányba. Egészen barbár teremtés volt, és azt gondolta, hogy a herceg isten, mégis nagyon szerette. Azután szétválasztották őket, s a lány belehalt a bánatába.

– Nagyszerű könyv – jegyezte meg Rumata.

– Még sírtam is rajta. Folyton úgy éreztem, hogy kettőnkéről szól.

– Igen, kettőnkéről szól. Meg általában mindazokról, akik szeretik egymást. Csakhogy bennünket nem választanak szét.

Legbiztonságosabb volna a Földön, gondolta Rumata. De mit kezdenél ott nélkülem? És mihez kezdek én itt egyedül? Megkérhetném Ankát, *hog*y fogadjon a barátságába. De mi lesz velem itt nélküled? Nem, együtt repülünk a Földre. Magam vezetem a hajót, te pedig mellettem fogsz ülni, s én mindent elmagyarázok neked. Hogy semmitől se félj. Hogy mindjárt megszerezsd a Földet. Hogy sohase sajnáld szörnyűséges hazádat. Mert ez nem a te hazád. Mert a te hazád kítaszított téged. Mert te ezer évvel korábban születél, mint kellett volna. Jó vagy, hűséges, önfeláldozó, önzetlen... Olyanok, mint te, bolygóink véres történelmének minden korszakában születtek. Derűs, tiszta lelkek, akik nem ismerik a gyűlöletet, nem fogadják el a kegyetlenséget. Áldozatok. Fölösleges áldozatok. Sokkalta fölöslegesebbek, mint író Gur vagy Galilei. Mert az olyanok, mint te, még csak nem is harcosak. Hogy harcos legyen valaki, ehhez tudni kell gyűlölni, ti pedig éppen ezt nem tudjátok. Éppúgy, mint mi most...

Rumata megint elszunnyadt, s nyomban azt látta, hogy Kira a Szovjet épületének lapos tetején áll, derekán a degravitációs berendezéssel, és a vidám, gunyoros Anka türelmetlenül a másfél kilométeres szakadék szélére tuszkolja.

– Rumata – szólt Kira. – Félek.

– Mitől, kicsikém?

– Te folyton hallgatsz, csak hallgatsz. Borzadok...

A férfi magához vonta.

– Jól van – mondta. – Most én fogok beszélni, te pedig figyelmesen hallgass. Messze-távol, a vadonon túl, áll egy félelmetes, bevehetetlen vár. Benne lakik a vidám, jóságos és mulatságos Pampa báró, a legjobb báró Arkanarban. Van felesége, szép és kedves asszony, aki nagyon szereti a józan Pampát, de ki nem állhatja a részeg

Pampát...

Rumata elhallgatott, fülelt. Temérdek pata csattogását hallotta az utcán, sok-sok ember és ló lélegzését. „Itt, ugye?” – kérdezte egy durva hang az ablak alatt. „Alighanem itt...”

– „A-állj!” A tornác lépcsőfokain léptek dobogtak, s egyszerre több ököl verte az ajtót. Kira megremegett, és Rumatához simult.

– Várj, kicsikém – mondta a férfi, és felhajtotta a takarót.

– Értem jönnek – suttogta Kira. – Tudtam én!

Rumata lefejtette magáról Kira karját, és az ablakhoz szaladt. „Az Úr nevében – ordították odalent. – Nyisd ki az ajtót, mert betörjük!” Rumata félrerántotta a függönyt, s a szobába beözönlött a táncoló fáklyafény. Odalent temérdek

lovas topogott, zord, fekete emberek, csúcsos csuklyában. Rumata néhány pillanatig lefelé nézett, azután szemügyre vette az ablakkeretet. Szokás szerint a keretet beépítették az ablaktokba. Az ajtó recsegett, mert valamilyen súlyos tárggyal döngették. Rumata a sötétben kitapogatta a kardját, s markolatával betörte az üveget. Csörömpölve hullottak a cserepek.

– Hé, ti! – rivallt. – Mi az, talán meguntátok az életeteket?

Abbahagyták az ajtó döngetését.

– Mindig mindent összekavarnak – mondta valaki halkán odalent. – Lám, a gazda idehaza van... – Mit számít nekünk?

– Számít, mert kardban ő a legelső a világon.

– És még azt mondták, hogy elment, és reggelig vissza se jön.

– Mi ugyan nem ijedtünk meg, de róla nem szóltak. Csak ne kelljen megölni...

– Megkötözzük. Nyomorékká tesszük és megkötözzük! Hé, kinél van íj?

– Csak nehogy ő tegyen minket nyomorékká...

– Nem tesz nyomorékká. Fogadalmat tett, hogy nem öl, ezt mindenki tudja.

– Agyonverlek benneteket – dörögte Rumata félelmetes hangon.

Kira hátulról hozzásimult. A férfi érezte, hogy vadul dobog a szíve. Odalent csikorgó hangon vezényelt valaki: „Betörni, testvérek! Az Úr nevében!” Rumata hátrafordult, s Kira arcába nézett. A lány ugyanúgy nézett rá, mint az imént: rémülten és reménykedve. Száraz szemében a fáklyák visszfényei táncoltak.

– No, mi az, kicsikém – kérdezte nyájasan Rumata. – Megijedtél? Hát megijedtél ettől a csőcseléktől? Menj, öltözz fel. Itt már nincs mit keresnünk... – Sietve magára húzta a fémréteges páncélinget. – Mindjárt elzavarom őket, és elmegyünk Pampához.

Kira az ablaknál állt, és lenézett. Arcán vörös fényfoltok futkároztak. Rumatának a szánalomtól és a szeretettől elszorult a szíve. Megkergetem őket, mint az ebeket, gondolta. Lehajolt, a második kardját kereste. Amikor újra felegyenesedett, Kira már nem állt az ablaknál. A függönybe kapaszkodva lassan leroskadt a padlóra.

– Kira! – kiáltotta Rumata.

Az egyik nyílvessző Kira nyakát ütötte át, a másik a melléből állt ki. A férfi a karjára emelte, s az ágyra fektette. „Kira...” – szólította. A lány nyöszörgött, aztán

elcsendesedett. „Kira...” – De a lány nem válaszolt. A férfi kis ideig mellette állt, azután kézbe vette a kardjait, lassan lement a lépcsőn, és várta, hogy mikor törik be az ajtót...

Epilógus

– És aztán? – kérdezte Anka.

Paska elfordította tekintetét, tenyerével néhányszor a térdére csapott, lehajolt, és a lába mellett levő számóca után nyúlt. Anka várt.

– Azután... – mormolta. – Senki sem tudja, mi volt azután. A rádióadót otthon hagyta, és amikor a ház kigyulladt, az őrzőjáratot végző léghajón rájöttek, hogy baj van, és nyomban Arkanarba indultak. Mindenesetre altatógáz-patronokat szórtak a városra. A ház már majdnem leégett. Eleinte zavarba estek, nem tudták, hol keressék őt, de azután észrevették... – Paska habozott. – Egyszóval, látni lehetett, merre ment. Paska elhallgatott, s egymás után dobálta szájába a számócát.

– És? – kérdezte halkán Anka.

– A palotába jutottak... Ott meg is találták.

– Hogyan?

– Hát... aludt. És körös-körül mindenki... feküdt. Egyesek aludtak, mások pedig... Don Rebát is megtalálták ott...

– Paska gyors pillantást vetett Ankára, s megint elfordította tekintetét. – Magukkal vitték őt, vagyis Antont, a Bázisra szállították... Tudod, Anka, ő semmit sem mesél. Mostanában meg egyébként is keveset beszél.

Anka falfehéren, szálegyenesen ült, és Paska feje fölött át nézett a kis ház előtti erdei rétre. Könnyedén ringva zúgtak a fenyők, a kék égen lassan úsztak a pufók felhők.

– De mi lett a lánnyal? – kérdezte Anka.

– Nem tudom – felelte ridegen Paska.

– Ide hallgass, Pása – szolt Anka. – Talán nem is volt érdemes idejőnnöm?

– Ugyan, mit beszélsz! Azt hiszem, nagyon megőrül neked...

– Én pedig folyton úgy érzem, hogy ő valahol a bokrok között lapul, néz bennünket, és arra vár, *hogy* én elmenjek. Paska gúnyosan elmosolyodott.

– Azt már nem – mondta. – Anton nem volna képes a bokrok között üldögelni. Nem tudja, hogy itt vagy. Horgászik valahol, mint rendesen.

– És veled hogy fér meg?

– Sehogy. Eltűr. De te más lapra tartozik!

Hallgattak egy sort.

– Anka – szólalt meg Paska. – Emlékszel az anizotróp útra?

Anka összeráncolta a homlokát.

– Milyenre?

– Anizotróp. Ahol a „Behajtani tilos!” tábla lógott. Emlékszel, amikor mi hárman?...

– Emlékszem. Anton mondta, hogy anizotróp.

– Anton akkor átment a tábla alatt, amikor pedig vissza tért, elmondta, hogy ott állítólag egy felrobbantott hidat talált, meg egy fasiszta csontvázat géppuskához láncolva.

– Nem emlékszem – mondta Anka. – No és aztán?

– Most gyakran eszembe jut ez az út – folytatta Paska. – Mintha valami összefüggés volna... Az út anizotróp volt, akár a történelem. Visszafelé menni nem lehet. Ő pedig még is elindult. És *egy* odaláncolt csontvázba botlott.

– Nem értelek. Mi köze ehhez az odaláncolt csontváznak? – Nem tudom – ismerte be Paska. – Csak úgy rémlik. Anka *így* szólt:

– Ne hagyd, *hogy* sokat gondolkozzon. Állandóan beszélj vele valamiről. Valami ostobaságról. Hogy vitatkozzon. Paska felsóhajtott.

– Ezt magam is tudom. De mit törődik ő az én ostobaságaimmal? Hallgatja egy ideig, elmosolyodik, s azt mondja: „Te üldögélj itt egy kicsit, Pása, én megyek és kószálok egyet.”

És elmegy. Én pedig ott ülök... Eleinte észrevétlenül követtem, most azonban csak ülök és várok. Bezzeg, ha te...

Anka hirtelen felállt. Paska hátratekintett, és szintén felállt. Anka lélegzetvisszafojtva nézte a tisztáson közeledő Antont. Magas volt és széles, arca világos, nem fogta meg a nap. Semmi sem változott rajta, mindig kissé komor volt.

A lány elébe indult.

– Anka – szólt nyájasan Anton. – Anka, drága pajtásom...

Feléje nyújtotta hatalmas kezét. A lány félénken közeledett hozzá, de nyomban visszahőkölt. Anton ujjain piroslott valami... De nem vér, csupán a szamóca leve.